

V7 174 560
22 2004891345

BIBLIOTHEK
des Staatlichen Institutes
für gerichtliche Medizin
und Kriminalistik in Krakau.

I/3 (VOC) Nr.: 2347/I
Standort I, 2.

Biblioteka GI. AWF w Krakowie

1800052506

38375

Mag. - stanol
- b. sic

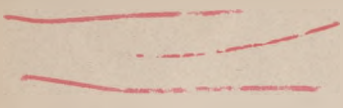
1003 - 81000

Dr. Stanisław Krysiński.

SŁOWNICTWO ANATOMICZNE

Część I.

~~Z BIBLIOTEKI
c. k. kursu nauk przyrodniczych
W KRAKOWIE.~~

~~398/11~~

D-r Stanisław Krysiński.

~~L. 216~~

SŁOWNICTWO ANATOMICZNE

Część I.

(Przekład dzieła p. t. „*Anatomische Nomenclatur*“, obejmującego wykaz nazw, które przyjęto na IX kongresie Towarzystwa anatomów w Bazylei; redaktor i wydawca Wilhelm His. 1895).

Z zapomogi kasy pomocy dla osób pracujących na polu naukowym imienia d-ra Józefa Mianowskiego.

Cena części I-ej 75 kop.

Z BIBLIOTEKI
c. k. KURSU DEK. UNIW. WIMPIERZANEGO
W KRAKOWIE

WARSZAWA

Skład główny w księgarni E. Wende i spółka.

DRUK EMILA SKIWSKIEGO.

1898.

MS. 2

40288

Дозволено Цензурою.
Варшава, 15 Октября 1898 года.

611(03)=194=162, 1

Акц. № 24/3/82 г.

XIX.3.1.1.1.1
XIX.0.1.1.1.1

Objaśnienia znaków i różnych czcionek w Części I-ej.

Nawiasy o w a l n e () oznaczają *Varietates anatomicae*.

Nawiasy p r o s t e [] obejmują objaśnienia, synonimy, imiona własne.

Druk pochyły, *cursive*, oznacza nazwy ontogenetyczne (jak np. *M. decida*, *A. umbilicalis* i t. p.).

Drukiem **tlustym, grotesque**, drukowane są nazwy przez wydawców słownika dodane, uznane przez nich za właściwe.

NB. Objasnienia powyższe dotyczą tylko wykazu nazw (od str. 21 do 198).

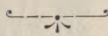
Błędy w druku Części I-ej.

Dla posługiwania się słownikiem niniejszym koniecznym jest poprawienie uprzednio błędów, których wykaz tu podajemy:

- Str. 43, kol. 2, w. 8 od góry: zamiast Muszla,
czytaj Małżowina.
- Str. 45, kol. 2, w. 18 od góry: do (Wyrostek brzegowy),
dodaj — (**Wyrostek brzeżny**).
- Str. 49, kol. 1, w. 8 od dołu: zamiast coracoidea,
czytaj coracoidea.
- Str. 56, kol. 2, w. 10 od dołu: wykreśl **sześcienna**.
- Str. 56, kol. 2, w. 9 od dołu: zamiast łódkowa,
czytaj łódkowata.
- Str. 59, kol. 1, w. 8 od góry: zamiast Ligimentaa,
czytaj Ligamenta.
- Str. 91, kol. 2, w. 6 od góry: po samotnicze,
dodaj — **samotne**.
- Str. 92, kol. 2, w. 6 od góry: wykreśl **półksiężycowe**.
- Str. 92, kol. 2, w. 21 od góry: po samotnicze,
dodaj **samotne**.
- Str. 93, kol. 2, w. 9 od dołu: zamiast [Arantusza],
czytaj [Arancyusza].
- Str. 101, kol. 2, w. 7 od góry: przed Gruczoł tarczowy,
dodaj Tarczyca.
- Str. 104, kol. 1, w. 13 od góry: zamiast virila,
czytaj virilia.
- Str. 115, kol. 2, w. 1 od dołu: zamiast wewnątrzna,
czytaj wnątrzna.
- Str. 118, kol. 2, w. 12 od góry: zamiast [Arantusza],
czytaj [Arancyusza].

- Str. 118, kol. 2, w. 1 od dołu: zamiast tarczowa,
czytaj tarczycowa.
- Str. 119, kol. 2, w. 5 od góry: zamiast tarczowa,
czytaj tarczycowa.
- Str. 147, kol. 2, w. 16 od góry: zamiast [Magendi'ego],
czytaj [Magendie'go].
- Str. 178, kol. 2, w. 17 od dołu: do Oczodołówka,
dodaj (Okostna oczodołu).
- Str. 179, kol. 1, w. 12 od góry: zamiast Fonix,
czytaj Fornix.
- Str. 181, kol. 2, w. 1 od góry: po Narzędzie,
dodaj — **Organ.**
- Str. 183, kol. 2, w. 3 od dołu: zamiast promienna,
czytaj promieniasta — **promienista.**
- Str. 186, kol. 1, w. 15 od góry: zamiast Antigragus,
czytaj Antitragus.
- Str. 187, kol. 2, w. 15 od dołu: po Skóra właściwa,
dodaj Skórze.
- Str. 187, kol. 2, w. 9 od dołu: zamiast Podkład,
czytaj Pokład.
- Str. 188, kol. 2, w. 7 od góry: zamiast przewodu,
czytaj przepustu.
- Str. 191, kol. 2, w. 8 od dołu: po Okolica podszczękowa,
dodaj — **O. podżuchwowa.**
-

Spis rzeczy Części I-ej.

	Str.		Str.
PRZEDMOWA. KILKA UWAG NAD SŁOWNICTWEM ANATOMICZNYM STANISŁAWA KRYSIŃSKIEGO	XI	System nazw F. E. SCHULZEGO	199
OD WYDAWCÓW	XVII	Gruzoły, gruczoły chłonne, grudki chłonne	200
WSTĘP	1	Części ciała, nazwy ogólne	205
Rozmiary zamierzonej pracy	3	<i>Infundibulum ethmoidale</i>	205
Plan i wykonanie zamierzonej pracy.	8	<i>Glabella</i>	206
Zasady wyrazownictwa	13	<i>Fossa scaphoidea</i>	206
Nagromadzony materiał piśmienny.	16	Kręgi (<i>vertebrae</i>)	206
NAZWY ANATOMICZNE	21	<i>Sulci paraglenoidales</i>	206
Nazwy, położenie i kierunek części ciała oznaczające.	23	Objaśnienia do nauki o więzach	208
Nazwy ogólne	25	Objaśnienia do nauki o mięśniach.	207
Części ciała ludzkiego	30	<i>Pars lacrymalis m. orbicularis oculi</i>	207
Nauka o kościach	34	<i>Musculus quadratus labii superioris</i>	207
Nauka o więzach	58	<i>Raphe pterygomandibularis</i>	208
Nauka o mięśniach	68	<i>Musculus sternocleidomastoideus</i>	209
Kaletki i pochwy śluzówkowe — śluzówkowe	79	<i>Fasciculi transversi (Aponeurosis palmaris)</i>	209
Nauka o wnętrznościach	84	<i>Musculus scalenus minimus</i>	209
Nauka o naczyniach	115	<i>Lig. fundiforme penis</i>	210
Nauka o nerwach	143	Dołki pachwinowe	210
Narzędzia — organy — zmysłowe — zmysłów i powłoka wspólna	174	Objaśnienia do kaletek śluzówkowych	213
Okolice ciała ludzkiego	190	<i>Tonsilla lingualis</i>	216
OBJAŚNIENIA DO WYKAZU NAZW.	197	<i>Sulcus terminalis linguae (Ductus lingualis)</i> i t. d.	216
Akcentowanie	197	<i>Recessus pharyngeus</i>	217
Projekta KÜLLIKERA i KRAUSEGO, dotyczące określników wykazujących położenie	198	<i>Bursa pharyngea</i>	217
Oznaczenie położenia i kierunku części ciała	198	<i>Areae gastricae</i>	218
		<i>Pars analis recti</i>	218
		Nos	220
		Krtań.	221
		<i>Macula flava</i>	222
		<i>Cartilago cuneiformis</i>	223

	Str.		Str.
<i>Lig. cricothyreoideum medium</i>	223	<i>Venae parumbilicales</i>	239
<i>Annulus urethralis vesicae</i>	223	Objaśnienia do nauki o nerwach	244
Stercz (<i>prostata</i>)	225	Podział mózgu	245
<i>Colliculus seminalis</i>	226	Rdzeń kręgowy (drogi piramidalne)	252
Jama miednicy	227	Komora czwarta.	252
Otrzewna.	232	<i>Taeniae ventriculorum</i>	253
<i>Bursa omentalis</i>	232	<i>Fasciculus longitudinalis medialis</i>	257
<i>Lig. falciforme hepatis</i>	233	Korzenie wstępujące i zstępujące	257
<i>Plica vesicalis transversa</i>	233	Jądra nerwowe	257
<i>Bursa ovarii</i>	234	<i>Gyrus fornicatus</i>	259
Serce.	235	<i>Fissura hippocampi</i> i t. d.	259
<i>Vena obliqua atrii sinistri</i>	238	<i>Gyrus subcallosus</i>	260
<i>Trigona fibrosa</i>	239	<i>Rhinencephalon</i>	263
<i>Vena jugularis externa</i>	239	Objaśnienia do organów zmysłów	266
<i>Vena auricularis posterior</i>	239	ZAKOŃCZENIE.	267
<i>Venae cutaneae brachii et antibrachii</i>	239		

KILKA UWAG
NAD SŁOWNICTWEM ANATOMICZNYM ¹⁾

skreślił

Stanisław Krysiński.

Skutkiem dowolności używanego dotąd słownictwa anatomicznego łacińskiego wzajemne porozumienie staje się coraz trudniejszym, a czasem bywa zupełnie niemożliwym. Każdy bowiem niemal z piszących wybiera z szeregu nazw różnych, któremi wszystkie części ciała są szczerze wyposażone, nazwę odmienną i w wyborze swym bynajmniej nie jest stałym, zmieniając nazwę wybraną od chwili do chwili, a postępując równie dowolnie przy ocenianiu zawilszych stosunków anatomicznych (mięśnie twarzy, grzbietu, mózg, rdzeń, okolica pachwinowa, powięzie i t. d.), przyczynia się do wytworzenia coraz większego zamieszania.

Pragnąc temu zamieszaniu koniec położyć, Towarzystwo anatomiczne niemieckie w r. 1889 wybrało ze swego łona grono najbieglejszych członków, któremu poleciło wszystkie sporne i wątpliwe stosunki anatomiczne ostatecznie wyświecić i jednolite słownictwo wypracować. Grono to, złożone pierwiastkowo z profesorów: K. BARDELEBENA, O. HERTWIGA, HISA, KÖLLIKERA, KOLLMANNA, KRAUSEGO, MERKELA, SCHWALBEGO, TOLDTA i WALDEYERA, wzmocnione następnie przez przystąpienie profesorów: BRAUNEGO, HENLEGO, KUPFERA, MICHALKOVICSA, RÜDINGERA, THANEGO i ZUCKERKANDLA, którego duszą i głównymi redaktorami byli prof. HIS, KRAUSE i WALDEYER, po 6-letniej mozolnej i sumiennej pracy

¹⁾ Uwagi te drukowane były w Przeglądzie Chirurgicznym, tom III, zeszyt 2 1896 r.

zadanie swoje spełniło i odpowiedni projekt słownictwa wypracowało. Projekt ten na IX zjeździe Towarzystwa anatomicznego w Bazylei w roku 1895 w całej rozciągłości przyjęty i do powszechnego użycia zalecony został.

Dotychczasowe słownictwo anatomiczne, jak to zupełnie słusznie zauważył HYRTL, rumienić się powinno, że jest najgorsze i najniedorzeczniejsze ze wszystkich. Słownictwo to bowiem powstało w przeważnej części na wiele wieków przedtem, zanim pierwsze ciało ludzkie otwarte i zbadane zostało, z niemożliwego zlepku najróżniejszych pojęć i pierwiastków językowych greckich i rzymskich, tudzież arabskich i hebrajskich, przyobleczonej w łacińską sukienkę przez ludzi (arabistów), zazwyczaj najslabszego pojęcia o anatomii niemających, którzy tłumaczyli na średniowieczną łacinę poprzekręcane odpisy dzieł, pisanych w językach, które ledwo rozumieli.

Dla każdego, który miał sposobność podziwiania twórczej wyobraźni greków i ich zamiłowania w dwuznacznikach, musi być jasnym, że nazwy anatomiczne greckie były w większości razów bądź wyrazem jakiegoś śmiałego porównania bądź jakiejś domniemanej czynności, a wyjątkowo tylko były rzeczowe i trwałe. Nazwy arabskie i hebrajskie powstałe w części z tłumaczenia nazw greckich, a w większej części będąc wyrazem poglądów fizyologicznych tych ludów, nie były napewno stosowniejsze ani bardziej rzeczowe od greckich, a cóż dopiero mówić o tłumaczeniu i przyswajaniu tych wszystkich nazw, dokonaniem przez arabistów i utrzymującym się częściowo do dzisiaj w słownictwie anatomicznem.

Komitet Towarzystwa anatomicznego, przystępując do ustalenia i ujednostajnienia słownictwa, miał przed sobą dwie drogi otwarte i mógł, albo idąc za przykładem chemików, zerwać z przeszłością i jak ci ostatni wyrugować raz na zawsze „Marsa, Saturna i Lunę” do poezyi i historii, a wprowadzić do nauki, skromne żelazo, ołów i srebro, albo nie myśląc o gruntownej i zasadniczej reformie, mógł tylko wybrać z chaosu nazw najstosowniejsze i te powagą swoją utrwalić. Komitet wybrał tę ostatnią drogę i postanowił:

1-o Wybrać dla każdej części ciała z pomiędzy nazw znanych tylko jedną jedyną nazwę łacińską i to dla każdej części ciała odmienną, możliwie krótką i jednowyrazową, nie troszcząc się ani o pochodzenie, ani o pierwotne znaczenie wybranej nazwy.

2-o Starać się, aby nazwy były gramatycznie poprawne i aby były możliwie przystosowane do nazw obecnie w medycynie praktycznej używanych.

Od roku 1610, w którym uczeń FABRICIUSA AB AQUAPENDENTE akademik Zamojski, JAN NIEDŹWIEDZKI (*Joannus Ursinus Leopoliensis*) wydał ułożoną przez siebie Naukę o kościach (*De ossibus humanis tractatus tres*), w której obok nazw greckich, rzymskich i arabskich pomieszcza wszędzie i nazwy polskie, do chwili obecnej mieliśmy 20 bądź oryginal-

nych, bądź tłumaczonych dzieł, wyłącznie nauce anatomii poświęconych, a prócz tego posiadamy niezmiernie cenny słownik anatomiczno-fizjologiczny, opracowany przez profesorów JÓZEFA MAJERA i FRYDERYKA SKOBLA (Kraków 1838), z którego skrócony wyciąg pomieszczony został w słowniku terminologii lekarskiej, wydanym przez profesorów JANIKOWSKIEGO, OETTINGERA i KREMERERA (Kraków 1881). Porównywając te dzieła i całą na nasze stosunki bynajmniej nie biedną naszą literaturę lekarską, przekonanie się można, że nasze słownictwo anatomiczne, odzwierciadlając wszystkie wady słownictwa łacińskiego, jest również dowolne i nieustalone jak łacińskie.

Pragnąc w miarę sił złemu zaradzić, sądziłem, że należy wypracować, na zasadzie świeżo wydanego słownictwa powszechnego, jednolite słownictwo anatomiczne ojezyste.

Obecnie, kiedym tę pracę ukończył i do druku oddać ją zamierzam, pragnę możliwie treściwie wyłożyć zasady, które sobie postawiłem i przeprowadzić usiłowałem.

W słownictwie anatomicznem rozróżnić należy nazwy rzeczownikowe proste od przymiotnikowych pochodnych. Pierwsze, to jest nazwy rzeczownikowe proste, są albo powszechnie znane i ogólnie przyjęte, jak np. oko, ucho, nos, noga i t. d. i jako takie doskonałe, albo znane tylko lekarzom, dowolne i rozmaite i zazwyczaj z przekładu odpowiednich zmienionych nazw obcych języków powstałe. Nazwy przymiotnikowe pochodne są w naszym słownictwie najrozmaiciej, najdowolniej i bez żadnego śladu jakiegokolwiek zasady tworzone i używane.

Autorowie słownictwa powszechnego, dążąc do nazw jednowyrazowych, nie tylko że nie zmniejszyli i tak już bardzo znacznej liczby wyrazów blizkoznaczných, ale ją jeszcze powiększyli (13 różnych nazw na oznaczenie wzniesienia, prawie tyle na oznaczenie zagłębień, jamek i t. d.), a to w celu, aby, związawszy raz na zawsze np. wyraz *thalamus* z pojęciem wzgóрка wzrokowego, a wyraz *colliculus* z pojęciem wzgóрка nasieniowego cewki męskiej, mózdz mówić zamiast *thalamus opticus* lub *colliculus seminalis*, tylko *thalamus* i *colliculus*. Różnojęzykowość słownictwa dotychczasowego była dla autorów słownictwa powszechnego bardzo pod tym względem wygodna, gdyż używając np. raz *navis*, drugi *scapha*, raz *cuneus* a drugi *sphen*, raz *sutura* a drugi *raphe*, mieli od razu zamiast jednej dwie różne nazwy na oznaczenie dwu różnych części ciała.

Gdybym przy opracowywaniu słownictwa powszechnego był zapytywany o zdanie, walczyłbym niewątpliwie z całą siłą przeciwko okupowaniu i tak nie dającej się osiągnąć jednowyrazowości nazw anatomicznych kosztem utrzymania tej mnogości najmniej potrzebnej obciążających tylko pamięć blizkoznaczników; gdy jednak blizkoznaczniki te zostały w słownictwie powszechnem wprowadzone i w słownictwach innych narodów się znajdują, sądzę, że należało niezbędnie wprowadzić je i do naszego

słownictwa, żeby uniknąć nierozwiązalnego zamieszania i aby w każdej chwili z wiadomej nazwy polskiej móżdż przejść z całą łatwością do powszechnej (łacińskiej) i odwrotnie. Że jednak zadanie odnalezienia w skarbach jednego języka potrzebnej ilości blizkoznaczników łatwym być nie może, dodawać nie potrzebuję.

Zasady, które w słownictwie anatomicznem przeprowadzić usiłowałem, są następujące.

1-o Wszystkie nazwy muszą być czysto polskie i z duchem języka zgodne.

U w a g a. Przy wyborze nazw zwracać nadto należy baczną uwagę na niezbędną potrzebę tworzenia nazw pochodnych. Dziwolągi zaś w rodzaju: dziur karotycznych, klap mitralnych, naczyń chorioidalnych, zapaleń episkleralnych, dylatacyi kolonu, zatwardzeń habitualnych i tylu tylu innych — w słownictwie naukowem polskiem miejsca by znaleźć nie powinny.

2-o Nazwy zasadnicze, rzeczownikowe, o ile nie są powszechnie znane i ogólnie przyjęte, powinny być dokładnym przekładem nazw słownictwa powszechnego, a w razie niemożności przekładu powinny być czysto rzeczowe.

3-o Nazwy niepowinny być świeżo urobione lecz muszą być odszukane pomiędzy najwłaściwszemi z dotąd używanych lub w skarbcu języka zawartych.

4-o Każda część ciała ma mieć tylko jedną nazwę naukową i każdej części ciała ma odpowiadać odrębna lecz tylko jedna nazwa polska.

5-o Każda nazwa polska ma odpowiadać tylko jednej nazwie łacińskiej i każdej różnej nazwie łacińskiej ma odpowiadać tylko jedna nazwa polska.

6-o Nazwy przymiotnikowe pochodne muszą być stosownie do rozmaitych względów, które wyrażać mają, rozmaite, ale dla każdego pojedynczego względu muszą być wszystkie według jednej i tej samej modły wytworzone.

U w a g a. W słownictwie anatomicznem nazwy przymiotnikowe pochodne wyrażać powinny:

a) albo przynależność jednej części do drugiej np. tętnicy do żołądka lub płuca, splotu nerwowego do tętnicy, trzewa do jamy, w której jest pomieszczone i t. d., albo

b) że coś zostało z czegoś innego zbudowane czy złożone, albo przez coś innego wytworzone, np. splot złożony z żył, szmer wywołany przez poruszające się płuco i t. d., albo w końcu

e) że coś jest do czegoś innego podobne, np. jakiś wyrostek kostny do rylca, haczyka lub kolca, jakiś brzeg więzu do sierpu, jakaś blaszka do sita i t. d.

Z tych trzech względów, pierwszy i trzeci są dla anatomii najważniejsze.

W języku naszym mamy możność wytworzenia z jednego rzeczownika nieraz 4, a czasem i więcej różnych przymiotników, np. skała, skałowy, skalny, skałowy, skalisty; kamień, kamieniowy, kamienny, kamienisty; serce, sercowy, sercowaty, serdeczny; głowa, głowowy, głowiasty; palec, palcowy, palcowaty i palczasty i t. d., przyczem stwierdzić należy, że różne z tego samego rzeczownika utworzone przymiotniki jednoznacznie być nie mogą. Skutkiem jednak naszej opieszałości o czystość i bogactwo języka, różnice, zachodzące pomiędzy przymiotnikami pochodnymi, które jeszcze u schyłku przeszłego wieku większość doskonale odczuwała i wyrażała, coraz bardziej się zacieraają i dziś niestety już mało kogo razi, jeżeli ktoś, chcąc wyrazić, że dany przedmiot jest podobny do ości, liścia lub skrzydła, powie raz, że dany przedmiot jest ościasty, liściasty lub skrzydłasty, to znów ościowy, liściowy lub skrzydłowy, lubo niezaprzeczenie ościasty, liściasty, skrzydłasty oznacza coś obfitującego w ości, liście i skrzydła, a ościowy coś tyczącego się ości.

Zastanawiając się bliżej nad rozmaitemi końcówkami przymiotnikowymi, przekonać się łatwo, że w większości razów końcówka *owy* wyraża właśnie przynależność, np. połowy, gajowy, ogrodowy, domowy, głowowy, szyjowy, piersiowy, plecowy, grzbietowy, udowy, goleniowy, stopowy, palcowy i t. d., i że w innych razach, w których dla wyrażenia przynależności kończymy zazwyczaj obecnie przymiotniki na *ny* — brzuszny, płucny i t. d. wszyscy dawniejsi najlepsi pisarze kończyli stałe na *owy* i używali w tym celu tylko nazw — brzuchowy, płucowy i t. d.

Kończówka *ny* wyraża w większości razów albo — że coś jest złożone z czegoś np. żelazny, drewniany, szklany, ołowiany, słomiany, kościany, olejny, żywiczny, wodny i t. d., albo — że coś zostało zdziałane lub wywołane i wytworzone przez coś, np. wyrób ręczny, wyziew lub pot skórny, tłocznia brzuszna, powiew halny i t. d.

Kończówka *aty* wyraża prawie wyłącznie podobieństwo czegoś do czegoś, np. klinowaty, papierkowaty, blaszkowaty, pieńkowaty, sitowaty i t. d.

Inne bardzo liczne końcówki naszych przymiotników rzeczownikowych jak *isty*, *asty*, *ski*, *czy*, *i*, i t. d. możemy w tej chwili zostawić bez rozbioru.

Słownictwo naukowe musi być ściśle i ogólnie zrozumiałe, a w tym celu musi mieć stałe zasady tworzenia wyrazów pochodnych. Sądzę więc, że tak jak twórcy naszego słownictwa chemicznego związków mineralnych, którzy, nie oglądając się na dźwięczność i nawyknięcia, postanowili wyrażać związki kwaśne metaloidów w tlen bogatsze przez końcówkę *ny*, siarczany, fosforny, azotny, chlorny i t. d. —

a biedniejsze w tlen przez *awy* — siarkawy, fosforawy, azotawy, sole zaś tych kwasów przez końcówkę *an* i *on* — siarczan, siarkon i t. d., taksamo i my powinniśmy przy wytwarzaniu słownictwa anatomicznego raz na zawsze zerwać z obecnem zamieszaniem i dowolnością i wybrać stale końcówki przymiotnikowe. Dlatego też, po bardzo dojrzałej rozwadze i naradzie z ludźmi ze znajomości i dbałości o czystość języka znanymi, postanowiłem kończyć bez wyjątku wszystkie przymiotniki wyrażać mające przynależność na *owy*, podobieństwo na *aty* a skład lub wytwór na *ny*

Nie moja jest rzeczą sądzić, o ile słusznie i szczęśliwie wyrażone tu zasady przeprowadzić zdołałem; wiem tylko, żem się o to najusilniej starał, wiem również aż nadto dobrze, że żadna rzecz ludzka wolną od usterek być nie może, ale wiem i najmocniej o tem jestem przekonany, że najgorsze nawet słownictwo byle jednolicie przeprowadzone i ogólnie przyjęte jest zawsze stokroć lepsze od obecnego, pełnego dowolności i prowadzącego do zamieszania.

Przy przejściu ze słownictwa dowolnego do jednolitego każdy musi złożyć coś ze swoich upodobań na ołtarzu spólnego dobra i wzajemnego porozumienia, każdy z nas musi się przyzwyczajać i oswajać z tem nowem słownictwem, mam jednak nadzieję, że dbałość o czystość i ścisłość języka, którym mówimy, trud ten nam osłodzić i do poniesienia go skłonić nas potrafi.

Pisałem w Warszawie d. 1 Maja 1896.

OD WYDAWCÓW.

Do zajęcia się wydaniem niniejszego dzieła kolegi naszego ś. p. Stanisława Krysińskiego skłoniło nas zobowiązanie, jakie jeden z nas (St. Markiewicz) zaciągnął tak względem Kasy pomocy naukowej imienia d-ra Mianowskiego jak i względem zmarłego autora.

Słownik anatomiczny Krysińskiego uważamy, podobnie jak większość kolegów, z dziełem tem bliżej obeznanych, za wielce cenny nabytek dla polskiego piśmiennictwa lekarskiego i przyrodniczego w ogólności. Przyśpieszając przeto najchętniej do pracy wydawniczej, uznaliśmy jednak za konieczne, wydać ją w taki sposób, by według naszych przekonań, możliwie wielką korzyść ogółowi lekarzy polskich przyniosła. Od rodziny autora uzyskaliśmy upoważnienie do drukowania dzieła Krysińskiego z pewnemi uzupełnieniami z naszej strony, przyczem całość pracy autora i szczegóły jej żadnego uszczerbku nie poniosły.

Tak ze względu na nietykalne według nas prawa zwyczajowe mowy ojczystej jak i ze względu na odpowiedniość nazw, a wreszcie ze względu na eufonię nie mogliśmy się pogodzić z bezwzględnie przeprowadzonymi zasadami szematu określników (przymiotników) Krysińskiego. Nasz nieprzychylny sąd o tej stronie pracy autora podzielają językoznawcy zawodowi, których zdaniaśmy zasięgali.

W wydanym przez nas słowniku przeto, obok w niczem niezmiennych określników (przymiotników) Krysińskiego, zamieściliśmy **tlustym drukiem** określniki przez nas za właściwe uznane, naturalnie wyłącznie takie, jakich zarówno ogół nasz jak i lekarze nasi dotychczas używać zwykli. A więc obok takich określników autora jak *o k o w y*, *u c h o w y*, *br z u c h o w y*, *s k ó r o w y*, *p ó ł k o ł o w a t y*, *ś c i ę g n i a n y* i t. p. postawiliśmy **oczny**, **uszny**, **brzuszny**, **skórny**, **półkolisty**, **ścięgnisty** i t. d.

Brak obok określnika autora drugiego tłusto drukowanego znaczy, że jego określnik za stosowny uznajemy.

Co się tyczy użytych, po części nowoutworzonych przez Krysińskiego rzeczowników, to z małym bardzo wyjątkiem, pozostawiliśmy je bez uzupełnień z naszej strony. Wyjątek stanowią: **organ** — **n a r z ę d z i e**, **substancya** — **i s t o t a**, **śródpiersie** — **p o ś r o d k ó w k a**.

To co Krysiński przygotował uznaliśmy za właściwe wydać w trzech oddzielnych książkach, stanowiących trzy części Słownictwa anatomicznego.

Część pierwsza jest przekładem wydanej przez profesora Hisa w r. 1895 pracy, pod tytułem „*Die anatomische Nomenclatur. Nomina anatomica,*” będącej owocem wieloletnich narad grona anatomów, tak niemieckich, jak i innych narodowości. Krysiński pozostawił tylko przekład wykazu nazw — przekładu *wstępu* i ważnych *objaśnień* z rysunkami dokonał na naszą prośbę kolega Wilhelm Knappe.

Część drugą stanowi właściwy słownik *a)* łacińsko-polski i *b)* polsko-łaciński.

Część trzecia — słownik nazw anatomicznych etymologiczno-historyczny — obejmuje dane dotyczące właściwego znaczenia i pochodzenia nazw anatomicznych łacińskich i odpowiednich nazw polskich.

Śmierć zaskoczyła nieodżałowanego kolegę naszego wśród najgorętszej pracy nad słownictwem anatomicznym. Dlatego też dostał nam się rękopis niezupełnie wolny od omyłek, których dostrzeżenie i poprawienie podczas druku byłoby dla autora łatwym. My, mimo dokładanych starań i niejednokrotnych narad nad poszczególnymi wyrazami, nastęrczającami wątpliwość, mając poraz pierwszy do czynienia z wydawnictwem słownikowym, nie uniknęliśmy błędów, których wykaz na wstępie każdej Części podajemy, prosząc jak najusilniej czytelnika, aby biorąc książkę tę do ręki przedewszystkiem wprowadził wskazane poprawki i wpisał wyrazy i nazwy, któreśmy, jako opuszczone — wyłącznie synonimy — wykazali.

Niechaj nam dozwolonem będzie do objaśnień powyższych dołączyć życzenie: oby sprawa polskiego piśmiennictwa lekarskiego i sprawa mowy ojczystej, tak drogie sercu zmarłego kolegi naszego, odniosły korzyść jak największą, — Krysiński wierzył silnie, że taką będzie korzyść jego niezmordowanych usiłowań w tym kierunku, — my nie mamy prawa wątpić o tem, że ogół lekarzy polskich zechce owoc tych usiłowań spożytkować należycie.

STANISŁAW MARKIEWICZ.

ANTONI PUŁAWSKI.

BRONISŁAW SAWICKI.

ANTONI ŚMIECHOWSKI.

WSTĘP.

W roku 1887 Towarzystwo anatomiczne, które od owego czasu tak znacznie się już rozwinęło, postanowiło z okazji pierwszego swego zebrania w Lipsku, przystąpić do uporządkowania ogólno-anatomicznego wyrazownictwa i poruczyło komitetowi swemu uczynić przygotowania, niezbędne do urzeczywistnienia tego zamiaru. Poruszyłem wtedy sprawę tę w komitecie. Komitet zamierzał początkowo obrać komisję z dwóch członków, którzyby zajęli się przedwstępniemi obradami. Po dłuższej jednakże naradzie, Towarzystwo, za inicjatywą p. LEUCKART'A, postanowiło oddać w ręce całego komitetu przedwstępne obrady, dotyczące tak ważnego przedsięwzięcia *).

Powody poruszenia sprawy wyrazownictwa były widoczne. Rzeczywiście, w dziedzinie tej od wielu lat panowała anarchia, na której cierpieli w jednakowej mierze nauczający i uczący się, i która musiała wywierać ujemny wpływ na postęp badań. Zapas nazw, przejętych z ubiegłych stuleci, był zbyt obfity i oddawna przyzwyczajono się nazywać cały szereg części ciała dwiema lub liczniejszemi jeszcze nazwami. *M. trapezius sive cucullaris*, *n. vagus s. pneumogastricus*, *m. petrosalpingostaphylinus sive levator palati* i tym podobne podwójne nazwy przechodziły z podręcznika do podręcznika, z odczytu do odczytu. Niekiedy zbytek ten zachodził jeszcze dalej, i określenia, jak *valvula coli*, *sive ileocoecalis*, *sive Bauhini*, *sive Tulpii*, *sive Fallopieae*, nastęrczały nauczycielowi okazję do wycieczek w dziedzinę historii i do rozstrzygania zagadnień ich pierwotnego pochodzenia.

*) Sprawozdanie z obrad pierwszego zebrania Towarzystwa anatomicznego. *Anatomischer Anzeiger*. T. II. Str, 403,

Świadome zerwanie z tą starą, nieuzasadnioną tradycją jest zasługą J. HENLEGO, któremu zawdzięczamy także konsekwentne wprowadzenie określeń wytycznych, jak *sagittalis*, *frontalis*, *medialis*, *lateralis* i t. d. HENLE przyjął dla każdej części tylko jedną nazwę, synonimy zaś, przytoczył w odsyłaczach poza tekstem. Prócz tego zerwał on także z imionami własnymi i zastąpił je wszystkie nazwami rzeczowemi, na tej zasadzie, iż rozpowszechnione nazwiska zawierają często historyczne niedokładności.

Cheąc być szczerym, muszę wyznać, iż dążności HENLEGO do uproszczenia anatomicznego wyrazownictwa, nie zbliżyły nas do zamierzonego celu, lecz wręcz odsunęły od niego. Zagmatwanie w tej dziedzinie stało się jeszcze dotkliwsze od czasu zjawienia się podręcznika HENLEGO. Sam on wprowadził bardzo dużo nazw. I gdy oto jedni nauczyciele przyłączyli się wprost do niego, inni trzymali się dawnego sposobu, inni znów postępowali eklektycznie lub też posługiwali się prawem nadawania własnych nazw, i tym sposobem stopniowo zapanował stan obecny, iż każda szkoła posiada swą własną mowę. Student, gdy przejdzie z jednej wszechnicy do innej, błąka się w swej mozolnie nabytej skarbnicy wiedzy, a także lekarz może bez trudności śledzić jedynie to piśmiennictwo, które używa tej samej anatomicznej mowy, co i on. Stan taki jest zarówno szkodliwy dla wykładu, jak i upokarzający dla wiedzy, tak iż my wszyscy dbający o postęp anatomii, przejęci jesteśmy koniecznością reformy. Projekt tej reformy, powstały w łonie Towarzystwa, zyskał natychmiast wszechstronny poklask i został przyjęty z ufnością w dobrą sprawę. Gdy jednakże komitet miał przystąpić do wykonania powierzonego mu zadania, wtedy wnet wystąpiły na jaw pierwsze trudności. Od tego czasu liczba ich znacznie się wzmogła, lecz jednocześnie nabraliśmy przekonania, że trudności dadzą się pokonać. Do osiągnięcia zamierzonego celu jednakże niezbędną jest dobra wola wszystkich uczestników, a przede wszystkim ściśle zjednoczenie się członków Towarzystwa anatomicznego.

Wkrótce komitet pojął, iż nie podda tak łatwo zadaniu, wymagającemu tylu prac drobiazgowych, tembardziej, iż kierownictwo komitetu zmienia się z każdym rokiem. W mowie, którą wygłosiłem roku 1889 w Berlinie jako przewodniczący, wymieniłem główne przeszkody, sprzeciwiające się wprowadzeniu ujednostajnionego wyrazownictwa. Przytem zaznaczyłem, że uporządkowanie mowy anatomicznej należy koniecznie powierzyć komisji, specjalnie ku temu obranej, a przede wszystkim zapewnić sobie redaktora, któryby z całą sumiennością oddał się tej sprawie. Na administracyjnem posiedzeniu Towarzystwo zatwierdziło poruszone myśli. Obrano komisję, która miała się zająć przejrzeniem naszego anatomicznego wyrazownictwa, w myśl wzmiankowanej mowy, i dać początek jego ujednostajnieniu. Na kierownika tej komisji wybrano pana KÖLLIKERA, a członkami jej zostali pp. O. HERTWIG, His, KOLL-

MANN, MERKEL, SCHWALBE, TOLDT, WALDEYER i sekretarz Towarzystwa K. v. BARDELEBEN *).

Już na wstępie komisya miała do pokonania dwie trudności: zjednanie sobie dzielnego redaktora i pozyskanie niezbędnych środków pieniężnych. Szczęściem dla komisji, zjednano na redaktora kolegę p. W. KRAUSEGO, który, dzięki swym zdolnościom literackim, był jakby stworzonym do takiego zadania. P. KRAUSE potrafił przez cały ten szereg lat, z niezmierną pracowitością i większą jeszcze cierpliwością, zadość uczynić wszystkim wymaganiom, pochodzącym, z jednej strony ze samego przedmiotu, z drugiej znów od licznych osób, zainteresowanych tą sprawą. O ile wiem z własnego doświadczenia, napisał on w tym przeciągu czasu niezliczone mnóstwo listów i obszerniejszych objaśnień; nie sprzykrzyły mu się korespondencye, które prowadził całymi tygodniami po to, ażeby jeden jedyny wyraz należyście użyć, lub też umieścić go w odpowiedniem miejscu. Jeżeli rozpoczęta praca skończy się istotnie pomyślnie, to przedewszystkiem redaktorowi naszemu będzie się należało od nas podziękowanie.

Co się tyczy niezbędnych środków pieniężnych, to obliczyliśmy je na 10,000 marek; przewidywaliśmy, że sumę tę przekroczymy nieznacznie. Koszt ten był za wielki, ażeby Towarzystwo mogło go ponieść samo. Komisya, resp. jej członkowie, zwróciła się tedy z prośbą o zapomogę do k. c. k. Akademii Umiejętności w Berlinie, Monachium, Wiedniu i Budapeszcie, a także do k. Towarzystwa umiejętności w Lipsku. Ciała te wspomogły nas hojnie, zawdzięczamy im w ogólności sumę 8,090 M. **). Towarzystwo anatomiczne dołączyło ze swej strony dotychczas 3,800 M. z górą. Tak znaczna zapomoga, którą otrzymaliśmy od poważnych korporacji naukowych, była dla nas dowodem szczególnego zaufania. Jednakże wkłada ona na nas także obowiązek, ażebyśmy nie zawiedli okazanego zaufania i doprowadzili przedsięwziętą pracę do zadawalniającego wyniku.

Rozmiary zamierzonej pracy.

Ażeby nie błąkać się w niezmiernym obszarze, musieliśmy na samym początku określić granice pracy i zbyt ich nie rozszerzać. Oczywiście

*) Obrady Towarzystwa anatomicznego na trzecim zebraniu w Berlinie 1869 r *Ergänzungsheft zum anatomischen Anzeiger*. T. IV. Str. 131.

***) Doręczyły nam:

C. Akademia Umiejętności w Berlinie	M. 3,000
„ „ w Monachium	„ 1,500
C. k. Akademia Umiejętności w Wiedniu	„ 1,568,97
K. Towarzystwo Umiejętności w Lipsku	„ 1,500
K. Akademia węgierska	„ 520,50
Towarzystwo anatomiczne	„ 3,843,94

nie mogliśmy myśleć o ustaleniu wyrazownictwa w dziedzinach, znajdujących się w stanie mniej lub więcej ożywionego rozwoju. Z tego powodu zgodzono się po pewnych próbach, ażeby uwzględnić tylko anatomię opisową i to o tyle, o ile jest ona dostępną dla gołego oka lub najwyżej przez lupę. Nieliczne próby uwzględnienia nazw z dziedziny anatomii mikroskopowej, n. p. warstw kory mózgowej lub przynajmniej warstw siatkówki, spełzły na niczem, wobec stanowczego protestu ze strony komisji na ogólnych jej zebraniach. Użycie tylko jednego języka we wszystkich nazwach było drugim ograniczeniem, na które zgodziliśmy się. Chodziło nam o ustalenie tylko nazw łacińskich, uważając, że każdy powinien mieć prawo tłumaczyć je na swój język, mniej więcej dowolnie. Wyraz: mięsień mostkoobojęzycokocycowy jest dosłownem a kiwacz głowy (*Kopfnicker*) wolnem przetłumaczeniem nazwy *m. sternocleidomastoideus*.

Daleko subtelniejszem było dla nas pytanie, jak dalece praca ta ma mieć charakter międzynarodowy. Rozwiązanie tej kwestyi stało się powodem dość wyczerpujących korespondencji i dyskusyi; spróbuję możliwie bezstronnie i wyraźnie przedstawić stanowisko, które zajęliśmy pod tym względem. Przedewszystkiem jednak należy na to zwrócić uwagę, że kwestya wyrazownictwa powstała w łonie Towarzystwa anatomicznego i do dziś dnia powinna być uważaną za wyłączenie jego sprawę.

Pomimo, iż Towarzystwo anatomiczne powstało w Berlinie i dotychczas zasiadało wyłącznie w miastach, używających mowy niemieckiej, jednak od samego założenia nie miało ono charakteru wyłącznie niemieckiego. Lista członków zawiera nazwiska z Ameryki, Belgii, Danii, Anglii, Włoch, Austrii, Węgier, Rosyi, Szwecyi, a także jedno z Francyi. Według obliczeń p. v. BARDELEBENA w skład towarzystwa wchodzi 129 członków pochodzenia niemieckiego i 145 obcokrajowców. Wziąwszy to na uwagę, Towarzystwo miałoby może powód przystąpić natychmiast do ustalenia ogólnościowej mowy anatomicznej. Przysłowie francuskie atoli mówi: *Qui trop embrasse, mal étreint*, i dlatego też nasze Towarzystwo w r. 1889 miało na względzie przedewszystkiem zgodność anatomów niemieckich i tylko z takich początkowo utworzyło swą komisję. Jednocześnie jednak przyznano, że należy dążyć do połączenia się w przyszłości z kolegami innej narodowości, o czem świadczy wzmiankowana moja mowa*). P. KRAUSE umieścił także w pierwszych zeszytach wyrazownictwa, poświęconych nauce o mięśniach, obok nazw GEGENBAUERA, HENLEGO, HYRTL-ŁA, KRAUSEGO i LANGERA, także nazwy angielskie QUAINA i francuskie SAPPEYA.

*) W powtórnym głosowaniu, dotyczącem nauki o mięśniach, KRAUSE spróbował przetłumaczyć obrane nazwy na język niemiecki, czego później na życzenie komisji zupełnie zaniechano.

Gdy następnie w 1890 r. Towarzystwo anatomiczne zasiadło razem z sekcją anatomiczną międzynarodowego zjazdu lekarzy w Berlinie, wtedy, samo przez się, komisya wyrazownicza szukała styczności z obecnymi podówczas uczonymi innych krajów; zaproszono na członków: SIR WILLIAM'A TURNER'A i pp. CUNNINGHAM'A, ROMITEGO i LEBOUCCA. W Wiedniu obrano przez kooptację jeszcze p. THANEGO. Z wyliczonych panów zwłaszcza trzech ostatni brali czynny udział w pracach komisji i posiedzeniach odbywanych w Monachium, Wiedniu, Gietyndze i Strasburgu, z gorliwością i zajęciem, za które im się słusznie należy podziękowanie.

Choć bardzo jest pożądanem, ażeby wszystkie kraje kulturalne władały jedną mową naukową, to jednakże potrzeby różnych krajów do czasu, zdaje się, są niejednakowe, na zupełną więc zgodę mowy będzie trzeba czekać jeszcze czas długi. Dążności nasze powinny tedy być skierowane ku możliwemu zmniejszeniu istniejących różnic. Towarzystwo anatomiczne Wielkiej Brytanii utworzyło w r. 1893 własną komisję, która zastosować miała nasze wnioski do potrzeb angielskich *), a wcześniej jeszcze (1890) amerykańskie Towarzystwo anatomiczne próbowało przystąpić do sprawy wyrazownictwa. Zdań komisji angielskiej na piśmie jeszcze niema, natomiast komisya amerykańska i jej bardzo gorliwy członek, p. WILDER, ogłosili cały szereg drobnych artykułów i broszur **).

Cele komisji amerykańskiej są te same co i nasze, lecz ich drogi do celu różnią się zasadniczo od naszych. Trzymamy się jednej zasady, iż każda część powinna nosić jedną tylko nazwę, możliwie prostą i treściwą. WILDER i koledzy jego zaszli jeszcze dalej i żądają samych „mononimów“ t. j. rzeczowników bez wszelkich dodatków. Mówią oni n. p. *praecornu* i *postcornu* zamiast *cornu anterius* i *cornu posterius*, *postcava* zamiast *vena cava posterior* i t. p. Dotychczas ogłoszono wyrazownictwo anatomii mózgu, w opracowaniu WILDERA, według wskazanych zasad; pierwsza ta próba pozwala wypowiedzieć się o konsekwencyach, wpływających z dążności do mononimów. Zgodzimy się zupełnie, ażeby używano wyrazu *thalamus* zamiast *thalamus opticus*, nie mamy nawet nic przeciwko temu, gdy w mowie potocznej wyraz *dura* użytym będzie zamiast *dura mater encephali*, jeżeli tylko podobne skrócenie nie wywoła nieporozumień. Natomiast trudno nam przyznać, ażeby wyraz n. p. „*medipedunculus*“, zamiast *pedunculus cerebelli ad pontem*, miał być dowodem postępu wyrazownictwa

*) *Journal of Anatomy and Physiology*. 1894. Vol. XXVII.

***) Z pism rozesłanych przez WILDERA przytaczam najważniejsze: *The fundamental principles of anatomical Nomenclature*, by Burt C. WILDER M. D. *from the Medical News*. 19 December 1891.

Dalej: *Fissural diagrams of the human brain. Macroscopical Vocabulary of the brain presented to the Assoc. of American anatomists at Boston. Mass. 29 Dec. 1890. American Reports upon Anatomical Nomenclatur*. 1889—1890, with Notes by WILDER, Cornell University. 5. Februar 1892.

lub praktyczniejszym w użyciu. Połączenie rozmaitych wyrazów w jeden, w pewnych warunkach istotnie może być uproszczeniem. Zarówno atoli, jak nadmiernie skrócony styl telegraficzny, może i ono pociągnąć za sobą niejasność i ma wtedy znaczenie ujemne, gdyż tak utworzone wyrazy wymagają do zrozumienia szczególnych objaśnień. *Medipedunculus*, bez żadnego dodatku jest niezrozumiałe, powinno już być *medipedunculus cerebelli*, a nad tę nazwę należałoby znów przekładać *pedunculus medius cerebelli*, gdyż barbarzyński wyraz *medipedunculus* mógłby oznaczać *pedunculus medius* i *pedunculus medialis*, lub nawet *pars media* albo *medialis pedunculi*. Takie fatalnie brzmiące wyrazy lista WILDERA zawiera w dużej ilości; nie potrzeba na to pedanta filologa, ażeby drażniły ucho takie wyrazy jak *terma* (zamiast *lamina terminalis*), *postramus* (zamiast *ramus posterior arboris cerebelli*) i wiele innych. Dużo jest zupełnie nowych wyrazów, jak: *cimbria* (*tractus peduncularis transversus*), *coelia* (*cavitas encephali*), *aulix* (*sulcus Monroi*) i inne, lub też użytych w innym znaczeniu niż zwykle, jak: *isthmus* (zamiast *gyrus annectens*). Nie wiem, ilu WILDER ma za sobą kolegów w Ameryce, jednakże sposób, który zaleca, pociąga za sobą masę nowych wyrazów, przeważnie obcobrzmiących, a to nie pozwala komisji naszej pójść za jego przykładem, jeżeli chce obstawać przy swej historycznej zasadzie,

Od chwili, gdy koło uczestników naszego zamiaru powiększyło się skutkiem udziału angielskich, włoskich i belgijskich kolegów, odczuliśmy także potrzebę połączenia się z francuskimi anatomami. Z powodu nielicznego zjawiania się ich na roczne nasze zebrania, mogliśmy zawiązać stosunki jedynie listownie. Korespondowaliśmy zwłaszcza z członkiem naszego Towarzystwa p. TESTUT'em, sam próbowałem z okazji pobytu w Paryżu zainteresować naszą sprawę p. MATEUSZA DUVALA, wreszcie zgodnie z postanowieniem komisji w Gietyndze r. 1893 zaprosiliśmy oficjalnie pp. DUVALA i TESTUT'a do wzięcia udziału we wspólnej pracy nad wyrazownictwem, przytaczając stosowne powody naszego zawezwania. Otrzymaliśmy odpowiedź na to tylko od p. TESTUT'a, tego rodzaju, iż, podług niego, komisya wyrazownicza może się spodziewać poważnych i trwałych rezultatów dopiero wtedy, gdy stanie się prawdziwie międzynarodową, a każdy jej członek oficjalnym delegatem, mianowanym z ramienia pewnego rządu. Dlatego też p. TESTUT mógłby wziąć udział w pracy komisji tylko pod tym warunkiem, że zostałby zaproszonym do tego przez p. ministra oświecenia publicznego. W poprzednich swych listach p. TESTUT wyraził się, że inicjatywa w tej kwestyi mogłaby wyjść od rządu niemieckiego, a wybór odpowiednich kandydatów na członków komisji, rząd powinien pozostawić Towarzystwu anatomicznemu.

Dwa powody skłoniły komisję wyrazowniczą do pozostawienia projektów p. TESTUT'a bez następstw, choć na pierwszy rzut oka były one zachęcające. Po pierwsze, Towarzystwo nasze, które zwróciło się do Akademii i Towarzystw naukowych o zasiłki pieniężne na wykonanie

swych zamiarów i otrzymało je, jest przez to obowiązane dokończyć rozpoczęte dzieło i niepowinno odrazu zwałać je na obce barki. Powtóre, zdaje nam się, iż w obecnym stanie sprawy niema widoków osiągnięcia celu za pośrednictwem rządów.

Mamy już przykład międzynarodowego unormowania naukowych określeń, mianowicie ustalenie jednostek miary elektryczności w roku 1881. Prezydent Rzeczypospolitej francuskiej, korzystając z okazji wystawy, zaproponował podówczas państwom zagranicznym, aby przysłały delegatów, którzyby radzili wspólnie nad wprowadzeniem jednostek miary elektryczności. Będące w użyciu od owego czasu wyrazy *Volt*, *Ohm*, *Ampère* i wartości przez nich oznaczane, są owocem obrad, w których brali udział pierwszorzędni fizycy świata. Drukowane sprawozdanie kongresu elektrycznego wykazuje, że 28 państw, między niemi Ameryki Środkowej i Południowej, jako to: Costarica, Venezuela, Columbia i t. d. i azyatyckie, jak Japonia, miały swych przedstawicieli, w ogólnej liczbie około 250. Jednak kwestya wyrazownictwa anatomicznego różni się podług nas zasadniczo od sprawy, wtedy rozstrzyganej. Z jednej strony jest dość wątpliwe dotychczas, ażeby różne rządy zainteresowały się wyrazownictwem anatomicznem na tyle, aby uczynić je przedmiotem wspólnych obrad. Z drugiej znów strony, przejrzenie całych tysięcy nazw jest tak długą pracą, iż wykonania jej nie można się spodziewać od międzynarodowej komisji. Przedewszystkiem jednak należy zaznaczyć, iż prawomocne ustalenie nazw anatomicznych na dłuższy przeciąg czasu jest niemożliwe, gdyż sam postęp nauki wymaga stałego rozwoju mowy anatomicznej. Wiedza powinna być nieskrępowaną nawet co do mowy i nie potrzebuje podlegać autorytetowi państw pod tym względem.

Dotychczas nadawali nazwy poszczególni pisarze, autorowie podręczników lub monografii. Niektóre zalecone nazwy wcale nie weszły w użycie, inne znów zyskały sobie mniej więcej ogólne rozpowszechnienie. Powodzenie wyrazu oddawna było racyą wprowadzenia go do literatury naukowej. Niekiedy moda odgrywała w tem rolę i naraz zupełnie odpowiednie wyrazy zamieniano na inne, wcale nie lepsze. Jeżeli tedy Towarzystwo anatomiczne stara się zaprowadzić ład we współczesnej literaturze, to w założeniu nie może rościć większych pretensyi niż poszczególni autorowie. Lista nazw, którą ono zaleci, powinna zasłużyć sobie na pierwszeństwo przed innemi, odpowiednim dobozem, wyraziistością i konsekwentnym związkiem całego systemu. Możliwie jak największa liczba anatomów i lekarzy powinna być zadowoloną z zalet wprowadzanego wyrazownictwa i trzymać się jego. Do tych zalet powinno należeć także pierwszeństwo, wynikające z szerokiego rozpowszechnienia. Lecz przymusu Towarzystwo nie może wywierać pod tym względem nawet na własnych członków. Będzie ono co najwyżej mogło zalecić i być przykładem. Im więcej nowe wyrazownictwo odpowie potrzebom nauki i badania, tem pewniejsze będą widoki jego powodzenia i dłuższego trwania.

Jednakże nawet możliwie najlepsze wyrazownictwo, odpowiadające potrzebom dnia dzisiejszego, z biegiem czasu może się stać niewystarczającym, dlatego też przeglądanie go w pewnych terminach będzie nieodzowną potrzebą.

Co zaś do udziału rządu w ustaleniu nazw anatomicznych, to będzie on na miejscu i po ukończeniu pracy Towarzystwa anatomicznego. Towarzystwo może być punktem, z którego wyjdzie pobudka dla tego lub owego rządu. Jeżeliby n. p. koledzy Francuzi wnieśli w swem ministerjum, aby nazwy, które przyjęło Towarzystwo, były przedmiotem powtórnego międzynarodowego obradowania delegatów rządu, to Towarzystwo najpewniej nie sprzeciwiłoby się temu, a tembardziej nie uważałoby swej pracy za daremną. Lecz najformalniejsze rozporządzenia rządowe nie zdają powstrzymać upadku mowy, prawem ustalonej, gdy tylko przestanie ona odpowiadać potrzebom nauki i czasu.

Plan i wykonanie zamierzonej pracy.

Pierwszy plan techniki wykonania pracy nad wyrazownictwem ułożył p. KRAUSE, a komisya uznała go za dobry. Ażeby mieć jakikolwiek fundament, wypisano wszystkie nazwy z podręcznika GEGENBAUERA, jedną pod drugą według rozdziałów*), synonimy zaś wybrano z pewnej liczby innych szeroko rozpowszechnionych podręczników i umieszczono je obok w oddzielnych kolumnach. W ten sposób powstały obszerne tablice, które odbito i rozesłano członkom komisji. Ci mieli z pośród wyliczonych nazw, dla każdej części, zakreślić tę, która wyda im się najodpowiedniejszą, lub też mogli według własnego uznania zalecić nowe nazwy. Prócz tego mieli dołączyć do przysłanego zeszytu ogólne lub poszczególne uwagi, które im się nasuną przy przeglądaniu tablic i wszystko to przesłać p. KRAUSEMU, w oznaczonym terminie. Początek takiego piśmiennego głosowania zrobiono z nauką o mięśniach, a zachęającym wynikiem było to, że 85 procent rozpatrywanych nazw zjednało sobie pierwszeństwo już w pierwszym głosowaniu (mianowicie 60 procent nazw kolumny GEGENBAUERA, a w późniejszych głosowaniach 85%)**). Przeszło 40 procent przyjęto jednogłośnie lub prawie jednogłośnie. Przytem wprowadzicie było 100 nazw nowozaleconych. W następnej broszurze podano członkom komisji przyjęte nazwy, zarówno jak i nierozstrzygnięte jeszcze i nowozalecone, a także uwagi poszczególnych członków z okazji pierwszego głosowania. Jeżeli

*) Podręcznik GEGENBAUERA przyjęto za podstawę w układaniu listy nazw dlatego, iż przed sześciu laty był on najnowszym gruntownym opracowaniem anatomii.

***) Patrz str. 10 i 11.

liby i drugie głosowanie pozostawiło pewne nieprzetrawione wyrazy, to miano się z tą resztą załatwić na posiedzeniu komisji. Tak tedy nauka o mięśniach była przedmiotem obrad komisji w Monachium, naukę zaś o kościach i naczyniach zamierzano opracować w Wiedniu. Posiedzenia komisji wyrazowniczej odbywały się podczas rocznych zebrań Towarzystwa anatomicznego. Przy tej sposobności powiększano liczbę członków komisji, obierając przez kooptację innych kompetentnych uczonych; tak zaproszono do wspólnych obrad, resp. przyjęto na członków komisji, w Monachium, pp. BRAUNEGO, HENKEGO, v. KUPFERA, v. MIHALKOVICSA i RÜDINGERA, a w Wiedniu p. ZUCKERKANDLA.

W powyższy sposób doprowadziliśmy naukę o mięśniach tak daleko, iż po zamknięciu zebrania w Monachium, w czerwcu 1891, można było ogłosić drukiem luźny arkusz, zawierający przyjęte wyrazy w liczbie około 300. Sposób, który dał tak zadawalniające rezultaty przy opracowaniu myologii, okazał się za trudnym w zastosowaniu do osteologii, w opracowaniu zaś innych działów anatomii, nie mógł być zupełnie użyty.

Podczas kilkakrotnego głosowania piśmiennego okazało się, co z psychologicznego punktu widzenia da się łatwo zrozumieć, że wyniki drugiego i trzeciego głosowania bardzo mało się różniły od pierwszego, i że na dopiski członków i na nowozaproponowane nazwy małą zwracano uwagę i prawie wszystkie pominięto, bez dokładniejszego zbadania. A wszak te uwagi i nowe nazwy były często owocem długiej pracy, prowadzonej ze szczególną znajomością rzeczy. Temu należało zapobiedz, i dlatego komisja postanowiła w Wiedniu (1892), wszystkie nadesłane propozycje i uwagi swych członków poddać ustnej dyskusji, jedną po drugiej. Łatwo to było powiedzieć, lecz daleko trudniej wykonać. Członkowie komisji mieli już w Monachium uciążliwą pracę, gdy musieli, pod niezmordowanym kierownictwem p. KÖLLIKERA, od 8-ej rano do 6-ej wieczór z małą przerwą słuchać mów i przyglądać się demonstracyom Towarzystwa anatomicznego i bezpośrednio potem do godz. 9-ej radzić nad nazwami. W Wiedniu posiedzenia wyrazownicze przeciągały do późniejszej jeszcze nocy i niezawodnie przyprawiły większość obecnych o fatalne wyczerpanie sił. Pomimo całej wytrwałości, komisja zdołała wykonać ledwie cząstkę zamierzonej pracy i wreszcie uciekła się do podziału członków na sekcje, którym powierzono opracowanie poszczególnych rozdziałów. Zaraz w Wiedniu proszono pp. MERKELA, THANEGO i TOLDTA o uporządkowanie nazw nauki o naczyniach (żyły i naczynia chłonne). Później powierzono w ten sam sposób pp. MERKELOWI, RÜDINGEROWI i TOLDTOWI anatomię poszczególnych okolic ciała. Opracowanie nauki o więzach (syndesmologię) oddano p. TOLDTOWI.

Doniosłe znaczenie dla dobra sprawy miało obranie specjalnej sekcji redakcyjnej w Wiedniu. Sekcja ta miała dbać o jednolitość całej

Następująca tablica może posłużyć za przykład, w jaki sposób p. Krause uporządko-
Cyfry obok nazw oznaczają

Gegenbaur	Henle	Hyrtl
Vestibulum labyrinthi (6)	Vestibulum (7)	Vestibulum
Fenestra ovalis (12)	Fenestra vestibuli (2)	Fenestra ovalis
Recessus sphaericus (12)	Recessus sphaericus	Recessus hemisphaericus
Recessus ellipticus (12)	Recessus ellipticus	Recessus hemiellipticus
—	Sinus sulciformis (1)	—
Crista vestibuli (14)	Crista vestibuli	Crista vestibuli
Pyramis (4)	Pyramis vestibuli (6)	Pyramis vestibuli
Recessus cochlearis (14)	Recessus cochlearis	—
Maculae cribrosae (15)	Maculae cribrosae	Maculae cribrosae
Oberer Siebflecken	Macula cribrosa superior (13)	Obere Macula
Mittlerer Siebflecken	Macula cribrosa media (13)	Mittlere Macula
Unterer Siebflecken	Macula cribrosa inferior (13)	Untere Macula
—	—	—
Knöcherne Bogengänge	Canales semicirculares (2)	Canales semicirculares
Canalis anterior (5)	Vorderer verticaler Bogengang (1)	Oberer Bogengang
Canalis externus (4)	Horizontaler Bogengang (2)	Aeusserer Bogengang
Canalis posterior (4)	Hinterer verticaler Bogengang (1)	Hinterer Bogengang

wał wyniki głosowania, po zestawieniu przysłanych głosów od członków komisji. liczbę otrzymanych głosów.

Krause	Langer	Inni autorowie
Vestibulum	Vestibulum	Vestibulum osseum
Fenestra ovalis	Fenestra vestibuli	Fenestra ovalis, Schwalbe, Fenestra ovalis, Quain. Fenêtre ovale, Sappey, Testut. Finestra ovale
Recessus sphaericus	Recessus hemisphaericus (2)	Fovea hemisphaerica, Quain. Fossette hémisphérique
Recessus ellipticus	Recessus hemiellipticus (2)	Fovea hemielliptica, Quain. Fossette semi ovoïde. Fossette elliptique, Testut
—	—	Sinus sulciformis, Morgagni. Fossula sulciformis, Schwalbe 1). Recessus labyrinthi, Reissner. Fossette sulciforme, Sappey. Gouttière sulciforme, Testut.
Crista vestibuli	Crista vestibuli	Crista pyramidalis. Spina vestibuli
—	Pyramis vestibuli	Eminentia pyramidalis. Pyramide
Recessus cochlearis	—	Recessus cochlearis, Reichert. Fossette cochléaire, Testut
Maculae cribrosae	Maculae cribrosae	
Macula cribrosa superior	Macula cribrosa superior	Macula major. Tache criblée antérieure, Sappey. Tache criblée supérieure, Testut. Macchia cribrosa anteriore
Macula cribrosa media	Macula cribrosa media	Macula minor. Macula major. Tache criblée moyenne, Sappey. Tache criblée antérieure, Testut. Macchia cribrosa mediana
Macula cribrosa inferior	Macula cribrosa inferior	Macula minima. Tache criblée postérieure, Sappey, Testut
Macula cribrosa recessus cochlearis	—	Macula cribrosa quarta. Tache criblée cochléaire, Testut.
Canales semicirculares ossei (10)	—	
Canalis semicircularis superior (6)	Oberer Bogengang	Superior canal. Canal demi-circulaire supérieur. Canale semicircolare superiore
Canalis semicircularis lateralis (2)	Horizontaler Bogengang	Canalis semicircularis medius External canal. Canal demi-circulaire externe. Canale semicircolare esterno.
Canalis semicircularis inferior	Hinterer Bogengang	Canalis semicircularis internus. Posterior canal. Canal demi-circulaire postérieur. Canale semicircolare posteriore (1)

go dzieła (HIS, KRAUSE i WALDEYER). Planowe opracowanie ukończonych działów i połączenie ich w całość było konieczne potrzebne, ponieważ głosowania następowały po sobie w różnych okresach czasu, nieraz w całorocznych odstępach, przy niejednakowej liczbie współpracowników, musiały przeto stanowczo zawierać nierówności i sprzeczności. Bywało i tak, iż nazwy, których nie należało pomijać, nie otrzymały większości głosów i przeto mogły łatwo zniknąć z wykazu, jak n. p. miało to miejsce po pierwszym głosowaniu, dotyczącem mięśni, z *tendo m. bicipitis, adminiculum lineae albae, plica cubiti* i z innemi.

Sekcja redakcyjna, wkrótce po przystąpieniu do pracy, przekonała się, iż zadanie jej nie polega tylko na wygładzaniu nierówności, lecz sięga dalej. Chcąc sumiennie wykonać swe polecenie, powinna była zagłębiać się w poszczególne kwestye i stanowczo nie uchylać się od zupełnego przerobienia dotychczasowego wyrazownictwa. Sekcja pracowała bez przerwy przez trzy lata ostatnie i starała się bądź listownie, bądź przez obrady na zebraniach z kompetentnemi osobami, wyświetlić wszystkie zawile i trudniejsze punkty i dojść do porozumienia. Naturalnie, daleko było trudniej dokonać tego w dziale o nerwach i wnętrznościach, niż o mięśniach i kościach. Na wielu posiedzeniach był obecny p. KÖLLIKER, którego rady zasięgaliśmy przy opracowaniu mikroskopowej anatomii mózgu. W szczególniejszej mierze brał udział w wykonaniu pracy p. TOLDT. Harmonijnie opracowany rozdział nauki o więzach i o torebkach śluzowych jest wyłącznem jego dziełem. Lecz i we wszystkich pozostałych działach p. TOLDT położył duże zasługi, dzięki swym krytycznym uwagom, wyróżniającym się rzeczową i formalną ścisłością.

Zboczywszy z wytkniętej początkowo drogi, w przeciągu trzech lat ostatnich postępowaliśmy w następujący sposób. Przedewszystkiem proszono członków komisji, aby jeszcze przed pierwszym głosowaniem przysłali swe propozycje i uwagi, tyczące się nieopracowanych jeszcze rozdziałów, a to dlatego, ażeby mózdz je rozpatrzyć już podczas pierwszego głosowania. Po ukończeniu głosowania i uporządkowaniu materiału przez p. KRAUSEGO, sekcja przystąpiła do następnych obrad częścią ustnie, częścią piśmiennie. Przytem zbadano jeszcze raz wartość i znaczenie każdego wyrazu, rozstrzygnięto wątpliwe kwestye przez nagromadzenie odnośnej literatury lub preparatów i ułożono w ten sposób jednolity projekt, t. z. ostateczną redakcyę, którą wręczono komisji do ustnego osądzenia lub piśmiennej oceny.

Ostateczną redakcyę rozmaitych rozdziałów rozesłano członkom w lipcu 1894; ci opatrzyli ją swemi uwagami i własnymi projektami. Po powtórnem starannem opracowaniu tych projektów, jako też całkowitego dzieła, sekcja redakcyjna mogła przedstawić członkom Towarzystwa ukończoną listę wyrazów. Na zebraniu w Bazylei Towarzy-

stwo miało orzec, czy zechce uznać ułożone wyrazownictwo za swoje i przyczynić się całą swą powagą do jego rozpowszechnienia.

Zasady wyrazownictwa.

W przeciągu sześcioletnich obrad komisya i jej sekcyja zdołały wyrobić sobie pewną ilość redakcyjnych zasad i prawideł, nie prowadząc nad tem specjalnych dyskusyi*). Im wyraźniej krystalizowały się te zasady, tem bardziej mogły one być przyjęte za podstawę dalszej pracy, choć wreszcie żadna z nich nie stała się regułą bez wyjątku. Najważniejsze zasady są następujące:

Każda część powinna mieć tylko jedną nazwę. Nazwy mają być łacińskie i ułożone zgodnie z wymaganiami języka; dalej powinny one być możliwie krótkie i proste. Mają one służyć tylko do przypominania, a nie rościć pretensyi do opisu lub spekulatywnej interpretacyi. Nazwy, mające łączność z sobą, mają być możliwie jednakowo ułożone (np. *femur*, *a. femoralis*, *v. femoralis*, *n. femoralis*); przymiotniki powinny wogóle mieć swoją antytezę (np. *dexter*, *sinister*, *major*, *minor*, *superficialis*, *profundus*).

Nazwy, które zbyt zjednały sobie prawo obywatelstwa, zmusiły nas nieraz do odstąpienia od powyższych zasad. Tego rodzaju nazwy jak *m. crotaphiticobuccinatorius* lub nawet *m. petrosalpingostaphylinus*, mogliśmy opuścić bez trudności, lecz dla tak popularnej nazwy jak *m. sternocleidomastoideus* nie mogliśmy znaleźć krótszego wyrazu odpowiedniego.

Z synonimów *valvula mitralis* i *valv. bicuspidalis* nie można było żadnego pominąć, ze względu na ich użycie w mowie lekarskiej. *Pyramis* i *pars petrosa ossis temporalis*, *vola* i *palma manus*, *nates* i *clunes* i t. p. musiały być umieszczone obok siebie. Prócz tego *a. meningeae* musi wciąż jeszcze przebiegać przez *foramen spinosum* (zamiast *for. meningeum medium*), *v. auricularis vagi* przez *canaliculus mastoideus*, choć *n. facialis* już od czasu HENLEGO posiada swój *canalis facialis*.

Co do imion własnych, istnieje oddawna znaczna różnica zdań. Imiona te mamy nie tylko w anatomii, lecz także w innych naukach przyrodniczych i w medycynie. Mineralodzy mówią o millerycie, hausmanicie i t. d., patologowie—o zjawisku STOKESA, o chorobach BASEDOWA lub BRIGTA, zwłaszcza jednak botaniczne i zoologiczne nazwy okazów obfitują w imiona własne. Spotykamy oto *Rhytina Stelleri*, *Equus Burchelli*, *Capra Falconeri* i niezliczoną ilość podobnych nazw. Zoologowie

*) Porównaj także KRAUSE, *Die anatomische Nomenclatur. Internationale Monatschrift für Anatomie und Physiologie*. Tom X. str. 313.

i botanicy używają imion własnych nawet wtedy, gdy one nie mają żadnego stosunku do danego okazu, lub bardzo odległy. Prócz chęci okazania honoru lub tylko uprzejmości zasłużonemu koledze, odgrywa przy tem pewną rolę wygoda używania i łatwość zapamiętania znanych wyrazów.

Imiona własne, używane w anatomii, są bardziej uzasadnione niż botaniczne: wogóle mają one przypominać tych badaczy, którzy pierwsi odkryli pewną część anatomiczną, dokładniej ją opisali, lub przynajmniej podali do ogólnej wiadomości. Powstawanie takich imion zdarza się codzień jeszcze. Do dziedziny, mało dotychczas znanej, badacz wprowadza nowe światło, i dopóki badania jego nie będą skontrolowane przez innych i nie staną się ogólnym dobytkiem naukowym, imię jego jest jedyną rękojmią prawdziwości opisanych spostrzeżeń. Tak LUSCHKA jest słusznie ojcem chrzestnym ciała, które odkrył i mianował guzozolem guzicowym (*Steissdrüse*), i oto teraz, gdy nazwę tego ciała uznano za nieodpowiednią i przerobiono ją na *glomus coccygeum*, chętnie dołącza się do niej, w dowód tożsamości, nazwę „kłębek guzicowy Luschki”. Wreszcie w literaturze anatomicznej nie brak przykładów, iż nazwiska dawniejszych badaczy utrzymują się przy fałszywych określeniach. *Pancreas Aselli* i *ovula Nabothi* utrzymały się, wraz z błędnem rozumieniem rzeczy, na rachunek swych pierwszych autorów.

Uwzględnwszy taki sposób powstawania nazw od imion własnych, nie powinniśmy się dziwić, znajdując je w tych dziedzinach, które są w stanie przyspieszonego rozwoju. Tak mieliśmy przez dłuższy czas w narządzie słuchu komórki CORTI'ego, DEITERSA, CLAUDIUSA i innych. W mózgu mamy pęczki VICQ d'AZYRA, MEYNERTA, GUDDENA, jądra LUYSA, SCHWALBEGO, BECHTEREWA i innych. Zwłaszcza w tych świeżo badanych dziedzinach znajdujemy często, iż z dwóch części, bardzo do siebie podobnych lub blisko siebie leżących, jedną odkrył i opisał jeden badacz, a drugą inny, i oto, dopóki nie zbada się dostatecznie stanu rzeczy, przytaczanie autorów jest jedynym środkiem porozumienia się. Spoidło GUDDENA i MEYNERTA w podstawie śródmózgowia (*Zwischenhirnbasis*), krążek pośredni (*Mittelscheibe*) HENSENA i błona KRAUSEGO w prążkowanych włóknach mięśniowych, oto są przykłady imion własnych użytych zupełnie racjonalnie w celu odróżnienia. Za inny przykład mogą nam posłużyć więzy HENLEGO i HESSELBACHA u granic przyśrodkowego dołu pachwinowego, jak je BRAUNE rozróżnia. Z wprowadzeniem tych imion dopiero nastąpiło wyraźne odróżnienie obu tych pasm więzowych.

Niektóre imiona własne w anatomii, chwilowo usprawiedliwione, z biegiem czasu wyszły z użycia, jako zbyt liczne. Już prawie zupełnie nie mówi się dziś o błonie SCHNEIDERA w nosie lub o błonie JAKOBA w siatkówce, natomiast dół SYLWIUSZA, pasek rzęskówkowy (*zonula Zin-*

ni), trąbka EUSTACHIĘGO są trwałymi składnikami wyrazownictwa anatomicznego i przeszły do wszystkich języków.

Przeciw imionom własnym, dawniej jeszcze bardziej w wyrazownictwie rozpowszechnionym, powstał, jak wiadomo, pierwszy HENLE, a nowsi anatomowie prowadzili walkę tę dalej z zaciętością. Zaszli oni nawet tak daleko, iż probowali ochrzcić imieniem czysto rzeczowem ścięgno Achillesa, mające bezsporne prawo pierwszeństwa i przeniesione nawet do mowy ludowej. Powody wojny, wypowiedzianej imionom własnym, są istotnie dość ważne. Zawierają one często niedokładności historyczne, przypominając nie prawdziwego odkrywcę odnośnej części, lecz późniejszego jej autora. Jedna i ta sama część anatomiczna, u różnych narodów, nosi imiona różnych autorów: gruczoły LIEBERKUHNA u Niemców, nazywają się u Włochów gruczołami GALEATIEGO, ciałka VATERA u Niemców, są ciałkami PACINIEGO u Włochów i t. d. Imiona własne znajdujemy w nadmiarze w niektórych nowych dziełach, zwłaszcza w literaturze specjalistów, mamy tu nawet utrwalone imiona, nie mające żadnej powagi w nauce. Lecz nawet imiona starszych anatomów uwiecznia się bez żadnego planu. Niektóre bardzo głośne imiona jak VESAL i HARVEY znikły z listy, inne jak EUSTACHIUS i MALPIGHI powtarzają się kilkakrotnie.

Choć imiona własne wywołują dużo uzasadnionych skrupułów, to jednak wielu z nas, anatomów, nie zgadza się na całkowite ich usunięcie. Ja sam już wcześniej wyraziłem się przy okazji, iż bardzo żałowałbym, gdyby usunięto wszystkie imiona własne z mowy naukowej. Rozpatrując je ze strony czysto zewnętrznej, mamy w nich zupełnie dobry materiał mnemotechniczny. Nazwę więzu Pouparta, Gimbernatiego i Collesa pamięta każdy student, a znając te imiona ma także chęć dowiedzieć się, co każde z nich oznacza. Nazwy *ligamentum inguinale*, *lig. inguinale reflexum* i *lig. lacunare* wzbudzają daleko mniejsze zaciekawienie. Można się o tem przekonać codziennie w sali anatomicznej, iż właśnie te imiona szczególne wbijają się w pamięć i stają się zaczepnymi punktami dla innych wiadomości.

Daleko większe znaczenie od tych względów praktycznych, posiada dla mnie pewne uczucie pietyzmu. Może to się wydać nieco staroświeckiem, lecz trudno mi jest poświęcić dla dowolnej zasady imiona, które przez cały szereg stuleci uważano za bardzo dobre. Sądzę także, że student wygrywa na czysto, powtarzając już w pierwszym semestrze takie imiona, jak FALLOPIA, EUSTACHI, MALPIGHI i inne. Te zaszczytne w naszej nauce imiona wyryte zostaną na stałe w pamięci potomności; one wznecają w uczniu ciekawość historii, która usposabia do dalszych badań. Czy imiona te użyte są zawsze właściwie, to ma podług mnie podrzędne znaczenie. Dokładne zbadanie porządku,

w którym następowały po sobie odkrycia, i oddanie wieńca zasług każdemu badaczowi, jest zadaniem właściwej historii anatomii. *)

Kwestya, czy imiona własne należy utrzymać, czy też nie, nie mogła się stać przedmiotem głosowania. Zamiast użyć przemocy nad tą lub tamtą stroną, zdecydowaliśmy się na kompromis. Przytoczyliśmy mianowicie dla wszystkich części nazwy rzeczowe, lecz obok nich umieściliśmy w nawiasie ogólnie rozpowszechnione imiona własne. To nie zgadza się co prawda z przyjętą zasadą, aby każda część anatomiczna miała tylko jedną nazwę, lecz ma tę zaletę, iż pozostawia ostateczne rozstrzygnięcie tej kwestyi czasowi. O ile można przewidywać, to nazwy rzeczowe z biegiem czasu usuną pewne imiona własne, podczas gdy inne z nich przetrwają. Przeciwnicy imion własnych tedy choć w części swój cel osiągną **).

Już wyżej zaznaczyliśmy, iż komisya najwyraźniej chciała porzucić na makroskopowej anatomii opisowej, jednak i w tych granicach pozostawiono jeszcze dużą dowolność dążeniom do maximum i minimum. Początkowo chcieliśmy być nieco powściągliwymi i nieprzytaczać więcej nazw, niż ich się wymaga od studenta w pierwszych semestrach. Lecz chęć stworzenia pewnej całości powoli wyprowadziła nas daleko poza tę granicę.

Bardzo ważną kwestyą było, jak dalece uwzględnić mamy anatomię lekarzy specjalistów. Jak wiadomo, zaczęli oni, co im się bardzo chwali, opracowywać zupełnie samodzielnie anatomię, każdy swej dziedziny. Najświetniejszy przykład pod tym względem dali psychiatrzy i neuropatologowie (MEYNERT, GUDDEN, FLECHSIG, FOREL, EDINGER, OBERSTEINER). Za nimi poszli oftalmolodzy (LEBER), otiatry (v. TRÖLTSCHE, POLITZER, SIENBENMANN), laryngolodzy i inni. Mowa anatomiczna i opisy tych specjalistów odstępują niekiedy dość znacznie od naszych podręczników, i oto zachodzi pytanie, czy wprost pozostać przy swoim, czy też ustąpić wobec wymagań tego okresu specjalności. Gdyśmy kwestyę tę postawili wyraźnie, nie mogło już być wątpliwości co do jego rozstrzygnięcia. Jeżeli specjaliści wytworzyli sobie własną mowę anatomiczną, to zmusiła ich ku temu konieczność, ponieważ wyrazownictwo naszych podręczników już im nie wystarczało. Potrzeby tej nie należy ignorować, lecz uwzględnić ją według możliwości, przyjmując zalecane skądinąd wyrazy, jeżeli są stosowne lub zastępując je innymi stosowniejszymi. Student przechodząc od nas do klinik, ma prawo żądać, ażeby posiadał takie po-

*) W podobny sposób wyraża się KOLLMANN (*Abstimmungslisten*. str. 143). „Imion autorów nie tylko nie odrzucam, lecz ich nawet bronię, jako jedyny nieraz łącznik z przeszłością.“

***) Zgodnie z uchwałą zoologicznej komisji wyrazowniczej imiona własne użyto w drugim przypadku. *Internationale Monatschrift für Anat. und Physiol.* 1893. Tom X. str. 94. Art. 4.

jęcia i taką mowę, jaka mu będzie potrzebną w dalszych studyach i nie potrzebował uczyć się nowej anatomii w miejsce przestarzałej. Staraliśmy się wejść w porozumienie z różnymi fachowcami i sądzimy, iż w ten sposób zdobyliśmy niezbędne warunki do zgody. Wszak już kilkakrotnie specjaliści zapewniali nas, iż gotowi są przyjąć nasze nazwy, gdy tylko będą odpowiadały ich potrzebom *)

Pomimo, iż na samym początku postanowiliśmy w planie być zachowawcami, wybierać z podręczników nazwy najodpowiedniejsze i wstrzymywać się od tworzenia nowych, to jednak nie mogliśmy trzymać się tego bezwzględnie. Mamy wszak w podręcznikowej naszej literaturze cały szereg wyrazów przedawnionych, których nie byłoby sensu pozostawić. Jeszcze częściej widzimy, iż powtarzają się w książkach wyrażenia, których jedni używają w tem znaczeniu, drudzy w innem, lub takie, które polegają na niedokładnym poglądzie. Zauważyliśmy nieraz w rozmowie, już to ustnej, już listownej, iż nie zgadzamy się co do znaczenia danej nazwy, lub, co jeszcze gorsza, nie mieliśmy co do niej pewności. W tych zatem wypadkach musieliśmy zwrócić się do literatury lub do preparatów, a nawet podjąć się wprost specjalnych badań. Jeżelibyśmy tedy ogłosili wyniki wspólnej pracy naszej jedynie w formie listy wyrazów, to zachodzi obawa, iż tłómaczono by pewne nazwy w rozmaity sposób. Zagmatwanie, którego pragniemy pozbyć się z wyrazownictwa, wcaleby się nie zmieniło. Skłoniło mię to, po porozumieniu się z kolegami sekcji, i do napisania dołączonych przy końcu objaśnień, w których umieszczono uzasadnienie każdej nazwy nowowprowadzonej i ustalono znaczenie nazw, różnie dotychczas pojmowanych. Po przyjęciu zalecanego przez nas wyrazownictwa, najpierwszą potrzebą będzie podręcznik, w którym każdy wyraz znajdzie autentyczne wyjaśnienie, i sądzę, że nie da on długo na się czekać.

Nagromadzony materiał piśmienny.

Materiał piśmienny komisji wyrazowniczej składa się: po pierwsze, z tablic, które wydał p. KRAUSE i rozesał członkom komisji, łącznie z dołączonemi uwagami; powtóre, z listownej wymiany zdań pana KRAUSEGO z członkami komisji i członków komisji pomiędzy sobą. W tem miejscu możemy wymienić tylko pisma, ogłoszone drukiem, co

*) Szczególniej niemieckie Towarzystwo chirurgiczne dało dowód zajęcia się naszą sprawą, polecając w Marcu 1894 radcy tajnemu p. von BARDELEBEN w Berlinie, aby doniósł o rezultatach, osiągniętych przez Komisję wyrazowniczą. Lista nazw, doręczona panu von BARDELEBEN, spotkała się z bardzo niewielu zarzutami z jego strony.

się tyczy rozmiarów piśmiennych dokumentów, to jedynie p. KRAUSE może o nich zbliżone pojęcie.

Członkowie komisji otrzymali w ogólności 20 zeszytów wyrazownictwa, ze stronicowaniem w jednym ciągu, aż do str. 942 i prócz tego luźny nienumerowany arkusz, dotyczący myologii. Porządek, w którym następowały po sobie, jest taki:

Zeszyt I	Strona 1— 68.	Myologia.	1. głosowanie
„ II	„ 69—108.	Osteologia (a)	1. „
„ III	„ 109—168.	Myologia	2. „
„ IV	„ 169—172.	Myologia	3. „
„ V	„ 173—212.	Osteologia (b)	1. „
„ VI	„ 213—240.	Osteologia (c)	1. „
„ VII	„ 241—296.	Serce i tętnice	1. „
„ VIII	„ 297—330.	Żyły i naczynia chłonne.	
„ IX	„ 331—378.	Osteologia.	2. „
„ X	„ 379—402.	Serce i tętnice	2. „
„ XI	„ 403—438.	Osteologia.	3. „
„ XII	„ 439—458.	Żyły i naczy chłonne	
„ XIII	„ 459 (bis) — 474 (bis)	Serce i tętnice	3. „
„ XIV	„ 475—482.	Osteol. i Angiolog.	Ostat. redakcja
„ XV	„ 483—518.	Syndesmologia	1. głosowanie
„ XVI	„ 519—654.	Neurologia	1. „
„ XVII	„ 655—864.	Splanchnologia	1. „
„ XVIII	„ 865—872.	Syndesmologia.	Ostatnia redakcja.
„ XIX	„ 873—888.	Neurologia	„ „
„ XX	„ 889—942.	Splanchnologia i	Ostatnia redak- cja i dodatkowe wnioski do wszystkich rozdziałów anatomii.

Niezależnie od tych zeszytów, ułożonych do głosowania, p. KRAUSE ogłosił przed 2 laty w międzynarodowym miesięczniku, poświęconym anatomii i fizjologii, listę nazw, zatwierdzonych do owego czasu *).

Liczba nazw anatomicznych, umieszczonych w powyższych 20 zeszytach dochodzi w przybliżeniu do 30,000. Ostateczna nasza lista będzie zawierała ledwie 6-ą część tego.

Teraz, gdy rzucimy okiem poza siebie, widzimy, iż niejedno, być może, dałoby się skrócić. Drugie i trzecie głosowanie, poświęcone mięśniom, kościom i naczyniom, możnaby opuścić; osiągnęlibyśmy cel może

*) *Loco citato* 1893. Tom X. Str. 313.

prędzej i bez powtarzań, gdybyśmy od samego początku wydali uporządkowaną listę, zamiast trzymać się porządku podręcznika, ułożonego w celach dydaktycznych.

Łatwo to jednak powiedzieć dziś, gdy się ma przed oczami wszystkie trudności pracy od samego początku. I to jest wątpliwe, czy, trzymając się innej drogi, doszlibyśmy do celu prędzej. Najważniejszą rzeczą było, aby ktoś ciągle trzymał w swych rękach wszystkie nici, nie płącząc ich, a tego dokonał redaktor nasz w niezrównany sposób przy pomocy kolegi p. WALDEYERA.

NOMINA ANATOMICA

ANATOMIA

CZĘŚĆ I.

Nazwy Anatomiczne

(NOMINA ANATOMICA).

NOMINA ANATOMICA.

(NAZWY ANATOMICZNE).

Termini situm et directionem partium corporis indicantes. Nazwy, położenie i kierunek części ciała oznaczające.

Termini generales.

Nazwy ogólne.

Verticalis	Pionowy
Horizontalis	Poziomy
Medianus	Pośrodkowy
Sagittalis	Strzałowy
Frontalis	Czołowy
Transversalis	Poprzeczny (prostopadły do osi ciała)
Medialis	Przyśrodkowy
Intermedius	Pośredni
Lateralis	Boczny
Anterior	Przedni
Medius	Średni
Posterior	Tylny
Ventralis	Brzuchowy — Brzuszy
Dorsalis	Grzbietowy
Internus	Wewnętrzny
Externus	Zewnętrzny
Dexter	Prawy

Sinister	Lewy
Longitudinalis	Podłużny
Transversus	Poprzeczny (prostopadły do osi kończyny)
Cranialis	Czaszkowy
<i>Rostralis</i>	<i>Dziobowy</i>
Caudalis	Ogonowy
Superior	Górny
Inferior	Dolny
Superficialis [sublimis]	Powierzchniowy
Profundus	Głęboki

Termini ad extramittentes spectantes. Nazwy odnośne do kończyn.

Proximalis	Bliższy
Distalis	Dalszy
Radialis	Promieniowy
Ulnaris	Prętowy
Tibialis	Piszczelowy
Fibularis	Strzałkowy

Termini generales.

Nazwy ogólne.

Accessorius	Dodatkowy
Acinus	Grono
Aditus	Dostęp
Ala	Skrzydło
Alveolus	Zębodół. Pęcherzyk płucowy— P. płucny
Ampulla	Bańka
Angulus	Kąt
Ansa	Pętla
Antrum	Nora
Apertura	Otwór
Apex	Wierzchołek
Appendix	Przydatek
Arcus	Łuk
Area	Pólko
Basis	Podstawa
Brachium	Ramię
Canaliculus	Kanalik
Canalis	Kanał
Capsula	Torebka
Caput	Głowa
Capitulum	Główka
Cartilago	Chrzątka
Caruncula	Mięsko
Cauda	Ogon
Caverna	Jamka
Cavum	Jama
Cellula	Komórka

Circulus	Kółko
Cisterna	Zbiornik
Collum	Szyja, Szyjka
Columna	Słup
Commissura	Spoidło
Cornu	Róg
Corona	Korona
Corpus	Ciało
Corpusculum	Ciałko
Crista	Grzebień
Crus	Goleń, Odnoga
Decussatio	Przekrzyżowanie
Dorsum	Grzbiet
Ductulus	Przewodzik
Ductus	Przewód
Eminentia	Wyniosłość
Endothelium	Śródbłonek
Epithelium	Nabłonek
Extremitas	Kończyna, Koniec
Facies	Powierzchnia, Twarz
Fascia	Powięź, Opaska
Fasciculus	Pęczek
Fibra	Włókno
Fibrocartilago	Chrząstka włókniasta — Ch. włóknista
Filum	Nié
Fissura	Szczelina
Flexura	Zgięcie
Folium	Liść
Folliculus	Mieszek
Foramen	Dziura
Formatio	Utwór
Fornix	Sklepienie
Fossa	Dół
Fossula	Dołączynka
Fovea	Dołek
Foveola	Dołeczek
Frenulum	Węzidełko
Fundus	Dno
Funiculus	Powróżek
Geniculum	Kolanko
Genu	Kolano
Glandula	Gruzoł
Glomerulus	Kłębuszek
Glomerus	Kłębek

Hilus	Wnęka
Humor	Ciecz
Junctura	Połączenie
Impressio	Wgłębienie
Incisura	Wcięcie
Infundibulum	Lejek
Intestinum	Jelito, Kiszka
Isthmus	Cieśń
Labium	Warga
Lacuna	Rozstęp
Lamina	Błaszka
Latus	Bok
Ligamentum	Wiąz
Limbus	Krawędź
Limen	Próg
Linea	Kresa, Linia
Liquor	Płyn
Lobulus	Zrazik
Lobus	Zraz
Macula	Plamka
Margo	Brzeg
Massa	Bryła
Meatus	Przepust
Medulla	Rdzeń. Szpik
Membrana	Błona
Membrum	Członek
Mucus	Śluz
Musculus	Mięsień
Nervus	Nerw
Nodulus	Grudka
Nucleus	Jądro
Organon	Narzędzie — Organ
Orificium	Wylot
Os [oris]	Usta
Os [ossis]	Kość
Ostium	Ujście
Papilla	Brodawka
Parenchyma	Miażdż
Paries	Ściana
Perichondrium	Ochrzęstna
Periosteum	Okostna
Plexus	Splot
Plica	Fałda
Polus	Biegun

Processus	Wyrostek
Prominentia	Wydatność
Punctum	Punkt
Radix	Korzeń
Ramulus	Gałązka
Ramus	Gałąz
Raphe	Szew
Recessus	Zachyłek
Regio	Okolica
Rete	Siatka
Rima	Szpara
Rudimentum	Szczątek
Septulum	Przegródka
Septum	Przegroda
Sinus	Zatoka
Spatium	Przestwór
Spina	Kolec, Grzebień
Stratum	Warstwa
Stria	Prążka
Stroma	Osnowa
Substantia	Istota — Substancya
Succus	Sok
Sulcus	Brózda
Taenia	Taśma
Tegmen	Pokrywka
Tela	Tkanka
Tela conjunctiva	Tkanka łączna
Tela elastica	Tkanka sprężysta
Torus	Zgrubienie
Trabecula	Beleczka
Tractus	Pasmo
Trigonum	Trójkąt
Trochlea	Bloczek
Truncus	Kadłub, Pień
Tuber	Guz
Tuberculum	Guzek
Tubulus	Cewka
Tunica	Odziedza
Tunica propria	Właściwka (Odziedza właściwa)
Umbo	Pępek
Uvula	Czopek
Vagina	Pochwa
Vallecula	Dolinka
Vallum	Wał

Valvula	Zastawka
Vas	Naczynie
Velum	Żagiel
Vertex	Szczyt
Vesica	Pęcherz
Vesicula	Pęcherzyk
Vestibulum	Przedsionek
Villus	Kosmek
Viscus [viscera]	Trzewo
Vortex	Wir
Zona	Pas

Partes corporis humani. Części ciała ludzkiego.

Caput	Głowa
Collum	Szyja
Truncus	Kadłub
Extremitates	Kończyny

Caput. Cranium.

Głowa. Czaszka.

Vertex	Szczyt
Sinciput	Przodogłowie
Frons	Czoło
Occiput	Tyłogłowie (Potylica)
Tempora	Skronie
Auris	Ucho
Auricula	Ucho (zewnątrzne)

Facies.

Twarz.

Oculus.

Oko.

Palpebra superior	Powieka górna
Palpebra inferior	Powieka dolna
Rima palpebrarum	Szpara powiek
Bulbus oculi	Gałka oka
Supercilium	Brew
Sulcus infrapalpebralis	Bródka podpowiekowa

Nasus.

Nos.

Dorsum nasi	Grzbiet nosa
Apex nasi	Wierzchołek nosa
Ala nasi	Skrzydło nosa

Os.

Sulcus nasolabialis	Brózdka nosowargowa
Philtrum	Rynienka podnosowa
Labium superius	Warga górna
Labium inferius	Warga dolna
Rima oris	Szpara ust
Cavum oris	Jama ust
Lingua	Język
Fauces	Paszcza
Bucca [Mala]	Policzek
Sulcus mentolabialis	Brózdka bródkowargowa
Mentum	Bródka

Usta.

Collum.

Cervix	Kark
Larynx	Krtień
Prominentia laryngea	Wydatność krtaniowa
Pharynx	Gardziel
Trachea	Tchawica
Oesophagus	Przełyk

Szyja.

Truncus.

Thorax.

Cavum thoracis	Jama tułowia
Pectus	Pierś
Mamma	Sutka
Papilla mammae	Brodawka sutki
Dorsum	Grzbiet
Columna vertebralis	Kręgosłup
Canalis spinalis	Kanał kręgosłupowy

Kadłub.

Tułów.

Abdomen.

Cavum abdominis	Jama brzucha — I. brzuszna
Scrobiculus cordis	Dołyzsek (Dołek podsercowy)
Umbilicus	Pępek
Latus	Bok
Lumbus	Lędźwie
Inguen	Pachwina

Brzuch.

Pelvis.

Cavum pelvis	Jama miednicy
Mons pubis	Pagórek łonowy

Miednica.

Coxa	Biodro
Nates [Clunes]	Pośladki
Anus	Odbyt
Crena ani	Karby odbytu
Perineum	Krocze

Extremitas superior.**Kończyna górna.**

Axilla	Pacha
Plica axillaris anterior	Fałda pachowa przednia
Plica axillaris posterior	Fałda pachowa tylna
Acromion	Wyrostek barkowy
Brachium	Ramię
Facies anterior (brachii)	Powierzchnia przednia (ramienia)
Facies posterior (brachii)	Powierzchnia tylna (ramienia)
Facies lateralis (brachii)	Powierzchnia boczna (ramienia)
Facies medialis (brachii)	Powierzchnia przyśrodkowa (ramienia)
Sulcus bicipitalis lateralis	Bródza mięśnia dwugłowego, boczna
Sulcus bicipitalis medialis	Bródza mięśnia dwugłowego, przyśrodkowa
Cubitus	Łokieć
Antibrachium	Przedramię
Facies dorsalis (antibrachii)	Powierzchnia grzbietowa (przedramienia)
Facies volaris (antibrachii)	Powierzchnia dłoniowa (przedramienia)
Margo radialis (antibrachii)	Brzeg promieniowy (przedramienia)
Margo ulnaris (antibrachii)	Brzeg przętowy (przedramienia)
Manus	Ręka
Carpus	Napięstek
Metacarpus	Śródreczę
Dorsum manus	Grzbiet ręki
Vola manus [Palma]	Dłoń ręki
Thenar	Kłęb, Kłęb palca wielkiego
Hypothenar	Kłębik, Kłęb palca małego
Digiti manus	Palce ręki
Pollex [Digitus I]	Palec wielki [Palec I]
Index [Digitus II]	Palec wskazujący [Palec II]
Digitus medius [Digitus III]	Palec średni [Palec III]
Digitus annularis [Digitus IV]	Palec obrączkowy [Palec IV]
Digitus minimus [Digitus V]	Palec mały [Palec V]
Facies dorsales (digitorum)	Powierzchnie grzbietowe (palców)
Facies volares (digitorum)	Powierzchnie dłoniowe (palców)

Margines radiales (digitorum)	Brzegi promieniowe (palców)
Margines ulnares (digitorum)	Brzegi przętowe (palców)

Extremitas inferior.**Kończyna dolna.**

Femur	Udo
Facies anterior (femoris)	Powierzchnia przednia (uda)
Facies posterior (femoris)	Powierzchnia tylna (uda)
Facies lateralis (femoris)	Powierzchnia boczna (uda)
Facies medialis (femoris)	Powierzchnia przyśrodkowa (uda)
Sulcus gluteus	Brózda pośladowka
Genu	Kolano
Poples	Dół podkolanowy
Patella	Rzepka
Crus	Goleń
Facies anterior (cruris)	Powierzchnia przednia (goleni)
Facies posterior (cruris)	Powierzchnia tylna (goleni)
Sura	Łydka
Malleolus lateralis	Kostka boczna
Malleolus medialis	Kostka przyśrodkowa
Pes	Stopa
Tarsus	Stęp
Metatarsus	Śródstopie
Dorsum pedis	Grzbiet stopy
Planta	Podeszwa
Margo pedis lateralis	Brzeg stopy boczny
Margo pedis medialis	Brzeg stopy przyśrodkowy
Calx	Pięta
Digiti pedis	Palce stopy
Hallux [Digitus I]	Paluch [Palec I]
Digiti [II—IV]	Palce [II—IV]
Digitus minimus [Digitus V]	Palec mały [Palec V]
Facies dorsales (digitorum)	Powierzchnie grzbietowe (palców)
Facies plantares (digitorum)	Powierzchnie podeszwowe (palców)
Margines laterales (digitorum)	Brzegi boczne (palców)
Margines mediales (digitorum)	Brzegi przyśrodkowe (palców)

Osteologia.

Nauka o kościach.

Termini generales.

Nazwy ogólne.

Os longum	Kość długa
Os breve	Kość krótka
Os planum	Kość płaska
Os pneumaticum	Kość dęta
Epiphysis	Nasada
Diaphysis	Trzon
<i>Synchondrosis epiphyseos</i>	<i>Chrzęstkozrost trzononasadowy</i>
Apophysis	Odrostek
Facies articularis	Powierzchnia stawowa
Substantia compacta	Istota zbita — Substancja zbita
Substantia corticalis	Korówka
Substantia spongiosa	Istota gąbkowata — Substancja gąbczasta
Cavum medullare	Jama szpikowa
Medulla ossium	Szpik kości
Medulla ossium flava	Szpik kości żółty
Medulla ossium rubra	Szpik kości czerwony
Foramen nutricium	Dziura odżywcza
Canalis nutricius	Kanał odżywczy

Columna vertebralis.

Kręgosłup.

Vertebrae cervicales	Kręgi karkowe
Vertebrae thoracales	Kręgi grzbietowe (tułowiowe)
Vertebrae lumbales	Kręgi lędźwiowe
Vertebrae sacrales	Kręgi kuprowe
Vertebrae coccygeae	Kręgi guzicowe

Corpus vertebrae	Ciało kręgu
Fovea costalis superior	Dołek żebrowy górny
Fovea costalis inferior	Dołek żebrowy dolny
Canalis vertebralis	Kanał kręgowy
Foramen vertebrale	Dziura kręgowa
Arcus vertebrae	Łuk kręgu
Radix arcus vertebrae	Korzeń łuku kręgu
Incisura vertebralis superior	Wecięcie kręgowe górne
Incisura vertebralis inferior	Wecięcie kręgowe dolne
Foramen intervertebrale	Dziura międzykręgowa
Sulcus n. spinalis	Brózda nerwu rdzeniowego
Processus spinosus	Grzbietnik (Wyrostek kolcowaty — W. kolczasty)
Vertebra prominens	Krąg wystający
Processus transversus	Bocznik (Wyrostek poprzeczny)
Fovea costalis transversalis	Dołek żebrowy poprzeczny
Tuberculum anterius [vertebrarum cervicalium]	Guzek przedni [kręgów karkowych]
Tuberculum caroticum [vertebrae cervicalis VI]	Guzek tętnicy szyjowej [kręgu karkowego VI]
Foramen transversarium	Dziura bocznikowa
Tuberculum posterius [vertebrarum cervicalium]	Guzek tylny [kręgów karkowych]
Processus articulares superiores	Wyrostki stawowe górne
Facies articulares superiores	Powierzchnie stawowe górne
Processus articulares inferiores	Wyrostki stawowe dolne
Facies articulares inferiores	Powierzchnie stawowe dolne
Processus costarius	Wyrostek żebrowaty
Processus accessorius [vertebrarum lumbalium]	Wyrostek dodatkowy [kręgów lędźwiowych]
Processus mamillaris	Wyrostek suteczkowaty

Atlas.

Krąg szczytowy.

Massa lateralis	Bryła boczna
Arcus anterior	Łuk przedni
Tuberculum anterius	Guzek przedni
Foveae articulares inferiores	Dołki stawowe górne
Facies articulares inferiores	Powierzchnie stawowe dolne
Fovea dentis	Dołek zębu
Arcus posterior	Łuk tylny
Sulcus arteriae vertebralis	Brózda tętnicy kręgowej
Tuberculum posterius	Guzek tylny

Epistropheus.

Dens	Ząb
Facies articularis anterior	Powierzchnia stawowa przednia
Facies articularis posterior	Powierzchnia stawowa tylna

Krąg obrotowy.**Os sacrum.**

Facies dorsalis	Powierzchnia grzbietowa
Facies pelvina	Powierzchnia miednicowa
Basis oss. sacri	Podstawa kości kuprowej
Processus articularis superior	Wyrostek stawowy górny
Promontorium	Przedgórze
Pars lateralis	Część boczna
Facies auricularis	Powierzchnia uchwata
Tuberositas sacralis	Guzowatość kuprowa
Foramina intervertebralia	Dziury międzykręgowe
Foramina sacralia anteriora	Dziury kuprowe przednie
Lineae transversae	Kresy poprzeczne
Foramina sacralia posteriora	Dziury kuprowe tylne
Crista sacralis media	Grzebień kuprowy średni
Cristae sacrales laterales	Grzebienie kuprowe boczne
Cristae sacrales articulares	Grzebienie kuprowe stawowe
Cornua sacralia	Różki kuprowe
Canalis sacralis	Kanał kuprowy
Hiatus sacralis	Rozwór kuprowy
Apex oss. sacri	Wierzchołek kości kuprowej

Kość kuprowa.**Os coccygis.**

Cornua coccygea	Różki kości guzicowej
---------------------------	-----------------------

Kość guzicowa.**Thorax.****Costae.**

Costae verae	Żebra prawdziwe
Costae spuriae	Żebra rzekome
Os costale	Kość żebrowa
Cartilago costalis	Chrząstka żebrowa
Capitulum costae	Główka żebra
Facies articularis capituli costae	Powierzchnia stawowa główki żebra
Crista capituli	Grzebień główki
Corpus costae	Ciało żebra
Tuberculum costae	Guzek żebra
Facies articularis tuberculi costae	Powierzchnia stawowa guzka żebra

Tułów.**Żebra.**

Collum costae	Szyjka żebra
Crista colli costae	Grzebień szyjki żebra
Angulus costae	Kąt żebra
Tuberculum scaleni [Lisfranci].	Guzek m. pochyłego [Lisfranc'a]
Sulcus subclaviae	Brózda tętnicy podobojczykowej
Tuberositas costae II	Guzowatość żebra II
Sulcus costae	Brózda żebra

Sternum.**Mostek.**

Manubrium sterni	Rękojeść mostku
Angulus sterni	Kąt mostku
Synchondrosis sternalis	Chrząstkozrost mostkowy
Corpus sterni	Ciało mostku
Planum sternale	Powierzchnia mostkowa
Processus xiphoideus	Wyrostek mieczykowaty
Incisura clavicularis	Wcięcie obojczykowe
Incisura jugularis	Wcięcie jarzmowe
Incisurae costales	Wcięcia żebrowe
(Ossa suprasternalia)	(Kości nadmostkowe)

Thorax.**Tułów.**

Cavum thoracis	Jama tułowia
Apertura thoracis superior	Otwór tułowia górny
Apertura thoracis inferior	Otwór tułowia dolny
Arcus costarum	Łuki żeber
Spatia intercostalia	Przestwory międzyżebrowe
Angulus infrasternalis	Kąt podmostkowy
Sulcus pulmonalis	Brózda płucowa — B. płucna

Ossa cranii.**Kości czaszki.**

Os basilare.

Kości podstawowa.

Os occipitale.

Kości potylicowa.

Foramen occipitale magnum	Dziura potylicowa wielka
Pars basilaris	Część podstawowa
Sulcus petrosus inferior	Brózda skałowa dolna
Pars lateralis	Część boczna
Squama occipitalis	Łuska potylicowa
Margo mastoideus	Brzeg cycowy
Margo lambdoideus	Brzeg węglowy
(Os interparietale)	(Kości międzyciemieniowa)
Clivus	Stok
Tuberculum pharyngeum	Guzek gardzielowy

Condylus occipitalis	Kłykieć potylicowy
Canalis condyloideus	Kanał kłykciowy
Canalis hypoglossi	Kanał n. podjęzykowego wielkiego
Tuberculum jugulare	Guzek jarzmowy
Incisura jugularis	Wcięcie jarzmowe
Processus jugularis	Wyrostek jarzmowy
Fossa condyloidea	Dół kłykciowy
Processus intrajugularis	Wyrostek śródjarzmowy
Planum occipitale	Powierzchnia potylicowa
Planum nuchale	Powierzchnia karkowa
Protuberantia occipitalis externa	Wygórowanie potylicowe zewnętrzne
(Torus occipitalis)	(Zgrubienie potylicowe)
Crista occipitalis externa	Grzebień potylicowy zewnętrzny
Linea nuchae suprema	Kresa karkowa najwyższa
Linea nuchae superior	Kresa karkowa górna
Linea nuchae inferior	Kresa karkowa dolna
Eminentia cruciata	Wyniosłość krzyżowata
Protuberantia occipitalis interna	Wygórowanie potylicowe wewnętrzne
Sulcus sagittalis	Brózda strzałowa
Sulcus transversus	Brózda poprzeczna
(Processus paramastoideus)	(Wyrostek przycycowy)

Os sphenoidale.

Kość klinowata.

Corpus	Ciało
Sella turcica	Siodło tureckie
Fossa hypophyseos	Dół przysadkowy
Dorsum sellae	Grzbiet siodła
Tuberculum sellae	Guzek siodła
Processus clinoides medius	Wyrostek pochyłony średni
Processus clinoides posterior	Wyrostek pochyłony tylny
Sulcus caroticus	Brózda tętnicy szyjowej
Lingula sphenoidalis	Języczek klinowy
Crista sphenoidalis	Grzebień klinowy
Rostrum sphenoidale	Dziób klinowy
Sinus sphenoidalis	Zatoka klinowa
Septum sinuum sphenoidalium	Przegroda zatok klinowych
Apertura sinus sphenoidalis	Otwór zatoki klinowej
Conchae sphenoidales	Małżowiny klinowe
Clivus	Stok
Ala parva	Skrzydło małe
Sulcus chiasmatis	Brózda skrzyżowania nn. wzrokowych
Foramen opticum	Dziura wzrokowa
Processus clinoides anterior	Wyrostek pochyłony przedni
Fissura orbitalis superior	Szczelina oczodołowa górna

<i>Ala magna</i>	Skrzydło wielkie
<i>Facies cerebialis</i>	Powierzchnia mózgowa
<i>Facies temporalis</i>	Powierzchnia skroniowa
<i>Facies sphenomaxillaris</i>	Powierzchnia klinoszczękowa
<i>Facies orbitalis</i>	Powierzchnia oczodołowa
<i>Margo zygomaticus</i>	Brzeg licowy
<i>Margo frontalis</i>	Brzeg czołowy
<i>Angulus parietalis</i>	Kąt ciemieniowy
<i>Margo squamosus</i>	Brzeg łuskowy
<i>Crista infratemporalis</i>	Grzebień podskroniowy
<i>Foramen rotundum</i>	Dziura okrągła
<i>Foramen ovale</i>	Dziura owalna
<i>Foramen spinosum</i>	Dziura kolcowa
<i>Spina angularis</i>	Kolec kątowy
<i>Processus pterygoideus</i>	Skrzydlik (Wyrostek skrzydłowy)
<i>Lamina lateralis processus pterygoidei</i>	Błaszka boczna skrzydlika
<i>Lamina medialis processus pterygoidei</i>	Błaszka przyśrodkowa skrzydlika
<i>Fissura pterygoidea</i>	Szczelina skrzydlikowa
<i>Fossa scaphoidea</i>	Dół łodziowaty
<i>Processus vaginalis</i>	Wyrostek pochwowaty
<i>Hamulus pterygoideus</i>	Haczyk skrzydlikowy
<i>Sulcus hamuli pterygoidei</i>	Brózda haczyka skrzydlikowego
<i>Fossa pterygoidea</i>	Dół skrzydlikowy
<i>Canalis pterygoideus [Vidii]</i>	Kanał skrzydlikowy [Widyusza]
<i>Canalis pharyngeus</i>	Kanał gardzielowy
<i>Canalis basipharyngeus</i>	Kanał podstawogardzielowy
<i>Sulcus tubae auditivae</i>	Brózda trąbki słuchowej
<i>Sulcus pterygopalatinus</i>	Brózda skrzydlikopodniebieniowa — B. skrzydlikopodniebieniowa
(<i>Processus pterygospinosus</i> [Civinini])	(Wyrostek skrzydlikokolcowy [Civinina])

Os temporale.

Kość skroniowa.

<i>Pars mastoidea</i>	Część cycowa
<i>Margo occipitalis</i>	Brzeg potylicowy
<i>Processus mastoideus</i>	Wyrostek cycowaty
<i>Incisura mastoidea</i>	Wcięcie cycowe
<i>Sulcus sigmoideus</i>	Brózda esowata
<i>Sulcus a. occipitalis</i>	Brózda tętnicy potylicowej
<i>Foramen mastoideum</i>	Dziura cycowa
<i>Pars petrosa [Pyramis]</i>	Część skalowata [Piramida]
<i>Facies anterior pyramidis</i>	Powierzchnia przednia piramidy

Facies posterior pyramidis	Powierzchnia tylna piramidy
Facies inferior pyramidis	Powierzchnia dolna piramidy
Apex pyramidis	Wierzchołek piramidy
Angulus superior pyramidis	Kąt górny piramidy
Angulus anterior pyramidis	Kąt przedni piramidy
Angulus posterior pyramidis	Kąt tylny piramidy
Sulcus petrosus superior	Brózda skałowa górna
Tegmen tympani	Pokrywka jamy bębenkowej
Eminentia arcuata	Wyniosłość łukowata
Canalis facialis [Falloppii]	Kanał n. twarzowego [Falloppii]
Hiatus canalis facialis	Rozwór kanału n. twarzowego
Geniculum canalis facialis	Kolanko kanału n. twarzowego
Sulcus n. petrosi superficialis majoris	Brózda n. skałowego powierzchowne-
	go większego
Sulcus n. petrosi superficialis minoris	Brózda n. skałowego powierzchowne-
	go mniejszego
Impressio trigemini	Wgłębienie n. trójdzielnego
Porus acusticus internus	Otworek słuchowy wewnętrzny
Meatus acusticus internus	Przepust słuchowy wewnętrzny
Fossa subarcuata	Dół podłukowy
Aquaeductus vestibuli	Wodociąg przedsionka
Apertura externa aquaeductus vesti-	Otwór zewnętrzny wodociągu przed-
buli	sionka
Sulcus petrosus inferior	Brózda skałowa dolna
Incisura jugularis	Wcięcie jarzmowe
Processus intrajugularis	Wrostek śródjarzmowy
Fossa jugularis	Dół jarzmowy
Canalicus mastoideus	Kanalik cycowy
Sulcus canaliculi mastoidei	Brózda kanalikucycowego
Processus styloideus	Wrostek rylcowaty
Vagina processus styloidei	Pochwa wyrostka rylcowatego
Foramen stylomastoideum	Dziura rylcocycowa
Fossula petrosa	Dołączynka skałowa
Canaliculus tympanicus	Kanalik bębenkowy
Sulcus tympanicus	Brózda bębenkowa
Apertura inferior canaliculi tympani-	Otwór dolny kanalikucycowego
nici	
Apertura superior canaliculi tympani-	Otwór górny kanalikucycowego
nici	
Canaliculus cochleae	Kanalik ślimaka
Apertura externa canaliculi cochleae	Otwór zewnętrzny kanalikucycowego
Canalis caroticus	Kanał tętnicy szyjowej
Canaliculi caroticotympanici	Kanaliki nerwów szyjobębenkowych
Canalis musculotubarius	Kanał mięśniotrąbkowy

Semicanalis m. tensoris tympani	Półkanalik m. naprężającego bębenek
Semicanalis tubae auditivae	Półkanalik trąbki słuchowej
Septum canalis musculotubarii	Przegroda kanału mięśniotrąbkowego
Cavum tympani (v. Organon auditus)	Jama bębenkowa (patrz Narzędzie — Organ — słuchu)
Canaliculus chordae tympani	Kanalik struny bębenkowej
Fissura petrotympanica [Glaseri]	Szczelina skałobębenkowa [Glaseri]
Fissura petrosquamosa	Szczelina skałoluskowa
Pars tympanica	Część bębenkowa
<i>Annulus tympanicus</i>	<i>Obręczka bębenkowa</i>
Meatus acusticus externus	Przepust słuchowy zewnętrzny
(Spina supra meatum)	(Kolec nadprzepustowy)
Fissura tympanomastoidea	Szczelina bębenkocycowa
Spina tympanica major	Kolec bębenkowy większy
Spina tympanica minor	Kolec bębenkowy mniejszy
Porus acusticus externus	Otworek słuchowy zewnętrzny
Squama temporalis	Łuska skroniowa
Margo parietalis	Brzeg ciemieniowy
Incisura parietalis	Wcięcie ciemieniowe
Margo sphenoidalis	Brzeg klinowy
Facies temporalis	Powierzchnia skroniowa
Procesus zygomaticus	Wyrostek licowy
Fossa mandibularis	Dół żuchwowy
Facies articularis	Powierzchnia stawowa
Tuberculum articulare	Guzek stawowy
Facies cerebrialis	Powierzchnia mózgowa
Sulcus a. temporalis mediae	Brózda t. skroniowej średniej

Os parietale.**Kość ciemieniowa.**

Facies cerebrialis	Powierzchnia mózgowa
Facies parietalis	Powierzchnia ciemieniowa
Margo occipitalis	Brzeg potylicowy
Margo squamosus	Brzeg łuskowy
Margo frontalis	Brzeg czołowy
Margo sagittalis	Brzeg strzałowy
Angulus frontalis	Kąt czołowy
Angulus occipitalis	Kąt potylicowy
Angulus sphenoidalis	Kąt klinowy
Angulus mastoideus	Kąt cycowy
Foramen parietale	Dziura ciemieniowa
Tuber parietale	Guz ciemieniowy
Linea temporalis inferior	Kresa skroniowa dolna
Linea temporalis superior	Kresa skroniowa górna

Sulcus sagittalis	Brózda strzałowa
Sulcus transversus	Brózda poprzeczna

Os frontale.

Kość czołowa.

Squama frontalis	Łuska czołowa
Facies frontalis	Powierzchnia czołowa
Margo supraorbitalis	Brzeg nadoczodołowy
Pars orbitalis	Część oczodołowa
Incisura ethmoidalis	Wcięcie sitowe
Pars nasalis	Część nosowa
Spina frontalis	Kolec czołowy
Margo nasalis	Brzeg nosowy
Margo parietalis	Brzeg ciemieniowy
Processus zygomaticus	Wyrostek licowy
Facies temporalis	Powierzchnia skroniowa
Linea temporalis	Kresa skroniowa
Tuber frontale	Guz czołowy
Arcus superciliaris	Łuk brwiowy
Glabella	Gładyszka
Foramen sive Incisura supraorbitalis	Dziura lub Wcięcie nadoczodołowe
Incisura sive Foramen frontale	Wcięcie lub Dziura czołowa
Facies orbitalis	Powierzchnia oczodołowa
(Spina trochlearis)	(Kolec bloczkowy)
Fovea trochlearis	Dołek bloczkowy
Foramen ethmoidale anterius	Dziura sitowa przednia
Foramen ethmoidale posterius	Dziura sitowa tylna
Fossa glandulae lacrimalis	Dół gruczołu łzowego
Facies cerebralis	Powierzchnia mózgowa
Crista frontalis	Grzebień czołowy
Sulcus sagittalis	Brózda strzałowa
Foramen caecum	Dziura ślepa
Sinus frontalis	Zatoka czołowa
Septum sinuum frontaliū	Przegroda zatok czołowych

Os ethmoidale.

Kość sitowata.

Lamina cribrosa	Błaszka sitkowata
Crista galli	Grzebień koguci
Processus alaris	Wyrostek skrzydłowy
Lamina perpedicularis	Błaszka prostopadła
Labyrinthus ethmoidalis	Błądźnik sitowy
Cellulae ethmoidales	Komórki sitowe
Infundibulum ethmoidale	Lejek sitowy
Hiatus semilunaris	Rozwór półksiężycowaty

Bulla ethmoidalis	Puszka sitowa
Lamina papyracea	Blaszka papierkowata
Foramina ethmoidalia	Dziury sitowe
(Concha nasalis suprema)	(Mażowina nosowa najwyższa)
Concha nasalis superior	Mażowina nosowa górna
Concha nasalis media	Mażowina nosowa średnia
Processus uncinatus	Wyrostek haczykowy

Concha nasalis inferior. Muszla nosowa dolna.

Processus lacrimalis	Wyrostek łzowy
Processus maxillaris	Wyrostek szczękowy
Processus ethmoidalis	Wyrostek sitowy

Os lacrimale.

Kość łzowa.

Crista lacrimalis posterior	Grzebień łzowy tylny
Sulcus lacrimalis	Brózda łzowa
Hamulus lacrimalis	Haczyk łzowy
Fossa sacci lacrimalis	Dół worka łzowego

Os nasale.

Kość nosowa.

Foramina nasalia	Dziury nosowe
Sulcus ethmoidalis	Brózda sitowa

Vomer.

Lemiesz.

Ala vomeris	Skrzydło lemiesza
-----------------------	-------------------

Ossa faciei.

Kości twarzy.

Maxilla.

Szczęka.

Corpus maxillae	Ciało szczęki
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies nasalis	Powierzchnia nosowa
Facies orbitalis	Powierzchnia oczodołowa
Facies infratemporalis	Powierzchnia podskroniowa
Sinus maxillaris	Zatoka szczękowa
Margo infraorbitalis	Brzeg podoczodołowy
Canalis infraorbitalis	Kanał podoczodołowy
Sulcus infraorbitalis	Brózda podoczodołowa
Foramen infraorbitale	Dziura podoczodołowa
Sutura infraorbitalis	Szew podoczodołowy
Fossa canina	Dół kłowy
(Fossa prae-nasalis)	(Dół kołonosowy)
Incisura nasalis	Wcięcie nosowe

Tuber maxillare	Guz szczękowy
Foramina alveolaria	Dziury zębodołowe
Canales alveolares	Kanały zębodołowe
Planum orbitale	Powierzchnia oczodołowa
Margo lacrimalis	Brzeg łzowy
Sulcus lacrimalis	Brózda łzowa
Canalis nasolacrimalis	Kanał nosołzowy
Crista conchalis	Grzebień małżowinowy
Processus frontalis	Wyrostek czołowy
Crista lacrimalis anterior	Grzebień łzowy przedni
Incisura lacrimalis	Wcięcie łzowe
Crista ethmoidalis	Grzebień sitowy
Processus zygomaticus	Wyrostek licowy
Processus palatinus	Wyrostek podniebieniowy— W. podnie- bienny
Crista nasalis	Grzebień nosowy
Spina nasalis anterior	Kolec nosowy przedni
<i>Os incisivum</i>	<i>Kość przysieczna</i>
Canalis incisivus	Kanał przysieczny
Sutura incisiva	Szew przysieczny
Spinae palatinae	Kolece podniebieniowe — K. podniebienne
Sulci palatini	Brózdy podniebieniowe — B. podnie- [bienne]
Processus alveolaris	Wyrostek zębodołowy
Limbus alveolaris	Krawędź zębodołowa
Alveoli dentales	Zębodoły
Septa interalveolaria	Przegrody międzyzębodołowe
Juga alveolaria	Łęki zębodołowe
Hiatus maxillaris	Rozwór szczękowy;
Foramen incisivum	Dziura przysieczna

Os palatinum.

Kość podniebieniowa. —

K. Podniebieniowa.

<i>Pars perpendicularis</i>	Część pionowa
Facies nasalis	Powierzchnia nosowa
Facies maxillaris	Powierzchnia szczękowa
Incisura sphenopalatina	Wcięcie klinopodniebieniowe— W. kli- nopodniebienne
Sulcus pterygopalatinus	Brózda skrzydlkopodniebieniowa — B. skrzydlkopodniebieniowa
Processus pyramidalis	Wyrostek piramidowaty W. piramidalny
Foramen palatinum majus	Dziura podniebieniowa — podniebien- na — większa
Foramina palatina minora	Dziury podniebieniowe — podniebien- ne — mniejsze

Canales palatini	Kanały podniebieniowe — K. podnie-
Crista conchalis	Grzebień małżowinowy [bienne]
Crista ethmoidalis	Grzebień sitowy
Processus orbitalis	Wyrostek oczodołowy
Processus sphenoidalis	Wyrostek klinowy
Pars horizontalis	Część pozioma
Facies nasalis	Powierzchnia nosowa
Facies palatina	Powierzchnia podniebieniowa— P. pod-
	niebienna
Spina nasalis posterior	Kolec nosowy tylny
Crista nasalis	Grzebień nosowy

Os zygomaticum.

Kość licowa.

Facies malaris	Powierzchnia policzkowa
Facies temporalis	Powierzchnia skroniowa
Facies orbitalis	Powierzchnia oczodołowa
Processus temporalis	Wyrostek skroniowy
Processus frontosphenoidalis	Wyrostek czołklinowy
(Processus marginalis)	(Wyrostek brzegowy)
Foramen zygomaticoorbitale	Dziura licoczołowa
Foramen zygomaticofaciale	Dziura licotwarzowa
Foramen zygomaticotemporale	Dziura licoskroniowa

Mandibula.

Żuchwa.

Corpus mandibulae	Ciało żuchwy
Basis mandibulae	Podstawa żuchwy
Protuberantia mentalis	Wygórowanie bródkowe
Tuberculum mentale	Guzek bródkowy
Spina mentalis	Kolec bródkowy
Foramen mentale	Dziura bródkowa
Linea obliqua	Kresa skośna
Fossa digastrica	Dół mięśnia dwubrzuścowego
Linea mylohyoidea	Kresa żuchwogrdykowa
Sulcus mylohyoideus	Brózda żuchwogrdykowa
Juga alveolaria	Łęki zębodołowe
Ramus mandibulae	Gałąź żuchwy
Angulus mandibulae	Kąt żuchwy
(Tuberositas masseterica)	(Guzowatość żwaczowa)
(Tuberositas pterygoidea)	(Guzowatość skrzydlkowa)
(Crista buccinatoria)	(Grzebień m. policzkowego)
Incisura mandibulae	Wcięcie żuchwy
Processus condyloideus	Wyrostek kłykciowaty — W. kłykiowy
Capitulum [proc. condyl.] mandibulae	Główka [wyrostka kłykciowatego —
	kłykiowego—] żuchwy

Collum [proc. condyloidei] mandibulae	Szyjka [wyrostka kłykiowatego — kłykiowego] żuchwy
Fovea pterygoidea proc. condyloidei	Dołek skrzydlikowy wyrostka kłykiowatego — kłykiowego
Processus coronoideus	Wyrostek dziobowaty
Foramen mandibulare	Dziura żuchwy
Lingula mandibulae	Języczek żuchwy
Canalis mandibulae	Kanał żuchwy
Fovea sublingualis	Dołek podjęzykowy
(Fovea submaxillaris)	(Dołek podszczękowy)
Pars alveolaris	Część zębodołowa
Limbus alveolaris	Krawędź zębodołowa
Alveoli dentales	Zębodoły
Septa interalveolaria	Przegrody międzyzębodołowe

Os hyoideum.

Kość grdykowa.

Corpus oss. hyoidei	Ciało kości grdykowej
Cornu minus oss. hyoidei	Róg mniejszy kości grdykowej
Cornu majus oss. hyoidei	Róg większy kości grdykowej

Cranium.

Czaszka.

Calvaria	Strop czaszki
Pericranium	Okostna czaszki
Lamina externa	Błaszka zewnętrzna
Diploë	Śródkościę
Canales diploici [Brescheti]	Kanały śródkościowe— K. śródkostne —
Lamina interna	Błaszka wewnętrzna [Breschet'a]
Facies [ossea]	Twarz [kostna] (Kościec twarzy)
Cranium cerebrale	Czaszka mózgowa (Jama mózgowa)
Cranium viscerale	Czaszka trzewowa
Vertex	Szczyt
Frons	Czoło
Occiput	Potylica
Basis cranii interna	Podstawa czaszki wewnętrzna
Basis cranii externa	Podstawa czaszki zewnętrzna
Fossa cranii media	Dół czaszki średni
Fossa cranii posterior	Dół czaszki tylny
Juga cerebralia	Łęki mózgowe
Impressiones digitatae	Wgłębienia palcowate
Sulci venosi	Brózdy żyłowe — B. żyłne
Sulci arteriosi	Brózdy tętnicowe — B. tętnicze
Foveolae granulares [Pacchioni]	Dołeczki ziarenkowe [Pachioniego]
(Ossa suturarum)	(Kości szwów)
Planum temporale	Powierzchnia skroniowa

Fossa temporalis	Dół skroniowy
Arcus zygomaticus	Łuk licowy
Fossa infratemporalis	Dół podskroniowy
Fossa pterygopalatina	Dół skrzydlikopodniebieniowy — D. skrzydlikopodniebieniowy
Canalis pterygopalatinus	Kanał skrzydlikopodniebieniowy — K. skrzydlikopodniebieniowy
Foramen sphenopalatinum	Dziura klinopodniebieniowa— D. klinopodniebieniowa
Apertura piriformis	Otwór gruszkowaty
Cavum nasi	Jama nosowa
Septum nasi osseum	Przegroda nosa kostna
Meatus nasi communis	Przepust nosowy wspólny
Meatus nasi superior	Przepust nosowy górny
Meatus nasi medius	Przepust nosowy średni
Meatus nasi inferior	Przepust nosowy dolny
Meatus nasopharyngeus	Przepust nosogardzielowy
Choanae	Nozdrza tylne
Recessus sphenoidalis	Zachyłek klinositowy
Foramen jugulare	Dziura jarzmowa
Fissura sphenopetrosa	Szczelina klinoskałowa
Fissura petrooccipitalis	Szczelina skałopotylicowa
Fissura sphenoccipitalis	Szczelina klinopotylicowa
Foramen lacerum	Dziura poszarpana
Fibrocartilago basalis	Chrzątka włóknista— włóknista —pod- kładowa
Palatum durum	Podniebienie twarde
(Torus palatinus)	(Zgrubienie podniebieniowe— Z. podnie- [bienne])
Orbita	Oczodół
Aditus orbitae	Dostęp oczodołu
Margo supraorbitalis	Brzeg nadoczodołowy
Margo infraorbitalis	Brzeg podoczodołowy
Paries superior	Ściana górna
Paries inferior	Ściana dolna
Paries lateralis	Ściana boczna
Paries medialis	Ściana przyśrodkowa
Fissura orbitalis superior	Szczelina oczodołowa górna
Fissura orbitalis inferior	Szczelina oczodołowa dolna

Suturæ cranii.

Szwy czaszki.

Sutura coronalis	Szew koronowy
Sutura sagittalis	Szew strzałowy
Sutura lambdoidea	Szew węglowy
Sutura occipitomastoidea	Szew potylicocycowy

Sutura sphenofrontalis	Szew klinoczołowy
Sutura sphenoorbitalis	Szew klinoooczodołowy
Sutura sphenoeethmoidalis	Szew klinositowy
Sutura sphenosquamosa	Szew klinołuskowy
Sutura sphenoparietalis	Szew klinociemieniowy
Sutura squamosa	Szew łuskowy
(Sutura frontalis)	(Szew czołowy)
Sutura parietomastoidea	Szew ciemieniocycowy
(Sutura squamosomastoidea)	(Szew łuskocycowy)
Sutura nasofrontalis	Szew nosoczołowy
Sutura frontoethmoidalis	Szew czołositowy
Sutura frontomaxillaris	Szew czołoszczękowy
Sutura frontolacrimalis	Szew czołozowy
Sutura zygomaticofrontalis	Szew licoczołowy
Sutura zygomaticomaxillaris	Szew licoszczękowy
Sutura ethmoideomaxillaris	Szew sitoszczękowy
Sutura sphenozygomatica	Szew klinolicowy
(Sutura sphenomaxillaris)	(Szew klinoszczękowy)
Sutura zygomaticotemporalis	Szew licoskroniowy
Sutura internasalis	Szew międzynosowy
Sutura nasomaxillaris	Szew nosoczołowy
Sutura lacrimomaxillaris	Szew łowoszczękowy
Sutura lacrimoconchalis	Szew łowomałżowinowy
Sutura intermaxillaris	Szew międzyszczękowy
Sutura palatomaxillaris	Szew podniebienio-szczękowy
Sutura palatoethmoidalis	Szew podniebienio-sitowy
Sutura palatina mediana	Szew podniebieniowy— podniebienny — średni
Sutura palatina transversa	Szew podniebieniowy— podniebienny — poprzeczny

Synchondroses cranii. Chrząstkozrosty czaszki.

Synchondrosis sphenooecipitalis	Chrząstkozrost klinopotylicowy
Synchondrosis sphenopetrosa	Chrząstkozrost klinoskałowy
Synchondrosis petrooecipitalis	Chrząstkozrost skałopotylicowy
<i>Synchondrosis intraoecipitalis poste-</i> <i>rior</i>	Chrząstkozrost <i>śródpotylicowy tylny</i>
<i>Synchondrosis intraoecipitalis anterior</i>	Chrząstkozrost <i>śródpotylicowy przedni</i>
<i>Synchondrosis intersphenoidalis</i>	Chrząstkozrost <i>międzyklinowy</i>
<i>Fonticulus frontalis [major]</i>	<i>Ciemięczko czołowe [wielkie]</i>
<i>Fonticulus oecipitalis [minor]</i>	<i>Ciemięczko potylicowe [małe]</i>
<i>Fonticulus mastoideus</i>	<i>Ciemięczko cycowe</i>
<i>Fonticulus sphenoidalis</i>	<i>Ciemięczko klinowe</i>

Ossa extremitatis superioris.

Cingulum extremitatis superioris.

Scapula.

Facies costalis	Powierzchnia żebrowa
Lineae musculares	Kresy mięśniowe
Fossa subscapularis	Dół podłopatkowy
Facies dorsalis	Powierzchnia grzbietowa
Spina scapulae	Grzebień łopatki
Fossa supraspinata	Dół nadgrzebieniowy
Fossa infraspinata	Dół podgrzebieniowy
Acromion	Wyrostek barkowy
Facies articularis acromii	Powierzchnią stawową wyrostka barkowego
Margo vertebralis	Brzeg kręgosłupowy
Margo axillaris	Brzeg pachowy
Margo superior	Brzeg górny
Angulus inferior	Kąt dolny
Angulus lateralis	Kąt boczny
Angulus medialis	Kąt przyśrodkowy
Cavitas glenoidalis	Wydrążenie dołkostawowe
Collum scapulae	Szyjka łopatki
Tuberositas infraglenoidalis	Guzowatość poddołkostawowa
Tuberositas supraglenoidalis	Guzowatość naddołkostawowa
Incisura scapulae	Wełcie łopatki
Processus coracoideus	Wyrostek krukowaty

Clavicula.

Obojczyk.

Extremitas sternalis	Koniec mostkowy
Facies articularis sternalis	Powierzchnia stawowa mostkowa
Tuberositas costalis	Guzowatość żebrowa
Extremitas acromialis	Koniec barkowy
Facies articularis acromialis	Powierzchnia stawowa barkowa
Tuberositas coracoidea	Guzowatość krukowa

Skeleton extremitatis superioris liberae.

Koniec kończyny górnej swobodnej.

Humerus.

Kość ramieniowa.

Caput humeri	Głowa k. ramieniowej
Collum anatomicum	Szyjka anatomiczna
Collum chirurgicum	Szyjka chirurgiczna
Tuberculum maius	Guzek większy

Tuberculum minus	Guzek mniejszy
Sulcus intertubercularis	Brózda międzyguzkowa
Crista tuberculi majoris	Grzebień guzka większego
Crista tuberculi minoris	Grzebień guzka mniejszego
Corpus humeri	Ciało k. ramieniowej
Facies anterior medialis	Powierzchnia przednia przyśrodkowa
Facies anterior lateralis	Powierzchnia przednia boczna
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Margo medialis	Brzeg przyśrodkowy
Margo lateralis	Brzeg boczny
Tuberositas deltoidea	Guzowatość trójgranowa — G. trójgra-
Sulcus n. radialis	Brózda n. promieniowego [niasta]
Sulcus n. ulnaris	Brózda n. przętowego
Capitulum humeri	Główka k. ramieniowej
Trochlea humeri	Błoczek k. ramieniowej
Epicondylus medialis	Nadkłykieć przyśrodkowy
Epicondylus lateralis	Nadkłykieć boczny
Fossa olecrani	Dół wyrostka łokciowego
Fossa coronoidea	Dół dziobowy
Fossa radialis	Dół promieniowy
(Procesus supracondyloideus)	(Wyrostek ponadkłykeiowy)

Radius.

Kość promieniowa.

Corpus radii	Ciało k. promieniowej
Capitulum radii	Główka k. promieniowej
Fovea capituli radii	Dotek główki k. promieniowej
Collum radii	Szyjka k. promieniowej
Circumferentia articularis	Okrag stawowy
Tuberositas radii	Guzowatość k. promieniowej
Crista interossea	Grzebień międzykościowy — G. między-
Facies dorsalis	Powierzchnia grzbietowa [kostny]
Facies volaris	Powierzchnia dłoniowa
Facies lateralis	Powierzchnia boczna
Margo dorsalis	Brzeg grzbietowy
Margo volaris	Brzeg dłoniowy
Processus styloideus	Wyrostek rylcowaty
Incisura ulnaris	Wcięcie przętowe
Facies articularis carpea	Powierzchnia stawowa napięstkowa

Ulna.

Kość przętowa.

Corpus ulnae	Ciało k. przętowej
Olecranon	Wyrostek łokciowy
Processus coronoideus	Wyrostek dziobowaty

Tuberositas ulnae	Guzowatość k. przętowej
Incisura semilunaris	Wcięcie półksiężycowate
Incisura radialis	Wcięcie promieniowe
Crista interossea	Grzebień międzykościowy— G. między-
Facies dorsalis	Powierzchnia grzbietowa [kostny
Facies volaris	Powierzchnia dłoniowa
Facies medialis	Powierzchnia przyśrodkowa
Margo dorsalis	Brzeg grzbietowy
Margo volaris	Brzeg dłoniowy
Crista m. supinatoris	Grzebień m. odwracającego
Capitulum ulnae	Główka k. przętowej
Circumferentia articularis	Okrąg stawowy
Processus styloideus	Wyrostek rylcowaty

Carpus.

Napięstek.

Ossa carpi	Kości napięstka
(Os centrale)	(Kość środkowa)
Os naviculare manus	Kość łódkowata ręki
Tuberculum oss. navicularis	Guzek k. łódkowatej
Os lunatum	Kość księżycowata
Os triquetrum	Kość trójścianowata — K. trójściennea
Os pisiforme	Kość grochowata
Os multangulum majus	Kość wielościannowata— wielościenna — większa
Tuberculum os. multang. majoris	Guzek k. wielościannowatej— wielosciennej — większej
Os multangulum minus	Kość wielościannowata— wielościenna — mniejsza
Os capitatum	Kość główkowata
Os hamatum	Kość haczykowata
Hamulus oss. hamati	Haczyk k. haczykowatej
Eminentia carpi radialis	Wyniosłość napięstka promieniowa
Eminentia carpi ulnaris	Wyniosłość napięstka przętowa
Suleus carpi	Brózda napięstka

Metacarpus.

Śródrezcze.

Ossa metacarpalia I—V	Kości śródrezcza I—V
Basis	Podstawa
Corpus	Ciało
Capitulum	Główka
Os metacarpale III	Kość śródrezcza III
Processus styloideus	Wyrostek rylcowaty

Phalanges digitorum
manus.

Paliczki palców ręki.

Phalanx prima Paliczek pierwszy
Phalanx secunda Paliczek drugi
Phalanx tertia Paliczek trzeci
Basis phalangis Podstawa paliczka
Corpus phalangis Ciało paliczka
Trochlea phalangis Błoczek paliczka
Tuberositas unguicularis Guzowatość paznogiowa
Ossa sesamoidea Trzeszczki

**Ossa extremitatis
inferioris.**

**Kości kończyny
dolnej.**

Cingulum extremitatis
inferioris.

Obręcz kończyny
dolnej.

Os coxae.

Kość biodrowa.

Foramen obturatum Dziura zasłoniąca
Acetabulum Panewka
Fossa acetabuli Dół panewki
Incisura acetabuli Wcięcie panewki
Facies lunata Powierzchnia księżycowata
Sulci paraglenoidales Brzozy przydołkostawowe

Os ilium.

Kość podłędźwiowa.

Corpus oss. ilium Ciało k. podłędźwiowej
Ala oss. ilium Skrzydło k. podłędźwiowej
Linea arcuata Kresa łukowata
Crista iliaca Grzebień podłędźwiowy
Labium externum	Warga zewnętrzna
Linea intermedia	Kresa pośrednia
Labium internum	Warga wewnętrzna
Spina iliaca anterior superior Kolec podłędźwiowy przedni górny
Spina iliaca anterior inferior Kolec podłędźwiowy przedni dolny
Spina iliaca posterior superior Kolec podłędźwiowy tylny górny
Spina iliaca posterior inferior Kolec podłędźwiowy tylny dolny
Linea glutaea anterior Kresa pośladowa przednia
Linea glutaea posterior Kresa pośladowa tylna
Linea glutaea inferior Kresa pośladowa dolna
Facies auricularis Powierzchnia uchowata
Tuberositas iliaca Guzowatość podłędźwiowa
Fossa iliaca Dół podłędźwiowy

Os ischii.

Corpus oss. ischii	Ciało kości kulszowej
Ramus superior oss. ischii	Gałąź górna kości kulszowej
Ramus inferior oss. ischii	Gałąź dolna kości kulszowej
Tuber ischiadicum	Guz kulszowy
Spina ischiadica	Kolec kulszowy
Incisura ischiadica major	Wcięcie kulszowe większe
Incisura ischiadica minor	Wcięcie kulszowe mniejsze

Kość kulszowa.

Os pubis.

Corpus oss. pubis	Ciało kości łonowej
Pecten oss. pubis	Grzebyk kości łonowej
Eminentia iliopectinea	Wyniosłość podłędźwiogrzebykowa
Tuberculum pubicum	Guzek łonowy
Crista obturatoria	Grzebień zasłonowy
Sulcus obturatorius	Brózda zasłonowa
Tuberculum obturatorium anterius	Guzek zasłonowy przedni
(Tuberculum obturatorium posterius)	(Guzek zasłonowy tylny)
Ramus inferior oss. pubis	Gałąź dolna kości łonowej
Ramus superior oss. pubis	Gałąź górna kości łonowej
Facies symphyseos	Powierzchnia spojenia

Kość łonowa.

Pelvis.

Symphysis ossium pubis	Spojenie kości łonowych
Arcus pubis	Łuk łonowy
Angulus pubis	Kąt łonowy
Pelvis major	Miednica wielka
Pelvis minor	Miednica mała
Linea terminalis	Kresa krańcowa
Pars sacralis	Część kuprowa
Pars iliaca	Część podłędźwiowa
Pars pubica	Część łonowa
Apertura pelvis [minoris] superior	Otwór miednicy [małej] górny, (Wejście)
Apertura pelvis [minoris] inferior	Otwór miednicy [małej] dolny, (Wyjście)
Axis pelvis	Oś miednicy
Conjugata	Sprężna (Wymiar prosty)
Diameter transversa	Wymiar poprzeczny
Diameter obliqua	Wymiar skośny
Inclinatio pelvis	Pochylenie miednicy

Miednica.

Skeleton extremitatis inferioris liberae. Kośćciec kończyny dolnej swobodnej.

Femur.

Kość udowa.

Caput femoris	Głowa kości udowej
Fovea capitis femoris	Dołek główki kości udowej
Collum femoris	Szyjka kości udowej
Corpus femoris	Ciało kości udowej
Trochanter major	Skręt wielki
Fossa trochanterica	Dół skrętowy
Trochanter minor	Skręt mały
(Trochanter tertius).	(Skręt trzeci)
Linea intertrochanterica	Kresa międzyskrętowa
Crista intertrochanterica	Grzebień międzyskrętowy
Linea aspera	Kresa chropawa
Labium laterale	Warga boczna
Labium mediale	Warga przyśrodkowa
Linea pectinea	Kresa grzebykowa
Tuberositas glutea	Guzowatość pośladkowa
Fossa intercondyloidea	Dół międzykłykciowy
Linea intercondyloidea	Kresa międzykłykciowa
Planum popliteum	Powierzchnia podkolanowa
Condylus medialis	Kłykiec przyśrodkowy
Condylus lateralis	Kłykiec boczny
Facies patellaris	Powierzchnia rzepkowa
Epicondylus lateralis	Nadkłykiec boczny
Epicondylus medialis	Nadkłykiec przyśrodkowy

Tibia.

Piszczel.

Facies articularis superior	Powierzchnia stawowa górna
Corpus tibiae	Ciało piszczeli
Condylus medialis	Kłykiec przyśrodkowy
Condylus lateralis	Kłykiec boczny
Fossa intercondyloidea anterior	Dół międzykłykciowy przedni
Fossa intercondyloidea posterior	Dół międzykłykciowy tylny
Eminentia intercondyloidea	Wyniosłość międzykłykciowa
Tuberculum intercondyloideum mediale	Guzek międzykłykciowy przyśrodkowy
Tuberculum intercondyloideum laterale	Guzek międzykłykciowy boczny
Margo infraglenoidalis	Brzeg poddołkostawowy
Tuberositas tibiae	Guzowatość piszczeli
Facies medialis	Powierzchnia przyśrodkowa

Facies posterior	Powierzchnia tylna
Facies lateralis	Powierzchnia boczna
Margo medialis	Brzeg przyśrodkowy
Crista anterior	Grzebień przedni
Crista interossea	Grzebień międzykościowy — G. między-
Linea poplitea	Kresa podkolanowa [kostny]
Malleolus medialis	Kostka przyśrodkowa
Incisura fibularis	Wcięcie strzałkowe
Sulcus malleolaris	Brózda kostkowa
Facies articularis inferior	Powierzchnia stawowa dolna
Facies articularis malleolaris	Powierzchnia stawowa kostkowa

Fibula.

Strzałka.

Corpus fibulae	Ciało strzałki
Crista interossea	Grzebień międzykościowy — G. między-
Crista anterior	Grzebień przedni [kostny]
Crista lateralis	Grzebień boczny
Crista medialis	Grzebień przyśrodkowy
Facies medialis	Powierzchnia przyśrodkowa
Facies lateralis	Powierzchnia boczna
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Capitulum fibulae	Główka strzałki
Facies articularis capituli	Powierzchnia stawowa główki
Apex capituli fibulae	Wierzchołek główki strzałki
Malleolus lateralis	Kostka boczna
Facies articularis malleoli	Powierzchnia stawowa kostki

Patella.

Rzepka.

Basis patellae	Podstawa rzepki
Apex patellae	Wierzchołek rzepki
Facies articularis	Powierzchnia stawowa

Tarsus.

Stęp.

Ossa tarsi	Kości stępu
----------------------	-------------

Talus.

Kość skokowa.

Caput tali	Głowa kości skokowej
Corpus tali	Ciało kości skokowej
Collum tali	Szyjka kości skokowej
Trochlea tali	Bloczek kości skokowej
Facies superior	Powierzchnia górna
Facies malleolaris medialis	Powierzchnia kostkowa przyśrod-
	kowa

Facies malleolaris lateralis	Powierzchnia kostkowa boczna
Sulcus tali	Brózda kości skokowej
Processus lateralis tali	Wyrostek boczny kości skokowej
Facies articularis calcanea posterior	Powierzchnia stawowa piętowa tylna
Facies articularis calcanea media	Powierzchnia stawowa piętowa średnia
Sulcus m. flexoris hallucis longi	Brózda m. zginającego paluch długiego
Facies articularis navicularis	Powierzchnia stawowa łódkowa
Facies articularis calcanea anterior	Powierzchnia stawowa piętowa przednia
Processus posterior tali	Wyrostek tylny kości skokowej
(Os trygonum)	(Kość trójwęglowata— K. trójwęglowa)

Calcaneus.

Kość piętowa.

Corpus calcanei	Ciało kości piętowej
Tuber calcanei	Guz kości piętowej
Processus medialis tuberis calcanei	Wyrostek przyśrodkowy guza kości piętowej
Processus lateralis tuberis calcanei	Wyrostek boczny guza kości piętowej
Sustentaculum tali	Podpora kości skokowej
Sulcus m. flexoris hallucis longi	Brózda m. zginającego paluch długiego
Sulcus calcanei	Brózda kości piętowej
Sinus tarsi	Zatoka stępu
Facies articularis anterior	Powierzchnia stawowa przednia
Facies articularis media	Powierzchnia stawowa średnia
Facies articularis posterior	Powierzchnia stawowa tylna
Sulcus m. peronaei	Brózda m. strzałkowego
(Processus trochlearis)	(Wyrostek bloczkowaty)
Facies articularis cuboidea	Powierzchnia stawowa sześcianna— sześcienna

Os naviculare pedis.

Kość łódkowa stopy.

Tuberositas oss. navicularis	Guzowatość kości łódkowatej
Os cuneiforme primum.	Kość klinkowata pierwsza.
Os cuneiforme secundum.	Kość klinkowata druga.
Os cuneiforme tertium.	Kość klinkowata trzecia.
Os cuboideum.	Kość sześciannowata— K. sześcienna.
Sulcus m. peronaei	Brózda m. strzałkowego [sześciennej]
Tuberositas oss. cuboidei	Guzowatość kości sześciannowatej —

Metarsus.

Śródstopie.

Ossa metatarsalia I—V	Kości śródstopowe I—V
Basis	Podstawa
Corpus	Ciało
Capitulum	Główka
Tuberositas oss. metatarsalis I.	Guzowatość kości śródstopowej I
Tuberositas oss. metatarsalis V	Guzowatość kości śródstopowej V

Phalanges digitorum
pedis.Palciczki palców
stopy.

Phalanx prima	Paliczek pierwszy
Phalanx secunda	Paliczek drugi
Phalanx tertia	Paliczek trzeci
Tuberositas unguicularis	Guzowatość paznogiowa
Basis phalangis	Podstawa paliczka
Corpus phalangis	Ciało paliczka
Trochlea phalangis	Bloczek paliczka
Ossa sesamoidea	Trzeszczki

Syndesmologia.

Nauka o więzach.

Junctura ossium	Połączenie kości
Synarthrosis	Połączenie kości ściśle
Sutura	Szew
Sutura serrata	Szew piłowaty
Sutura squamosa	Szew łuskowy
Harmonia	Przyleganie
Gomphosis	Wklinowanie
Synchondrosis	Chrząstkozrost
Symphysis	Spojenie
Diarthrosis	Połączenie kości luźne
Articulatio	Staw
Articulatio simplex	Staw pojedynczy
Articulatio composita	Staw złożony
Arthrodia	Staw wolny
Articulatio spheroida	Staw kulowaty
Enarthrosis	Staw panewkowy — S. panewkowy
Ginglymus	Staw zawiasowy — S. zawiasowy
Articulatio cochlearis	Staw ślimakowaty
Articulatio ellipsoidea	Staw elipsoidowy — S. elipsoidalny
Articulatio trochoidea	Staw bloczkowaty — S. bloczkowy
Articulatio sellaris	Staw siodełkowy — S. siodełkowy
Amphiarthrosis	Połączenie kości w półściśle
Syndesmosis	Więzozrost
Cartilago articularis	Chrząstka stawowa
Cavum articulare	Jama stawowa
Discus articularis	Krażek stawowy
Labrum glenoidale	Obwódka dołkostawowa

Meniscus articularis	Łękotka stawowa
Capsula articularis	Torebka stawowa
Stratum fibrosum	Warstwa włóknówki
Stratum synoviale	Warstwa maziówki
Plica synovialis	Fałda maziówki
Villi synoviales	Kosmki maziówki
Synovia	Maż stawowa

Ligimentaa columnae
vertebralis et cranii.

Więzy kręgosłupa
i czaszki.

Fibrocartilagines intervertebrales	Chrząstki włókniste — włókniste — międzykręgowy
Annulus fibrosus	Obrączka włóknówkowata — 0. włó- [knówkowa]
Nucleus pulposus	Jądro miazgowe
Ligg. flava	Więzy żółte
Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. intertransversaria	Więzy międzybocznikowe
Ligg. interspinalia	Więzy międzygrzbietnikowe
Lig. supraspinale	Wiąz nadgrzbietnikowy
Lig. nuchae	Wiąz karku
Lig. longitudinale anterius	Wiąz podłużny przedni
Lig. longitudinale posterius	Wiąz podłużny tylny
Symphysis sacrococcygea	Spojenie kuproguzicowe
Lig. sacrococcygeum posterius super- ficiale	Wiąz kuproguzicowy tylny powierzch- nowy
Lig. sacrococcygeum posterius pro- fundum	Wiąz kuproguzicowy tylny głęboki
Lig. sacrococcygeum anterius	Wiąz kuproguzicowy przedni
Lig. sacrococcygeum laterale	Wiąz kuproguzicowy boczny
Lig. pterygospinosum	Wiąz skrzydlikokolcowy
Lig. stylohyoideum	Wiąz rylocgrdykowy

Articulatio atlantoocci-
pitalis.

Staw szczytopotyli-
cowy.

Capsulae articulares	Torebki stawowe
Membrana atlantooccipitalis anterior	Błona szczytopotylicowa przednia
Membrana atlantooccipitalis posterior	Błona szczytopotylicowa tylna

Articulatio atlantoepi-
strophica.

Staw szczytoobro-
towy.

Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. alaria	Więzy skrzydłowe

Lig. apicis dentis	Wiąz wierzchołka zębu
Lig. transversum atlantis	Wiąz poprzeczny kręgu szczytowego
Lig. cruciatum atlantis	Wiąz krzyżowaty — krzyżowy — kręgu
Membrana tectoria	Błona pokrywająca [szczytowego

Articulationes costovertebrales. Stawy żebrokręgowowe.

Articulationes capitulorum. Stawy główkowe żeber.

Capsulae articulares	Torebki stawowe	[m ⁱ enisty
Lig. capituli costae radiatum	Wiąz główki żebra promieniasty — pro-	
Lig. capituli costae interarticulare	Wiąz główki żebra międzystawowy	

Articulationes costotransversariae. Stawy żebroboczni-kowe.

Capsulae articulares	Torebki stawowe
Lig. tuberculi costae	Wiąz guzka żebra
Lig. colli costae	Wiąz szyjki żebra
Lig. costotransversarium anterius	Wiąz żebroboczni-kowy przedni
Lig. costotransversarium posterius	Wiąz żebroboczni-kowy tylny
Lig. lumbocostale	Wiąz lędźwiożebrowy
Foramen costotransversarium	Dziura żebroboczni-kowa

Articulationes sternocostales. Stawy mostkożebrowe.

Capsulae articulares	Torebki stawowe	
Lig. sternocostale interarticulare	Wiąz mostkożebrowy międzystawowy	
Ligg. sternocostalia radiata	Więzy mostkożebrowe promieniaste—	
Membrana sterni	Błona mostkowa	[promieniste
Ligg. costoxiphoidea	Więzy żebrowieczki-kowe	
Ligg. intercostalia	Więzy międzyżebrowe	
Ligg. intercostalia externa	Więzy międzyżebrowe zewnętrzne	
Ligg. intercostalia interna	Więzy międzyżebrowe wewnętrzne	
Articulationes interchondrales	Stawy międzychrząstkowe	

Articulatio mandibularis. Staw żuchwowy.

Capsula articularis	Torebka stawowa
Discus articularis	Krażek stawowy
Lig. temporomandibulare	Wiąz skroniożuchwowy
Lig. sphenomandibulare	Wiąz klinożuchwowy
Lig. stylo-mandibulare	Wiąz ryłożuchwowy

Ligg. cinguli extremitatis superioris. Więzy obręczy kończyny górnej.

- Lig. coracoacromiale Wiąz krukobarkowy
 Lig. transversum scapulae superius Wiąz poprzeczny łopatki górny
 Lig. transversum scapulae inferius Wiąz poprzeczny łopatki dolny

Articulatio acromioclavicularis. Staw barkoobojczykowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa
 Lig. acromioclaviculare Wiąz barkoobojczykowy
 (Discus articularis) (Krażek stawowy)
 Lig. coracoclaviculare Wiąz krukoobojczykowy
 Lig. trapezoideum Wiąz czworobokowaty — **W. czworo-**
 Lig. conoideum Wiąz kręglowaty **[boczny]**

Articulatio sternoclavicularis. Staw mostkoobojczykowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa
 Discus articularis Krażek stawowy
 Lig. sternoclaviculare Wiąz mostkoobojczykowy
 Lig. costoclaviculare Wiąz żebroobojczykowy
 Lig. interclaviculare Wiąz międzyobojczykowy

Articulatio humeri. Staw ramieniowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa
 Labrum glenoidale Obwódka dołkostawowa
 Lig. coracohumerale Wiąz krukoramieniowy

Articulatio cubiti. Staw łokciowy.

- Articulatio humeroulnaris Staw ramienioprętowy
 Articulatio humeroradialis Staw ramienipromieniowy
 Articulatio radioulnaris proximalis Staw promienioprętowy bliższy
 Capsula articularis Torebka stawowa
 Lig. collaterale ulnare Wiąz poboczny prętowy
 Lig. collaterale radiale Wiąz poboczny promieniowy
 Lig. annulare radii Wiąz obrączkowaty — **obrączkowy** — ko-
 ści promieniowej
 Recessus sacciformis Zachyłek workowaty
 Membrana interossea antibrachii Błona międzykościowa — **międzykost-**
 na — przedramienia
 Chorda obliqua Struna skośna

Articulatio radioulnaris distalis. Staw promienioprętowy dalszy.

Capsula articularis	Torebka stawowa
Discus articularis	Krażek stawowy
Recessus sacciformis	Zachyłek workowaty

Articulatio manus. Staw ręki.

Articulatio radiocarpea	Staw promienionapięstkowy
Articulatio intercarpea	Staw międzynapięstkowy
Capsula articularis	Torebka stawowa
Lig. radiocarpeum dorsale	Wiąz promienionapięstkowy grzbietowy
Lig. radiocarpeum volare	Wiąz promienionapięstkowy dłoniowy
Lig. carpi radiatum	Wiąz napięstka promieniasty — promienisty
Lig. collaterale carpi ulnare	Wiąz poboczny napięstka prętowy
Lig. collaterale carpi radiale	Wiąz poboczny napięstkapromieniowy
Ligg. intercarpea dorsalia	Więzy międzynapięstkowe grzbietowe
Ligg. intercarpea volaria	Więzy międzynapięstkowe dłoniowe
Lig. intercarpea interossea	Więzy międzynapięstkowe międzykościowe — międzykostne .

Articulatio ossis pisiformis. Staw kości grochowatej.

Capsula articularis	Torebka stawowa
Lig. pisohamatum	Wiąz grochohaczykowy
Lig. pisometacarpeum	Wiąz grochośródrękowy — W. grocho-
Canalis carpi	Kanał napięstkowy śródręczny

Articulationes carpometacarpeae. Stawy napiętkośródrękowe — **S. napiętkośródręczne**.

Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. carpometacarpea dorsalia	Więzy napiętkośródrękowe — napiętkośródręczne — grzbietowe
Ligg. carpometacarpea volaria	Więzy napiętkośródrękowe — napiętkośródręczne — dłoniowe

Articulatio carpometacarpea pollicis. Staw napiętkośródrękowy — **S. napiętkośródręczny** — palca wielkiego.

Capsula articularis	Torebka stawowa
-------------------------------	-----------------

Articulationes intermetacarpeae.	Stawy międzyśródręko- we.— S. międzyśródręczne.
Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. basium [oss. metacarp.] dorsalia	Więzy podstaw [kości śródręcza] grzbietowe
Ligg. basium [oss. metacarp.] volaria	Więzy podstaw [kości śródręcza] dłoniowe
Ligg. basium [oss. metacarp.] interossea	Więzy podstaw [kości śródręcza] międzykościowe — międzykostne
Spatia interossea metacarpi	Przestwory międzykościowe — międzykostne — śródręcza
Articulationes metacarpophalangeae.	Stawy śródrękopaliczkowe. — S. śródręczopaliczkowe.
Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. collateralia	Więzy poboczne
Ligg. accessoria volaria	Więzy dodatkowe dłoniowe
Ligg. capitulum [oss. metacarpalium] transversa	Więzy główek [kości śródręcza] poprzeczne
Articulationes digitorum manus.	Stawy palców ręki.
Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. collateralia	Więzy poboczne
Ligg. cinguli extremitatis inferioris.	Więzy obręczy kończyny dolnej.
Membrana obturatoria	Błona zasłonowa
Canalis obturatorius	Kanał zasłonowy
Lig. iliolumbale	Wiąz podłędźwiolędźwiowy
Lig. sacrotuberosum	Wiąz kuproguzowy
Processus falciformis	Wyrostek sierpowaty
Lig. sacrospinosum	Wiąz kuprokolcowy
Foramen ischiadicum majus	Dziura kulszowa większa
Foramen ischiadicum minus	Dziura kulszowa mniejsza
Articulatio sacroiliaca.	Staw kupropodłędźwiowy.
Ligg. sacroiliaca anteriora	Więzy kupropodłędźwiowe przednie
Ligg. sacroiliaca interossea	Więzy kupropodłędźwiowe międzykościowe — międzykostne
Lig. sacroiliacum posterius breve	Wiąz kupropodłędźwiowy tylny krótki
Lig. sacroiliacum posterius longum	Wiąz kupropodłędźwiowy tylny długi

Symphysis ossium pubis. Spojenie kości łonowych.

Lig. pubicum superius	Wiąz łonowy górny
Lig. arcuatum pubis	Wiąz łonowy łukowaty
Lamina fibrocartilaginea interpubica	Błaszka włóknistochrzęstna — włóknistochrzęstna — międzylonowa

Articulatio coxae.

Staw biodrowy.

Capsula articularis	Torebka stawowa
Labrum gleonoidale	Obwódka dołkostawowa
Lig. transversum acetabuli	Wiąz poprzeczny panewki
Lig. teres femoris	Wiąz wąłkowaty kości udowej
Zona orbicularis	Pas okrążający
Lig. iliofemorale	Wiąz podłędźwioudowy
Lig. ischiocapsulare	Wiąz kulszotorebkowy
Lig. pubocapsulare	Wiąz łonotorebkowy

Articulatio genu.

Staw kolanowy,

Capsula articularis	Torebka stawowa
Meniscus lateralis	Łękotka boczna
Meniscus medialis	Łękotka przyśrodkowa
Lig. transversum genu	Wiąz poprzeczny kolana
Ligg. cruciata genu	Więzy krzyżowate — krzyżowe — kolana
Lig. cruciatum anterius	Wiąz krzyżowaty — krzyżowy — przedni
Lig. cruciatum posterius	Wiąz krzyżowaty — krzyżowy — tylny
Plica synovialis patellaris	Fałda maziówkowa rzepki
Plicae alares	Fałdy skrzydłowe
Lig. collaterale fibulare	Wiąz poboczny strzałkowy
Lig. collaterale tibiale	Wiąz poboczny piszczelowy
Lig. popliteum obliquum	Wiąz podkolanowy skośny
Lig. popliteum arcuatum	Wiąz podkolanowy łukowaty
Retinaculum lig. arcuati	Troczek więzu łukowatego
Lig. patellae	Wiąz rzepki
Retinaculum patellae mediale	Troczek rzepki przyśrodkowy
Retinaculum patellae laterale	Troczek rzepki boczny

Articulatio tibiofibularis.

Staw piszczelostrzałkowy,

Capsula articularis	Torebka stawowa
Ligg. capituli fibulae	Więzy główki strzałki
Membrana interossea cruris	Błona międzykościowa — międzykostna — goleni

Syndesmosis tibiofi-
bularis.Więzozrost piszczelo-
strzałkowy.

- Lig. malleoli lateralis anterior . . . Wiąz kostki boczny przedni
 Lig. malleoli lateralis posterior . . . Wiąz kostki boczny tylny

Articulationes pedis.

Stawy stopy.

Articulatio talocruralis.

Staw skokogoleniowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa
 Lig. deltoideum Wiąz trójgranowaty — **W. trójgraniasty**
 Lig. tibionaviculare Wiąz piszczelolódkowy
 Lig. calcaneotibiale Wiąz piętopiszczelowy
 Lig. talotibiale anterior Wiąz skokopiszczelowy przedni
 Lig. talotibiale posterior Wiąz skokopiszczelowy tylny
 Lig. talofibulare anterior Wiąz skokostrzałkowy przedni
 Lig. talofibulare posterior Wiąz skokostrzałkowy tylny
 Lig. calcaneofibulare Wiąz piętostrzałkowy

Articulationes inter-
tarseae.Stawy międzystę-
powe.Articulatio talocalcaneo-
navicularis.Staw skokopiętołód-
kowy.

Articulatio talocalcanea.

Staw skokopiętowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa
 Lig. talocalcaneum laterale Wiąz skokopiętowy boczny
 Lig. talocalcaneum mediale Wiąz skokopiętowy przyśrodkowy
 Lig. talocalcaneum anterior Wiąz skokopiętowy przedni
 Lig. talocalcaneum posterior Wiąz skokopiętowy tylny

Articulatio tarsi trans-
versa [Choparti.]Staw stępu poprzeczny
[Chopart'a].Articulatio talonavicu-
laris.Staw skokołód-
kowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa

Articulatio calcaneo-
cuboidea.Staw piętosześcia-
nowy.

- Capsula articularis Torebka stawowa

Articulatio cuneonavicularis.	Staw klinkołodkowy.
Ligg. tarsi interossea.	Więzy stępu międzykościowe — międzykostne .
Lig. talocalcaneum interosseum . . .	Wiąz skokopiętowy międzykościowy — międzykostny
Lig. cuneocuboideum interosseum . . .	Wiąz klinkosześcianowy międzykościowy — międzykostny
Ligg. intercuneiformia interossea . . .	Więzy międzyklinkowe międzykościowe — międzykostne
Ligg. tarsi dorsalia.	Więzy stępu grzbietowe.
Lig. talonaviculare [dorsale]	Wiąz skokołodkowy [grzbietowy]
Lig. cuneocuboideum dorsale	Wiąz klinkosześcianowy grzbietowy
Lig. cuboideonaviculare dorsale	Wiąz sześcianołodkowy grzbietowy
Lig. bifurcatum	Wiąz rozdwojony
Pars calcaneonavicularis	Część piętołodkowa
Pars calcaneocuboidea	Część piętosześcianowa
Lig. calcaneonaviculare dorsale	Wiąz piętołodkowy grzbietowy
Lig. navicularicuneiformia dorsalia	Więzy łódkoklinkowe grzbietowe
Ligg. tarsi plantaria.	Więzy stępu podszwowe.
Lig. plantare longum	Wiąz podszwowy długi
Ligg. tarsi profunda	Więzy stępu głębokie
Lig. calcaneocuboideum plantare	Wiąz piętosześcianowy podszwowy
Lig. calcaneonaviculare plantare	Wiąz piętołodkowy podszwowy
Fibrocartilago navicularis	Chrzątka włóknista — włóknista — [łodkowa
Ligg. navicularicuneiformia plantaria	Więzy łódkoklinkowe podszwowe
Lig. cuboideonaviculare plantare	Wiąz sześcianołodkowy podszwowy
Ligg. intercuneiformia plantaria	Więzy międzyklinkowe podszwowe
Lig. cuneocuboideum plantare	Wiąz klinkosześcianowy podszwowy
Articulationes tarsometatarseae.	Stawy stępośródstopowe.
Capsulae articulares	Torebki stawowe
Ligg. tarsometatarsea dorsalia	Więzy stępośródstopowe grzbietowe

Myologia.

Nauka o mięśniach.

Termini generales.

Nazwy ogólne.

Musculus	Mięsień
Caput	Głowa
Venter	Brzusiec
Musculus fusiformis	Mięsień wrzecionowaty
Musculus unipennatus	Mięsień jednoskrzydły
Musculus bipennatus	Mięsień dwuskrzydły
Musculus sphincter	Mięsień zwierający
Musculus orbicularis	Mięsień okrążający
Musculus articularis	Mięsień stawowy
Musculus skeleti	Mięsień kośćcowy
Musculus cutaneus	Mięsień skórny — M. skórnny
Tendo	Ściągno
Aponeurosis	Rozciągno — Rozścięgno
Perimysium	Omieśnia
Fascia	Powięź
Fascia superficialis	Powięź powierzchowna
Inscriptio tendinea	Piętno ścięgniane — P. ścięgniste
Arcus tendineus	Łuk ścięgniany — Ł. ścięgnisty
Ligamentum vaginale	Wiąz pochwowaty
Vagina fibrosa tendinis	Pochwa włóknówkowata — włóknówko- wa — ścięgna
Vagina mucosa tendinis	Pochwa śluzówkowata — śluzówkowa —
Trochlea muscularis	Bloczek mięśniowy [ścięgna
Bursa mucosa	Kaletka śluzówkowata — K. śluzówkowa

Musculi dorsi.

Mięśnie grzbietu.

M. trapezius	M. czworobokowaty — M. czworoboczny
(M. transversus nuchae)	(M. poprzeczny karku)

M. latissimus dorsi	M. najszerszy grzbietu
M. rhomboideus major	M. równoległobokowaty — równoległoboczny — większy
M. rhomboideus minor	M. równoległobokowaty — równoległoboczny — mniejszy
M. levator scapulae	M. unoszący łopatkę
M. serratus posterior inferior	M. piłowaty tylny dolny
M. serratus posterior superior	M. piłowaty tylny górny
M. splenius cervicis	M. płatowaty karku
M. splenius capitis	M. płatowaty głowy
M. sacrospinalis	M. kuprogrzbietowy
M. iliocostalis	M. podłędźwiożebrowy
M. iliocostalis lumborum	M. podłędźwiożebrowy lędźwi
M. iliocostalis dorsi	M. podłędźwiożebrowy grzbietu
M. iliocostalis cervicis	M. podłędźwiożebrowy karku
M. longissimus	M. najdłuższy
M. longissimus dorsi	M. najdłuższy grzbietu
M. longissimus cervicis	M. najdłuższy karku
M. longissimus capitis	M. najdłuższy głowy
M. spinalis	M. grzbietnikowy
M. spinalis dorsi	M. grzbietnikowy grzbietu
M. spinalis cervicis	M. grzbietnikowy karku
M. spinalis capitis	M. grzbietnikowy głowy
M. semispinalis	M. półgrzbietnikowy
M. semispinalis dorsi	M. półgrzbietnikowy grzbietu
M. semispinalis cervicis	M. półgrzbietnikowy karku
M. semispinalis capitis	M. półgrzbietnikowy głowy
M. multifidus	M. wielodzielnny
Mm. rotatores	Mm. skręcające
Mm. rotatores longi	Mm. skręcające długie
Mm. rotatores breves	Mm. skręcające krótkie
Mm. interspinales	Mm. międzygrzbietnikowe
Mm. intertransversarii	Mm. międzybocznikowe
Mm. intertransversarii laterales	Mm. międzybocznikowe boczne
Mm. intertransversarii mediales	Mm. międzybocznikowe przyśrodkowe
Mm. intertransversarii anteriores	Mm. międzybocznikowe przednie
Mm. intertransversarii posteriores	Mm. międzybocznikowe tylne
M. rectus capitis posterior major	M. prosty głowy tylny większy
M. rectus capitis posterior minor	M. prosty głowy tylny mniejszy
M. rectus capitis lateralis	M. prosty głowy boczny
M. obliquus capitis superior	M. skośny głowy górny
M. obliquus capitis inferior	M. skośny głowy dolny

Fascia lumbodorsalis	Powięź lędźwiogrzbietowa
Fascia nucae	Powięź karku

Musculi capitis.

Mięśnie głowy.

M. epieranius	M. naczaskowy
M. frontalis	M. czołowy
M. occipitalis	M. potylicowy
M. procerus	M. przydługi
M. nasalis	M. nosowy
Pars transversa	Część poprzeczna
Pars alaris	Część skrzydłowa
M. depressor septi	M. obniżający przegrodę (nosa)
M. orbicularis oculi	M. okrążający oka
Pars palpebralis	Część powiekowa
Pars orbitalis	Część oczodołowa
Pars lacrimalis [Horneri]	Część łzowa [Hornera]
M. auricularis anterior	M. uchowy— uszny —przedni
M. auricularis superior	M. uchowy— uszny —górny
M. auricularis posterior	M. uchowy— uszny —tylny
M. orbicularis oris	M. okrążający ust
M. triangularis	M. trójkątowy— M. trójkątny
(M. transversus menti)	(M. poprzeczny bródki)
M. risorius	M. śmiechowy
M. zygomaticus	M. licowy
M. quadratus labii superioris	M. czworogranowaty — czworogrania- sty —wargi górnej
Caput zygomaticum	Głowa licowa
Caput infraorbitale	Głowa podoczodołowa
Caput angulare	Głowa kątowna
M. quadratus labii inferioris	M. czworogranowaty — czworogrania- sty —wargi dolnej
M. caninus	M. kłowy
M. buccinator	M. policzkowy
Mm. incisivi labii superioris	Mm. przysieczne wargi górnej
Mm. incisivi labii inferioris	Mm. przysieczne wargi dolnej
M. mentalis	M. bródkowy
M. masseter	M. żwaczowy
M. temporalis	M. skroniowy
M. pterygoideus externus	M. skrzydlikowy zewnętrzny
M. pterygoideus internus	M. skrzydlikowy wewnętrzny
Galea aponeurotica	Czepiec rozciągany — C. rozciągni- sty
Fascia buccopharyngea	Powięź policzkogardzielowa

Fascia parotideomasseterica	Powięź przyusznicożwaczowa
Fascia temporalis	Powięź skroniowa

Musculi oss. hyoidei. Mięśnie kości grdykowej.

M. digastricus.	M. dwubrzuścowy (żuchwy)
Venter anterior	Brzusiec przedni
Venter posterior	Brzusiec tylny
M. stylohyoideus	M. rylcogrdykowy
M. mylohyoideus	M. żuchwogrdykowy
M. geniohyoideus	M. bródkogrdykowy

Musculi colli.

Mięśnie szyi.

Platysma	M. szeroki szyi
M. sternocleidomastoideus	M. mostkoobojęzykowy
M. sternohyoideus	M. mostkogrdykowy
M. omohyoideus	M. łopatkogrdykowy
Venter superior	Brzusiec górny
Venter inferior	Brzusiec dolny
M. sternothyreoideus	M. mostkotarczowy
M. thyreohyoideus	M. tarczogrdykowy
(M. levator glandulae thyroideae)	(M. unoszący tarczycę)
M. longus colli	M. długi szyi
M. longus capitis.	M. długi głowy
M. rectus capitis anterior.	M. prosty głowy przedni
M. scalenus anterior	M. pochyły przedni
M. scalenus medius.	M. pochyły średni
M. scalenus posterior	M. pochyły tylny
(M. scalenus minimus).	(M. pochyły najmniejszy)
Fascia colli	Powięź szyi
Fascia praevertebralis.	Powięź przedkręgosłupowa

Musculi thoracis.

Mięśnie tułowia.

(M. sternalis)	(M. mostkowy)
M. pectoralis major.	M. piersiowy większy
Pars clavicularis.	Część obojęzykowa
Pars sternocostalis	Część mostkożebrowa
Pars abdominalis.	Część brzuchowa — C. brzuszna
M. pectoralis minor	M. piersiowy mniejszy
M. subclavius	M. podobojczykowy
M. serratus anterior.	M. piłowaty przedni
Mm. levatores costarum	Mm. unoszące żebra
Mm. levatores costarum longi	Mm. unoszące żebra długie
Mm. levatores costarum breves.	Mm. unoszące żebra krótkie

Mm. intercostales externi	Mm. międzyżebrowe zewnętrzne
Mm. intercostales interni.	Mm. międzyżebrowe wewnętrzne
Mm. subcostales	Mm. podżebrowe
M. transversus thoracis	M. poprzeczny tułowia
Diaphragma	Przepona
Pars lumbalis	Część lędźwiowa
Crus mediale	Odnoga przyśrodkowa
Crus intermedium	Odnoga pośrednia
Crus laterale	Odnoga boczna
Pars costalis	Część żebrowa
Pars sternalis	Część mostkowa
Hiatus aorticus	Rozwór aortowy
Hiatus oesophageus	Rozwór przełykowy
Centrum tendineum	Ośrodek ścięgniany — O. ścięgniasty
Foramen venae cavae.	Dziura żyły głównej
Arcus lumbocostalis medialis [Hal- leri]	Łuk lędźwiożebrowy przyśrodkowy [Hallera]
Arcus lumbocostalis lateralis [Hal- leri]	Łuk lędźwiożebrowy boczny [Hal- lera]
Fascia pectoralis	Powięź piersiowa
Fascia coracoclavicularis.	Powięź krukoobojczykowa

Musculi abdominis.

Mięśnie brzucha.

M. rectus abdominis	M. prosty brzucha
Falx [aponeurotica] inguinalis.	Sierp [rozciągniany — rozścięgniasty] — pachwinowy
M. pyramidalis	M. piramidowaty — M. piramidalny
M. obliquus externus abdominis	M. skośny zewnętrzny brzucha
M. obliquus internus abdominis	M. skośny wewnętrzny brzucha
M. cremaster	M. nosidłowy
M. transversus abdominis	M. poprzeczny brzucha
M. quadratus lumborum	M. czworogranowaty — czworograniasty — lędźwi
<i>Annulus umbilicalis.</i>	<i>Obrączka pępkowa</i>
Linea alba	Kresa biała (Smuga)
Adminiculum lineae albae	Przytwierdzenie kresy białej
Inscriptiones tendineae	Piętna ścięgniane — P. ścięgniaste
Lig. suspensorium penis s. clitoridis.	Wiąz wieszadłowy prącia lub łechtaczki
Lig. fundiforme penis.	Wiąz procowaty prącia
Vagina m. recti abdominis.	Pochwa m. prostego brzucha
Linea semicircularis [Douglasi]	Kresa półkołowata — K. półkolista — [Douglasa]

Lig. inguinale [Poupartii]	Wiąz pachwinowy [Poupart'a]
Lig. lacunare [Gimbernati]	Wiąz rozstępowy [Gimbernata]
Lig. inguinale reflexum [Collesi]	Wiąz pachwinowy zagięty [Collesa]
Annulus inguinalis subcutaneus	Obrączka pachwinowa podskórowa— podskórna
Crus superius	Odnoga górna
Crus inferius	Odnoga dolna
Fibrae intercrurales	Włókna międzyodnogowe
Trigonum lumbale [Petiti]	Trójkąt lędźwiowy [Petit'a]
Linea semilunaris [Spiegeli]	Kresa półksiężycowata— [Spiegela]
Fascia transversalis	Powięź poprzeczna
Canalis inguinalis	Kanał pachwinowy
Annulus inguinalis abdominalis	Obrączka pachwinowa brzuchowa— brzuszna
Lig. interfoveolare [Hesselbachi]	Wiąz międzydołkowy [Hesselbacha]
Plica epigastrica	Fałda nabruchowa — F. nabrzuszna
Fovea inguinalis lateralis	Dołek pachwinowy boczny
Fovea inguinalis medialis	Dołek pachwinowy przyśrodkowy
Fovea supravesicalis	Dołek nadpęcherzowy

Musculi coccygei.**Mięśnie guzicowe.**

M. coccygeus	M. guzicowy
M. sacrococcygeus anterior	M. kuproguzicowy przedni
M. sacrococcygeus posterior	M. kuproguzicowy tylny

Musculi extremitatis superioris.**Mięśnie kończyny górnej.**

M. deltoideus	M. trójgranowaty — M. trójgraniasty
M. supraspinatus	M. nadgrzebieniowy
M. infraspinatus	M. podgrzebieniowy
M. teres minor	M. wałkowany mniejszy
M. teres major	M. wałkowany większy
M. subscapularis	M. podłopatkowy
M. biceps brachii	M. dwugłowy ramienia
Caput longum	Głowa długa
Vagina musosa intertubercularis	Pochwa śluzówkowata — śluzówko- wa — międzYGuzkowa
Caput breve	Głowa krótka
Lacertus fibrosus	Rozpostarcie włóknówkowate — R. włóknówkowe
M. coracobrachialis	M. krukoramieniowy
M. brachialis	M. ramieniowy
M. triceps brachii	M. trójgłowy ramienia

Caput longum.	Głowa długa
Caput laterale.	Głowa boczna
Caput mediale.	Głowa przyśrodkowa
M. anconaeus.	M. garbowy
(M. epitrochleoanconaeus)	(M. nadbłoczkogarbowy)
M. pronator teres	M. zwracający wałkowaty
Caput humerale	Głowa ramieniowa
Caput ulnare	Głowa przętowa
M. flexor carpi radialis	M. zginający napięstek promieniowy
M. palmaris longus.	M. dłoniowy długi
M. flexor carpi ulnaris	M. zginający napięstek przętowy
Caput humerale	Głowa ramieniowa
Caput ulnare	Głowa przętowa
M. flexor digitorum sublimis	M. zginający palec powierzchowny
Caput humerale	Głowa ramieniowa
Caput radiale	Głowa promieniowa
M. flexor digitorum profundus.	M. zginający palec głęboki
M. flexor pollicis longus	M. zginający palec wielki długi
M. pronator quadratus.	M. zwracający czworogranowaty — czworograniasty
M. brachioradialis	M. ramieniopromieniowy
M. extensor carpi radialis longus	M. rozginający napięstek promieniowy długi
M. extensor carpi radialis brevis.	M. rozginający napięstek promieniowy krótki
M. extensor digitorum communis.	M. rozginający palec wspólny
Juncturae tendinum	Połączenia ścięgien
M. extensor digiti quinti prioprius	M. rozginający palec piąty właściwy
M. extensor carpi ulnaris	M. rozginający napięstek przętowy
M. supinator	M. odwracający
M. abductor pollicis longus.	M. odwodzący palec wielki długi
M. extensor pollicis brevis	M. rozginający palec wielki krótki
M. extensor pollicis longus	M. rozginający palec wielki długi
M. extensor indicis prioprius	M. rozginający palec wskazujący właściwy
M. palmaris brevis	M. dłoniowy krótki
M. adductor pollicis brevis	M. odwodzący palec wielki krótki
M. flexor pollicis brevis	M. zginający palec wielki krótki
M. opponens pollicis	M. przeciwstawiający palec wielki
M. adductor pollicis	M. przywodzący palec wielki
M. abductor digiti quinti.	M. odwodzący palec piąty
M. flexor digiti quinti brevis	M. zginający palec piąty krótki
M. opponens digiti quinti	M. przeciwstawiający palec piąty
Mm. lumbricales	Mm. glistowate

Mm. interossei dorsales	Mm. międzykościowe— międzykostne — grzbietowe
Mm. interossei volares	Mm. międzykościowe— międzykostne — dłoniowe
Fascia axillaris	Powięź pachowa
Fascia subscapularis	Powięź podłopatkowa
Fascia supraspinata	Powięź nadgrzebieniowa
Fascia infraspinata	Powięź podgrzebieniowa
Fascia brachii	Powięź ramieniowa
Septum intermusculare [humeri] me- diale	Przegroda międzymięśniowa [ramie- nia] przyśrodkowa
Septum intermusculare [humeri] la- terale	Przegroda międzymięśniowa [ramie- nia] boczna
Sulcus bicipitalis medialis	Brózda m. dwugłowego przyśrodkowa
Sulcus bicipitalis lateralis	Brózda m. dwugłowego boczna
Fascia antibrachii	Powięź przedramienia
Fascia dorsalis manus	Powięź grzbietowa ręki
Lig. carpi dorsale	Wiąz napięstka grzbietowy
Aponeurosis palmaris	Rozciągnio — Rozciągnio — dłoniowe
Fasciculi tranversi	Pęczki poprzeczne
Lig. carpi transversum	Wiąz napięstka poprzeczny
Lig. carpi volare	Wiąz napięstka dłoniowy
Chiasma tendinum	Skrzyżowanie ścięgien
Vinculum tendinum	Przewiązka ścięgien
Vaginae mucosae	Pochwy śluzówkowe— P. śluzówkowe
Ligg. vaginalia digitorum manus	Więzy pochwowate palców ręki
Ligg. annularia digitorum manus	Więzy obrączkowe — obrączkowe — palców ręki
Ligg. cruciata digitorum manus	Więzy krzyżowate — krzyżowe — pal- ców ręki

Musculi extremitatis
inferioris.

Mięśnie kończyny
dolnej.

M. iliopsoas	M. podłędźwioprzyłędźwiowy
M. iliacus	M. podłędźwiowy
M. psoas major	M. przyłędźwiowy większy
M. psoas minor	M. przyłędźwiowy mniejszy
M. gluteus maximus	M. pośladkowy największy
M. gluteus medius	M. pośladkowy średni
M. gluteus minimus	M. pośladkowy najmniejszy
M. tensor fasciae latae	M. naprężający powięź szeroką
M. piriformis	M. gruszkowaty
M. obturator internus	M. zasłaniający wewnętrzny
M. gemellus superior	M. bliźniaczy górny
M. gemellus inferior	M. bliźniaczy dolny

M. quadratus femoris	M. czworogranowaty — czworograniasty — uda
M. sartorius	M. najdłuższy uda — M. krawiecki
M. quadriceps femoris	M. czterogłowy uda
M. rectus femoris	M. prosty uda
M. vastus lateralis	M. obszerny boczny
M. vastus intermedius	M. obszerny pośredni
M. vastus medialis	M. obszerny przyśrodkowy
M. articularis genu	M. stawowy kolana
M. pectineus	M. grzebykowy
M. adductor longus	M. przywodzący długi
M. gracilis	M. smukły
M. adductor brevis	M. przywodzący krótki
M. adductor magnus	M. przywodzący wielki
M. adductor minimus	M. przywodzący najmniejszy
M. obturator externus	M. zasłaniający zewnętrzny
M. biceps femoris	M. dwugłowy uda
Caput longum	Głowa długa
Caput breve	Głowa krótka
M. semitendinosus	M. półścięgniany — M. półścięgnisty
M. semimembranosus	M. półbłoniasty — M. półbłoniasty
M. tibialis anterior	M. piszczelowy przedni
M. extensor digitorum longus	M. rozginający palec długi
M. peroneus tertius	M. strzałkowy trzeci
M. extensor hallucis longus	M. rozginający paluch długi
M. peroneus longus	M. strzałkowy długi
M. peroneus brevis	M. strzałkowy krótki
M. triceps surae	M. trójgłowy łydki
M. gastrocnemius	M. brzuśkołydkowy
Caput laterale	Głowa boczna
Caput mediale	Głowa przyśrodkowa
M. soleus	M. płaszczkołydkowy
Arcus tendineus m. solei	Łuk ścięgniany— ścięgnisty —m. płaszczkołydkowego
Tendo calcaneus [Achillis]	Ścięgno piętowe [Achillesa]
M. plantaris	M. podeszwowy
M. popliteus	M. podkolanowy
M. tibialis posterior	M. piszczelowy tylny
M. flexor digitorum longus	M. zginający palec długi
M. flexor hallucis longus	M. zginający paluch długi
M. extensor hallucis brevis	M. rozginający paluch krótki
M. extensor digitorum brevis	M. rozginający palec krótki
M. abductor hallucis	M. odwodzący paluch
M. flexor hallucis brevis	M. zginający paluch krótki

M. adductor hallucis	M. przywodzący paluch
Caput obliquum	Głowa skośna
Caput transversum	Głowa poprzeczna
M. abductor digiti quinti	M. odwodzący palec piąty
M. flexor digiti quinti brevis	M. zginający palec piąty krótki
M. opponens digiti quinti	M. przeciwstawiający palec piąty
M. flexor digitorum brevis	M. zginający palce krótki
M. quadratus plantae	M. czworogranowaty — czworogrania- sty — podszwy
Mm. lumbricales	Mm. glistowate
Mm. interossei dorsales	Mm. międzykościowe — międzykostne — grzbietowe
Mm. interossei plantares	Mm. międzykościowe — międzykostne — podeszwowe
Fascia lata	Powięź szeroka
Tractus iliotibialis [Maissiat]	Pasmo podłędźwiopiszczelowe [Mais- siat'a]
Septum intermusculare [femoris] la- terale	Przegroda międzymięśniowa [uda] boczna
Septum intermusculare [femoris] me- diale	Przegroda międzymięśniowa [uda] przyśrodkowa
Canalis adductorius [Hunteri]	Kanał mm. przywodzących [Huntera]
Hiatus tendineus [adductorius]	Rozwór ścięgowy — ścięgien — [mm. przywodzących]
Fascia iliaca	Powięź podłędźwiowa
Fascia iliopectinea	Powięź podłędźwiogrzebykowa
Lacuna musculorum	Rozstęp mięśni
Lacuna vasorum	Rozstęp naczyń
Trigonum femorale [Fossa Scarpae major]	Trójkąt udowy [Dół Scarpy większy]
Fossa iliopectinea	Dół podłędźwiogrzebykowy
Fascia pectinea	Powięź grzebykowa
Canalis femoralis	Kanał udowy
Annulus femoralis	Obrączka udowa
Septum femorale [Cloqueti]	Przegroda udowa [Cloquet'a]
Fossa ovalis	Dół owalny
Margo falciformis	Brzeg sierpowaty
Cornu superius	Róg górny
Cornu inferius	Róg dolny
Fascia cribosa	Powięź sitkowata
Fascia cruris	Powięź goleni
Septum intermusculare anterius [fi- bulare]	Przegroda międzymięśniowa przed- nia [strzałkowa]

Septum intermusculare posterius [fibulare]	Przegroda międzymięśniowa tylna [strzałkowa]
Lig. transversum cruris	Wiąz poprzeczny goleni
Lig. laciniatum	Wiąz rozdzielony
Lig. cruciatum cruris	Wiąz krzyżowaty — krzyżowy — goleni
Retinaculum mm. peroneorum sup.	Troczek mm. strzałkowych górny
Retinaculum mm. peroneorum inferius	Troczek mm. strzałkowych dolny
Fascia dorsalis pedis	Powięź grzbietowa stopy
Aponeurosis plantaris	Rozciągno— Rozścięgno —podeszwowe
Fasciculi transversi aponeurosis plantaris	Pęczki poprzeczne rozciągna — rozścięgna —podeszwowego
Vaginae mucosae	Pochwy śluzówkowe— P. śluzówkowe
Ligg. annularia	Więzy obrączkowe — W. obrączkowe
Ligg. vaginalia	Więzy pochwowate
Ligg. cruciata	Więzy krzyżowate— W. krzyżowe

Bursae et Vaginae
mucosae.

Kaletki i pochwy ślu-
zówkowate — **śluzówkowe.**

Bursa mucosa subcutanea	Kaletka śluzówkowata podskórowa — śluzówkowa podskróna
Bursa mucosa submuscularis	Kaletka śluzówkowata — śluzówkowa — podmięśniowa
Bursa mucosa subfascialis	Kaletka śluzówkowata — śluzówkowa — podpowięziowa
Bursa mucosa subtendinea	Kaletka śluzówkowata — śluzówkowa — podścięgnowa
Vagina mucosa tendinis	Pochwa śluzówkowata — śluzówkowa — ścięgna

Bursa musculi trochlearis	Kaletka m. bloczkowego
Bursa m. tensoris veli palatini	Kaletka m. naprężającego żagiel pod- niebienia
Bursa subcutanea praementalis	Kaletka podskórowa — podskórna — przybródkowa
Bursa subcutanea prominentiae la- ryngeae	Kaletka podskórowa — podskórna — wydatności krtani
Bursa m. sternohyoidei	Kaletka m. mostkogrdykowego
Bursa m. thyreohyoidei	Kaletka m. tarczogrdykowego
Bursa subcutanea sacralis	Kaletka podskórowa — podskórna — kuprowa

Bursa coccygea	Kaletka guzicowa
Bursa subcutanea acromialis . . .	Kaletka podskórowa — podskórna — barkowa
Bursa subacromialis	Kaletka podbarkowa
Bursa subdeltoidea	Kaletka podtrójgranowa — K. pod m. trójgraniastym
Bursa m. coracobrachialis	Kaletka m. krukuramieniowego
Bursa m. infraspinati	Kaletka m. podgrzebieniowego
Bursa m. subscapularis	Kaletka m. podłopatkowego
Bursa m. teretis majoris	Kaletka m. wałkowatego większego
Bursa m. latissimi dorsi	Kaletka m. najszerszego grzbietu
Bursa subcutanea olecrani	Kaletka podskórowa — podskórna — wy- rostka łokciowego
Bursa intratendinea olecrani	Kaletka śródścięgnowa wyrostka łok- ciowego
Bursa subtendinea olecrani	Kaletka podścięgnowa wyrostka łok- ciowego
Bursa subcutanea epicondyli (hume- ri] lateralis	Kaletka podskórowa — podskórna — nadkłykcia [k. ramieniowej] bocze- nego
Bursa subcutanea epicondyli [hume- ri] medialis	Kaletka podskórowa — podskórna — nadkłykcia [k. ramieniowej] przy- środkowego
Bursa bicipiteradialis	Kaletka dwugłowopromieniowa
Bursa cubitalis interossea	Kaletka łokciowa międzykościowa — międzykostna
Vagina tendinum mm. abductoris longi et extensoris brevis pollicis	Pochwa ścięgien mm. odwodzącego długiego i rozginającego krótkiego palec wielki
Vagina tendinum mm. extensorum carpi radialis	Pochwa ścięgien mm. rozginających napięstek promieniowych
Vagina tendinis m. extensoris polli- cis longi	Pochwa ścięgna m. rozginającego pa- lec wielki długiego
Vagina tendinum mm. extensoris di- gitorum communis et extensoris indicis	Pochwa ścięgien mm. rozginającego palce wspólnego i rozginającego palec wskazujący
Vagina tendinis m. extensoris digiti minimi	Pochwa ścięgna m. rozginającego pa- lec mały
Vagina tendinis m. extensoris carpi ulnaris	Pochwa ścięgna m. rozginającego na- pięstek prętego

- Bursa m. extensoris carpi radialis Kaletka m. rozginającego napięstek brevis promieniowego krótkiego
- Bursae subcutaneae metacarpophalangeae dorsales Kaletki podskórowe śródreżopaliczkowe — **podskórne śródreżopaliczkowe** — grzbietowe
- Bursae subcutaneae digitorum dorsales Kaletki podskórowe — **podskórne** — palców grzbietowe
- Bursa m. flexoris carpi ulnaris Kaletka m. zginającego napięstek przętowego
- Bursa m. flexoris carpi radialis Kaletka m. zginającego napięstek promieniowego
- Vagina tendinum mm. flexorum communium Pochwa ścięgien mm. zginających wspólnych
- Vagina tendinis m. flexoris pollicis longi Pochwa ścięgna m. zginającego palec wielki długiego
- Bursae intermetacarpophalangeae Kaletki śródreżopaliczkowe — **K. śródreżopaliczkowe**
- Vaginae tendinum digitales Pochwy ścięgien palcowych
- Bursa trochanterica subcutanea Kaletka skrętowa podskórowa — **podskórna**
- Bursa trochanterica m. glutaei maximi Kaletka skrętowa m. pośladkowego największego
- Bursa trochanterica m. glutaei medii anterior Kaletka skrętowa m. pośladkowego średniego przednia
- Bursa trochanterica m. glutaei medii posterior Kaletka skrętowa m. pośladkowego średniego tylna
- Bursa trochanterica m. glutaei minimi Kaletka skrętowa m. pośladkowego najmniejszego
- Bursa m. piriformis Kaletka m. gruszkowatego
- Bursa m. obturatorii interni Kaletka m. zasłaniającego wewnętrznego
- Bursae glutaefemorales Kaletki pośladkoudowe
- Bursa ischiadica m. glutaei maximi Kaletka kulszowa m. pośladkowego największego
- Bursa m. recti femoris Kaletka m. prostego uda
- Bursa iliopectinea Kaletka podłędźwiogrzebykowa
- Bursa iliaca subtendinea Kaletka podłędźwiowa podścięgnowa
- Bursa m. pectinei Kaletka m. grzebykowego
- Bursa m. bicipitis femoris superior Kaletka m. dwugłowego uda górna
- Bursa praepatellaris subcutanea Kaletka przyrzepkowa podskórowa — **podskórna**

Bursa praepatellaris subfascialis	Kaletka przyrzepkowa podpowięziowa
Bursa praepatellaris subtendinea	Kaletka przyrzepkowa podścięgnowa
Bursa suprapatellaris	Kaletka nadrzepkowa
Bursa infrapatellaris subcutanea	Kaletka podrzepkowa podskórowa — podskórna
Bursa infrapatellaris profunda	Kaletka podrzepkowa głęboka
Bursa subcutanea tuberositatis tibiae	Kaletka podskórowa — podskórna — guzowatości piszczeli
Bursa m. sartorii propria	Kaletka m. najdłuższego uda — krawieckiego — właściwa
Bursa anserina	Kaletka granowata
Bursa m. bicipitis femoris inferior	Kaletka m. dwugłowego uda dolna
Bursa m. poplitei	Kaletka m. podkolanowego
Bursa bicipitogastrocnemialis	Kaletka dwugłowobrzuskołydkowa
Bursa m. gastrocnemii lateralis	Kaletka m. brzuskołydkowego boczna
Bursa m. gastrocnemii medialis	Kaletka m. brzuskołydkowego przyśrodkowa
Bursa m. semimembranosi	Kaletka m. półbłonianego — półbłonianego
Bursa subcutanea malleoli lateralis	Kaletka podskórowa — podskórna — kostki bocznej
Bursa subcutanea malleoli medialis	Kaletka podskórowa — podskórna — kostki przyśrodkowej
Vagina tendinis m. tibialis anterioris	Pochwa ścięgna m. piszczelowego przedniego
Vagina tendinis m. extensoris hallucis longi	Pochwa ścięgna m. rozginającego paluch długiego
Vaginae tendinum m. extensoris digitorum pedis longi	Pochwy ścięgien m. rozginającego palce stopy długiego
Vaginae tendinum m. flexoris digitorum pedis longi	Pochwy ścięgien m. zginającego palce stopy długiego
Vagina tendinis m. tibialis posterioris	Pochwa ścięgna m. piszczelowego tylnego
Vagina tendinis m. flexoris hallucis longi	Pochwa ścięgna m. zginającego paluch długiego
Vagina tendinum mm. peroneorum communis	Pochwa ścięgien mm. strzałkowych wspólna
Bursa sinus tarsi	Kaletka zatoki stępu
Bursa subtendinea m. tibialis anterioris	Kaletka podścięgnowa m. piszczelowego przedniego
Bursa subtendinea m. tibialis posterioris	Kaletka podścięgnowa m. piszczelowego tylnego

- Bursa subcutanea calcanea Kaletka podskórowa—**podskórna**—piętowa
- Bursa tendinis calcanei [Achillis]. . . Kaletka ścięgna piętowego [Achillesa]
- Vagina tendinis m. peronaei longi Plantaris Pochwa ścięgna m. strzałkowego długiego podeszwowa
- Bursae intermetatarsophalangae . . . Kaletki międzyśródstopopaliczkowe
- Bursae mm. lumbricalium pedis . . . Kaletki mm. glistowatych stopy
- Vaginae tendinum digitales pedis . . . Pochwy ścięgien palcowych stopy

Splachnologia.

Nauka o wnątrznościach.

Tunica albuginea	Bielówka (Odziedza biaława)
Tunica fibrosa	Włóknówka (Odziedza włókniana — O. włóknista)
Tunica adventitia	Przydanka (Odziedza przydana)
Tunica mucosa	Śluzówka (Odziedza śluzowa)
Lamina propria mucosae	Błaszka właściwa śluzówki
Lamina muscularis mucosae	Błaszka mięśniana — mięśniowa — śluzówki
Tela submucosa	Podśluzówka (Tkanka podśluzów- kowa)
Plica mucosa	Fałda śluzówkowa
Mucus	Śluz
Tunica muscularis	Mięśniówka (Odziedza mięśniana — O. mięśniowa)
Tunica serosa	Surowicówka (Odziedza surowico- wa — O. surowicza)
Tela subserosa	Podsurowicówka (Tkanka podsuro- wiczowa — T. podsurowicza)
Plica serosa	Fałda surowiczowa
Ligamentum serosum	Wiąz surowiczowy
Serum	Surowica
Epithelium	Nabłonek
Endothelium	Śródbłonek
Organon parenchymatosum	Narządzie mięszone — Organ mięszo- [wy
Parenchyma	Mięsz
Stroma	Osnowa
Glandula	Gruzoł

Lobus.	Zraz
Lobulus	Zrazik
Glandula mucosa	Gruzoł śluzowy
Musculus viscerum	Mięsień trzew

Apparatus digestorius.

Cavum oris.

Bucca	Policzek
Corpus adiposum buccae	Ciało tłuszczowe policzka
Vestibulum oris	Przedsionek ust
Cavum oris proprium	Jama ust właściwa
Rima oris	Szpara ust
Labia oris	Wargi ust
Labium superius	Warga górna
Labium inferius	Warga dolna
Commissura labiorum	Spoidło warg
Angulus oris	Kąt ust
Palatum	Podniebienie
Palatum durum	Podniebienie twarde
Palatum molle	Podniebienie miękkie
Raphe palati	Szew podniebienia

Tunica mucosa oris.

Frenulum labii superioris	Wędzidełko wargi górnej
Frenulum labii inferioris	Wędzidełko wargi dolnej
Gingiva	Dziąsło
Caruncula sublingualis	Mięsko podjęzykowe
Plica sublingualis	Fałda podjęzykowa
Plicae palatinae transversae	Fałdy podniebieniowe— podniebienne — poprzeczne
Papilla incisiva	Brodawka przysieczna

Glandulae oris.

Glandulae labiales	Gruzoły wargowe
Glandulae buccales	Gruzoły policzkowe
Glandulae molares	Gruzoły trzonowe
Glandulae palatinae	Gruzoły podniebieniowe — G. podniebienne
Glandulae linguales	Gruzoły językowe
Glandula lingualis anterior [Blandini, Nuhni]	Gruzoł językowy przedni [Blandin'a, Nuhna]

Przyrząd—Narząd—tra-wieniowy.

Jama ust.

Śluzówka ust.

Gruzoły jamy ust.

Glandula sublingualis	Gruzoł podjęzykowy
Ductus sublingualis major	Przewód podjęzykowy większy
Ductus sublinguales minores	Przewody podjęzykowe mniejsze
Glandula submaxillaris	Gruzoł podszczękowy — G. podżuchwowy
Ductus submaxillaris [Whartoni]	Przewód podszczękowy — podżuchwo-
Glandula parotis	Przyusznica [wy—[Whartona]
Processus retromandibularis	Wyrostek zażuchwowy
Glandula parotis accessoria	Przyusznica dodatkowa
Ductus parotideus [Stenonis]	Przewód przyusznicowy [Stenona]
Saliva	Ślina

Dentes.

Zęby.

Corona dentis	Korona zębu	
Tubercula [coronae] dentis	Guzki [korony] zębu	
Collum dentis	Szyjka zębu	
Radix [Radices] dentis	Korzeń [Korzenie] zębu	
Apex radiceis dentis	Wierzchołek korzenia zębu	
Facies masticatoria	Powierzchnia żuciowa	
Facies labialis [buccalis]	Powierzchnia wargowa [policzkowa]	
Facies lingualis	Powierzchnia językowa	
Facies contactus	Powierzchnia zetknięcia	
Facies medialis	Powierzchnia przyśrod- kowa	zębów siecznych i kłów
Facies lateralis		
Facies anterior	Powierzchnia przednia	zębów przed- trzonowych i trzonowych
Facies posterior		
	Powierzchnia tylna	
Cavum dentis	Jama zębu	
Pulpa dentis	Miazga zębu	
Papilla dentis	Brodawka zębu	
Canalis radiceis dentis	Kanał korzenia zębu	
Foramen apicis dentis	Dziura wierzchołka zębu	
Substantia eburnea	Zębówka (Istota — Substancya — podobna do kości słoniowej)	
Substantia adamantina	Szklivo (Istota — Substancya — diamentowa)	
Substantia ossea	Kościówka (Istota — Substancya — kost- [na])	
Canaliculi dentales	Kanaliki zębowe	
Spatia interglobularia	Przestwory międzykulkowe	
Prismata adamantina	Słupki szkliwne	
Cuticula dentis	Oszkliwe (Błonka zębu)	
Periosteum alveolare	Okostna zębodołowa	
Arcus dentalis superior	Łuk zębowy górny	
Arcus dentalis inferior	Łuk zębowy dolny	
Dentes incisivi	Zęby sieczne	

Dentes canini	Kły (Zęby psie)
Dentes praemolares	Zęby przedtrzonowe
Dentes molares	Zęby trzonowe
Dens serotinus	Ząb mądrości (Ząb opóźniony)
Dentes permanentes	Zęby trwałe
Dentes decidui	Zęby mleczne (Zęby doczesne)

Lingua.

Język.

Dorsum linguae	Grzbiet języka
Radix linguae	Korzeń języka
Corpus linguae	Ciało języka
Facies inferior [linguae]	Powierzchnia dolna [języka]
Plica fimbriata	Fałda strzępiasta
Margo lateralis [linguae]	Brzeg boczny [języka]
Apex linguae	Wierzchołek języka
Tunica mucosa linguae	Śluzówka języka
Frenulum linguae	Wędzidełko języka
Papillae linguales	Brodawki językowe
Papillae filiformes	Brodawki nitkowate
Papillae conicae	Brodawki stożkowate
Papillae fungiformes	Brodawki grzybowate
Papillae lenticulares	Brodawki soczewicowate
Papillae vallatae	Brodawki obwałowane
Papillae foliatae	Brodawki liściaste
Sulcus medianus linguae	Brózda pośrodkowa języka
Sulcus terminalis	Brózda krańcowa
Foramen caecum linguae [Morgagnii]	Dziura ślepa języka [Morgagni'ego]
(Ductus lingualis)	(Przewód językowy)
<i>Ductus thyreoglossus</i>	<i>Przewód tarczycyjęzykowy</i>
Tonsilia lingualis	Migdałek językowy
Folliculi linguales	Mieszki językowe
Septum linguae	Przegroda języka
M u s c u l i l i n g u a e	M i ę s n i e j ę z y k a
Musculus genioglossus	Mięsień bródkojęzykowy
Musculus hyoglossus	Mięsień grdykojęzykowy
Musculus chondroglossus	Mięsień chrząstkojęzykowy
Musculus styloglossus	Mięsień rylcojęzykowy
Musculus longitudinalis superior	Mięsień podłużny górny
Musculus longitudinalis inferior	Mięsień podłużny dolny
Musculus transversus linguae	Mięsień poprzeczny języka
Musculus verticalis linguae	Mięsień pionowy języka

Fauces.

Paszczka.

Isthmus faucium	Cieśń paszczy
Velum palatinum	Żagiel podniebieniowy — Ż. podniebieniowy
Uvula [palatina]	Czopek [podniebieniowy — podniebieniowy]
Arcus palatini	Łuki podniebieniowe— Ł. podniebienne
Arcus glossopalatinus	Łuk językopodniebieniowy — Ł. językopodniebieniowy
Arcus pharyngopalatinus	Łuk gardzielopodniebieniowy — Ł. gardzielopodniebieniowy
Plica salpingopalatina	Fałda trąbkopodniebieniowa— F. trąbkopodniebieniowa
Tonsilla palatina	Migdałek podniebieniowy— M. podniebieniowy
Fossulae tonsillares	Dołączniki migdałkowe
Sinus tonsillaris	Zatoka migdałkowa
Plica triangularis	Fałda trójkątowa— F. trójkątna
Fossa supratonsillaris	Dół nadmigdałkowy

Musculi palati et faucium.

Mięśnie podniebienia i paszczy.

Musculus levator veli palatini	Mięsień unoszący żagiel podniebieniowy — podniebieniowy
Musculus tensor veli palatini	Mięsień naprężający żagiel podniebieniowy — podniebieniowy
Musculus uvulae	Mięsień czopkowy
Musculus glossopalatinus	Mięsień językopodniebieniowy— M. językopodniebieniowy
Musculus pharyngopalatinus	Mięsień gardzielopodniebieniowy — M. gardzielopodniebieniowy

Pharynx.

Gardziel.

Cavum pharyngis	Jama gardzieli
Fornix pharyngis	Sklepienie gardzieli
Pars nasalis	Część nosowa
Pars oralis	Część ustowa — Cz. ustna
Pars laryngea	Część krtaniowa
Ostium pharyngeum tubae	Ujście gardzielowe trąbki
Labium anterius	Warga przednia
Labium posterius	Warga tylna
Torus tubarius	Zgrubienie trąbkowe

Plica salpingopharyngea	Fałda trąbkogardzielowa
Recessus pharyngeus [Rosenmuelleri] (Bursa pharyngea)	Zachyłek gardzielowy [Rosenmüllera] (Kaletka gardzielowa)
Recessus piriformis	Zachyłek gruszkowaty
Musculus stylopharyngeus	Mięsień rylcogardzielowy
Fascia pharyngobasilaris	Powięź gardzielopodstawowa
Tunica mucosa	Śluzówka
Gl. pharyngeae	Gr. gardzielowe
Tonsilla pharyngea	Migdałek gardzielowy
Fossulae tonsillares	Dołączynki migdałkowe
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica muscularis pharyngis	Mięśniówka gardzieli
Raphe pharyngis	Szew gardzieli
Raphe pterygomandibularis	Szew skrzydlikożuchwowy
Musculus constrictor pharyngis superior	Mięsień zaciskający gardziel górny
Musculus pterygopharyngeus	Mięsień skrzydlikogardzielowy
Musculus buccopharyngeus	Mięsień policzkogardzielowy
Musculus mylopharyngeus	Mięsień żuchwogardzielowy
Musculus glossopharyngeus	Mięsień językogardzielowy
Musculus salpingopharyngeus	Mięsień trąbkogardzielowy
M. constrictor pharyngis medius	Mięsień zaciskający gardziel średni
M. chondropharyngeus	Mięsień chrząstkogardzielowy
M. ceratopharyngeus	Mięsień rogogardzielowy
M. constrictor pharyngis inferior	Mięsień zaciskający gardziel dolny
M. thyreopharyngeus	Mięsień tarczogardzielowy
M. cricopharyngeus	Mięsień pierścieniogardzielowy

Tubus digestorius.

Oesophagus.

Pars cervicalis	Część szyjowa
Pars thoracalis	Część tułowiowa
Pars abdominalis	Część brzuchowa — Cz. brzuszna
Tunica adventitia	Przydanka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Musculus bronchooesophageus	Mięsień oskrzeloprzełykowy
Musculus pleurooesophageus	Mięsień opłucnoprzełykowy
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Lamina muscularis mucosae	Błaznka mięśniana — mięśniowa —
Gl. oesophageae	Gruzoły przełykowe [śluzówki]

Cewa trawieniowa.

Przełyk.

Ventriculus

Żołądek.

[Gaster]

Paries anterior	Ściana przednia
Paries posterior	Ściana tylna
Curvatura ventriculi major	Krzywizna żołądka większa
Curvatura ventriculi minor	Krzywizna żołądka mniejsza
Cardia	Wpust
Fundus ventriculi	Dno żołądka
Corpus ventriculi	Ciało żołądka
Pylorus	Odźwiernik
Pars cardiaca	Część wpustowa
Pars pylorica	Część odźwiernikowa
(Antrum cardiacum)	(Nora wpustowa)
Antrum pyloricum	Nora odźwiernikowa
Tunica serosa	Surowicówka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum longitudinale	Warstwa podłużna
Ligg. pylori	Więzy odźwiernikowe
Stratum circulare	Warstwa okolna
M. sphincter pylori	Mięsień zwierający odźwiernik
Fibrae obliquae	Włókna skośne
Valvula pylori	Zastawka odźwiernikowa
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Lam. muscularis mucosae	Błazka mięśniana — mięśniowa — śluzówki
Areae gastricae	Półka żołądkowe
Plicae villosae	Faldy kosmate
Foveolae gastricae	Dołeczki żołądkowe
Glandulae gastricae [propriae]	Gruczoły żołądkowe [właściwe]
Glandulae pyloricae	Gruczoły odźwiernikowe
Noduli lymphatici gastrici	Grudki chłonne żołądkowe
Succus gastricus	Sok żołądkowy

Intestinum tenue.

Jelito (cienkie).

[kiszka cienka.]

Tunica serosa	Surowicówka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum longitudinale	Warstwa podłużna
Stratum circulare	Warstwa okolna
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka

Lam. muscularis mucosae	Błaszka mięśniiana — mięśniowa — śluzówki
Plicae circulares [Kerkringi]	Fałdy okolne [Kerkringi]
Villi intestinales	Kosmki jelitowe
Gl. intestinales [Lieberkuehni]	Gruzoły jelitowe [Lieberkühna]
Noduli lymphatici solitarii	Grudki chłonne samotnicze
Noduli lymphatici aggregati [Peyeri]	Grudki chłonne skupione [Peyera]
Chymus	Miazga pokarmowa
Chylus	Mleczko
Succus entericus	Sok jelitowy
D u o d e n u m	D w u n a s t n i c a
Pars superior	Część górna
Pars descendens	Część zstępująca
Pars inferior	Część dolna
Pars horizontalis [inferior]	Część pozioma [dolna]
Pars ascendens	Część wstępująca
Flexura duodeni superior	Zgięcie dwunastnicy górne
Flexura duodeni inferior	Zgięcie dwunastnicy dolne
Flexura duodenojejunalis	Zgięcie dwunastnicopustnicowe
Musculus suspensorius duodeni	Mięsień wieszadłowy dwunastnicy
Plica longitudinalis duodeni	Fałda podłużna dwunastnicy
Papilla duodeni [Santorini]	Brodawka dwunastnicy [Santorini'ego]
Gl. duodenales [Brunneri]	Gruzoły dwunastnicowe [Brunnera]
Intestinum tenue mesenteriale	Jelito krezkowe
Intestinum jejunum	Pustnica (Jelito czeze)
Intestinum ileum	Krętnica (Jelito kręte)

Intestinum crassum.

Kiszka gruba.

Intestinum caecum	Kątnica (kiszka ślepa)
Valvula coli	Zastawka okrężnicy
Labium superius	Warga górna
Labium inferius	Warga dolna
Frenula valvulae coli	Węzidelka zastawki okrężnicy
Processus vermiformis	Wyrostek robakowaty — W. robaczkowy
(Valvula processus vermiformis)	(Zastawka wyrostka robakowatego — robaczkowego)
Noduli aggregati processus vermiformis	Grudki chłonne skupione wyrostka robakowatego — robaczkowego
Colon	Okrężnica
Colon ascendens	Okrężnica wstępująca. Wstępnicza

Flexura coli dextra	Zgięcie okrężnicy prawe
Colon transversum	Okrężnica poprzeczna. Poprzecznica
Flexura coli sinistra	Zgięcie okrężnicy lewe
Colon descendens	Okrężnica zstępująca. Zstępnicza
Colon sigmoideum	Okrężnica esowata. Esica
Plicae semilunares coli	Fałdy półksiężycowate — półksiężycowe — okrężnicy
Haustra coli	Wypuklenia okrężnicy
Tunica serosa	Surowicówka
Appendices epiploicae	Przydatki sieciowe
Tunica muscularis	Mięśniówka
Taeniae coli	Taśmy okrężnicy
Taenia mesocolica	Taśma krezkowa
Taenia omentalis	Taśma sieciowa
Taenia libera	Taśma swobodna
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Lam. muscularis mucosae	Błaszka mięśniana — mięśniowa — śluzówki
Gl. intestinales [Lieberkuehni]	Gruczoły kiszkowe [Lieberkühna]
Noduli lymphatici solitarii	Grudki chłonne samotnicze

Intestinum rectum.

Odbytnica

[kiszka prosta.]

Flexura sacralis	Zgięcie kuprowe
Flexura perinealis	Zgięcie kroczone
Ampulla recti	Bańka odbytnicy
Tunica muscularis	Mięśniówka
Musculus sphincter ani internus	Mięsień zwierający odbytu trzeci
Musculus rectococcygeus	Mięsień odbytnicoguziowy
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Lam. muscularis mucosae	Błaszka mięśniana — mięśniowa — śluzówki
Gl. intestinales [Lieberkuehni]	Gruczoły kiszkowe [Lieberkühna]
Noduli lymphatici	Grudki chłonne
Plicae transversales recti	Fałdy poprzeczne odbytnicy
Pars analis recti	Część odbytnicy
Columnae rectales [Morgagnii]	Słupy odbytnicowe [Morgagni'ego]
Sinus rectales	Zatoki odbytnicowe
Annulus haemorrhoidalis	Obrączka odbytnicza

Pancreas.

Caput pancreatis	Głowa trzustki
Processus uncinatus [Pancreas Winslowi]	Wyrostek hakowaty [Trzustka Winslowa]
Incisura pancreatis	Wcięcie trzustki
Corpus pancreatis	Ciało trzustki
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Facies inferior	Powierzchnia dolna
Margo superior	Brzeg górny
Margo anterior	Brzeg przedni
Margo posterior	Brzeg tylny
Tuber omentale	Guz sieciowy
Cauda pancreatis	Ogon trzustki
Ductus pancreaticus [Wirsungi]	Przewód trzustkowy [Wirsunga]
Ductus pancreaticus accessorius [Santorini]	Przewód trzustkowy dodatkowy [Santorini'ego]
(Pancreas accessorium)	(Trzustka dodatkowa)
Succus pancreaticus	Sok trzustkowy

Trzustka.**Hepar.**

Facies superior	Powierzchnia górna
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Facies inferior	Powierzchnia dolna
Margo anterior	Brzeg przedni
Incisura umbilicalis	Wcięcie pępkowe
Fossae sagittales dextrae	Doły strzałowe prawe
Fossa vesicae felleae	Dół pęcherzyka żółciowego
Fossa venae cavae	Dół żyły głównej
Fossa sagittalis sinistra	Doły strzałowe lewy
Fossa venae umbilicalis	Dół żyły pępkowej
Fossa ductus venosi	Dół przewodu żylnego
Tunica serosa	Surowicówka
Lig. teres hepatis	Wiąz wałkowaty wątroby
Lig. venosum [Arantii]	Wiąz żyłowy (Arantiusza)
Porta hepatis	Wrota wątroby
Lobus hepatis dexter	Zraz wątroby prawy
Lobus quadratus	Zraz czworograny— Z. czworograniasty
Lobus caudatus [Spigeli]	Zraz ogonowaty [Spiegela]
Processus papillaris	Wyrostek brodawkowaty
Processus caudatus	Wyrostek ogonowaty
Lobus hepatis sinister	Zraz lewy wątroby

Wątroba.

(Appendix fibrosus hepatis)	(Przydatek włóknisty — włóknisty — wątroby)
Impressio cardiaca	Wgłębienie sercowe
Tuber omentale	Guz sieciowy
Impressio oesophagea	Wgłębienie przełykowe
Impressio gastrica	Wgłębienie żołądkowe
Impressio duodenalis	Wgłębienie dwunastnicowe
Impressio colica	Wgłębienie okrężnicowe
Impressio renalis	Wgłębienie nerkowe
Impressio suprarenalis	Wgłębienie nadnerczowe
Lobuli hepatis	Zraziki wątroby
Capsula fibrosa [Glissoni]	Torebka włókniana— włóknista — [Glis- sona]
Rami arteriosi interlobulares	Gałęzie tętnicze — tętnicze — między
Venae centrales	Żyły środkowe [zrazikowe]
Ductus biliferi	Przewody żółcionośne
Ductus interlobulares	Przewody międzyzrazikowe
Ductus hepaticus	Przewód wątrobowy
Vasa aberrantia hepatis	Naczynia zbaczające wątroby
Fel [Bilis]	Żółć
Vesica fellea	Pęcherz żółciowy (pęcherzyk)
Fundus vesicae felleae	Dno pęcherza żółciowego
Corpus vesicae felleae	Ciało pęcherza żółciowego
Collum vesicae felleae	Szyjka pęcherza żółciowego
Ductus cysticus	Przewód pęcherzykowy
Tunica serosa vesicae felleae	Surowicówka pęcherza żółciowego
Tunica muscularis vesicae felleae	Mięśniówka pęcherza żółciowego
Tunica mucosa vesicae felleae	Śluzówka pęcherza żółciowego
Plicae tun. mucosae v. felleae	Fałdy śluzówki pęcherza żółciowego
Valvula spiralis [Heisteri]	Zastawka węzownicowata [Heistera]
Ductus choledochus	Przewód żółciowy wspólny
Gl. mucosae biliosae	Gruczoły śluzowe przewodów żółcio- wych

Lien.**Śledziona.**

Facies diaphragmatica	Powierzchnia przeponowa
Facies renalis	Powierzchnia nerkowa
Facies gastrica	Powierzchnia żołądkowa
Extremitas superior	Koniec górny
Extremitas inferior	Koniec dolny
Margo posterior	Brzeg tylny
Margo anterior	Brzeg dolny
Hilus lienis	Wnęka śledziony

Tunica serosa	Surowicówka
Tunica albuginea	Bielówka
Trabeculae lienis	Belecзки śledziony
Pulpa lienis	Miazga śledziony
Rami lienales [arteriae lienalis]	Gałązki śledzionowe [tętnicy śledzionowe]
Penicilli	Pendzelki
Noduli lymphatici lienales [Malpighii]	Grudki chłonne śledzionowe [Malpighiego]
(Lien accessorius)	(Śledziona dodatkowa)

Apparatus respiratorius.

Cavum nasi.

Nares	Nozdrza
Choanae	Nozdrza tylne
Septum nasi	Przegroda nosa
Septum cartilagineum	Przegroda chrzęstna
Septum membranaceum	Przegroda błoniana — P. błoniasta
Vestibulum nasi	Przedsionek nosa
Limen nasi	Próg nosa
Sulcus olfactorius	Brózda węchowa
(Concha nasalis suprema [Santorini])	(Małżowina nosowa najwyższa [Santorini'ego])
Concha nasalis superior	Małżowina nosowa górna
Concha nasalis media	Małżowina nosowa średnia
Concha nasalis inferior	Małżowina nosowa dolna
Membrana mucosa nasi	Śluzówka nosa
Plexus cavernosi concharum	Sploty jamkówkowe — jamkówkowe — muszel
Agger nasi	Tama nosa
Recessus sphenoidalalis	Zachyłek klinositowy
Meatus nasi	Przepust nosowy
Meatus nasi superior	Przepust nosowy górny
Meatus nasi medius	Przepust nosowy średni
Atrium meatus medii	Przysionek przepustu średniego
Meatus nasi inferior	Przepust nosowy dolny
Meatus nasi communis	Przepust nosowy wspólny
Meatus nasopharyngeus	Przepust nosogardzielowy
Regio respiratoria	Okolica oddechowa
Regio olfactoria	Okolica węchowa

Przyrząd—Narząd—oddechowy.

Jama nosowa.

Gl. olfactoriae	Gruczoły węchowe
Sinus paranasales	Zatoki przynosowe
Sinus maxillaris [Highmori]	Zatoka szczękowa [Highmora]
Sinus sphenoidalis	Zatoka klinowa
Sinus frontalis	Zatoka czołowa
Cellulae ethmoidales	Komórki sitowe
Bulla ethmoidalis	Puszka sitowa
Infundibulum ethmoidale	Lejek sitowy
Hiatus semilunaris	Rozwór półksiężycowaty — R. pół- księżycowy
Gl. nasales	Gruczoły nosowe

Nasus externus.**Nos zewnętrzny.**

Basis nasi	Podstawa nosa
Radix nasi	Korzeń nosa
Dorsum nasi	Grzbiet nosa
Apex nasi	Wierzchołek nosa
Ala nasi	Skrzydło nosa
Septum mobile nasi	Przegroda ruchoma nosa
Cartilaginee nasi	Chrząstki nosa
Cartilago septi nasi	Chrząstka przegrody nosa
Processus sphenoidalis septi cartilaginei	Wyrostek klinowy przegrody chrzęstnej nosa
Cartilago nasi lateralis	Chrząstka nosowa boczna
Cartilago alaris major	Chrząstka skrzydłowa większa
Crus mediale	Odnoga przyśrodkowa
Crus laterale	Odnoga boczna
Cartilaginee alares minores	Chrząstki skrzydłowe mniejsze
Cartilaginee sesamoideae nasi	Chrząstki trzeszczkowate nosa
Organon vomeronasale [Jacobsoni]	Narzędzie lemieszonosowe — Organ lemieszonosowy — [Jacobsona]
Cartilago vomeronasalis [Jacobsoni]	Chrząstka lemieszonosowa [Jacobsona]
(Ductus incisivus)	(Przewód przysieczny)

Larynx.**Krtień.**

Prominentia laryngea	Wydatność krtani
Cartilaginee laryngis	Chrząstki krtaniowe
Cartilago thyroidea	Chrząstka tarczowata — Ch. tarczowa
Lamina [dextra et sinistra]	Błaszka [prawa i lewa]
Incisura thyroidea superior	Wcięcie tarczowe górne
Incisura thyroidea inferior	Wcięcie tarczowe dolne
Tuberculum thyroideum superius	Guzek tarczowy górny

Tuberculum thyroideum inferius	Guzek tarczowy dolny
(Linea obliqua)	(Kresa skośna)
Cornu superius	Róg górny
Cornu inferius	Róg dolny
(Foramen thyroideum)	(Dziura tarczowa)
Lig. hyothyroideum laterale	Wiąz grdykotarczowy boczny
Cartilago triticea	Chrzątka ziarnowata
Lig. hyothyroideum medium	Wiąz grdykotarczowy średni
Membrana hyothyroidea	Błona grdykotarczowa
Cartilago cricoidea	Chrzątka pierścieniowata — Ch. pierścieniowa
Arcus [cartilaginis cricoideae]	Łuk [chrząstki pierścieniowatej — pierścieniowej]
Lamina [cartilaginis cricoideae]	Błazka [chrząstki pierścieniowatej — pierścieniowej]
Facies articularis arytaenoidea	Powierzchnia stawowa nalewkowa
Facies articularis thyroidea	Powierzchnia stawowa tarczowa
Articulatio cricothyroidea	Staw pierścieniotarczowy
Capsula articularis cricothyroidea	Torebka stawowa pierścieniotarczowa
Ligg. ceratocricoidea lateralia	Więzy rogopierścieniowe boczne
Lig. ceratocricoideum anterius	Wiąz rogopierścieniowy przedni
Ligg. ceratocricoidea posteriora	Więzy rogopierścieniowe tylne
Lig. cricothyroideum [medium]	Wiąz pierścieniotarczowy [średni]
Lig. cricotracheale	Wiąz pierścieniotchawicowy
Cartilago arytaenoidea	Chrzątka nalewkowata — Ch. nalewkowa
Facies articularis	Powierzchnia stawowa
Basis [cartilaginis arytaenoideae]	Podstawa [chrząstki nalewkowatej— nalewkowej]
Crista arcuata	Grzebień łukowaty
Colliculus	Wzgórek
Fovea oblonga	Dołek podługowaty
Fovea triangularis	Dołek trójkątowy — D. trójkątny
Apex [cartilaginis arytaenoideae]	Wierzchołek [chrząstki nalewkowatej— nalewkowej]
Processus vocalis	Wyrostek głosowy
Processus muscularis	Wyrostek mięśniowy
Cartilago corniculata [Santorini]	Chrzątka różkowata [Santorini'ego]
Synchondrosis arycorniculata	Chrzątkozrost nalewkoróżkowy
Articulatio cricoarytaenoidea	Staw pierścienionalewkowy
Lig. cricopharyngeum	Wiąz pierścieniogardzielowy
Lig. corniculopharyngeum	Wiąz różkogardzielowy
Lig. ventriculare	Wiąz komorowy

Lig. vocale	Wiąz głosowy
(Cartilago sesamoidea)	(Chrzątka trzeszczkowata)
Capsula articularis cricoarytaenoidea	Torebka stawowa pierścienionalew-
	kowa
Lig. cricoarytaenoideum posterius	Wiąz pierścienionalewkowy tylny
Epiglottis	Nagłośnia
Petiolus epiglottidis	Szypułka nagłośni
Tuberculum epiglotticum	Guzek nagłośniowy
Cartilago epiglottica	Chrzątka nagłośniowa
Lig. thyroepiglotticum	Wiąz tarczonalgłośniowy
Lig. hyoepiglotticum	Wiąz grdykonagłośniowy
Cartilago cuneiformis [Wrisbergi]	Chrzątka klinkowata [Wrisberga]
Tuberculum cuneiforme [Wrisbergi]	Guzek klinkowaty [Wrisberga]
Tuberculum corniculatum [Santorini]	Guzek różkowaty [Santorini'ego]

Musculi laryngis.

Mięśnie krtani.

M. aryepiglotticus	M. nalewkonagłośniowy
M. cricothyreoideus	M. pierścieniotarczowy
Pars recta	Część prosta
Pars obliqua	Część skośna
M. cricoarytaenoideus posterior	M. pierścienionalewkowy tylny
(M. ceratocricioideus)	(M. rogopierścieniowy)
M. cricoarytaenoideus lateralis	M. pierścienionalewkowy boczny
M. ventricularis	M. komorowy
M. vocalis	M. głosowy
M. thyroepiglotticus	M. tarczonalgłośniowy
M. thyroarytaenoideus [externus]	M. tarczonalwkowy [zewnątrzny]
M. arytaenoideus obliquus	M. nalewkowy skośny
M. arytaenoideus transversus	M. nalewkowy poprzeczny

Cavum laryngis.

Jama krtani.

Vallecula epiglottica	Dolinka nagłośniowa
Aditus laryngis	Dostęp krtani
Vestibulum laryngis	Przedsionek krtani
Rima vestibuli	Szpara przedsionka
Labium vocale	Warga głosowa
Glottis	Głośnia
Rima glottidis	Szpara głośni
Pars intermembranacea	Część międzybłonowa
Pars intercartilaginea	Część międzychrząstkowa
Ventriculus laryngis [Morgagnii]	Komora krtaniowa [Morgagni'ego]
Appendix ventriculi laryngis	Przydatek komory krtanionowej

Tunica mucosa laryngis	Śluzówka krtani
Membrana elastica laryngis	Błona sprężysta krtani
Conus elasticus	Stożek sprężysty
Plica glossoepiglottica mediana	Fałda językonagłośniowa pośrodkowa
Plica glossoepiglottica lateralis	Fałda językonagłośniowa boczna
Plica aryepiglottica	Fałda nalewkonagłośniowa
Plica nervi laryngei	Fałda nerwu krtaniowego
Plica ventricularis	Fałda komorowa
Plica vocalis	Fałda głosowa
Macula flava	Plamka żółta
Aditus glottidis inferior	Dostęp głośni dolny
Aditus glottidis superior	Dostęp głośni górny
Incisura interarytaenoidea	Wcięcie międzynalewkowe
Gl. laryngeae	Gruczoły krtaniowe
Gl. laryngeae anteriores	Gr. krtaniowe przednie
Gl. laryngeae mediae	Gr. krtaniowe średnie
Gl. laryngeae posteriores	Gr. krtaniowe tylne
Noduli limphatici laryngei	Grudki chłonne krtaniowe

Trachea et bronchi.**Tchawica i oskrzela.**

Cartilagineae tracheales	Chrząstki tchawicowe
Ligg. annularia [trachealia]	Więzy obrączkowate — obrączkowe — [tchawicowe]
Pariet membranacea	Ściana błoniasta — Ś. błoniasta
Gl. tracheales	Gr. tchawicowe
Bifurcatio tracheae	Rozdzielenie tchawicy
Bronchus [dexter et sinister]	Oskrzele [prawe i lewe]
Rami bronchiales	Gałęzie oskrzelowe
Ramus bronchialis eparterialis	Gałąź oskrzelowa nadtętnicowa
Rami bronchiales hyparteriales	Gałęzie oskrzelowe podtętnicowe
Tunica muscularis	Mięśniówka
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Gl. tracheales	Gr. tchawicowe
Gl. bronchiales	Gr. oskrzelowe

Pulmo.**Płuco.**

Basis pulmonis	Podstawa płuca
Apex pulmonis	Wierzchołek płuca
Sulcus subclavius	Bródka podobojczykowa
Facies costalis	Powierzchnia żebrowa

Facies mediastinalis	Powierzchnia pośrodkówkowa — P. śródpiersiowa
Facies diaphragmatica	Powierzchnia przeponowa
Margo anterior	Brzeg przedni
Margo inferior	Brzeg dolny
Hilus pulmonis	Wnęka płuca
Radix pulmonis	Korzeń płuca
Incisura cardiaca	Wcięcie sercowe
Lobus superior	Zraz górny
Lobus medius	Zraz średni
Lobus inferior	Zraz dolny
Incisura interlobaris	Wcięcie międzyzrazowe
Lobuli pulmonum	Zraziki płucowe — Z. płucne
Rami bronchiales	Gałęzie oskrzelowe
Bronchioli	Oskrzelki
Bronchioli respiratorii	Oskrzelki oddechowe
Ductuli alveolares	Przewodniki pęcherzyczkowe
Alveoli pulmonum	Pęcherzyczki płucowe — P. płucne
Lymphoglandulae bronchiales	Gruzoły chłonne oskrzelowe
Noduli lymphatici bronchiales	Gruzdki chłonne oskrzelowe
Lymphoglandulae pulmonales	Gruzoły chłonne płucowe — płucne

Cavum thoracis.

Jama tułowia.

Fascia endothoracica	Powięź wtułowiowa— P. śródtułowiowa
Cavum pleurae	Jama opłucnej
Pleura	Opłucna
Cupula pleurae	Osklepek opłucnej
Pleura pulmonalis	Opłucna płucowa — O. płucna
Pleura parietalis	Opłucna ścianowa — O. ścienna
Pleura mediastinalis	Opłucna pośrodkówkowa — O. śród- piersiowa
Laminae mediastinales	Błaszki pośrodkówkowe— B. śród- piersiowe
Pleura pericardiaca	Opłucna osierdziowa
Pleura costalis	Opłucna żebrowa
Pleura diaphragmatica	Opłucna przeponowa
Sinus pleurae	Zatoki opłucnej
Sinus phrenicocostalis	Zatoka przeponożebrowa
Sinus costomediastinalis	Zatoka żebropośredniowa — Z. zebrośródpiersiowa
Lig. pulmonale	Wiąz płucowy — W. płucny
Plicae adiposae	Fałdy tłuszczowe
Villi pleurales	Kosmki opłucnowe

Septum mediastinale	Przegroda pośrodkówkowa — P. śródpiersiowa
Cavum mediastinale anterius	Jama pośrodkówkowa — śródpiersiowa—przednia
Cavum mediastinale posterius	Jama pośrodkówkowa — śródpiersiowa — tylna

Glandula thyreoidea.

Gruczoł tarczowy.

Isthmus gl. thyreoideae	Cieśń gr. tarczowego
(Lobus pyramidalis)	(Zraz piramidowaty — Z. piramidalny)
Lobus [dexter et sinister].	Zraz [prawy i lewy]
Lobuli gl. thyreoideae	Zraziki gr. tarczowego
Stroma gl. thyreoideae	Osnowa gr. tarczowego
(Gl. thyreoideae accessoriae)	(Gr. tarczowe dodatkowe)
(Gl. thyreoidea accessoria suprahyoidea)	(Gr. tarczowy dodatkowy nadgrdykowy)

Glomus caroticum.

Kłębek szyjowy.

Thymus.

Grasica.

Lobus [dexter et sinister]	Zraz [prawy i lewy]
Tractus centralis	Pasmo środkowe
Lobuli thymi	Zraziki grasicowe

Apparatus urogenitalis.

Przyrząd—Narząd—moczopłciowy.

Organa uropoëtica.

Narzędzia—Organy—moczotwórcze.

R e n.

Nerka.

Margo lateralis	Brzeg boczny
Margo medialis	Brzeg przyśrodkowy
Hilus renalis	Wnęka nerki
Sinus renalis	Zatoka nerki
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Extremitas superior	Koniec górny
Extremitas inferior	Koniec dolny
(Impressio muscularis)	(Wgłębienie mięśniowe)
(Impressio hepatica)	(Wgłębienie wątrobowe)
(Impressio gastrica)	(Wgłębienie żołądkowe)

Capsula adiposa	Torebka tłuszczowa
Tunica fibrosa	Włóknówka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Tubuli renales	Cewki nerkowe
Tubuli renales contorti	Cewki nerkowe skręcone
Tubuli renales recti	Cewki nerkowe proste
Substantia corticalis	Korówka (Istota— Substancya —korowa)
Substantia medullaris	Rdzeniówka (Istota— Substancya —rdzeniowa)
Lobi renales	Zrazy nerkowe
Pyramides renales [Malpighii]	Piramidy nerkowe [Malpighi'ego]
Basis pyramidis	Podstawa piramidy
Papillae renales	Brodawki nerkowe
Area cribrosa	Pólko sitkowate
Foramina papillaria	Dziury brodawkowe
Columnae renales [Bertini]	Słupy nerkowe [Bertin'a]
Lobuli corticales	Zraziki korówkowe
Pars radiata [Processus Ferreini]	Część promieniasta — promienista — [Wyrostek Ferrein'a]
Pars convoluta	Część skłębiona
Corpuscula renis [Malpighii]	Ciałka nerkowe [Malpighi'ego]
Glomeruli	Kłębuszki
Capsula glomeruli	Torebka kłębuszkowa
Pelvis renalis	Miedniczka nerkowa
Calyces renales	Kielichy nerkowe
Calyces renales majores	Kielichy nerkowe większe
Calyces renales minores	Kielichy nerkowe mniejsze
Gl. pelvis renalis	Gruzoły miedniczkowe nerki

Arteriae renis.

Tętnice nerkowe.

Aa. interlobares renis	Tętnice międzyzrazowe nerki
Arteriae arciformes	Tętnice łukowate
Arteriae interlobulares	Tętnice międzyzrazikowe
Vas afferens	Naczynie doprowadzające
Vas efferens	Naczynie odprowadzające
Rami capsulares	Gałęzie torebkowe
Arteriola rectae	Tętniczki proste
Aa. nutriciae pelvis renalis	Tt. odżywcze miedniczki nerki

Venae renis.

Żyły nerkowe.

Vv. interlobares	Żyły międzyzrazowe
Venae arciformes	Żyły łukowate
Venae interlobulares	Żyły międzyzrazikowe

Venulae rectae	Żyłki proste
Venae stellatae	Żyły gwiazdkowate

Ureter.**Moczowód.**

Pars abdominalis	Część brzuchowa— Cz. brzuszna
Pars pelvina	Część miednicowa
Tunica adventitia	Przydanka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum externum	Warstwa zewnętrzna
Stratum medium	Warstwa średnia
Stratum internum	Warstwa wewnętrzna
Tunica mucosa	Śluzówka
Gł. mucosae ureteris	Gr. śluzowe moczowodu

Vesica urinaria.**Pęcherz moczowy.**

Vertex vesicae	Szczyt pęcherza
Corpus vesicae	Ciało pęcherza
Fundus vesicae	Dno pęcherza
Lig. umbilicale medium	Wiąz pępkowy pośrodkowy
<i>Uraachus</i>	<i>Moczoscięka</i>
Tunica serosa	Surowicówka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum externum	Warstwa zewnętrzna
Stratum medium	Warstwa średnia
Stratum internum	Warstwa wewnętrzna
Musculus pubovesicalis	Mięsień łonopęcherzowy
Musculus rectovesicalis	Mięsień odbytnicopęcherzowy
Tela submucosa	Podśluzówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Gł. vesicales	Gr. pęcherzowe
Noduli lymphatici vesicales	Grudki chłonne pęcherzowe
Trigonum vesicae [Lieutaudi]	Trójkąt pęcherzowy [Lieutaud'a]
Uvula vesicae	Czopek pęcherza
Plica ureterica	Fałda moczowodowa
Orificium ureteris	Wylot moczowodowy
Orificium urethrae internum	Wylot moczopustu(cewki)wewnętrzny
Annulus urethralis	Obrączka moczopustowa (cewkowa)

Glandula suprarenalis.**Nadnercze.**

Substantia corticalis	Korówka (Istota— Substancja —korowa)
Substantia medullaris	Rdzeniówka (Istota — Substancja — rdzeniowa)

Hilus gl. suprarenalis	Wnęka nadnercza
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Basis gl. suprarenalis	Podstawa nadnercza
Apex suprarenalis [gl. dextrae]	Wierzchołek nadnercza [prawego]
Margo superior	Brzeg górny
Margo medialis	Brzeg przyśrodkowy
Vena centralis	Żyła środkowa
(Gl. suprarenales accessoriae)	(Nadnercza dodatkowe)

Organa genitalia.

Organa genitalia virila.

Testis.

Extremitas superior	Koniec górny
Extremitas inferior	Koniec dolny
Facies lateralis	Powierzchnia boczna
Facies medialis	Powierzchnia przyśrodkowa
Margo anterior	Brzeg przedni
Margo posterior	Brzeg tylny
Tunica albuginea	Bielówka
Mediastinum testis [Corpus Highmori]	Pośrodkówka jądra [Ciało Highmora]
Septula testis	Przegródki jądra
Lobuli testis	Zraziki jądra
Parenchyma testis	Mięszak jądra
Tubuli seminiferi contorti	Cewki nasienionośne skręcone
Tubuli seminiferi recti	Cewki nasienionośne proste
Tunica propria	Włściwka (Odzieżka włściwa)
Rete testis [Hallera]	Siatka jądra [Hallera]
Ductuli efferentes testis	Przewodniki odprowadzające jądra
Sperma [Semen]	Nasienie
Epididymis	Najądrze
Caput epididymidis	Głowa najądrza
Corpus epididymidis	Ciało najądrza
Cauda epididymidis	Ogon najądrza
Lobuli epididymidis	Zraziki najądrza
Ductus epididymidis	Przewód najądrza
Ductuli aberrantes	Przewodniki zbaczające
(Ductulus aberrans superior)	(Przewodnik zbaczający górny)
Appendices testis	Przydatki jądra

Narzędzia — Organy — płciowe.

Narzędzia — Organy — płciowe męskie.

Jądro.

Appendix testis [Morgagnii]	Przydatek jądra [Morgagni'ego]
(Appendix epididymis)	(Przydatek najądrza)
Paradidymis	Przyjądrze
Ductus deferens	Nasieniowód (Przewód przypro- wadzający—przeprowadzający)
Ampulla ductus deferentis	Bańka nasieniowodu
Diverticula ampullae	Uchyłki bańki
Tunica adventitia	Przydanka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum externum	Warstwa zewnętrzna
Stratum medium	Warstwa średnia
Stratum internum	Warstwa wewnętrzna
Tunica mucosa	Śluzówka
Ductus ejaculatorius	Przewód wytryskowy

Vesicula semina-
lis.

Pęcherzyk nasieniowy—
P. nasienny.

Corpus vesiculae seminalis	Ciało pęcherzyka nasieniowego — na- siennego
Tunica adventitia	Przydanka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Tunica mucosa	Śluzówka
Ductus excretorius	Przewód wypustowy

Funiculus spermaticus et
tunicae testis et funiculi
spermatici.

Powróżek nasieniowy—
P. nasienny — Odziedza jądra
i powróżka nasieniowe-
go — **nasiennego.**

(Rudimentum processus vaginalis)	(Szczątek wyrostka pochwowego)
Tunica vaginalis propria testis	Pochwówka właściwa jądra
Lamina parietalis	Błaszka ściannowa— B. ścienna
Lamina visceralis	Błaszka trzewowa
Lig. epididymidis superius	Wiąz najądrza górny
Lig. epididymidis inferius	Wiąz najądrza dolny
Sinus epididymidis	Zatoka najądrza
Tunica vaginalis communis [testis et funiculi spermatici]	Pochwówka (Odziedza pochwowata) wspólna [jądra i powróżka nasie- niowego — nasiennego]
M. cremaster	M. nosidłowy
Fascia cremasterica [Cooperi]	Powięź nosidłowa [Coopera]
Descensus testis	Zstąpienie jądra
Gubernaculum testis [Hunteri]	Jądrowód (Wodze jądra) [Huntera]

Prostata.	Stercz (Gr. Krokowy).
Basis prostatae	Podstawa sterцу
Apex prostatae	Wierzchołek sterцу
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Lobus [dexter et sinister]	Zraz [prawy i lewy]
Isthmus prostatae	Cieśń sterцу
(Lobus medius)	(Zraz środkowy)
Corpus glandulare	Ciało gruczołowe
Ductus prostatici	Przewody sterцzowe
Succus prostaticus	Sok sterцzowy
M. prostaticus	M. sterцzowy
Glandula bulbourethralis [Cowperi].	Gr. opuszkomoczopu- towy (opuszkocewkowy) [Cowpera].
Corpus gl. bulbourethralis	Ciało gr. opuszkomoczopustowego (opuszkocewkowego)
Ductus excretorius	Przewód wypustowy
Partes genitales ex- ternae.	Części płciowe zew- nętrzne.
Penis.	Prącie.
Radix penis	Korzeń prącia
Corpus penis	Ciało prącia
Crus penis	Odnoga prącia
Dorsum penis	Grzbiet prącia
Facies urethralis	Powierzchnia moczopustowa (cewko-
Glans penis	Żołędź prącia [wa]
Corona glandis	Korona żołędzi
Septum glandis	Przegroda żołędzi
Collum glandis	Szyjka żołędzi
Praeputium	Napletek
Frenulum praeputii	Węzidełko napletka
Raphe penis	Szew prącia
Corpus cavernosum penis	Jamkówka prącia
Corpus cavernosum urethrae	Jamkówka moczopustu (cewki mo-
	czowej)
Bulbus urethrae	Opuszka moczopustu (cewki mocz-
	wej)
Hemisphaeria bulbi urethrae	Półkule opuszki moczopustowej (cewkowej)
Septum bulbi urethrae	Przegroda opuszki moczopustowej (cewkowej)

Tunica albuginea corporum cavernosorum	Bielówka jamkówek
Septum penis	Przegroda prącia
Trabeculae corporum cavernosorum	Beleczki jamkówek
Cavernae corporum cavernosorum	Jamki jamkówek
Arteriae helicinae	Tętnice kręte
Venae cavernosae	Żyły jamkówkowe
Lig. suspensorium penis	Wiąz wieszadłowy prącia
Fascia penis	Powięź prącia
Gl. praeputiales	Gr. napletkowe
Smegma praeputii	Mazidło (łój napletkowe)

Urethra virilis.**Moczopust męski
(Cewka moczowa).**

Pars prostatica	Część sterczowa
Crista urethralis	Grzebień moczopustowy (cewkowy)
Colliculus seminalis	Wzgórek nasieniowy — W. nasienny
Utriculus prostaticus	Komóreczka sterczowa
Pars membranacea	Część błoniana — Cz. błoniasta
Pars cavernosa	Część jamkówkowa
Fossa navicularis urethrae [Morgagnii]	Dół łódkowaty moczopustu (cewki moczowej) [Morgagni'ego]
(Valvula fossae navicularis)	(Zastawka dołka łódkowatego)
Orificium urethrae externum	Wylot moczopustu (cewki moczowej) zewnętrzny
Lacunae urethrales [Morgagnii]	Rozstępy moczopustowe (cewkowe) [Morgagni'ego]
Gl. urethrales [Littrei]	Gr. moczopustowe (cewkowe) [Littre'go]

Scrotum.**Moszna.**

Raphe scroti	Szew moszny
Septum scroti	Przegroda moszny
Tunica dartos	Czerwonówka (Odziedza czerwonawa)

Organa genitalia muliebria.**Narzędzia — Organy —
płciowe żeńskie.****Ovarium.****Jajnik.**

Hilus ovarii	Wnęka jajnika
Facies medialis	Powierzchnia przyśrodkowa
Facies lateralis	Powierzchnia boczna
Margo liber	Brzeg wolny
Margo mesovaricus	Brzeg jajnikokrezkowy

Extremitas tubaria	Koniec jajowodowy
Extremitas uterina	Koniec macicowy — K. maciczny
Stroma ovarii	Osnowa jajnika
Folliculi oophori primarii	Mieszki jajkonośne pierwotne
Folliculi oophori vesiculosi [Graafi]	Mieszki jajkonośne pęcherzykowate [Graafa]
Theca folliculi	Ośłonka mieszka
Tunica externa	Odzież zewnętrzna. Zewnętrzniaka
Tunica interna	Odzież wewnętrzna. Wewnętrzniaka
Liquor folliculi	Płyn mieszka
Stratum granulosum	Warstwa ziarnista— W. ziarnista
Cumulus oophorus	Wzniesienie jajkonośne
Ovulum	Jajeczko
Corpus luteum	Ciało żółtawe
Corpus albicans	Ciało bielejące
Lig. ovarii proprium	Wiąz jajnika właściwy

Tuba uterina [Fallop-
pii].

Jajowód (Trąbka ma-
cicowa — **T. maciczna**)
[Fallop].

Ostium abdominale tubae uterinae	Ujście brzuchowe — brzuszne — jajo- wodu
Infundibulum tubae uterinae	Lejek jajowodu
Fimbriae tubae	Strzępki jajowodu
Fimbria ovarica	Strzępek jajnikowy
Ampulla tubae uterinae	Bańka jajowodu
Isthmus tubae uterinae	Cieśń jajowodu
Pars uterina	Część macicowa — maciczna — jajo- wodu
Ostium uterinum tubae	Ujście macicowe — maciczne — jajo- wodu
Tunica serosa	Surowicówka
Tunica adventitia	Przydanka
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum longitudinale	Warstwa podłużna
Stratum circulare	Warstwa okolna
Tela submucosa	Tkanka podśluzówkowa
Tunica mucosa	Śluzówka
Plicae tubariae	Fałdy jajowodowe
Plicae ampullares	Fałdy bańkowe
Plicae sthmicae	Fałdy cieśniowe

Uterus.

Corpus uteri
 Fundus uteri
 Margo lateralis
 Facies vesicalis
 Facies intestinalis
 Cavum uteri
 Orificium internum uteri
 Cervix [uteri]
 Portio supravaginalis [cervicis]
 Portio vaginalis [cervicis]
 Orificium externum uteri
 Labium anterius
 Labium posterius
 Canalis cervicis uteri
 Plicae palmatae
 Gl. cervicales [uteri]
 Parametrium
 Tunica serosa [Perimetrium]
 Tunica muscularis
 Tunica muscularis cervicis
 Tunica mucosa
 Gl. uterinae
 M. rectouterinus
 Lig. teres uteri
 (Processus vaginalis peritonaei)

Macica.

Ciało macicy
 Dno macicy
 Brzeg boczny
 Powierzchnia pęcherzowa
 Powierzchnia kiszkowa
 Jama macicy
 Wylot wewnętrzny macicy
 Szyjka [macicy]
 Odcinek nadpochwoy [szyjki]
 Odcinek pochwoy [szyjki]
 Wylot zewnętrzny macicy
 Warga przednia
 Warga tylna
 Kanał szyjki macicy
 Fałdy palmowate
 Gr. szyjkowe [macicy]
 Przymacitze
 Surowicówka [Omacicze]
 Mięśniówka [Śródmacitze]
 Mięśniówka szyjki
 Śluzówka [Wmacitze]
 Gr. macicowe — Gr. maciczne
 M. odbytnicomacicowy — M odbytnico-
 maciczny
 Wiąz wałkowaty macicy
 (Wyrostek pochwoy otrzewnej)

Vagina.

Fornix vaginae
 Paries anterior
 Paries posterior
 Hymen [femininus]
 Carunculae hymenales
 Tunica muscularis
 Tunica mucosa
 Noduli lymphatici vaginales
 Rugae vaginales
 Columnae rugarum
 Columna rugarum posterior
 Columna rugarum anterior
 Carina urethralis [vaginae]

Pochwa.

Sklepienie pochwy
 Ściana przednia
 Ściana tylna
 Błona dziewicza
 Mięska, (Strzępy) błony dziewiczej
 Mięśniówka
 Śluzówka
 Grudki chłonne pochwy
 Marszczki pochwy
 Słupy marszczek
 Słup marszczek tylny
 Słup marszczek przedni [chwy]
 Walik moczopustowy (cewkowy) [po-

Epoophoron.

Ductus epoophori longitudinalis [Gartneri]	Przewód nadjajnikowy podłużny [Gartnera]
Ductuli transversi	Przewodniki poprzeczne
Appendices vesiculosi [Morgagnii]	Przydatki pęcherzykowate [Morgagni'ego]

Nadjajnik [Jajnik dodatkowy].

Paroophoron.

Przyjajnik (Szczałek nerki pierwotnej).

Partes genitales externae.

Części płciowe zewnętrzne.

Pudendum muliebre	Srom niewieści
Labium majus pudendi	Warga większa sromu
Commissura labiorum anterior	Spoidło warg przednie
Commissura labiorum posterior	Spoidło warg tylne
Frenulum labiorum pudendi	Wędzidełko warg sromu
Rima pudendi	Szpara sromu
Fossa navicularis [vestibuli vaginae]	Dół łódkowaty [przedSIONKA pochwy]
Labium minus pudendi	Warga mniejsza sromu
Vestibulum vaginae	PrzedSIONEK pochwy
Bulbus vestibuli	Opuszka przedSIONKA
Gł. sebaceae	Gr. łojowe
Gł. vestibulares minores	Gr. przedSIONKOWE mniejsze
Orificium vaginae	Wylot pochwy

Gł. vestibularis major
[Bartholini].

Gr. przedSIONKOWY wielki
[Bartholin'a].

Clitoris.

Łechtaczka.

Crus clitoridis	Odnoga łechtaczki
Corpus clitoridis	Ciało łechtaczki
Glans clitoridis	Żołądź łechtaczki
Frenulum clitoridis	Wędzidełko łechtaczki
Praeputium clitoridis	Napletek łechtaczki
Smegma clitoridis	Mazidło łechtaczki
Corpus cavernosum clitoridis	Jamkówka łechtaczki
Septum corporum cavernosorum	Przegroda jamkówek
Fascia clitoridis	Powięź łechtaczki
Lig. suspensorium clitoridis	Wiąz wieszadłowy łechtaczki

Urethra muliebris.

Orificium urethrae externum	Wylot moczopustu [(cewki moczowej) zewnętrzny]
Corpus spongiosum urethrae	Ciało gąbkowate— gąbczaste —moczopustu (cewki moczowej)
Tunica muscularis	Mięśniówka
Stratum circulare	Warstwa okolna
Stratum longitudinale	Warstwa podłużna
Tunica submucosa	Podśluzówka (Odzieżka podśluzówkowa)
Tunica mucosa	Mięśniówka
Gl. urethrales	Gr. moczopustowe (cewkowe)
Crista urethralis	Grzebień moczopustowy (cewkowy)
(Ductus paraurethrales)	(Przewody przymoczopustowe) (przy-
Termini ontogenetici	Nazwy rozwojowe [cewkowe]
<i>Membranae deciduae</i>	<i>Blony doczesne</i>
<i>Decidua vera</i>	<i>Doczesna prawdziwa</i>
<i>Decidua capsularis</i>	<i>Doczesna torebkowata</i>
<i>Decidua basalis</i>	<i>Doczesna podkładowa</i>
<i>Placenta</i>	<i>Łożysko</i>
<i>Placenta uterina</i>	<i>Łożysko macicowe</i> — Ł. maciczne
<i>Placenta foetalis</i>	<i>Łożysko płodowe</i>
<i>Funiculus umbilicalis</i>	<i>Powróżek pępkowy (Pepowina)</i>
<i>Corpus Wolffii</i>	<i>Ciało Wolffa</i>
<i>Ductus Wolffii</i>	<i>Przewód Wolffa</i>
<i>Ductus Muelleri</i>	<i>Przewód Müllera</i>
<i>Sinus urogenitalis</i>	<i>Zatoka moczopłciowa</i>

Perineum.

Raphe perinei	Szew krocza
Musculi perinei	Mięśnie krocza
Diaphragma pelvis	Przepona miednicy
M. levator ani	Mięsień unoszący odbył
Arcus tendineus m. levatoris ani	Łuk ścięgniany — ścięgnisty — m. unoszącego odbył
M. coccygeus [S. 73]	Mięsień ogonowy
M. sphincter ani externus	Mięsień zwierający odbył zewnętrzny
Lig. anococcygeum	Wiąz odbytoogonowy
Fascia pelvis	Powięź miednicy
Fascia endopelvina	Powięź wmiędnicowa — śródmiednicowa
Fascia diaphragmatis pelvis superior	Powięź przepony miednicy górna
Arcus tendineus fasciae pelvis	Łuk ścięgniany — ścięgnisty — powięzi miednicy

Krocze.

Lig. puboprostaticum [pubovesical] medium	Wiąz łonosterczowy [łonopęcherzowy] średni
Lig. puboprostaticum [pubovesical] laterale	Wiąz łonosterczowy [łonopęcherzowy] boczny
Fascia diaphragmatis pelvis inferior	Powięź przepony miednicy dolna
Diaphragma urogenitale	Przepona moczopłciowa
M. transversus perinei profundus	M. poprzeczny krocza głęboki
M. sphincter urethrae membranacea	M. zwierający część błonianą — błonia- stą — moczopustu (cewki moczowej)
Fascia diaphragmatis urogenitalis superior	Powięź przepony moczopłciowej górna
Fascia diaphragmatis urogenitalis inferior	Powięź przepony moczopłciowej dolna
Lig. transversum pelvis	Wiąz poprzeczny miednicy
Fascia prostatae	Powięź sterczowa
Fascia obturatoria	Powięź zasłonowa
Fossa ischiorectalis	Dół kulszoodbytnicowy
Musculus transversus perinei superficialis	Mięsień poprzeczny krocza powierzchowny
Musculus ischiocavernosus	Mięsień kulszozajmkówkowy
Musculus bulbocavernosus	Mięsień opuszkozajmkówkowy
Fascia superficialis perinei	Powięź powierzchowna krocza

Peritoneum.**Otrzewna.**

Tunica serosa	Surowicówka
Tela subserosa	Tkanka podsurowicówkowa
Peritoneum parietale	Otrzewna ścianowa — O. ścienna
Peritoneum viscerale	Otrzewna trzewowa
Cavum peritonaei	Jama otrzewnej
<i>Mesenterium commune</i>	<i>Krezka wspólna</i>
Mesenterium	Krezka
Radix mesenterii	Korzeń krezki
Lamina mesenterii propria	Błaszka krezki właściwa
Mesocolon	Krezka okrężnicy
Mesocolon transversum	Krezka okrężnicy poprzecznej (Poprzecznicy)
Mesocolon ascendens	Krezka okrężnicy wstępującej (Wstępnicy)
Mesocolon descendens	Krezka okrężnicy zstępującej (Zstępnicy)
Mesocolon sigmoideum	Krezka okrężnicy esowatej (Esicy)
Mesorectum	Krezka odbytnicy
Mesenteriolum processus vermiformis	Krezeczka wyrostka robakowatego — robaczkowego

<i>Mesogastrium</i>	<i>Krezka żołądka</i>
Omentum minus	Sieć mała
Lig. hepatogastricum	Wiąz wątrobożołądkowy
Lig. hepatoduodenale	Wiąz wątrobodwunastnicowy
(Lig. hepatocolicum)	(Wiąz wątrobookrężnicowy)
Lig. gastrolienale	Wiąz żołądkośledzionowy
Lig. gastrocolicum	Wiąz żołądkookrężnicowy
Omentum majus.	Sieć wielka
Bursa omentalis	Kaletka sieciowa
Vestibulum bursae omentalis	Przedśionek kaletki sieciowej
Recessus superior omentalis	Zachyłek górny sieciowy
Recessus inferior omentalis	Zachyłek dolny sieciowy
Recessus lienalis	Zachyłek śledzionowy
Plica gastropancreatica	Fałda żołądkotrzustkowa
Foramen epiploicum [Winsłowi]	Dziura sieciowa [Winsłowa]
Lig. phrenicocolicum	Wiąz przeponookrężnicowy
Lig. phrenicolienale.	Wiąz przeponośledzionowy
Lig. falciforme hepatis	Wiąz sierpowaty wątroby
Lig. coronarium hepatis	Wiąz wieńcowy wątroby
Lig. triangulare dextrum.	Wiąz trójkątowy—trójkątny—prawy
Lig. triangulare sinistrum	Wiąz trójkątowy—trójkątny—lewy
Lig. hepatorenale	Wiąz wątrobonerkowy
(Lig. duodeno-renale)	(Wiąz dwunastniconerkowy)
Recessus duodenojejunalis	Zachyłek dwunastnicopustnicowy
Plica duodenojejunalis	Fałda dwunastnicopustnicowa
(Plica duodenomesocolica)	(Fałda dwunastnicookrężnicokrezkowa)
Recessus intersigmoideus	Zachyłek międzyesicowy
Recessus ileocaecalis superior.	Zachyłek krętnicokątnicowy górny
Recessus ileocaecalis inferior	Zachyłek krętnicokątnicowy dolny
Plica ileocaecalis	Fałda krętnicokątnicowa
Fossa caecalis	Dół kątnicowy
Recessus retrocaecalis.	Zachyłek zakątnicowy
Plica caecalis.	Fałda kątnicowa
Recessus paracolici.	Zachyłki przyokrężnicowe
(Fossa iliacosubfascialis).	(Dół podłędźwiopodpowięziowy)
(Recessus phrenicohepatici).	(Zachyłki przeponowątrobowe)
Plica umbilicalis media	Fałda pępkowa średnia
Plica umbilicalis lateralis	Fałda pępkowa boczna
Plica epigastrica.	Fałda nabrzuchowa — F. nabrzusna
Plica pubovesicalis	Fałda łonopęcherzowa
Plica vesicalis transversa	Fałda pęcherzowa poprzeczna
<i>Mesorchium</i>	<i>Krezka jądra</i>

<i>Processus vaginalis peritonaei</i>	<i>Wyrostek pochwowaty otrzewnej</i>
Lig. latum uteri	Wiąz szeroki macicy
Mesometrium	Krezka macicy
Mesosalpinx.	Krezka jajowodu
Mesovarium.	Krezka jajnika
Bursa ovarica.	Kaletka jajnika
Lig. suspensorium ovarii.	Wiąz wieszadłowy jajnika
Plica rectouterina [Douglasi]	Fałda odbytnicomacicowa — F. odby- tnicomaciczna — [Douglasa]
Excavatio rectouterina [Cavum Dou-	Zagłębienie odbytnicomacicowe —
glasi]	Z. odbytnicomaciczne — [Douglasa]
Excavatio vesicouterina	Zagłębienie pęcherzomacicowe —
	Z. pęcherzomaciczne.
Excavatio recto vesicalis.	Zagłębienie odbytnicopęcherzowe
Spatium retroperitoneale	Przestwór zaotrzewnowy

Angiologia.

Nauka o naczyniach.

Vas collaterale	Naczynie poboczne
Vas anastomoticum	Naczynie zespalające
Ramus communicans	Gałąź łącząca
Plexus vasculosus	Splot naczyń
Rete vasculosum	Siatka naczyń
Rete mirabile.	Siatka cudowna
Arteria	Tętnica
Arteriola	Tętniczka
Vena	Żyła
Vena cutanea.	Żyła skórowa — Ż. skórna
Vena comitans	Żyła towarzysząca
Venula	Żyłka
Plexus venosus	Splot żylny
Rete venosum.	Siatka żylna
Sinus [venosus]	Zatoka [żylna]
Emissarium	Żyła wypustkowa
Corpus cavernosum	Jamkówka (Ciało jameczaste — C. jamiste)
Vas capillare	Naczynie włoskowate
Vas lymphaticum	Naczynie chłonne
Plexus lymphaticus	Splot chłonny
Lymphoglandula.	Gruczoł chłonny
Nodulus lymphaticus	Grudka chłonna
Cisterna.	Zbiornik
Tunica externa [adventicia].	Odziedza zewnętrzna [przydana]. Przydanka. Zewnętrznianka
Tunica media.	Odziedza średnia. Średnianka
Tunica intima	Odziedza wewnętrzna. Wnętrznianka

Vasa vasorum	Naczynia naczyń
Vagina vasorum	Pochwa naczyń
Sanguis	Krew
Lympha	Chłonka (Limfa)

C o r.

S e r c e.

Basis cordis	Podstawa serca
Facies sternocostalis	Powierzchnia mostkożebrowa
Facies diaphragmatica	Powierzchnia przeponowa
Apex cordis	Wierzchołek serca
Incisura [apicis] cordis	Wcięcie [wierzchołka] serca
Sulcus longitudinalis anterior	Brózda podłużna przednia
Sulcus longitudinalis posterior	Brózda podłużna tylna
Sulcus coronarius	Brózda wieńcowa
Pericardium	Osierdzie
Liquor pericardii	Płyn osierdzia
Ligg. sternopericardiaca	Więzy mostkoosierdziowe
Sinus transversus pericardii	Zatoka poprzeczna osierdzia
Epicardium	Nasierdzie
Myocardium	Sródsierdzie
Endocardium	Wsierdzie
Ventriculus cordis	Komora serca
Septum ventriculorum	Przegroda komór
Septum musculare ventriculorum	Przegroda mięśniana — mięśniowa — komór
Septum membranaceum ventricu- lorum	Przegroda błoniana — błoniasta — komór
Atrium cordis	Przysionek serca
Auricula cordis	Uszko serca
Septum atriorum	Przegroda przysionków
Pars membranacea septi atriorum	Część błoniana — błoniasta — prze- grody przysionków
Ostium venosum	Ujście żyłowe — U. żyłne
Ostium arteriosum	Ujście tętnicowe — U. tętnicze
Trabeculae carneae	Beleczki mięsne
Vortex cordis	Wir serca
Mm. papillares	Mięśnie brodawkowate
Chordae tendineae	Struny ścięgnowate — S. ścięgniste
Trigona fibrosa	Trójkąty włóknówkowe — T. włó- knówkowe
Annuli fibrosi	Obrączki włóknówkowe — O. włó- knówkowe

Mm. pectinati	Mm. grzebykowate
Sulcus terminalis atrii dextri	Brózda krańcowa przysionka prawego

Atrium dextrum.

Przysionek prawy.

Crista terminalis	Grzebień krańcowy
Sinus venarum [cavarum]	Zatoka żył [głównych]
Limbus fossae ovalis [Vieussenii]	Krawędź dołu owalnego [Vieussens'a]
Auricula dextra	Uszko prawe [[Lower'a]
Tuberculum intervenosum [Loveri]	Guzek międzyżyłowy — międzyżylny —
Valvula venae cavae [inferioris, Eustachii]	Zastawka żyły głównej [dolnej], Eustachi'ego]
Fosa ovalis	Dół owalny
Valvula sinus coronarii [Thebesii]	Zastawka zatoki wieńcowej [Thebesiusza]
Foramina venarum minimarum [Thebesii]	Dziury żył najmniejszych [Thebesiusza]

Ventriculus dexter.

Komora prawa.

Valvula tricuspidalis	Zastawka trójpłatkowa — Z. trójdzielna
Cuspis anterior	Płatek przedni
Cuspis posterior	Płatek tylny
Cuspis medialis	Płatek przyśrodkowy
Crista supraventricularis	Grzebień nadkomorowy
Conus arteriosus	Stożek tętnicowy — S. tętnicy
Valvulae semilunares arteriae pulmonalis	Zastawki półksiężycowate tętnicy płucnej
Valvula semilunaris anterior	Zastawka półksiężycowata przednia
Valvula semilunaris dextra	Zastawka półksiężycowata prawa
Valvula semilunaris sinistra	Zastawka półksiężycowata lewa
Noduli valvularum semilunarium	Grudki zastawek półksiężycowatych
Lunulae valvularum semilunarium	Oblączki zastawek półksiężycowatych

Atrium sinistrum.

Przysionek lewy.

Auricula sinistra	Uszko lewe
Valvula foraminis ovalis	Zastawka dziury owalnej

Ventriculus sinister.	Komorowa lewa.
Valvula bicuspidalis [mitralis].	Zastawka dwupłatkowa — Z. dwudzielna
Cuspis anterior	Płatek przedni
Cuspis posterior	Płatek tylny
Valvulae semilunares aortae	Zastawki półksiężycowate aorty
Valvula semilunaris posterior	Zastawka półksiężycowata tylna
Valvula semilunaris dextra	Zastawka półksiężycowata prawa
Valvula semilunaris sinistra	Zastawa półksiężycowata lewa
Noduli valvularum semilunarium [Arantii].	Grudki zastawek półksiężycowatych [Arantiusza]
Lunulae valvularum semilunarium	Obłóczki zastawek półksiężycowatych

Arteriae.

Arteria pulmonalis.

Ramus dexter	Gałąź prawa
Ramus sinister	Gałąź lewa
<i>Ductus arteriosus [Botalli]</i>	<i>Przewód tętniczny—tętniczy—[Botalli]</i>
Ligamentum arteriosum	Wiąz tętnicowy—tętniczy [ego]

Aorta.

Aorta ascendens	Aorta wstępująca
Bulbus aortae	Opuszka aorty
Sinus aortae [Valsavae]	Zatoka aorty [Valsalva'y]
Arcus aortae	Łuk aorty
Isthmus aortae	Cieśń aorty
Aorta descendens	Aorta zstępująca
Aorta coronaria [cordis] dextra	Tętnica wieńcowa [serca] prawa
Ramus descendens posterior	Gałąź zstępująca tylna
Arteria coronaria [cordis] sinistra	Tętnica wieńcowa [serca] lewa
Ramus circumflexus	Gałąź okalająca
Ramus descendens anterior	Gałąź zstępująca przednia

Arteria anonyma.

(A. thyreoidea ima).	(T. tarczowa najniższa)
------------------------------	-------------------------

Tętnice.

Tętnica płucowa—T. płucna.

Aorta (Tętnica główna).

Tętnica bezimienna.

**Arteria carotis com-
munis.****Tętnica szyjowa
spólna.****Arteria carotis ex-
terna.****Tętnica szyjowa zew-
nętrzną.****Arteria thyreoidea
superior.****Tętnica tarczowa
górną.**

Ramus hyoideus Gałąź grdykowa
Ramus sternocleidomastoideus Gałąź mostkoobojęzykowa
A. laryngea superior T. krtaniowa górna
Ramus cricothyreoideus Gałąź pierścieniotarczowa
Ramus anterior Gałąź przednia
Ramus posterior Gałąź tylna
Rami glandulares Gałęzie gruczołowe

**Arteria pharyngea ascen-
dens.****Tętnica gardzielowa wstę-
pująca.**

A. meningea posterior T. oponowa tylna
Rami pharyngei Gałęzie gardzielowe
A. tympanica inferior T. bębnekowa dolna

Arteria lingualis.**Tętnica językowa.**

Ramus hyoideus Gałąź grdykowa
A. sublingualis T. podjęzykowa
Rami dorsales linguae Gałęzie grzbietowe języka
A. profunda linguae T. głęboka języka

**Arteria maxillaris ex-
terna.****Tętnica szczękowa ze-
wnętrzną.**

A. palatina ascendens T. podniebieniowa — podniebnienna — wstępująca
Ramus tonsillaris Gałąź migdałkowa
A. submentalis T. podbródkowa
Rami glandulares Gałęzie gruczołowe
A. labialis inferior T. wargowa dolna
A. labialis superior T. wargowa górna
A. angularis T. kątowna

Arteria sternocleidomastoidea.	Tętnica mostkoobojczykowycowa.
Arteria occipitalis.	Tętnica potylicowa.
Ramus mastoideus	Gałąż cycowa
Ramus auricularis	Gałąż uchowa — G. uszna
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Ramus descendens	Gałąż zstępująca
(Ramus meningeus)	(Gałąż oponowa)
Rami occipitales	Gałęzie potylicowe
Arteria auricularis posterior.	Tętnica uchowa — uszna — tylna.
A. stylomastoidea	T. rylcocykowa
A. tympanica posterior	T. bębenkowa tylna
Rami mastoidei	Gałęzie cycowe
Ramus stapedius	Gałąż strzemieniowa
Ramus auricularis	Gałąż uchowa — G. uszna
Ramus occipitalis	Gałąż potylicowa
Arteria temporalis superficialis.	Tętnica skroniowa powierzchniowa.
Rami parotidei	Gałęzie przyusznicowe
A. transversa faciei	T. poprzeczna twarzy
Rami auriculares anteriores	Gałęzie uchowe — uszne — przednie
A. zygomaticoorbitalis	T. licooczodołowa
A. temporalis media	T. skroniowa średnia
Ramus frontalis	Gałąż czołowa
Ramus parietalis	Gałąż ciemieniowa
Arteria maxillaris interna.	Tętnica szczękowa wewnętrzna.
A. auricularis profunda	T. uchowa — uszna — głęboka
A. tympanica anterior	T. bębenkowa przednia
A. alveolaris inferior	T. zębodołowa dolna
Ramus mylohyoideus	Gałąż żuchwogrdykowa
A. mentalis	T. bródkowa
A. meningea media	T. oponowa średnia
(Ramus meningeus accessorius)	(Gałąż oponowa przydatkowa)
Ramus petrosus superficialis	Gałąż skalowa powierzchniowa
A. tympanica superior	T. bębenkowa górna

A. masseterica	T. żwaczowa
A. temporalis profunda posterior	T. skroniowa głęboka tylna
A. temporalis profunda anterior	T. skroniowa głęboka przednia
Rami pterygoidei	Gałęzie skrzydlikowe
A. buccinatoria	T. policzkowa
A. alveolaris superior posterior	T. zębodołowa górna tylna
A. infraorbitalis	T. podoczodołowa
Aa. alveol. superiores anteriores	Tt. zębodołowe górne przednie
A. palatina descendens	T. podniebieniowa — podniebienna — zstępująca
A. canalis pterygoidei [Vidii]	T. kanału skrzydlikowego [Widiusza]
A. palatina major	T. podniebieniowa — podniebienna — większa
Aa. palatinae minores	Tt. podniebieniowe — podniebienne — mniejsze
A. sphenopalatina	T. klinopodniebieniowa — T. klinopod- niebienna
Aa. nasales posteriores laterales et septi	Tt. nosowe tylne boczne i przegro- dowe

Arteria carotis in- terna.

Ramus caroticotympanicus Gałąź szyjobjębenkowa

Arteria ophthalmica.

A. centralis retinae	T. środkowa siatkówki
A. lacrimalis	T. łzowa
Aa. palpebrales laterales	Tt. powiekowe boczne
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Aa. ciliares posteriores breves	Tt. rzęskówkowe tylne krótkie
Aa. ciliares posteriores longae	Tt. rzęskówkowe tylne długie
Aa. ciliares anteriores	Tt. rzęskówkowe przednie
Aa. conjunctivales anteriores	Tt. spojówkowe przednie
Aa. conjunctivales posteriores	Tt. spojówkowe tylne
Aa. episclerales	Tt. nadtwardówkowe — Tt. natwardów- kowe
A. supraorbitalis	T. nadoczodołowa
A. ethmoidalis posterior	T. sitowa tylna
A. ethmoidalis anterior	T. sitowa przednia
A. meningea anterior	T. oponowa przednia
Aa. palpebrales mediales	Tt. powiekowe przyśrodkowe
Arcus tarseus superior	Łuk tarczowy górny

Tętnica szyjowa wę- wnętrzna.

Tętnica okowa — **T. oczna.**

Arcus tarseus inferior	Łuk tarszkowy dolny
A. frontalis	T. czołowa
A. dorsalis nasi	T. grzbietowa nosa

Arteriae cerebri.**Tętnice mózgowe.**

A. communicans posterior	T. łącząca tylna
A. chorioidea	T. naczyniówkowa
A. cerebri anterior	T. mózgowa przednia
A. communicans anterior	T. łącząca przednia
A. cerebri media	T. mózgowa średnia

Arteria subclavia.**Tętnica podobojczykowa.****Arteria vertebralis.****Tętnica kręgową.**

Rami spinales	Gałęzie rdzeniowe
A. spinalis posterior	T. rdzeniowa tylna
A. spinalis anterior	T. rdzeniowa przednia
Ramus meningeus	Gałąż oponowa
A. cerebelli inferior posterior	T. mózdkowa dolna tylna

Arteria basilaris.**Tętnica podstawowa.**

A. cerebelli inferior anterior	T. mózdkowa dolna przednia
A. auditiva interna	T. słuchowa wewnętrzna
Rami ad pontem	Gałęzie mostowe
A. cerebelli superior	T. mózdkowa górna
A. cerebri posterior	T. mózgowa tylna
Circulus arteriosus [Willisi]	Kółko tętnicze [Willisa]

Arteria mammaria interna.**Tętnica sutkowa wewnętrzna.**

Aa. mediastinales anteriores	Tt. pośrodkówkowe — śródpiersiowe — przednie
Aa. thymicae	Tt. grasicowe
Rami bronchiales	Gałęzie oskrzelowe
A. pericardiacophrenica	T. osierdzioprzeponowa
Rami sternales	Gałęzie mostkowe
Rami perforantes	Gałęzie dziurawiące
Rami mammarii	Gałęzie sutkowe
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Rami cutanei	Gałęzie skórne — G. skórne
(Ramus costalis lateralis)	(Gałąż żebrowa boczna)
Rami intercostales	Gałęzie międzyżebrowe

- A. musculophrenica T. mięśnioprzeponowa
 A. epigastrica superior T. nabrzuchowa—**nabrzuszna**—górna

**Truncus thyreocervi-
calis.**

**Pień tarczycokar-
kowy.**

**Arteria thyreoidea
inferior.**

**Tętnica tarczycowa
dolna.**

- A. laryngea inferior T. krtaniowa dolna
 Rami pharyngei Gałęzie gardzielowe
 Rami oesophagei Gałęzie przełykowe
 Rami tracheales Gałęzie tchawicowe
 Rami glandulares Gałęzie gruczołowe

**Arteria cervicalis ascen-
dens.**

**Tętnica karkowa wstę-
pująca.**

- Rami spinales Gałęzie rdzeniowe
 Rami musculares Gałęzie mięśniowe
 Ramus profundus Gałąź głęboka

**Arteria cervicalis super-
ficialis.**

**Tętnica karkowa powierz-
chowna.**

**Arteria transversa sca-
pulae.**

**Tętnica poprzeczna
łopatki.**

- Ramus acromialis Gałąź barkowa

Truncus costocervicalis.

Pień żebro-karkowy.

- A. intercostalis suprema T. międzyżebrowa najwyższa
 Rami dorsales Gałęzie grzbietowe
 Rami spinales Gałęzie rdzeniowe
 A. cervicalis profunda T. karkowa głęboka

Arteria transversa colli.

Tętnica poprzeczna szyi.

- Ramus ascendens Gałąź wstępująca
 Ramus descendens Gałąź zstępująca

Arteria axillaris.

Tętnica pachowa.

- Rami subscapulares Gałęzie podłopatkowe

Arteria thoracalis superiora.	Tętnica tułowiowa najwyższa.
Arteria thoracoacromialis.	Tętnica tułowio barkowa.
Ramus acromialis	Gałąź barkowa
Rete acromiale	Siatka barkowa
Ramus deltoideus	Gałąź trójgranowa — G. mięśnia trójgraniastego
Rami pectorales	Gałęzie piersiowe
Arteria thoracalis lateralis.	Tętnica tułowiowa boczna.
Rami mammarii externi	Gałęzie sutkowe zewnętrzne
Arteria subscapularis.	Tętnica podłopatkowa.
A. thoracodorsalis	T. tułwiogrzbietowa
A. circumflexa scapulae	T. okalająca łopatki
Arteria circumflexa humeri anterior.	Tętnica okalająca kości ramieniowej przednia.
Arteria circumflexa humeri posterior.	Tętnica okalająca kości ramieniowej tylna.
Arteria brachialis.	Tętnica ramieniowa.
Arteria profunda brachii.	Tętnica głęboka ramienia.
Aa. nutriciae humeri	Tt. odżywcze kości ramieniowej
Ramus deltoideus	Gałąź trójgranowa — G. mięśnia trójgraniastego
A. collateralis media	T. poboczna średnia
A. collateralis radialis	T. poboczna promieniowa
Arteria collateralis ulnaris superior.	Tętnica poboczna przętowa górna.
Arteria collateralis ulnaris inferior.	Tętnica poboczna przętowa dolna.
Arteria radialis.	Tętnica promieniowa.
A. recurrens radialis	T. wsteczna promieniowa
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe

Ramus carpeus volaris	Gałąź napięstkowa dłoniowa
Ramus volaris superficialis.	Gałąź dłoniowa powierzchowna
Ramus carpeus dorsalis	Gałąź napięstkowa grzbietowa
Rete carpi dorsale	Siatka napięstkowa grzbietowa
Aa. metacarpeae dorsales	Tt. śródreżkowe — śródręczne — grzbietowe
Aa. digitales dorsales.	Tt. palcowe grzbietowe
A. princeps pollicis.	T. główna palca wielkiego
A. volaris indicis radialis	T. dłoniowa palca wskazującego promieniowa
Arcus volaris profundus	Łuk dłoniowy głęboki
Aa. metacarpeae volares.	Tt. śródreżkowe — śródręczne — dłoniowe
Rami perforantes	Gałęzie dziurawiące

Arteria ulnaris.**Tętnica przętowa.**

Aa. recurrentes ulnares	Tt. wsteczne przętowe
Rete articulare cubiti.	Siatka stawowa łokcia
A. interossea communis	T. międzykościowa — międzykostna — wspólna
A. interossea dorsalis.	T. międzykościowa — międzykostna — grzbietowa
A. interossea recurrens	T. międzykościowa — międzykostna — wsteczna
A. interossea volaris	T. międzykościowa — międzykostna — dłoniowa
A. mediana	T. pośrodkowa
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Ramus carpeus dorsalis	Gałąź napięstkowa grzbietowa
Ramus carpeus volaris	Gałąź napięstkowa dłoniowa
Ramus volaris profundus	Gałąź dłoniowa głęboka
Arcus volaris superficialis	Łuk dłoniowy powierzchowny
Aa. digitales volares communes	Tt. palcowe dłoniowe wspólne
Aa. digitales volares propriae.	Tt. palcowe dłoniowe właściwe

Aorta thoracalis.**Aorta tułowiowa.****Rami viscerales.****Gałęzie trzewowe.**

Aa. bronchiales	Tt. oskrzelowe
Aa. oesophageae.	Tt. przełykowe
Rami pericardiaci	Gałęzie osierdziowe

Rami parietales.	Gałęzie ścianowe—G. ścienne.
Rami mediastinales	Gałęzie pośrodkówkowe—G. śródpier-siowe
Aa. phrenicae superiores.	Tt. przeponowe górne
Arteriae intercostales.	Tętnice międzyżebrowe.
Rami posteriores.	Gałęzie tylne
Ramus spinalis	Gałąż rdzeniowa
Rami musculares.	Gałęzie mięśniowe
Ramus cutaneus medialis	Gałąż skórowa—skórna—przyśrod-kowa
Ramus cutaneus lateralis.	Gałąż skórowa — skórna — boczna
Rami anteriores	Gałęzie przednie
Rami musculares.	Gałęzie mięśniowe
Rami cutanei laterales [pectorales et abdominales]	Gałęzie skórowe—skórne—boczne [piersiowe i brzuchowe—brzuszne]
Ramus posterior	Gałąż tylna
Ramus anterior	Gałąż przednia
Rami mammarii laterales.	Gałęzie sutkowe boczne
Rami cutanei anteriores [pectora-les et abdominales]	Gałęzie skórowe—skórne—przednie [piersiowe i brzuchowe — brzu-szne]
Rami mammarii mediales	Gałęzie sutkowe przyśrodkowe

Aorta abdominalis.**Aorta brzuchowa —
A. brzuszna.**

Rami parietales.	Gałęzie ścianowe—G. ścienne.
Arteria phrenica infe-rior.	Tętnica przeponowa dolna.
Rami suprarenales superiores.	Gałęzie nadnerczowe górne.

Arteriae lumbales.**Tętnice lędźwiowe.**

Ramus dorsalis	Gałąż grzbietowa
Ramus spinalis	Gałąż rdzeniowa

**Arteria sacralis me-
dia.****Tętnica kuprowa
średnia.**

A. lumbalis ima.	T. lędźwiowa najniższa
Glomus coccygeum.	Kłębek ogonowy

Rami viscerales. Gałęzie trzewowe

Arteria coeliaca. Tętnica żywotowa.

Arteria gastrica sinistra.	Tętnica żołądkowa lewa
Rami oesophagei.	Gałęzie przełykowe
Arteria hepatica	Tętnica wątrobowa
A. gastrica dextra	T. żołądkowa prawa
A. hepatica propria.	T. wątrobowa właściwa
Ramus dexter.	Gałąź prawa
A. cystica	T. pęcherzykowa
Ramus sinister	Gałąź lewa
A. gastroduodenalis.	T. żołądkodwunastnicowa
A. pancreaticoduoden. superior.	T. trzustkodwunastnicowa górna
Rami pancreatici.	Gałęzie trzustkowe
Rami duodenales	Gałęzie dwunastnicowe
A. gastroepiploica dextra.	T. żołądkosieciowa prawa
Rami epiploici	Gałęzie sieciowe
Arteria lienalis	Tętnica śledzionowa
Rami pancreatici	Gałęzie trzustkowe
A. gastroepiploica sinistra	T. żołądkosieciowa lewa
Aa. gastricae breves	Tt. żołądkowe krótkie
Rami lienales.	Gałęzie śledzionowe

Arteria mesenterica superior. Tętnica krezkowa górna

Aa. intestinales	Tt. jelitowe
A. pancreaticoduodenalis inferior.	T. trzustkodwunastnicowa dolna
Aa. jejunales	Tt. pustnicowe
Aa. ileae.	Tt. krętnicowe
A. ileocolica	T. krętnicookrężnicowa
A. appendicularis	T. przydatkowa
A. colica dextra	T. okrężnicowa prawa
A. colica media	T. okrężnicowa średnia

Arteria mesenterica inferior. Tętnica krezkowa dolna.

A. colica sinistra	T. okrężnicowa lewa
Aa. sigmoideae	Tt. esicowe
A. haemorrhoidalis superior	T. odbytnicowa górna

Arteria suprarenalis media.	Tętnica nadnerczowa średnia.
Arteria renalis.	Tętnica nerkowa.
A. suprarenalis inferior	T. nadnerczowa dolna
Arteria spermatica interna.	Tętnica nasieniowa—na- sienna—wewnętrzna.
Arteria testicularis.	Tętnica jądrowa.
Arteria ovarica.	Tętnica jajnikowa.
Arteria iliaca com- munis.	Tętnica podłędźwiowa wspólna.
Arteria hypoga- strica.	Tętnica podbrzucho- wa — T. podbrzuszna.
Rami parietales.	Gałęzie ścianowe—G. ścienne
Arteria iliolumba- lis.	Tętnica podłędźwio- łędźwiowa.
Ramus lumbalis	Gałąź lędźwiowa
Ramus spinalis	Gałąź rdzeniowa
Ramus iliacus	Gałąź podłędźwiowa
Arteria sacralis late- ralis.	Tętnica kuprowa boczna.
Rami spinales.	Gałęzie rdzeniowe
Arteria obturatoria.	Tętnica zasłonowa.
Ramus pubicus	Gałąź łonowa
Ramus anterior	Gałąź przednia
Ramus posterior.	Gałąź tylna
A. acetabuli	T. panewkowa
Arteria glutaesa supe- rior.	Tętnica pośladkowa górna.
Ramus superior	Gałąź górna
Ramus inferior	Gałąź dolna

Arteria glutaea inferior.	Tętnica pośladowka dolna.
A. comitans n. ischiadici	T. towarzysząca n. kulszowego
Rami viscerales.	Gałęzie trzewowe.
Arteria umbilicalis.	Tętnica pępkowa.
Aa. vesicales superiores	Tt. pęcherzowe górne
[Ligamentum umbilicale laterale].	[Wiąz pępkowy boczny]
Arteria vesicalis inferior.	Tętnica pęcherzowa dolna.
Arteria deferentialis.	Tętnica nasieniowodowa.
Arteria uterina.	Tętnica macicowa— T. maciczna.
A. vaginalis	T. pochwowa
Ramus ovarii	Gałąź jajnikowa
Ramus tubarius	Gałąź jajowodowa
Arteria haemorrhoidalis media.	Tętnica odbytnicowa średnia.
Arteria pudenda interna.	Tętnica sromowa— sromona—wewnętrzna.
A. haemorrhoidalis inferior	T. odbytnicowa dolna
A. perinei	T. kroczoza
Aa. scrotales posteriores	Tt. mosznowe tylne
Aa. labiales posteriores	Tt. wargowe tylne
A. penis	T. prąciowa
A. urethralis	T. moczopustowa (cewkowa)
A. bulbi urethrae	T. opuszkowa moczopustu (cewki)
A. bulbi vestibuli [vaginae].	T. opuszkowa przedstonka [pochwy]
A. profunda penis	T. głęboka prącia
A. dorsalis penis	T. grzbietowa prącia
A. clitoridis	T. łechtaczkowa
A. profunda clitoridis	T. głęboka łechtaczki
A. dorsalis clitoridis	T. grzbietowa łechtaczki

Arteria iliaca externa.**Tętnica podłędźwiowa zewnętrzna.**

Arteria epigastrica inferior.

Tętnica nabrzuchowa—nabrzusna—dolna.

Ramus pubicus	Gałąź łonowa
Ramus obturatorius	Gałąź zasłonowa
A. spermatica externa	T. nasieniowa — nasienna — zewnętrzna
A. lig. teretis uteri	T. więzu wałkowatego macicy

Arteria circumflexa ilium profunda.

Tętnica okalająca kości podłędźwiowej głęboka.

Arteria femoralis.**Tętnica udowa.**

A. epigastrica superficialis	T. nabrzuchowa — nabrzusna — powierzchowna
A. circumflexa ilium superficialis	T. okalająca kości podłędźwiowej powierzchowna
Aa. pudendae externae	Tt. sromowe — sromne — zewnętrzne
Aa. scrotales anteriores	Tt. mosznowe przednie
Aa. labiales anteriores	Tt. wargowe przednie
Rami inguinales	Gałęzie pachwinowe
A. profunda femoris	T. głęboka uda
A. circumflexa femoris medialis	T. okalająca uda przyśrodkowa
Ramus superficialis	Gałąź powierzchowna
Ramus profundus	Gałąź głęboka
Ramus acetabuli	Gałąź panewkowa
A. circumflexa femoris lateralis	T. okalająca uda boczna
Ramus ascendens	Gałąź wstępująca
Ramus descendens	Gałąź zstępująca
A. perforans prima	T. dziurawiąca pierwsza
A. nutricia femoris superior	T. odżywcza k. udowej górna
A. perforans secunda	T. dziurawiąca druga
A. perforans tertia	T. dziurawiąca trzecia
A. nutricia femoris inferior	T. odżywcza kości udowej dolna
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
A. genu suprema	T. kolanowa najwyższa
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Ramus saphenus	Gałąź nożnicowa
Rami articulares	Gałęzie stawowe

Arteria poplitea.

A. genu superior lateralis
 A. genu superior medialis
 A. genu media
 Aa. surales
 A. genu inferior lateralis
 A. genu inferior medialis
 Rete articulare genu
 Rete patellare

Tętnica podkolanowa.

T. kolanowa górna boczna
 T. kolanowa górna przyśrodkowa
 T. kolanowa średnia
 Tt. łydkowe
 T. kolanowa dolna boczna
 T. kolanowa dolna przyśrodkowa
 Siatka stawowa kolana
 Siatka rzepki

Arteria tibialis anterior.

(A. recurrens tibialis posterior)
 A. recurrens tibialis anterior
 A. malleolaris anterior lateralis
 A. malleolaris anterior medialis
 Rete malleolare mediale
 Rete malleolare laterale
 A. dorsalis pedis
 A. tarsea lateralis
 Aa. tarseae mediales
 A. arcuata
 Rete dorsale pedis
 Aa. metatarsae dorsales
 Aa. digitales dorsales
 Ramus plantaris profundus

Tętnica piszczelowa przednia.

(T. wsteczna piszczelowa tylna)
 T. wsteczna piszczelowa przednia
 T. kostkowa przednia boczna
 T. kostkowa przednia przyśrodkowa
 Siatka kostkowa przyśrodkowa
 Siatka kostkowa boczna
 T. grzbietowa stopy
 T. stępowa boczna
 Tt. stępowe przyśrodkowe
 T. łukowata
 Siatka grzbietowa stopy
 Tt. śródstopowe grzbietowe
 Tt. palcowe grzbietowe
 Gałąź podeszwowa głęboka

Arteria tibialis posterior.

Ramus fibularis
 A. peronaea
 A. nutritia fibulae
 Ramus perforans
 Ramus communicans
 A. malleolaris posterior lateralis
 Rami calcanei laterales
 A. nutritia tibiae
 A. malleolaris posterior medialis
 Rami calcanei mediales
 Rete calcaneum
 A. plantaris medialis

Tętnica piszczelowa tylna.

Gałąź strzałkowa
 T. strzałkowa
 T. odżywcza strzałki
 Gałąź dziurawiąca
 Gałąź łącząca
 T. kostkowa tylna boczna
 Gałęzie piętowe boczne
 T. odżywcza piszczeli
 T. kostkowa tylna przyśrodkowa
 Gałęzie piętowe przyśrodkowe
 Sieć piętowa
 T. podeszwowa przyśrodkowa

Ramus profundus	Gałąź głęboka
Ramus superficialis	Gałąź powierzchowna
A. plantaris lateralis	T. podszwowa boczna
Arcus plantaris	Łuk podszwowy
Aa. metatarsae plantares	Tt. śródstopowe podszwowe
Rami perforantes	Gałęzie dziurawiące
Aa. digitales plantares	Tt. palcowe podszwowe

Venae.

Żyły.

Venae pulmonales.

Żyły płucowe—Żż. płucne.

Vv. pulmonales dextrae	Żż. płucowe — płucne — prawe
Vv. pulmonales sinistrae	Żż. płucowe — płucne — lewe

Venae cordis.

Żyły sercowe.

Sinus coronarius	Zatoka wieńcowa
V. cordis magna	Ż. sercowa wielka
V. posterior ventriculi sinistri	Ż. tylna komory lewej
V. obliqua atrii sinistri [Marshalli]	Ż. skośna przysionka lewego [Marshalla]
Lig. v. cavae sinistrae	Wiąz żyły głównej lewej
V. cordis media	Ż. sercowa średnia
V. cordis parva	Ż. sercowa mała
Vv. cordis anteriores	Żż. sercowe przednie
Vv. cordis minimae	Żż. sercowe najmniejsze

Vena cava superior.

Żyła główna górna.

Venae anonymae dextra et sinistra.

Żyły bezimiennie prawa i lewa.

Vv. thyreoideae inferiores	Żż. tarczycowe dolne
V. thyroidea ima	Ż. tarczycowa najniższa
Plexus thyroideus impar	Splot tarczycowy nieparzysty
V. laryngea inferior	Ż. krtaniowa dolna
Vv. thymicae	Żż. grasicowe
Vv. pericardiacae	Żż. osierdziowe
Vv. phrenicae superiores	Żż. przeponowe górne

Vv. mediastinales anteriores	Żż. pośrodkówkowe — śródpiersiowe — przednie
Vv. bronchiales anteriores	Żż. oskrzelowe przednie
Vv. tracheales	Żż. tchawicowe
Vv. oesophageae	Żż. przełykowe
V. vertebralis	Ż. kręgową
V. cervicalis profunda	Ż. karkowa głęboka
V. mammaria interna	Z. sutkowa wewnętrzna
Vv. subcutaneae abdominis	Żż. podskórowa — podskórne — brzucha
V. epigastrica superior	Ż. nabrzuchowa — nabrzuszną — górną
V. intercostalis suprema	Ż. międzyżebrowa najwyższa

Vena jugularis interna.

Żyła jarzmowa wewnętrzna.

Bulbus v. jugularis superior	Opuszka żyły jarzmowej górna
V. canaliculi cochleae	Ż. kanalik ślimaka
Bulbus v. jugularis inferior	Opuszka żyły jarzmowej dolna
Plexus pharyngeus	Splot gardzielowy
Vv. pharyngeae	Żż. gardzielowe
Vv. meningeae	Żż. oponowe
Vv. canalis pterygoidei [Vidii]	Żż. kanału skrzydlikowego [Widyusza]
V. lingualis	Ż. językowe
Vv. dorsales linguae	Żż. grzbietowe języka
V. sublingualis	Ż. podjęzykowa
V. comitans n. hypoglossi	Ż. towarzysząca n. podjęzykowego
(Vv. thyreoideae superiores)	Żż. tarczycowe górne
V. sternocleidomastoidea	Ż. mostkoobojęzykocycowa
V. laryngea superior	Ż. krtaniowa górna

Sinus durae matris.

Zatoki opony twardej.

Sinus transversus	Zatoka poprzeczna
Confluens sinuum	Spływ zatok
Vv. auditivae internae	Żż. słuchowe wewnętrzne
Sinus occipitalis	Zatoka potylicowa
Plexus basilaris	Splot podstawowy
Sinus sagittalis superior	Zatoka strzałowa górna
Sinus sagittalis inferior	Zatoka strzałowa dolna
Sinus rectus	Zatoka prosta
Sinus petrosus inferior	Zatoka skałowa dolna
Sinus petrosus superior	Zatoka skałowa górna
Sinus cavernosus	Zatoka jamkówkowata

Sinus intercavernosus anterior . . .	Zatoka międzyjamkówkowa przednia
Sinus intercavernosus posterior . . .	Zatoka międzyjamkówkowa tylna
Sinus circularis	Zatoka okolna
Sinus sphenoparietalis	Zatoka klinociemieniowa
Venae diploicae	Żyły śródkościowe — Żż. śródkostne
V. diploica frontalis	Ż. śródkościowa — śródkostna — czołowa
V. diploica temporalis anterior . . .	Ż. śródkościowa— śródkostna —skroniowa przednia
V. diploica temporalis posterior . .	Ż. śródkościowa— śródkostna —skroniowa tylna
V. diploica occipitalis	Ż. śródkościowa — śródkostna — potylicowa
Emissarium parietale	Żyła wypustkowa ciemieniowa
Emissarium mastoideum	Żyła wypustkowa cycowa
Emissarium condyloideum	Żyła wypustkowa kłykciowa
Emissarium occipitale	Żyła wypustkowa potylicowa
Rete canalis hypoglossi	Siatka kanału n. podjęzykowego
Rete foraminis ovalis	Siatka dziury owalnej
Plexus venosus caroticus internus . .	Splot żylny tętnicy szyjowej wewnętrzny

Venae cerebri.

Żyły mózgowe.

Vv. cerebri superiores	Żż. mózgowe górne
V. cerebri media	Ż. mózgowa średnia
Vv. cerebri inferiores	Żż. mózgowe dolne
Vv. cerebelli superiores	Żż. mózdzkowe górne
Vv. cerebelli inferiores	Żż. mózdzkowe dolne
Vv. cerebri internae	Żż. mózgowe wewnętrzne
V. cerebri magna [Galen]	Ż. mózgowa wielka [Galen]
V. septi pellucidi	Ż. przegrody przezroczystej
V. terminalis	Ż. krańcowa
V. basalis [Rosenthal]	Ż. podkładowa [Resenthal]
V. chorioidea	Ż. naczyniówkowa
V. ophthalmomeningeae	Ż. okooponowa

Vena ophthalmica superior.

Żyła okowa — **oczna** — górna.

V. nasofrontalis	Ż. nosoczołowa
V. ethmoidalis anterior	Ż. sitowa przednia
V. ethmoidalis posterior	Ż. sitowa tylna

V. lacrimalis	Ż. łzowa
Vv. musculares	Żż mięśniowe
Vv. vorticosae	Żż. wirowate
Vv. ciliares posteriores	Żż. rzęskówkowe tylne
Vv. ciliares anteriores	Żż. rzęskówkowe przednie
V. centralis retinae	Ż. środkowa siatkówki
Vv. episclerales	Żż. nadtwardówkowe — Żż. natwardów-
Vv. palpebrales	Żż powiekowe [kowe
Vv. conjunctivales anteriores	Żż. spojówkowe przednie
Vv. conjunctivales posteriores	Żż. spojówkowe tylne
V. ophthalmica inferior	Ż. okowa — oczna — dolna

Vena facialis communis.

Żyła twarzowa wspólna.

Vena facialis anterior.

Żyła twarzowa przednia.

V. angularis	Ż. kąтова
Vv. frontales	Żż. czołowe
V. supraorbitalis	Ż. nadoczodołowa
Vv. palpebrales superiores	Żż. powiekowe górne
Vv. nasales externae	Żż. nosowe zewnętrzne
V. palpebrales inferiores	Żż. powiekowe dolne
V. labialis superior	Ż. wargowa górna
V. labialis inferior	Ż. wargowa dolna
Vv. massetericae	Żż. żwaczowe
V. parotideae anteriores	Żż. przyusznicowe przednie
V. palatina	Ż. podniebieniowa — Ż. podniebienne
V. submentalıs	Ż. podbródkowa

Vena facialis posterior.

Żyła twarzowa tylna.

Vv. temporales superficiales	Żż. skroniowe powierzchowne
Vv. auriculares anteriores	Żż. uchowe — uszne — przednie
Vv. parotideae posteriores	Żż. przyusznicowe tylne
Vv. articulares mandibulae	Żż. stawowe żuchwy
Vv. tympanicae	Żż. bębenkowe
V. stylomastoidea	Ż. rylcocykowa
V. transversa faciei	Ż. poprzeczna twarzy
V. temporalis media	Ż. skroniowa średnia
Plexus pterygoideus	Splot skrzydlikowy
Vv. meningae mediae	Żż. oponowe średnie

- Vv. temporales profundae Żż. skroniowe głębokie
 V. thyreoidea superior Ż. tarczycowa górna

Vena jugularis externa.

Żyła jarzmowa zewnętrzna.

- V. occipitalis Ż. potylicowa
 V. auricularis posterior Ż. uchowa—uszna—tylna
 V. jugularis anterior Ż. jarzmowa przednia
 Arcus venosus juguli Łuk żylny dołu jarzmowego
 (V. mediana colli) (Ż. pośrodkową szyi)
 V. transversa scapulae Ż. poprzeczna łopatki

Vena subclavia.

Żyła podobojczykowa.

- V. thoracoacromialis Ż. tułwiobarkowa
 Vv. transversae colli Żż. poprzeczne szyi

Vena axillaris.

Żyła pachowa.

- V. thoracalis lateralis Ż. tułwiowa boczna
 Vv. costoaxillares Żż. żebropachowe
 Vv. thoracoepigastricae Żż. tułowionabrzuchowe—**Żż. tułowionabrzusze**
 Plexus venosus mammillae Splot żylny brodawki sutkowej
 Vv. brachiales Żż. ramieniowe
 Vv. radiales Żż. promieniowe
 Vv. ulnares Żż. przętowe
 V. cephalica Ż. przypromieniowa
 V. cephalica accessoria Ż. przypromieniowa dodatkowa
 V. basilica Żyła przypętowa
 V. mediana cubiti Ż. pośrodkowa przegubu łokciowego
 (V. mediana antibrachii) (Ż. pośrodkowa przedramienia)
 (V. mediana basilica) (Ż. pośrodkowa przypętowa)
 (V. mediana cephalica) (Ż. pośrodkowa przypromieniowa)
 Rete venosum dorsale manus Siatka żylna grzbietowa ręki
 Vv. intercapitulares Żż. międzygłówkowe
 Arcus volaris venosus superficialis Łuk dłoniowy żylny powierzchowny
 Arcus volaris venosus profundus Łuk dłoniowy żylny głęboki
 Vv. digitales volares communes Żż. palcowe dłoniowe wspólne
 Vv. metacarpeae dorsales Żż. śródrekowe—**śródreczne**—grzbietowe

Vv. metacarpeae volares	Żż. śródreżkowe — śródreżne — dło- niowe
Vv. digitales volares propriae	Żż. palcowe dłoniowe właściwe
Arcus venosi digitales	Łuki żyłne palcowe

Vena azygos.**Żyła samotna.**

V. hemiazygos	Ż. półsamotna
V. hemiazygos accessoria	Z. półsamotna dodatkowa
Vv. intercostales	Żż. międzyżebrowe
Ramus dorsalis	Gałąź grzbietowa
Ramus spinalis	Gałąź rdzeniowa
Vv. oesophageae	Żż. przełykowe
Vv. bronchiales posteriores	Żż. oskrzelowe tylne
V. lumbalis ascendens	Ż. lędźwiowa wstępująca
Vv. basivertebrales	Żż. podstawokręgowo
Plexus venosi vertebrales externi	Sploty żyłne kręgowo zewnętrzne
Plexus venosi vertebrales anterio- res	Sploty żyłne kręgowo przednie
Plexus venosi vertebrales poste- riores	Sploty żyłne kręgowo tylne
Plexus venosi vertebrales interni	Sploty żyłne kręgowo wewnętrzne
Retia venosa vertebrarum	Siatki żyłne kręgowo
Sinus vertebrales longitudinales	Zatoki kręgowo podłużne
Vv. intervertebrales	Żż. międzykręgowo
Vv. spinales externae anteriores	Żż. rdzeniowe zewnętrzne przednie
Vv. spinales externae posteriores	Żż. rdzeniowe zewnętrzne tylne
Vv. spinales internae	Żż. rdzeniowe wewnętrzne

**Vena cava infe-
rior.****Żyła główna
dolna.****Radices parietales****Korzenie ścianowe —
K. ściennie.**

V. phrenica inferior	Ż. przeponowa dolna
Vv. lumbales	Żż. lędźwiowe

Radices viscerales.**Korzenie trzewowe.**

Vv. hepaticae	Żż. wątrobowe
Vv. renales	Żż. nerkowe

Vv. suprarenales	Żż. nadnerczowe
V. spermatica	Ż. nasieniowa—Ż. nasienna
V. testicularis	Ż. jądrowa
V. ovarica	Ż. jajnikowa
Plexus pampiniformis	Splot winoroślowy

Vena portae.**Żyła wrotowa.—Ż. wrotna.**

V. coronaria ventriculi	Ż. wieńcowa żołądka
V. mesenterica superior	Ż. krezkowa górna
Vv. intestinales	Żż. jelitowe
V. gastroepiploica dextra	Ż. żołądkosieczowa prawa
Vv. pancreaticae	Żż. trzustkowe
V. ileocolica	Ż. krętnicookrężnicowa
Vv. colicae dextrae	Żż. okrężnicowe prawe
V. colica media	Ż. okrężnicowa średnia
Vv. pancreaticoduodenales	Żż. trzustkodwunastnicowe
Vv. duodenales	Żż. dwunastnicowe
V. mesenterica inferior	Ż. krezkowa dolna
V. colica sinistra	Ż. okrężnicowa lewa
Vv. sigmoideae	Żż. esicowe
V. haemorrhoidalis superior	Ż. odbytnicza górna
V. lienalis	Ż. śledzionowa
Vv. gastricae breves	Żż. żołądkowe krótkie
V. gastroepiploica sinistra	Ż. żołądkosieczowa lewa
V. cystica	Ż. pęcherzykowa
<i>Vena umbilicalis</i>	<i>Żyła pępkowa</i>
<i>Ductus venosus [Arantii]</i>	<i>Przewód żylny [Arancyusza]</i>
Vv. parumbilicales [Sappeyi]	Żż. przypępkowe [Sappey'a]

Vena iliaca communis.**Żyła podłędźwiowa wspólna.**

V. sacralis media	Ż. kuprowa średnia
-----------------------------	--------------------

Vena hypogastrica.**Ż. podbrzuchowa—Ż. podbrzusna.**

Vv. glutaee superiores	Żż. pośladowe górne
Vv. glutaee inferiores	Żż. pośladowe dolne
Vv. obturatoriae	Żż. zastłonowe

Vv. sacrales laterales	Żż. kuprowe boczne
V. iliolumbalis	Ż. podłędźwiolędźwiowa
Plexus sacralis anterior	Splot kuprowy przedni
Plexus haemorrhoidalis	Splot odbytnicowy
Plexus vesicalis	Splot pęcherzowy
Plexus pudendalis	Splot sromowy — S. sromny
V. dorsalis penis	Ż. grzbietowa prącia
Vv. profundae penis	Ż. głębokie prącia
V. dorsalis clitoridis	Ż. grzbietowa lechtaczki
Vv. profundae clitoridis	Żż. głębokie lechtaczki
Vv. uterinae	Żż. macicowe — Żż. maciczne
Plexus uterovaginalis	Splot macicopochwowy
V. haemorrhoidalis media	Ż. odbytnicza średnia
Vv. haemorrhoidales inferiores	Żż. odbytnicowe dolne
Vv. scrotales posteriores	Żż. mosznowe tylne

Vena iliaca externa.

Żyła podłędźwiowa zewnętrzna.

V. epigastrica inferior	Ż. nabrzuchowa — nabrzusza — dolna
V. circumflexa ilium profunda	Ż. okalająca kości podłędźwiowej głę-
V. femoralis	Ż. udowa [boka]
Vv. dorsales penis subcutaneae	Żż. grzbietowe prącia podskórowe — podskórne
Vv. scrotales anteriores	Żż. mosznowe przednie
Vv. pudendae externae	Żż. sromowe — sromne — zewnętrzne
V. epigastrica superficialis	Ż. nabrzuchowa — nabrzuszn a — po- wierzchnia
V. saphena magna	Ż. nożnicowa wielka
V. saphena accessoria	Ż. nożnicowa dodatkowa
V. circumflexa ilium superficialis	Ż. okalająca kości podłędźwiowej po- wierzchnia
Vv. circumflexae femoris mediales	Żż. okalające uda przyśrodkowe
Vv. circumflexae femoris laterales	Żż. okalające uda boczne
Vv. comitantes	Żż. towarzyszące
Vv. profundae femoris	Żż. głębokie uda
Vv. perforantes	Żż. dziurawiące
V. saphena parva	Ż. nożnicowa mała
V. femoropoplitea	Ż. udopodkolanowa
Vv. peronaeae	Żż. strzałkowe
Vv. popliteae	Żż. podkolanowe
Vv. tibiales posteriores	Żż. piszczelowe tylne
Vv. tibiales anteriores	Żż. piszczelowe przednie
Rete venosum dorsale pedis	Siatka żylna grzbietowa stopy

Arcus venosus dorsalis pedis	Łuk żylny grzbietowy stopy
Vv. digitales communes pedis	Żż. palcowe wspólne stopy
Vv. metatarsae dorsales pedis	Żż. śródstopowe grzbietowe stopy
Vv. intercapedinales	Żż. międzygłówkowe
Rete venosum plantare	Siatka żylna podszwowa
Arcus venosus plantaris	Łuk żylny podszwowy
Vv. metatarsae plantares	Żż. śródstopowe podszwowe
Vv. digitales pedis dorsales	Żż. palcowe stopy grzbietowe
Vv. digitales plantares	Żż. palcowe podszwowe

Systema lymphaticum.

Układ chłonny.

Vasa lymphatica.

Naczynia chłonne.

Vasa lymphatica superficialia	Naczynia chłonne powierzchowne
Vasa lymphatica profunda	Naczynia chłonne głębokie
Truncus jugularis	Pień jarzmowy
Truncus subclavius	Pień podobojczykowy
Truncus bronchomediastinalis dexter	Pień oskrzelopółśrodkowy — os-
	krzełośródpiersiowy — prawy
Ductus lymphaticus dexter	Przewód chłonny prawy

Ductus thoracicus.

Przewód piersiowy.

Trunci lumbales	Pnie lędźwiowe
Truncus intestinalis	Pień jelitowy
Cisterna chyli	Zbiornik mleczka

Lymphoglandulae.

Gruczoły chłonne.

Vasa afferentia	Naczynia doprowadzające
Vasa efferentia	Naczynia odprowadzające
Substantia corticalis	Istota — substancya — korowa
Substantia medullaris	Istota — substancya — rdzeniowa
Hilus	Wnęka
Lymphoglandulae occipitales	Gruczoły chłonne potylicowe
„ auriculares posteriores	„ „ ucho — uszne — tylne

Lymphoglandulae auriculares anteriores	Gruzoły chłonne uchove — uszne — przednie
Lymphoglandulae submaxillares	Gruzoły chłonne podszczękowe — podżuchwowe
„ faciales profundae	„ „ twarzowe głębokie
„ parotideae	„ „ przyusznice
„ cervicales superficiales	„ „ karkowe powierzchowne
Lymphoglandulae cervicales profundae superiores	Gruzoły chłonne karkowe głębokie górne
Lymphoglandulae cervicales profundae inferiores	Gruzoły chłonne karkowe głębokie dolne
Lymphoglandulae linguales	Gruzoły chłonne językowe
„ axillares	„ „ pachowe
„ subscapulares	„ „ podłopatkowe
„ pectorales	„ „ piersiowe
„ epigastricae	„ „ nabrzuchowe — nabrzusne
„ cubitales superficiales	„ „ łokciowe powierzchowne
„ cubitales profundae	„ „ łokciowe głębokie
„ tracheales	„ „ tchawicowe
„ bronchiales	„ „ oskrzelowe
„ intercostales	„ „ międzyżebrowe
„ mediastinales posteriores	„ „ pośrodkówkowe — śródpiersiowe — tylne
„ mediastinales anteriores	„ „ pośrodkówkowe — śródpiersiowe — przednie
„ sternales	„ „ mostkowe
„ iliacae	„ „ podłędźwiowe
„ lumbales	„ „ lędźwiowe
„ coeliacae	„ „ żywotowe
„ gastricae superiores	„ „ żołądkowe górne
„ gastricae inferiores	„ „ żołądkowe dolne
„ hepaticae	„ „ wątrobowe
„ pancreaticolienales	„ „ trzustkośledzionowe
„ mesentericae	„ „ krezkowe
„ mesocolicae	„ „ okieżnicokrezkowe
„ hypogastricae	„ „ podbrzuchowe — podbrzusne
„ sacrales	„ „ kuprowe
„ inguinales	„ „ pachwinowe
„ subinguinales superficiales	„ „ podpachwinowe
	powierzchnowe

Lymphoglandulae subinguinales pro-	Gruzoły chłonne pod pachwinowe
fundae	głębokie
„ popliteae	„ „ podkolanowe
(Lymphoglandula tibialis anterior)	(Gruzoł chłonny piszczelowy przedni)

Plexus lymphatici.**Sploty chłonne.**

Plexus jugularis	Splot jarzmowy
„ axillaris	„ pachowy
„ mammarius	„ sutkowy
„ lumbalis	„ lędźwiowy
„ aorticus	„ aortowy
„ sacralis medius	„ kuprowy średni
„ hypogastricus	„ podbrzuchowy — podbrzusny
„ coeliacus	„ żywotowy
„ iliacus externus	„ podlędźwiowy zewnętrzny
„ inguinalis	„ pachwinowy

Neurologia.

Nauka o nerwach.

Nervus	Nerw
Ganglion	Zwój
Substantia alba	Istota — substancya — biała
Substantia grisea	Istota — substancya — szara
Substantia gelatinosa	Istota — substancya — galaretowata
Taenia telarum	Taśma tkaniowa
Ependyma ventriculorum	Naściółka komór
Sulcus limitans ventriculorum	Brózda ograniczająca komór
Nuclei nervorum cerebralium	Jądra nerwów mózgowych
Nuclei originis	Jądra początkowe
Nuclei terminales	Jądra krańcowe
Ramus communicans	Gałąź łącząca
Ramus anastomoticus	Gałąź zespalająca
Ramus muscularis	Gałąź mięśniowa
Nervus cutaneus	Nerw skórny — N. skórny
Nervus articularis	Nerw stawowy
Plexus nervorum spinalium	Sploty nerwów rdzeniowych

Systema nervorum cen- trale.

Układ nerwów ośrod- kowy.

Medulla spinalis.

Rdzeń kręgowy.

Pars cervicalis	Część karkowa
Intumescencia cervicalis	Nabrzmienie karkowe
Pars thoracalis	Część grzbietowa, tułowiowa

Pars lumbalis	Część lędźwiowa
Intumescencia lumbalis	Nabrzmienie lędźwiowe
Conus medullaris	Stożek rdzeniowy
Filum terminale	Nić krańcowa
Ventriculus terminalis	Komora krańcowa
Fissura mediana anterior	Szczelina pośrodkowa przednia
Sulcus medianus posterior	Brózda pośrodkowa tylna
Sulcus lateralis anterior	Brózda boczna przednia
Sulcus lateralis posterior	Brózda boczna tylna
Sulcus intermedius posterior	Brózda pośrednia tylna
(Sulcus intermedius anterior)	(Brózda pośrednia przednia)
Funiculi medullae spinalis:	Powrózki rdzenia kręgowego:
Funiculus anterior	Powróżek przedni
Funiculus lateralis	Powróżek boczny
Funiculus posterior	Powróżek tylny

Sectiones medullae spinalis.

Przecięcia rdzenia kręgowego.

Canalis centralis	Kanał środkowy
Substantia grisea centralis	Istota — Substancya — szara środkowa
Commissura anterior alba	Spoidło przednie białe
Commissura anterior grisea	Spoidło przednie szare
Commissura posterior	Spoidło tylne
Columnae griseae:	Słupy szare:
Columna anterior	Słup przedni
Columna lateralis	Słup boczny
Columna posterior	Słup tylny
Cervix columnae posterioris	Szyjka słupa tylnego
Apex columnae posterioris	Wierchołek słupa tylnego
Substantia gelatinosa [Rolandi]	Istota — Substancya — galaretowata [Rolanda]
Nucleus dorsalis [Stillingi, Clarkii]	Jądro grzbietowe [Stillinga, Clarka]
Formatio reticularis.	Utwór siatkowaty
Funiculus anterior	Powróżek przedni
Fasciculus cerebrospinalis anterior [pyramidalis anterior]	Pęczek mózgodzeniowy przedni [piramidowy piramidalny —przedni]
Fasciculus anterior proprius [Flechsigi]	Pęczek przedni właściwy [Flechsig]
Funiculus lateralis	Powróżek boczny
Fasciculus cerebrospinalis lateralis [pyramidalis lateralis]	Pęczek mózgodzeniowy boczny [piramidowy— piramidalny —boczny]
Fasciculus cerebellospinalis	Pęczek mózdkordzeniowy

Fasciculus anterolateralis superficialis [Goversi]	Pęczek przednioboczny powierzchniowy [Gowersa]
Fasciculus lateralis proprius [Flechsigi].	Pęczek boczny właściwy [Flechsig]
Funiculus posterior	Powróżek tylny
Fasciculus gracilis [Golli].	Pęczek smukły [Golla]
Fasciculus cuneatus [Burdachi]	Pęczek klinkowaty [Burdacha]

Encephalon.

Mózgowie.

Rhombencephalon.

Zamózgowie.

Myelencephalon.

Rdzeniomózgowie.

Medulla oblongata.

Rdzeń przedłużony.

Fissura mediana posterior	Szczelina pośrodkowa tylna
Fissura mediana anterior	Szczelina pośrodkowa przednia
Foramen caecum	Dziura ślepa
Pyramis [medulae oblongatae]	Piramida [rdzenia przedłużonego]
Decussatio pyramidum	Przekrzyżowanie piramid
Sulcus lateralis anterior	Brózda boczna przednia
Sulcus lateralis posterior	Brózda boczna tylna
Oliva	Oliwka
Corpus restiforme	Ciało powróżkowe
Funiculus lateralis	Powróżek boczny
Funiculus cuneatus	Powróżek klinkowaty
Tuberculum cinereum	Guzek popielaty
Funiculus gracilis	Powróżek smukły
Clava	Buława
Fibrae arcuatae externae	Włókna łukowate zewnętrzne

Sectiones medullae oblongatae.

Przecięcia rdzenia przedłużonego.

Raphe	Szew
Stratum nucleare	Warstwa jądrowa — W. jądrowa
Nucleus n. hypoglossi	Jądro n. podjęzykowego wielkiego
Nucleus ambiguus	Jądro dwuznaczne
Nucleus alae cinereae	Jądro skrzydła popielatego
Tractus solitarius	Pasmo samotnicze — P. samotne
Nucleus tractus solitarii	Jądro pasma samotniczego — samo- tnego

Tractus spinalis n. trigemini	Pasma rdzeniowe n. trójdzielnego
Nucleus tractus spinalis n. trigemini	Jądro pasma rdzeniowego n. trójdzielnego
Nucleus funiculi gracilis	Jądro powrózka smukłego
Nucleus funiculi cuneati	Jądro powrózka klinkowatego
Nuclei laterales	Jądra boczne
Nucleus olivaris inferior	Jądro oliwkowe dolne
Hilus nuclei olivaris	Wnęka jądra oliwkowego
Nucleus olivaris accessorius medialis	Jądro oliwkowe dodatkowe przyśrodkowe
Nucleus olivaris accessorius dorsalis	Jądro oliwkowe dodatkowe grzbietowe
Nuclei arcuati	Jądra łukowate
Fibrae arcuatae internae	Włókna łukowate wewnętrzne
Substantia reticularis grisea	Istota — Substancja — siatkowata szara
Substantia reticularis alba	Istota — Substancja — siatkowata biała
Fasciculus longitudinalis medialis	Pęczek podłużny przyśrodkowy
Stratum interolivare lemnisci	Warstwa międzyoliwkowa wstęgi
Decussatio lemniscorum	Przekrzyżowanie wstęg
Corpus restiforme	Ciało powrózkowate
Fasciculi corporis restiformis	Pęczki ciała powrózkowatego
Fibrae cerebelloolivares	Włókna mózdkooliwkowe
Fasciculi pyramidales	Pęczki piramidowe — P. piramidalne
Fibrae arcuatae externae	Włókna łukowate zewnętrzne

Ventriculus quartus.

Komora czwarta

Fossa rhomboidea	Dół równoległobokowaty — D. równoległoboczny
Pars inferior fossae rhomboideae	Część dolna dołu równoległobokowatego — równoległobocznego
[Calamus scriptorius]	[Pióro pisarskie]
Pars intermedia fossae rhomboideae	Część pośrednia dołu równoległobokowatego — równoległobocznego
Recessus lateralis fossae rhomboideae	Zachyłek boczny dołu równoległobokowatego — równoległobocznego
Pars superior fossae rhomboideae	Część górna dołu równoległobokowatego — równoległobocznego
Sulcus limitans [fossae rhomboideae]	Bródka ograniczająca [dołu równoległobokowatego — równoległobocznego]

Fovea inferior	Dołek dolny
Fovea superior	Dołek górny
Trigonum n. hypoglossi	Trójkąt n. podjęzykowego wielkiego
Striae medullares	Prążki rdzeniowe
Eminentia medialis	Wyniosłość przyśrodkowa
Colliculus facialis	Wzgórek n. twarzowego
Ala cinerea	Skrzydło popielate
Area acustica	Pólko słuchowe
Locus caeruleus	Miejsce sinawe
Tegmen ventriculi quarti	Pokrywka komory czwartej
Velum medullare posterius	Żagiel rdzeniowy tylny
Taenia ventriculi quarti	Taśma komory czwartej
Obex	Zasuwka
Lamina chorioidea epithelialis	Błaszka naczyńiówkowa nabłonkowa
(Apertura medialis ventriculi quarti [Foramen Magendii])	(Otwór przyśrodkowy komory czwar- tej [Otwór Magendiego])
(Apertura lateralis ventriculi quarti)	(Otwór boczny komory czwartej)
Fastigium	Wierzech

Metencephalon.

Tyłomózgowie.

P o n s [Varoli].

M o s t [Varola].

Sulcus basilaris	Brózda podstawowa
Fasciculus obliquus [pontis]	Pęczek skośny [mostu]
(Fila lateralia pontis)	(Nici boczne mostu)
Brachium pontis	Ramię mostu

Sectiones pontis.

Przecięcia mostu.

Pars dorsalis pontis	Część grzbietowa mostu
Raphe	Szew
Nucleus n. abducentis	Jądro n. odwodowego
Nuclei motorii n. trigemini	Jądra ruchowe n. trójdzielnego
Radix descendens [mesencephalica] n. trigemini	Korzeń zstępujący [śródmózgowiowy] n. trójdzielnego
Tractus spinalis n. trigemini	Pasmo rdzeniowe n. trójdzielnego
Nucleus tractus spinalis n. trigemini	Jądro pasma rdzeniowego n. trój- dzielnego
Nucleus n. facialis	Jądro n. twarzowego
Radix n. facialis	Korzeń nerwu twarzowego
Pars prima	Część pierwsza
Genu [internum]	Kolano [wewnętrzne]
Pars secunda	Część druga
Nuclei n. acustici	Jądra n. słuchowego

Nuclei n. cochlearis	Jądra n. ślimakowego
Nuclei n. vestibularis	Jądra n. przedsionkowego
Nucleus olivaris superior	Jądro oliwkowe górne
Nucleus lemnisci lateralis	Jądro wstęgi boczne
Fasciculus longitudinalis medialis	Pęczek podłużny przyśrodkowy
Formatio reticularis	Utwór siatkowaty
Corpus trapezoideum	Ciało czworobokowate — C. czwo-
Lemniscus	Wstęga [boczne
Lemniscus medialis [sensitivus]	Wstęga przyśrodkowa [czuciowa]
Lemniscus lateralis [acusticus]	Wstęga boczna [słuchowa]
Pars basilaris pontis	Część podstawowa mostu
Fibrae pontis profundae	Włókna mostu głębokie
Fasciculi longitudinales [pyramida- fles]	Pęczki podłużne [piramidowe — pira- midalne]
Nuclei pontis	Jądra mostu
Fibrae pontis superficiales	Włókna powierzchowne mostu

Cerebellum.

M ó ż d ż e k.

Gyri cerebelli	Zakręty mózdzku
Sulci cerebelli	Brózdy mózdzku
Vallecula cerebelli	Dolinka mózdzku
Incisura cerebelli anterior	Wcięcie mózdzku przednie
Incisura cerebelli posterior	Wcięcie mózdzku tylne
Sulcus horizontalis cerebelli	Brózda pozioma mózdzku
Fissura transversa cerebelli	Szczelina poprzeczna mózdzku
Vermis	R o b a k
Lingula cerebelli	Języczek mózdzku
Vincula lingulae cerebelli	Przewiązki języczka mózdzku
Lobulus centralis	Zrazik środkowy
Monticulus	Pagóreczek
Culmen	Czub
Declive	Spadzistość
Folium vermis	Liść robaka
Tuber vermis	Guz robaka
Pyramis [vermis]	Piramida [robaka]
Uvula [vermis]	Czopek [robaka]
Nodulus	Grudka
Hemisphaerium cerebelli	P ó ł k u l a m ó ż d ż k u
Facies superior	Powierzchnia górna
Ala lobuli centralis	Skrzydło zraziku środkowego
Lobulus quadrangularis	Zrazik czworokątowy — Z. czwo- rokątny
Pars anterior	Część przednia

Pars posterior	Część tylna
Lobulus semilunaris superior	Zrzalik półksiężycowaty górny
Facies inferior	Powierzchnia dolna
Lobulus semilunaris inferior	Zrzalik półksiężycowaty dolny
Lobulus biventer	Zrzalik dwubrzuścowy
Tonsilla cerebelli	Migdałek mózdzku
Flocculus	Kłaczek
(Flocculi secundarii)	(Kłaczki drugorzędne)
Pedunculus flocculi	Konar kłaczka
Nidus avis	Gniazdo ptasie

Sectiones cerebelli.

Przecięcia mózdzku.

Corpus medullare	Ciało rdzeniowe
Laminae medullares	Błaszki rdzeniowe
Arbor vitae	Drzewo życia
Substantia corticalis	Istota — Substancya — korowa
[Lamina basalis]	[Błaszka podkładowa]
[Stratum cinereum]	[Warstwa popielata]
[Stratum gangliosum]	[Warstwa zwojów]
Stratum granulosum	Warstwa ziaren
Nucleus dentatus	Jądro zębate
Hilus nuclei dentati	Wnęka jądra zębatego
Nucleus fastigii	Jądro wierzchu
Nucleus globosus	Jądro kulcowate
Nucleus emboliformis	Jądro czopowate
Capsula nuclei dentati	Torebka jądra zębatego

Isthmus rhombencephali.

Cieśń zamózgowia.

Brachium conjunctivum [cerebelli]	Ramię spajające [mózdzku]
Lemniscus	Wstęga
Lemniscus lateralis	Wstęga boczna
Lemniscus medialis	Wstęga przyśrodkowa
Trigonum lemnisci	Trójkąt wstęgi
Velum medullare anterius	Żagiel rdzeniowy przedni
Frenulum veli medullaris anterioris	Wędzidełko żagla rdzeniowego przedniego

Sectiines isthmi.

Przecięcia cieśni.

[vide Pedunculus cerebri]	[patrz Konar mózgu]
Gaglion interpedunculare	Zwój międzykonarowy
Nucleus n. trochlearis	Jądro n. bloczkowego

Cerebrum.

M ó z g.

Facies convexa cerebri	Powierzchnia wypukła mózgu
Facies medialis cerebri	Powierzchnia przyśrodkowa mózgu
Basis cerebri	Podstawa mózgu

Mesencephalon.

Śródmózgowie.

[Facies inferior]	[Powierzchnia dolna]
Fossa interpenduncularis [Tarini].	Dół międzykonarowy [Tarini'ego]
Recessus anterior	Zachyłek przedni
Recessus posterior	Zachyłek tylny
Substantia perforata posterior	Istota — Substancya — dziurkowata tylna

Pedunculus cerebri.

Konar mózgu.

Aquaeductus cerebri [Sylvii]	Wodociąg mózgu [Sylviusza]
Sulcus lateralis	Brózda boczna
Sulcus n. oculomotorii	Brózda n. okoruchowego

Sectiones pedunculi cerebri.

Przecięcia konaru mózgu.

Tegmentum	Nakrywka (czepiec)
Stratum griseum centrale	Warstwa szara środkowa
Formatio reticularis	Utwór siatkowaty
Fasciculus longitudinalis medialis	Pęczek podłużny przyśrodkowy
Radix descendens n. trigemini	Korzeń zstępujący n. trójdzielnego
Nucleus radices descendentes n. trigemini	Jądro korzenia zstępującego n. trójdzielnego
Nucleus n. oculomotorii	Jądro n. okoruchowego
Nuclei tegmenti	Jądra nakrywki
Nucleus ruber	Jądro czerwone
Decussationes tegmentorum	Przekrzyżowania nakrywek
Decussatio brachii conjunctivi	Przekrzyżowanie ramienia spajającego
Lemniscus lateralis	Wstęga boczna
Lemniscus medialis	Wstęga przyśrodkowa
Substantia nigra	Istota — Substancya — czarna
Basis pedunculi	Podstawa konaru

Corpora quadrigemina.

Ciała czworacze.

Lamina quadrigemina	Błaszka czworacza
Colliculus superior	Wzgórek górny

Colliculus inferior	Wzgórek dolny
Brachium quadrigeminum superius	Ramię czworacze górne
Brachium quadrigeminum inferius	Ramię czworacze dolne

Sectiones corporum quadri-	Przecięcia ciał czwora-
geminorum.	czych.

Stratum zonale	Warstwa pasowa
Stratum griseum colliculi superioris	Warstwa szara wzgórka górnego
Nucleus colliculi inferioris	Jądro wzgórka dolnego
Stratum album profundum	Warstwa biała głęboka

Prosencephalon.

Przedmózgowie.

Diencephalon.

Międzymózgowie.

Ventriculus tertius	Komora trzecia
Aditus ad aquaeductum cerebri	Dostęp do wodociągu mózgu
Commissura posterior [cerebri]	Spoidło tylne [mózgu]
Foramen interventriculare [Monroi]	Dziura międzykomorowa [Monro'a]
Sulcus hypothalamicus [Monroi]	Brózda podwzgórzowa [Monro'a]
Massa intermedia	Bryła pośrednia
Recessus opticus	Zachyłek wzrokowy
Recessus infundibuli	Zachyłek lejkowy— Z. lejka
Commissura anterior [cerebri]	Spoidło przednie [mózgu]
Recessus triangularis	Zachyłek trójkątowny — Z. trójkątny

Hypothalamus.

Podwzgórze.

Pars mamillaris hypothalamii	Część suteczkowata pod wzgórza
Corpus mamillare	Ciało suteczkowate
Pars optica hypothalamii	Część wzrokowa podwzórza.
Tuber cinereum	Guz popielaty
Infundibulum	Lejek
Hypophysis	Przysadka
Lobus anterior	Zraz przedni
Lobus posterior	Zraz tylny
Tractus opticus	Pasmo wzrokowe
Radix medialis	Korzeń przyśrodkowy
Radix lateralis	Korzeń boczny
Chiasma opticum	Skrzyżowanie wzrokowe
Lamina terminalis	Błaszka krańcowa

Sectiones hypothalami.	Przecięcia podwzgórza.
Nucleus hypothalamicus [Corpus Luysi].	Jądro podwzgórzowe [Ciało Luys'a]
Pars grisea hypothalami	Część szara podwzgórza
Commissura superior [Meynerti]	Spoidło górne [Meynerta]
Commissura inferior [Guddeni].	Spoidło dolne [Guddena]
Nuclei corporis mamillaris	Jądra ciała suteczkowego
Fasciculus thalamomamillaris [Vicq' d'Azyri]	Pęczek wzgórzosuteczkowy [Vycq' d'Azyr'a]
Fasciculi pedunculomamillares	Pęczki konarosuteczkowe
Pars tegmentalis	Część nakrywkowa (czepcowa)
Pars basilaris	Część podstawowa
Ansa peduncularis	Pętla konarowa
Ansa lenticularis	Pętla soczewicowa — P. soczewkowa
Pedunculus thalami inferior	Konar wzgórza dolny

Thalamencephalon.

Wzgórzomózgowie.

Thalamus.	Wzgórze.
Pulvinar	Poduszka
Tuberculum anterius thalami	Guzek przedni wzgórza
Taenia thalami	Taśma wzgórza
Stria medullaris	Prażka rdzeniowa
Lamina chorioidea epithelialis	Błaszka naczyniówkowa nabłonkowa
Metathalamus.	Zawzgórze.
Corpus geniculatum mediale	Ciało kolankowate przyśrodkowe
Corpus geniculatum laterale	Ciało kolankowate boczne
Epithalamus.	Nadwzgórze.
Corpus pineale	Ciało szyszkowate
Recessus pinealis	Zachyłek szyszkowy
Recessus suprapinealis	Zachyłek nadszyszkowy
Habenula	Uzdeczka
Commissura habenularum	Spoidło uzdeczek
Trigonum habenulae	Trójkąt uzdeczki

Sectiones thalamencephali.

Przecięcia wzgórzomózgowia.

Stratum zonale	Warstwa pasowa
Nucleus anterior thalami	Jądro przednie wzgórza

Nucleus medialis thalami	Jądro przyśrodkowe wzgórza
Nucleus lateralis thalami	Jądro boczne wzgórza
Laminae medullares thalami	Błaszki rdzeniowe wzgórza
Nucleus corporis geniculati medialis	Jądro ciała kolankowatego przyśrodkowego
Nucleus corporis geniculati lateralis	Jądro ciała kolankowatego bocznego
Nucleus habenulae	Jądro uzdeczki
Fasciculus retroflexus [Meynerti]	Pęczek tyłozgięty [Meynerta]

Telencephalon.

Kresomózgowie.

Hemisphaerium.

Półkula.

Pallium.

Płaszcz.

Fissura longitudinalis cerebri	Szczelina podłużna mózgu
Fissura transversa cerebri	Szczelina poprzeczna mózgu
Gyri cerebri	Zakręty mózgu
Gyri profundi	Zakręty głębokie
Gyri transitivi	Zakręty przechodne
Sulci cerebri	Brózdy mózgu
Impressio petrosa	Wgłębienie skałowe
Fossa cerebri lateralis [Sylvii]	Dół mózgu boczny [Sylwiusza]
Fissura cerebri lateralis [Sylvii]	Szczelina mózgu boczna [Sylwiusza]
Ramus posterior	Gałąź tylna
Ramus anterior ascendens	Gałąź przednia wstępująca
Ramus anterior horizontalis	Gałąź przednia pozioma
Lobi cerebri	Zrazy mózgu
Insula	Wyspa
Gyri insulae	Zakręty wyspy
Gyrus longus insulae	Zakręt długi wyspy
Gyri breves insulae	Zakręty krótkie wyspy
Sulcus circularis [Reili]	Brózda okolna [Reila]
Operculum	Wieczko
Pars frontalis	Część czołowa
Pars parietalis	Część ciemieniowa
Pars temporalis	Część skroniowa
Sulcus centralis [Rolandi]	Brózda środkowa [Rolanda]
Gyrus centralis anterior	Zakręt środkowy przedni
Gyrus centralis posterior	Zakręt środkowy tylny
Lobus frontalis	Zraz czołowy
Polus frontalis	Biegun czołowy
Sulcus praecentralis	Brózda przedśrodkowa
Gyrus frontalis superior	Zakręt czołowy górny
Sulcus frontalis superior	Brózda czołowa górna

Gyrus frontalis medius	Zakręt czołowy średni
Pars superior	Część górna
Pars inferior	Część dolna
Sulcus frontalis inferior	Brózda czołowa dolna
Gyrus frontalis inferior	Zakręt czołowy dolny
Pars opercularis	Część wieczkowa
Pars triangularis	Część trójkątowa — Cz. trójkątna
Pars orbitalis	Część oczodołowa
Gyrus rectus	Zakręt prosty
Sulcus olfactorius	Brózda węchowa
Gyri orbitales	Zakręty oczodołowe
Sulci orbitales	Brózdy oczodołowe
Lobus temporalis	Zraz skroniowy
Polus temporalis	Biegun skroniowy
Sulci temporales transversi	Brózdy skroniowe poprzeczne
Gyry temporales transversi	Zakręty skroniowe poprzeczne
Gyrus temporalis superior	Zakręt skroniowy górny
Sulcus temporalis superior	Brózda skroniowa górna
Gyrus temporalis medius	Zakręt skroniowy średni
Sulcus temporalis medius	Brózda skroniowa średnia
Gyrus temporalis inferior	Zakręt skroniowy dolny
Sulcus temporalis inferior	Brózda skroniowa dolna
Fissura collateralis	Szczelina poboczna
Gyrus fusiformis	Zakręt wrzecionowaty
Gyrus lingualis	Zakręt językowy
Lobus occipitalis	Zraz potylicowy
Polus occipitalis	Biegun potylicowy
Sulcus occipitalis transversus	Brózda potylicowa poprzeczna
Gyri occipitales superiores	Zakręty potylicowe górne
Sulci occipitales superiores	Brózdy potylicowe górne
Gyri occipitales laterales	Zakręty potylicowe boczne
Sulci occipitales laterales	Brózdy potylicowe boczne
Lobus parietalis	Zraz ciemieniowy
Lobulus parietalis superior	Zrazik ciemieniowy górny
Sulcus interparietalis	Brózda międzyciemieniowa
Lobulus parietalis inferior	Zrazik ciemieniowy dolny
Gyrus supramarginalis	Zakręt nadbrzegowy — Ż. nadbrzeżny
Gyrus angularis	Zakręt kątowy

Facies medialis hemi-
sphaerii.

Powierzchnia przyśrodko-
wa półkuli.

Sulcus corporis callosi	Brózda modzelówki
Sulcus cinguli	Brózda obręczy

Ventriculus lateralis.	Komora boczna.
Pars centralis	Część środkowa
Cornu anterius	Róg przedni
Cornu posterius	Róg tylny
Cornu inferius	Róg dolny
Corpus striatum	Ciało prążkowane
Nucleus caudatus	Jądro ogoniaste
Caput nuclei caudati	Głowa jądra ogoniastego
Cauda nuclei caudati	Ogon jądra ogoniastego
Stria terminalis	Prążka krańcowa
Lamina affixa	Błaszka przytwierdzona
Taenia chorioidea	Taśma naczyniówkowa
Lamina chorioidea epithelialis	Błaszka naczyniówkowa nabłonkowa
Calcar avis	Ostroga ptaka
(Bulbus cornu posterioris)	(Opuszka rogu tylnego)
Eminentia collateralis	Wyniosłość poboczna
Trigonum collaterale	Trójkąt poboczny
Hippocampus	Hipokamp
Fimbria hippocampi	Strzępek hipokampa
Taenia fimbriae	Taśma strzępku
Digitationes hippocampi	Szpony hipokampa
Fascia dentata hippocampi	Opaska zębata hipokampa
Commissura hippocampi	Spoidło hipokampa
Rhinencephalon	Węchomózgowie
Sulcus parolfactorius anterior	Bródza przywęchowa przednia
Pars anterior [rhinencephali]	Część przednia [węchomózgowia]
Lobus olfactorius	Zraz węchowy
Bulbus olfactorius	Opuszka węchowa
Tractus olfactorius	Pasma węchowe
Trigonum olfactorium	Trójkąt węchowy
Stria medialis	Prążka przyśrodkowa
Stria intermedia	Prążka pośrednia
Area parolfactoria [Brocae]	Półko przywęchowe [Broca]
Sulcus parolfactorius posterior	Bródza przywęchowa tylna
Pars posterior [rhinencephali]	Część tylna [węchomózgowia]
Gyrus subcallosus [Pedunculus corporis callosi]	Zakręt podmodzelówkowy [Konar modzelówki]
Substantia perforata anterior	Istota— Substantya —dziurkowana przednia
Stria olfactoria lateralis	Prążka węchowa boczna
Limen insulae	Próg wyspy

Sectiones telencephali.

Przecięcia kresomózgowia.

Substantia corticalis	Istota — Substancya — korowa
Centrum semiovale	Ośrodek półowalny
Decursus fibrarum cebralium	Przebieg włókien mózgowych
Fibrae arcuatae cerebri	Włókna łukowate mózgu
Cingulum	Obręcz
Fasciculus longitudinalis superior	Pęczek podłużny górny
Fasciculus longitudinalis inferior	Pęczek podłużny dolny
Fasciculus uncinatus	Pęczek hakowaty
Radiatio corporis callosi	Rozbieg promieni modzelówki
Pars frontalis	Część czołowa
Pars parietalis	Część ciemieniowa
Pars temporalis	Część skroniowa
Pars occipitalis	Część potylicowa
Tapetum	Obicie
Nucleus lentiformis	Jądro soczewkowane
Putamen	Skorupa
Globus pallidus	Kula biała
Clastrum	Przedmurze
Capsula externa	Torebka zewnętrzna
Capsula interna	Torebka wewnętrzna
Genu capsulae internae	Kolano torebki wewnętrznej
Pars frontalis capsulae internae	Część czołowa torebki wewnętrznej
Pars occipitalis capsulae internae	Część potylicowa torebki wewnętrznej
Nucleus amygdalae	Jądro migdałowe
Corona radiata	Korona promieniasta — K. promienista
Pars frontalis	Część czołowa
Pars parietalis	Część ciemieniowa
Pars temporalis	Część skroniowa
Pars occipitalis	Część potylicowa
Radiatio corporis striati	Rozbieg promieni ciała prążkowego
Radiatio occipitohalamic [Gratiolet]	Rozbieg promieni potylicowzgórzowy [Gratiolet'a]
Commissura anterior [cerebri]	Spoidło przednie [mózgu]
Pars anterior	Część przednia
Pars posterior	Część tylna

Meninges.**Opony.**

Dura mater encephali	Opona twarda. Tęgówka mózgowia
Falx cerebri	Sierp mózgu

Tentorium cerebelli	Namiot mózdzku
Falx cerebelli	Sierp mózdzku
Diaphragma sellae	Przepona siodła
Foramen diaphragmatis [sellae]	Dziura przepony [siodła]
Incisura tentorii	Weięcie namiotu
Dura mater spinalis	Opona twarda, Tęgówka rdzeniowa
Filum durae matris spinalis	Nić tęgówki rdzeniowej
Cavum epidurale	Jama natęgówkowa
Cavum subdurale	Jama podtęgówkowa
Arachnoidea spinalis	Opona pajęczynowata. Pajęczynówka rdzeniowa
Arachnoidea encephali	Opona pajęczynowata. Pajęczynówka mózgowia
Cavum subarachnoideale	Jama podpajęczynówkowa
Cisternae subarachnoideales	Zbiorniki podpajęczynówkowe
Cisterna cerebellomedullaris	Zbiornik mózdkordzeniowy
Cisterna fossae lateralis cerebri [Sylvii]	Zbiornik dołu bocznego mózgu [Sylviusza]
Cisterna chiasmatis	Zbiornik skrzyżowania
Cisterna interpeduncularis	Zbiornik międzyodnogowy
Cisterna venae magnae cerebri	Zbiornik żyły wielkiej mózgu
Granulationes arachnoideales [Pacchioni]	Ziarenka pajęczynówkowe [Pacchioni'ego]
Pia mater spinalis	Opona miękka. Naczynicówka rdzeniowa
Lig. denticulatum	Wiąz zębiasty — W. ząbkowany
Septum cervicale intermedium	Przegroda karkowa pośrednia
Pia mater encephali	Opona miękka. Naczynicówka mózgowia
Tela chorioidea ventriculi quarti	Tkanka naczyniówkowa komory czwartej
Plexus chorioideus ventriculi quarti	Splot naczyniówkowy komory czwartej
Tela chorioidea ventriculi tertii	Tkanka naczyniówkowa komory trzeciej
Plexus chorioideus ventriculi tertii	Splot naczyniówkowy komory trzeciej
Plexus chorioideus ventriculi lateralis	Splot naczyniówkowy komory bocznej
Glomus chorioideum	Kłębek naczyniówkowy
Acervulus	Piasek

Systema nervorum periphericum.**Układ nerwów obwodowych.****Nervi cerebrales.****Nerwy mózgowe.****Nervi olfactorii.****Nerwy węchowe.****Nervus opticus.****Nerw wzrokowy.****Nervus oculomotorius.****Nerw okoruchowy.**

Ramus superior	Gałąź górna
Ramus inferior	Gałąź dolna
Radix brevis ganglii ciliaris	Korzeń krótki zwoju rzęskówkowego

Nervus trochlearis.**Nerw bloczkowy.**

Decussatio nervorum trochlearium	Przekrzyżowanie nerwów bloczkowych
--	------------------------------------

Nervus trigeminus.**Nerw trójdzielny.**

Portio major	Odcinek większy
Ganglion semilunare [Gasseri]	Zwój półksiężycowaty [Gassera]
Portio minor	Odcinek mniejszy

Nervus ophthalmicus.**Nerw okowy — N. oczny.**

N. tentorii	N. namiotowy
N. lacrimalis	N. łzowy
Ramus anastomoticus cum n. zygomatico	Gałąź zespalająca z n. licowym
N. frontalis	N. czołowy
N. supraorbitalis	N. nadoczodołowy
Ramus frontalis	Gałąź czołowa
N. supratrochlearis	N. nadbloczkowy
N. nasociliaris	N. nosorzęskówkowy
Radix longa ganglii ciliaris	Korzeń długizwoju rzęskówkowego
Nn. ciliares longi	Nn. rzęskówkowe długie
N. ethmoidalis posterior	N. sitowy tylny
N. ethmoidalis anterior	N. sitowy przedni
Rami nasales anteriores	Gałęzie nosowe przednie

Rami nasales interni	Gałęzie nosowe wewnętrzne
Rami nasales laterales	Gałęzie nosowe boczne
Rami nasales mediales	Gałęzie nosowe przyśrodkowe
Ramus nasalis externus	Gałąż nosowa zewnętrzna
N. infratrochlearis	N. podbłoczkowy
Ramus palpebralis superior	Gałąż powiekowa górna
R. palpebralis inferior	Gałąż powiekowa dolna
G. ciliare.	Zwój rzęskówkowy.
Nn. ciliares breves	Nn. rzęskówkowe krótkie

Nervus maxillaris.

Nerw szczękowy.

N. meningeus [medius]	N. oponowy [średni]
N. zygomaticus	N. licowy
Ramus zygomaticotemporalis	Gałąż licoskroniowa
Ramus zygomaticofacialis	Gałąż licotwarzowa
Nn. sphenopalatini	Nn. klinopodniebieniowe — Nn. klino- podniebienne
Nn. alveolares superiores	Nn. zębodołowe górne
Rami alveolares superiores poste- riores	Gałęzie zębodołowe górne tylne
N. infraorbitalis	N. podoczodołowy
R. alveolaris superior medius	G. zębodołowa górna średnia
Rami alveolares superiores ante- riores	Gałęzie zębodołowe górne prze- dnie
Plexus dentalis superior	Splot zębowy górny
Rami dentales superiores	Gałęzie zębowe górne
Rami gingivales superiores	Gałęzie dziąsłowe górne
Rami palpebrales inferiores	Gałęzie powiekowe dolne
Rami nasales externi	Gałęzie nosowe zewnętrzne
Rami nasales interni	Gałęzie nosowe wewnętrzne
Rami labiales superiores	Gałęzie wargowe górne

Ganglion sphenopala-
tinum.Zwój klinopodniebieniowy —
Z. klinopodniebieniowy.

Rami orbitales	Gałęzie oczodołowe
N. canalis pterygoidei [Vidii]	Nerw kanału skrzydlikowego [Wi- dyusza]
N. petrosus superficialis major	N. skałowy powierzchowny wię- kszy
N. petrosus profundus	N. skałowy głęboki

Rami nasales posteriores superiores laterales	Gałęzie nosowe tylne górne boczne
Rami nasales posteriores superiores mediales	Gałęzie nosowe tylne górne przyśrodkowe
N. nasopalatinus [Scarpae]	N. nosopodniebieniowy — N. nosopodniebieniowy — [Scarpy]
Rami nasales posteriores inferiores [laterales]	Gałęzie nosowe tylne dolne [boczne]
Nn. palatini	Nn. podniebieniowe — Nn. podniebienne
N. palatinus anterior	N. podniebieniowy — podniebieniowy — przedni
N. palatinus medius	N. podniebieniowy — podniebieniowy — średni
N. palatinus posterior	N. podniebieniowy — podniebieniowy — tylny

Nervus mandibularis.

Nerw żuchwowy.

N. spinosus	N. kolcowy
N. masticatorius	N. żuciowy
N. massetericus	N. żwaczowy
Nn. temporales profundi	Nn. skroniowe głębokie
N. temporalis profundus posterior	N. skroniowy głęboki tylny
N. temporalis profundus anterior	N. skroniowy głęboki przedni
N. buccinatorius	N. policzkowy
N. pterygoideus externus	N. skrzydlikowy zewnętrzny
N. pterygoideus internus	N. skrzydlikowy wewnętrzny
N. auriculotemporalis	N. uchoskroniowy
N. meatus auditorii externi	N. przepustu słuchowego zewnętrznego
R. membranae tympani	Gałąź błony bębenkowej
Rami parotidei	Gałęzie przyusznicowe
Rami anastomotici cum n. faciali	Gałęzie zespalające z n. twarzowym
Nn. auriculares anteriores	Nn. uchowe — uszne — przednie
Rami temporales superficiales	Gałęzie skroniowe powierzchowne
N. lingualis	N. językowy
Rami isthmi faucium	Gałęzie cieśni paszczy
Rami anastomotici cum n. hypoglosso	Gałęzie zespalające z n. podjęzykowym wielkim

N. sublingualis	N. podjęzykowy
Rami linguales	Gałęzie językowe
N. alveolaris inferior	N. zębodołowy dolny
Plexus dentalis inferior	Splot zębowy dolny
Rami dentales inferiores	Gałęzie zębowe dolne
Rami gingivales inferiores	Gałęzie dziąsłowe dolne
N. mylohyoideus	N. żuchwogrdykowy
N. mentalis	N. bródkowy
Rami mentales	Gałęzie bródkowe
Rami labiales inferiores	Gałęzie wargowe dolne

Ganglion oticum.

Zwój uchoowy — Z. uszny.

N. petrosus superficialis minor	N. skałowy powierzchowny mniejszy
N. tensoris veli palatini	N. m. naprężającego żagiel podniebienia
N. tensoris tympani	N. m. naprężającego bębenek
Ramus anastomoticus cum n. spinoso	Gałąż zespalająca z n. kołcowym
R. anastomoticus cum n. auriculotemporalis	Gałąż zespalająca z n. uchoskroniowym
Ramus anastomoticus cum chorda tympani	Gałąż zespalająca ze struną bębenkową

Ganglion submaxillare.

Zwój podszczękowy — Z. podżuchwowy.

Rami communicantes cum n. linguali	Gałęzie łączące z n. językowym
Rami submaxillares	Gałęzie podszczękowe — G. podżuchwowe

Nervus abducens.

Nerw odwodowy.

Nervus facialis.

Nerw twarzowy.

Geniculum n. facialis	Kolanko n. twarzowego
Ganglion geniculi	Zwój kolankowy
N. stapedius	N. strzemieniowy
Ramus anastomoticus cum plexu tympanico	Gałąż zespalająca ze splotem bębenkowym
N. auricularis posterior	N. uchowy — uszny — tylny
Ramus occipitalis	Gałąż potylicowa
Ramus digastricus	Gałąż m. dwubrzuścowego
Ramus stylohyoideus	Gałąż m. rylcogrdykowego

Ramus anastomoticus cum n. glosso-pharyngeo	Gałąź zespalająca z n. językogardzielowym
Plexus parotideus	Splot przyusznicy
Rami temporales	Gałęzie skroniowe
Rami zygomatici	Gałęzie licowe
Rami buccales	Gałęzie policzkowe
Ramus marginalis mandibulae . . .	Gałąź brzegowa — brzeżna — żuchwy
Ramus colli	Gałąź szyi — G. szyjowa

N. intermedius	N. pośredni
Chorda tympani	Struna bębenkowa

Nervus acusticus.**Nerw słuchowy.**

Radix vestibularis	Korzeń przedsionkowy
Radix cochlearis	Korzeń ślimakowy
Fila anastomotica	Nici zespalające
N. vestibuli	N. przedsionkowy
Ganglion vestibulare	Zwój przedsionkowy
N. utricularis	N. komóreczkowy
N. ampullaris superior	N. bańkowy górny
N. ampullaris lateralis	N. bańkowy boczny
N. ampullaris inferior	N. bańkowy dolny
N. cochleae	N. ślimakowy
Ganglion spirale	Zwój węzownicowy
N. saccularis	N. woreczkowy

Nervus glossopharyngeus.**Nerw językogardzielowy.**

Ganglion superius	Zwój górny
Ganglion petrosum	Zwój skałowy
N. tympanicus	N. bębenkowy
Intumescencia tympanica	Nabrzmienie bębenkowe
Plexus tympanicus [Jacobsoni] . . .	Splot bębenkowy [Jacobsona]
N. caroticotympanicus superior . .	N. szyjobębenkowy górny
N. caroticotympanicus inferior . .	N. szyjobębenkowy dolny
Ramus tubae	Gałąź trąbkowa
R. anastomoticus cum ramo auriculari n. vagi	Gałąź zespalająca z gałęzią uchową — uszną — n. błędnego
Rami pharyngei	Gałęzie gardzielowe
Ramus stylopharyngeus	Gałąź rylcogardzielowa
Rami tonsillares	Gałęzie migdałkowe
Rami linguales	Gałęzie językowe

Nervus vagus.**Nerw błędny.**

Ganglion jugulare	Zwój jarzmowy
Ganglion nodosum	Zwój węzłowy
Ramus meningeus	Gałąź oponowa
Ramus auricularis	Gałąź uchowa — G. uszna
R. anastomoticus cum n. glossopharyngeo	Gałąź zespalająca z n. językogardzielowym
Rami pharyngei	Gałęzie gardzielowe
Plexus pharyngeus	Splot gardzielowy
N. laryngeus superior	N. krtaniowy górny
Ramus externus	Gałąź zewnętrzna
Ramus internus	Gałąź wewnętrzna
Ramus anastomoticus cum n. laryngeo inferiore	Gałąź zespalająca z n. krtaniowym dolnym
Rami cardiaci superiores	Gałęzie sercowe górne
(N. depressor)	(N. obniżający)
N. recurrens	N. wsteczny
Rami cardiaci inferiores	Gałęzie sercowe dolne
Rami tracheales	Gałęzie tchawicowe
Rami oesophagei	Gałęzie przełykowe
N. laryngeus inferior	N. krtaniowy dolny
Ramus anterior	Gałąź przednia
Ramus posterior	Gałąź tylna
Rami bronchiales anteriores	Gałęzie oskrzelowe przednie
Rami bronchiales posteriores	Gałęzie oskrzelowe tylne
Plexus pulmonalis anterior	Splot płucowy — płucny — przedni
Plexus pulmonalis posterior	Splot płucowy — płucny — tylny
Rami oesophagei	Gałęzie przełykowe
Plexus oesophageus anterior	Splot przełykowy przedni
Plexus oesophageus posterior	Splot przełykowy tylny
Rami gastrici	Gałęzie żołądkowe
Plexus gastricus anterior	Splot żołądkowy przedni
Plexus gastricus posterior	Splot żołądkowy tylny
Rami hepatici	Gałęzie wątrobowe
Rami coeliaci	Gałęzie żywotowe
Rami lienales	Gałęzie śledzionowe
Rami renales	Gałęzie nerkowe

Nervus accessorius.**Nerw dodatkowy.**

Ramus internus	Gałąź wewnętrzna
Ramus externus	Gałąź zewnętrzna

Nervus hypoglossus.

Ramus descendens	Gałąź zstępująca
Ansa hypoglossi	Pętla n. podjęzykowego wielkiego
Ramus thyreochoideus	Gałąź tarczogrdykowa
Rami linguales	Gałęzie językowe

Nerw podjęzykowy wielki.**Nervi spinales.**

Fila radicularia	Nici korzeniowe
Radix anterior	Korzeń przedni
Radix posterior	Korzeń tylny
Ganglion spinale	Zwój rdzeniowy
Ramus anterior	Gałąź przednia
Ramus posterior	Gałąź tylna
Ramus communicans	Gałąź łącząca
Ramus meningeus	Gałąź oponowa
Cauda equina	Ogon koński
Ansae	Pętle

Nerwy rdzeniowe.**Nervi cervicales.**

Rami posteriores	Gałęzie tylne
Ramus medialis	Gałąź przyśrodkowa
Ramus lateralis	Gałąź boczna
N. suboccipitalis	N. podpotylicowy
N. occipitalis major	N. potylicowy wielki
(N. occipitalis tertius)	(N. potylicowy trzeci)
Rami anteriores	Gałęzie przednie
Plexus cervicalis	Splot karkowy
N. occipitalis minor	N. potylicowy mały
N. auricularis magnus	N. uchowy — uszny — wielki
Ramus posterior	Gałąź tylna
Ramus anterior	Gałąź przednia
N. cutaneus colli	N. skórowy — skórny — szyi
Rami superiores	Gałęzie górne
Rami inferiores	Gałęzie dolne
Nn. supraclaviculares	Nn. nadobojczykowe
Nn. supraclaviculares anteriores	Nn. nadobojczykowe przednie
Nn. supraclaviculares medii	Nn. nadobojczykowe średnie
Nn. supraclaviculares posteriores	Nn. nadobojczykowe tylne
N. phrenicus	N. przeponowy

Nerwy karkowe.

Ramus pericardiacus	Gałąź osierdziowa
Rami phrenicoabdominales	Gałęzie przeponobrzuchowe — G. przeponobrzusze

Plexus brachialis.**Splot ramieniowy.**

Pars supraclavicularis	Część nadobojczykowa
Nn. thoracales posteriores	Nn. tułowiowe tylne
N. dorsalis scapulae	N. grzbietowy łopatki
N. thoracalis longus	N. tułowiowy długi
Nn. thoracales anteriores	Nn. tułowiowe przednie
N. subclavius	N. podobojczykowy
N. suprascapularis	N. nadłopatkowy
Nn. subscapulares	Nn. podłopatkowe
N. thoracodorsalis	N. tułwiogrzebietowy
N. axillaris	N. pachowy
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
N. cutaneus brachii lateralis	N. skórowy — skórny — ramienia bo- czny
Pars infraclavicularis	Część podobojczykowa
Fasciculus lateralis	Pęczek boczny
Fasciculus medialis	Pęczek przyśrodkowy
Fasciculus posterior	Pęczek tylny
N. musculocutaneus	N. mięśnioskórny — mięśnioskórny
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
N. cutaneus antibrachii lateralis	N. skórny — skórny — przedra- mienia boczny
N. cutaneus brachii medialis	N. skórny — skórny — ramienia przy- środkowy
N. cutaneus antibrachii medialis	N. skórny — skórny — przedramie- nia przyśrodkowy
Ramus volaris	Gałąź dłoniowa
Ramus ulnaris	Gałąź rętowna

Nervus medianus.**Nerw pośrodkowy.**

Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
N. interosseus [antibrachii] volaris	N. międzykościowy — międzykostny — [przedramienia] dłoniowy
Ramus palmaris n. mediani	Gałąź dłoniowa n. pośrodkowego
Ramus anastomoticus cum n. ul- nari	Gałąź zespalająca z n. rętownym
Nn. digitales volares communes	Nn. palcowe dłoniowe wspólne
Nn. digitales volares proprii	Nn. palcowe dłoniowe właściwe

Nervus ulnaris.

Nerw przętowy.

Ramus cutaneus palmaris	Gałąż skórowa — skórna — dłoniowa
Ramus dorsalis manus	Gałąż grzbietowa ręki
Nn. digitales dorsales	Nn. palcowe grzbietowe
Ramus volaris manus	Gałąż dłoniowa ręki
Ramus superficialis	Gałąż powierzchowna
Nn. digitales volares communes	Nn. palcowe dłoniowe wspólne
Nn. digitales volares proprii	Nn. palcowe dłoniowe właściwe
Ramus profundus	Gałąż głęboka
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe

Nervus radialis

Nerw promieniowy.

N. cutaneus brachii posterior	N. skórowy — skórny — ramienia tylny
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
N. cutaneus antibrachii dorsalis	N. skórowy — skórny — przedramienia grzbietowy
Ramus profundus	Gałąż głęboka
N. interosseus [antibrachii] dorsalis	N. międzykościowy — międzykostny — [przedramienia] grzbietowy
Ramus superficialis	Gałąż powierzchowna
Ramus anastomoticus ulnaris	Gałąż zespalająca przętowa
Nn. digitales dorsales	Nn. palcowe grzbietowe

Nervi thoracales.

Nerwy tułowiowe.

Rami posteriores	Gałęzie tylne
Ramus cutaneus lateralis	Gałąż skórowa — skórna — boczna
Ramus cutaneus medialis	Gałąż skórowa — skórna — przyśrodkowa
Rami anteriores [Nn. intercostales]	Gałęzie przednie [Nn. międzyżebrowe]
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Ramus cutaneus lateralis [pectoralis et abdominalis]	Gałąż skórowa — skórna — boczna [piersiowa i brzuchowa — brzuszna]
Ramus posterior	Gałąż tylna
Ramus anterior	Gałąż przednia
Rami mammarii laterales	Gałęzie sutkowe boczne
Nn. intercostobrachiales	Nn. międzyżebroworamieniowe

Ramus cutaneus anterior [pectoralis et abdominalis]	Gałąż skórowa — skórna — przednia [piersiowa i brzuchowa — brzuszna]
Rami mammarii mediales	Gałęzie sutkowe przyśrodkowe
Nervi lumbales, sacrales, coccygeus.	Nerwy lędźwiowe, kupa i guzicowy.
Nn. lumbales	Nn. lędźwiowe
Rami posteriores	Gałęzie tylne
Ramus medialis	Gałąż przyśrodkowa
Ramus lateralis	Gałąż boczna
Nn. clunium superiores	Nn. pośladkowe górne
Rami anteriores	Gałęzie przednie
Nn. sacrales et coccygeus:	Nn. kuprowe i guzicowy:
Rami posteriores	Gałęzie tylne
Ramus medialis	Gałąż przyśrodkowa
Ramus lateralis	Gałąż boczna
Nn. clunium medii	Nn. pośladkowe średnie
Plexus lumbosacralis.	Splot lędźwiokupa i guzicowy.
Plexus lumbalis.	Splot lędźwiowy.
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Nervus iliohypogastricus.	Nerw podlędźwiopodbrzuchowy — N. podlędźwiopodbrzusny.
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Ramus cutaneus lateralis	Gałąż skórowa — skórna — boczna
Ramus cutaneus anterior	Gałąż skórowa — skórna — przednia
Nervus ilioinguinalis.	Nerw podlędźwiopachwinowy.
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe
Nn. scrotales anteriores	Nn. mosznowe przednie
Nn. labiales anteriores	Nn. wargowe przednie
Nervus genitofemoralis.	Nerw płciowo-udowy.
N. lumboinguinalis	N. lędźwiopachwinowy
N. spermaticus externus	N. nasienny — nasienny — zewnętrzny

Nervus cutaneus femoris lateralis. Nerw skórowy — **skórny** —
uda boczny.

Nervus obturatorius. Nerw zasłonowy.

Ramus anterior Gałąź przednia
Ramus cutaneus Gałąź skórowa — **G. skórna**
Ramus posterior Gałąź tylna

Nervus femoralis. Nerw udowy.

Rami cutanei anteriores Gałęzie skórowe — **skórne** — przednie
Rami musculares Gałęzie mięśniowe
N. saphenus N. nożnicowy
Ramus infrapatellaris Gałąź podrzepkowa
Rami cutanei cruris mediales Gałęzie skórowe — **skórne** — goleni
przyśrodkowe

Plexus sacralis. **Splot kuprowy.**

Truncus lumbosacralis Pień lędźwiokuprowy
N. gluteus superior N. pośladkowy górny
N. gluteus inferior N. pośladkowy dolny
N. cutaneus femoris posterior N. skórowy — **skórny** — uda tylny
Nn. clunium inferiores Nn. pośladków tylne
Rami perineales Gałęzie kroczone

Nervus ischiadicus. Nerw kulszowy.

Rami musculares Gałęzie mięśniowe
N. peroneus communis N. strzałkowy wspólny
Rami musculares Gałęzie mięśniowe
N. cutaneus surae lateralis N. skórowy — **skórny** — łydki boczny
Ramus anastomoticus peroneus Gałąź zespalająca strzałkowa
N. peroneus superficialis N. strzałkowy powierzchowny
Rami musculares Gałęzie mięśniowe
N. cutaneus dorsalis medialis N. skórowy — **skórny** — grzbietowy
przyśrodkowy
N. cutaneus dorsalis intermedius N. skórowy — **skórny** — grzbietowy
pośredni
Nn. digitales dorsales pedis Nn. palcowe grzbietowe stopy
N. peroneus profundus N. strzałkowy głęboki
Rami musculares Gałęzie mięśniowe
Nn. digitales dorsales hallucis late-
ralis et digiti secundi medialis Nn. palcowe grzbietowe palucha bo-
czny i palca drugiego przyśrod-
kowy

N. tibialis	N. piszczelowy
Rami musculares	Gałęzie mięśniowe [goleni
N. interosseus cruris	N. międzykościowy—międzykostny—
N. cutaneus surae medialis	N. skórny — skórnny — łydki przy-
[N. suralis]	[N. łydkowy] [środkowy
Rami calcanei laterales	Gałęzie piętowe boczne
N. cutaneus dorsalis lateralis	N. skórny — skórnny — grzbietowy
	boczny
Rami calcanei mediales	Gałęzie piętowe przyśrodkowe
N. plantaris medialis	N. podeszwowy przyśrodkowy
Nn. digitales plantares communes	Nn. palcowe podeszwowe wspólne
Nn. digitales plantares proprii	Nn. palcowe podeszwowe właściwe
N. plantaris lateralis	N. podeszwowy boczny
Ramus superficialis	Gałąź powierzchowna
Nn. digitales plantares commu-	
nes	Nn. palcowe podeszwowe wspólne
Nn. digitales plantares proprii	Nn. palcowe podeszwowe właściwe
Ramus profundus	Gałąź głęboka

Plexus pudendus.**Splot sromowy—S. sromny.**

Nn. haemorrhoidales medii	Nn. odbytnicowe średnie
Nn. vesicales inferiores	Nn. pęcherzowe dolne
Nn. vaginales	Nn. pochwowe
N. pudendus	N. sromowy — N. sromny
Nn. haemorrhoidales inferiores	Nn. odbytnicowe dolne
N. perinei	N. kroczywy
Nn. scrotales posteriores	Nn. mosznowe tylne
Nn. labiales posteriores	Nn. wargowe tylne
N. dorsalis penis	N. grzbietowy prącia
N. dorsalis clitoridis	N. grzbietowy łechtaczki

Nervus coccygeus.**Nerw guzicowy.**

Plexus coccygeus	Splot guzicowy
Nn. anococcygei	Nn. odbytoguzicowe

Systema nervorum sym-
pathicum.**Układ nerwów współ-**
czulny.

Truncus sympathicus	Pień współczulny
Ganglia trunci sympathici	Zwoje pnia współczulnego

Plexus sympathici	Sploty współczulne
Ganglia plexuum sympathicorum	Zwoje splotów współczulnych

Pars cephalica et cervicalis s. sympathici.

Część głowowa i karkowa układu współczulnego.

Ganglion cervicale superius	Zwój karkowy górny
N. jugularis	N. jarzmowy
N. caroticus internus	N. tętnicy szyjowej wewnętrznej
Plexus caroticus internus	Splot tętnicy szyjowej wewnętrznej
Plexus cavernosus	Splot zatoki jamkówkowej tęgówki
Plexus arteriae cerebri anterioris	Splot tętnicy mózgowej przedniej
Plexus arteriae cerebri mediae	Splot tętnicy mózgowej średniej
Plexus arteriae chorioideae	Splot tętnicy naczyniówkowej
Plexus ophthalmicus	Splot okowy — S. oczny
Radices sympathicae ganglii ciliaris	Korzenie współczulne zwoju rzęskowego
Nn. carotici externi	Nn. tętnicy szyjowej zewnętrznej
Plexus caroticus externus	Splot tętnicy szyjowej zewnętrznej
Plexus thyroideus superior	Splot tarczycowy górny
Plexus lingualis	Splot językowy
Plexus maxillaris externus	Splot szczękowy zewnętrzny
Radix sympathica ganglii submaxillaris	Korzeń współczulny zwoju podszczękowego — Z. podzuchwowego
Plexus occipitalis	Splot potylicowy
Plexus auricularis posterior	Splot uchowy — uszny — tylny
Plexus temporalis superficialis	Splot skroniowy powierzchowny
Plexus maxillaris internus	Splot szczękowy wewnętrzny
Plexus meningeus	Splot oponowy
Plexus caroticus communis	Splot tętnicy szyjowej wspólnej
Rami laryngopharyngei	Gałęzie krtaniogardzielowe
Plexus pharyngeus ascendens	Splot tętnicy gardzielowej wstępującej
N. cardiacus superior	N. sercowy górny [ce]
Ganglion cervicale medium	Zwój karkowy średni
N. cardiacus medius	N. sercowy średni
Ganglion cervicale inferius	Zwój karkowy dolny
Ansa subclavia [Vieussenii]	Pętla podobojczykowa [Vieussens'a]
N. cardiacus inferior	N. sercowy dolny
Plexus subclavius	Splot podobojczykowy
Plexus mammarius internus	Splot sutkowy wewnętrzny
Plexus thyroideus inferior	Splot tarczycowy dolny
Plexus vertebralis	Splot kręgowy

**Pars thoracalis s.
sympathici.**

Ganglia thoracalia	Zwoje tułowiowe
N. splanchnicus major	N. wnetrznosciowy wielki
Ganglion splanchnicum	Zwój wnetrznosciowy
N. splanchnicus minor	N. wnetrznosciowy mały
Ramus renalis	Gałąż nerkowa
(N. splanchnicus imus)	(N. wnetrznosciowy najniższy)
Plexus aorticus thoracalis	Splot aorty tułowiowej
Plexus cardiacus	Splot sercowy
Plexus coronarius cordis anterior	Splot wieńcowy serca przedni
Ganglion cardiacum [Wrisbergi]	Zwój sercowy [Wrisberga]
Plexus coronarius posterior	Splot wieńcowy tylny
Rami pulmonales	Gałęzie płucowe — G. płucne
Plexus pulmonalis	Splot płucowy — S. płucny

**Część tułowiowa u.
współczulnego.**

**Pars abdominalis et
pelvina s. sympha-
thici.**

Ganglia lumbalia	Zwoje lędźwiowe
Ganglia sacralia	Zwoje kuprowe
Plexus aorticus abdominalis	Splot aorty brzuchowej — brzusznej
Plexus coeliacus	Splot żywotowy
Ganglia coeliaca	Zwoje żywotowe
Ganglion mesentericum superius	Zwój kręzkowy górny
Plexus phrenicus	Splot przeponowy
Ganglia phrenica	Zwoje przeponowe
Plexus hepaticus	Splot wątrobowy
Plexus lienalis	Splot śledzionowy
Plexus gastricus superior	Splot żołądkowy górny
Plexus gastricus inferior	Splot żołądkowy dolny
Plexus suprarenalis	Splot nadnerczowy
Plexus renalis	Splot nerkowy
Plexus spermaticus	Splot nasienny — S. nasienny
Plexus arteriae ovaricae	Splot tętnicy jajnikowej
Plexus mesentericus superior	Splot kręzkowy górny
Plexus myentericus	Splot mięśniówki jelita
Plexus submucosus	Splot podśluzówki jelita
Plexus mesentericus inferior	Splot kręzkowy dolny
Nn. haemorrhoidales superiores	Nn. odbytnicowe górne
Plexus haemorrhoidalis superior	Splot odbytnicowy górny
Plexus iliacus	Splot podlędźwiowy

**Część brzuchowa —
brzuszna — i miednicowa
u. współczulnego.**

Plexus hypogastricus	Splot podbrzuchowy — S. podbrzuszny
Plexus haemorrhoidalis medius	Splot odbytnicowy średni
Plexus prostaticus	Splot sterczowy
Plexus deferentialis	Splot nasieniowodowy
Plexus uterovaginalis	Splot macicopochwowy
Plexus vesicalis	Splot pęcherzowy
Nn. vesicales superiores	Nn. pęcherzowe górne
Nn. vesicales inferiores	Nn. pęcherzowe dolne
Plexus cavernosus penis	Splot jamkówkowy prącia
N. cavernosus penis major	N. jamkówkowy prącia wielki
Nn. cavernosi penis minores	Nn. jamkówkowe prącia mniejsze
Plexus cavernosus clitoridis	Splot jamkówkowy łechtaczki
N. cavernosus clitoridis major	N. jamkówkowy łechtaczki wielki
Nn. cavernosi clitoridis minores	Nn. jamkówkowe łechtaczki mniejsze
Plexus femoralis	Splot udowy
Plexus popliteus	Splot podkolanowy

Organa sensuum et In-
tegumentum com-
mune.

Narzędzia—**Organy**—zmy-
słowe—**zmysłów**—i powłoka
wspólna.

Organon visus.

**Narzędzie wzrokowe—
Organ wzroku.**

Oculus.

O k o.

Nervus opticus.

Nerw wzrokowy.

Vaginae n. optici Pochwy nerwu wzrokowego
Spacia intervaginalia Przestwory międzypochwowe

Bulbus oculi.

Gałka oka.

Polus anterior Biegun przedni
Polus posterior Biegun tylny
Aequator Równik
Meridiani Południki
Axis oculi externa Oś oka zewnętrzna
Axis oculi interna Oś oka wewnętrzna
Axis optica Oś wzrokowa
[Linea visus] [Linia widzenia]
Vesicula ophthalmica *Pęcherzyk okowy — P. oczny*
Caliculus ophthalmicus *Czareczka okowa — Cz. oczna*

**Tunica fibrosa
oculi.**

**Włóknówka oka
(Odziedza włókniana —
O. włóknista).**

Sclera.

Twardówka.

Sulcus sclerae Brózda twardówki
Rima cornealis Szpara rogówkowa

Sinus venosus sclerae [Canalis Schlemmi, Lauthi]	Zatoka żylna twardówki [Kanał Schlemma, Lautha]
Lamina fusca	Błaszka brunatna
Lamina cribrosa sclerae	Błaszka sitkowata twardówki
(Raphe sclerae)	(Szew twardówki)
(Funiculus sclerae)	(Powróżek twardówki)

Cornea.

Rogówka.

Annulus conjunctivae	Obrączka spojówki
Vertex corneae	Szczyt rogówki
Limbus corneae	Krawędź rogówki
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Epithelium corneae	Nabłonek rogówki
Lamina elastica anterior [Bowmani]	Błaszka sprężysta przednia [Bowmana]
Substantia propria	Istota—substancja—właściwa
Lamina elastica posterior [Demoursi, Descemeti]	Błaszka sprężysta tylna [Demours'a, Descemet'a]
Endothelium camerae anterioris	Śródbłonek (Wbłonek) izdebki przedniej

Tunica vasculosa oculi.

Odzież naczyniana—naczyniowa — oka.

Chorioidea.

Naczyniówka.

Lamina suprachorioidea	Błaszka nadnaczyniówkowa
Spatium perichorioideale	Przestwór przynaczyniówkowy
Lamina vasculosa	Błaszka naczyniana — B. naczyniowa
Lamina choriocapillaris	Błaszka naczyniówkowłoskowata
Lamina basalis	Błaszka podkładowa
(Raphe chorioideae)	(Szew naczyniówki)

Corpus ciliare.

Rzęskówka (Ciało rzęskowe).

Corona ciliaris	Korona rzęskówkowa
Processus ciliares	Wyrůstki rzęskówkowe
Plicae ciliares	Fałdy rzęskówkowe
Orbiculus ciliaris	Kółeczko rzęskówkowe
M. ciliaris	M. rzęskówkowy
Fibrae meridionales [Bruecke]	Włókna południkowe [Brückego]

Fibrae circulares [Muelleri]	Włókna okolne [Müllera]
Plexus gangliosus ciliaris	Splot zwojasty— zwojowy —rzęsków- [kowy]

I r i s.**Tęczówka.**

Margo pupillaris	Brzeg źrenicowy
Margo ciliaris	Brzeg rzęskówkowy
Facies anterior	Powierzchnia przednia
Facies posterior	Powierzchnia tylna
Annulus iridis major	Obrączka tęczówki większa
Annulus iridis minor	Obrączka tęczówki mniejsza
Plicae iridis	Fałdy tęczówki
Pupilla	Źrenica
M. sphincter pupillae	M. zwierający źrenicę
Stroma iridis	Osnowa tęczówki
M. dilatator pupillae	M. rozwierający źrenicę
Lig. pectinatum iridis	Wiąz grzebykowany tęczówki
Spatia anguli iridis [Fontanae]	Przestwory kątowe tęczówki [Fonta- nae]
Circulus arteriosus major	Kółko tętniczne— tętnicze —wielkie [ny]
Circulus arteriosus minor	Kółko tętniczne— tętnicze —małe
Membrana pupillaris	Blona źrenicowa

Stratum pigmenti.**Warstwa barwnika.**

Stratum pigmenti retinae	Warstwa barwnika siatkówki
Stratum pigmenti corporis ciliaris	Warstwa barwnika rzęskówki
Stratum pigmenti iridis	Warstwa barwnika tęczówki

Retina.**Siatkówka.**

Pars optica retinae	Część wzrokowa siatkówki
Ora serrata	Brzeżek piłowaty
Pars ciliaris retinae	Część rzęskówkowa siatkówki
Papilla n. optici	Brodawka n. wzrokowego
Excavatio papillae n. optici	Zagłębienie brodawki n. wzrokowego
Macula lutea	Plamka żółta
Fovea centralis	Dołek środkowy
Vasa sanguinea retinae	Naczynia krwionośne siat- k ó w k i
Circulus vasculosus n. optici [Hallera]	Kółko naczyniane — naczyniowe — n. wzrokowego [Hallera]
Arteriola [Venula] temporalis retinae superior	Tętniczka [żyłka] skroniowa siat- k ó w k i g ó r n a
Arteriola [Venula] temporalis retinae inferior	Tętniczka [żyłka] skroniowa siatków- k i d o l n a

Arteriola [Venula] nasalis retinae superior	Tętniczka [żyłka] nosowa siatkówki górna
Arteriola [Venula] nasalis retinae inferior	Tętniczka [żyłka] nosowa siatkówki dolna
Arteriola [Venula] macularis superior	Tętniczka [żyłka] plamkowa górna
Arteriola [Venula] macularis inferior	Tętniczka [żyłka] plamkowa dolna
Arteriola [Venula] retinae medialis	Tętniczka [żyłka] siatkówki przyśrodkowa

Camera oculi anterior. Izdebka oka przednia.

Angulus iridis Kąt tęczówki

Camera oculi posterior. Izdebka oka tylna.

Corpus vitreum. Szklówka (Ciało szkliste).

<i>A. hyaloidea</i>	<i>T. szklówkowa</i>
Canalis hyaloideus	Kanał szklówkowy
Fossa hyaloidea	Dół szklówkowy
Membrana hyaloidea	Błona szklówkowa
Stroma vitreum	Osnowa szklówki
Humor vitreus	Ciecz szklówki

Lens crystallina. Soczewka

Substantia lentis	Istota— substancya —soczewki
Substantia corticalis	Istota— substancya —korowa
Nucleus lentis	Jądro soczewki
Fibrae lentis	Włókna soczewki
Epithelium lentis	Nabłonek soczewki
Capsula lentis	Torebka soczewki
Polus anterior lentis	Biegun przedni soczewki
Polus posterior lentis	Biegun tylny soczewki
Facies anterior lentis	Powierzchnia przednia soczewki
Facies posterior lentis	Powierzchnia tylna soczewki
Axis lentis	Oś soczewki
Aequator lentis	Równik soczewki
Radii lentis	Promienie soczewki

Zonula ciliaris [Zinni] Pasek rzęskówkowy [Zinna].

Fibrae zonulares	Włókna paskowe
Spatia zonularia	Przestwory paskowe

Organa oculi accessoria.

Narzędzia—Organy—oka dodatkowe.

Musculi oculi, Fasciae orbitales.

Mięśnie oka, Powiezie oczodołowe.

M. orbitalis	M. oczodołowy
M. rectus superior	M. prosty górny
M. rectus inferior	M. prosty dolny
M. rectus medialis	M. prosty przyśrodkowy
M. rectus lateralis	M. prosty boczny
Lacertus musculi recti lateralis	Rozpostarcie m. prostego bocznego
Annulus tendineus communis [Zinni]	Obrączka ścięgnowata — ścięgnista — wspólna [Zinna]
M. obliquus superior	M. skośny górny
Trochlea	Bloczek
M. obliquus inferior	M. skośny dolny
M. levator palpebrae superioris	M. unoszący powiekę górną
Periorbita	Oczodołówka
Septum orbitale	Przegroda oczodołowa
Fasciae musculares	Powiezie mięśniowe
Fascia bulbi [Tenoni]	Powieź gałki [Tenona]
Spatium interfasciale [Tenoni]	Przestwór międzypowięziowy [Tenona]
Corpus adiposum orbitae	Ciało tłuszczowe oczodołu

Supercilium.

B r e w.

Palpebrae.

Powieki.

Palpebra superior	Powieka górna
Palpebra inferior	Powieka dolna
Facies anterior palpebrarum	Powierzchnia przednia powiek
Facies posterior palpebrarum	Powierzchnia tylna powiek
Rima palpebrarum	Szpara powiek
Commissura palpebrarum lateralis	Spoidło powiek boczne
Commissura palpebrarum medialis	Spoidło powiek przyśrodkowe
Angulus oculi lateralis	Kąt oka boczny
Angulus oculi medialis	Kąt oka przyśrodkowy
Limbi palpebrales anteriores	Krawędzie powiekowe przednie
Limbi palpebrales posteriores	Krawędzie powiekowe tylne
Tarsus superior	Tarczka górna
Tarsus inferior	Tarczka dolna
Lig. palpebrale mediale	Wiąz powiekowy przyśrodkowy

Raphe palpebralis lateralis	Szew powiekowy boczny
Glandulae tarsales [Meibomi]	Gruczoły tarczkowe [Meiboma]
Sebum palpebrale	Łój powiekowy
M. tarsalis superior	M. tarczkowy górny
M. tarsalis inferior	M. tarczkowy dolny

Conjunctiva.**Spojówka.**

Plica semilunaris conjunctivae	Fałda półksiężycowata spojówki
Caruncula lacrimalis	Mięsko łzowe
Tunica conjunctiva bulbi	Odzieżda spojówkowa gałki
Tunica conjunctiva palpebrarum	Odzieżda spojówkowa powiek
Fornix conjunctivae superior	Sklepienie spojówki górne
Fonix conjunctivae inferior	Sklepienie spojówki dolne
Gl. mucosae [Krausei]	Gr. śluzowe [Krausego]
Noduli lymphatici conjunctivales	Grudki chłonne spojówkowe
(Pinguecula)	(Tuszczczyk)

Apparatus lacrimalis. Przyrząd—Narząd—łzowy.

Glandula lacrimalis superior	Gruczoł łzowy górny
Glandula lacrimalis inferior	Gruczoł łzowy dolny
(Gl. lacrimales accessoriae)	(Gr. łzowe dodatkowe)
Ductuli excretorii [gl. lacrimalis]	Przewodniki wypustowe [gr. łzowego]
Rivus lacrimalis	Potok łzowy
Lacus lacrimalis	Jezioro łzowe
Puncta lacrimalia	Punkty łzowe
Ductus lacrimales	Przewody łzowe
Papillae lacrimales	Brodawki łzowe
Ampulla ductus lacrimalis	Bańka przewodu łzowego
Saccus lacrimalis	Worek łzowy
Fornix sacci lacrimalis	Sklepienie worka łzowego
Ductus nasolacrimalis	Przewód nosołzowy
Plica lacrimalis [Hasneri]	Fałda łzowa [Hasnera]
Lacrimae	Łzy

Organon auditus.**Narzędzie—Organ—słuchu.****Auris interna.****Ucho wewnętrzne.****Labyrinthus membranaceus.****Błędnik błoniany —
B. błoniasty.**

Ductus endolymphaticus	Przewód węłkonkowy (cieczy śród-błędnikowej)
----------------------------------	--

Saccus endolymphaticus	Worek wchłonkowy (cieczy śródbędnikowej)
Ductus utriculosaccularis	Przewód komóreczkoworeczkowy
Utriculus	Komóreczka
Ductus semicirculares.	Przewody półkołowe — P. półkoliste
Ductus semicircularis superior	Przewód półkołowy — półkolisty — górny
Ductus semicircularis posterior	Przewód półkołowy — półkolisty — tylny
Ductus semicircularis lateralis	Przewód półkołowy — półkolisty — boczny
Ampullae membranaceae	Bańki błoniane — B. błoniaste
Sulcus ampullaris.	Brózda bańkowa
Crista ampullaris.	Grzebień bańkowy
Ampulla membranacea superior	Bańka błoniana — błoniasta — górna
Ampulla membranacea posterior	Bańka błoniana — błoniasta — tylna
Ampulla membranacea lateralis	Bańka błoniana — błoniasta — boczna
Sacculus	Woreczek
Ductus reuniens [Henseni]	Przewód łączący [Hensena]
Maculae acusticae	Plamki słuchowe
Macula acustica utriculi	Plamka słuchowa komóreczki
Macula acustica sacculi	Plamka słuchowa woreczka
Otoconia	Kamyczki błędnikowe
Endolympha	Wchłonka (Ciecz śródbędnikowa)
Perilympha	Przychłonka (Ciecz przybędnikowa)
Spatium perilymphaticum	Przestwór przychłonkowy
Ductus perilymphatici	Przewody przychłonkowe
Ductus cochlearis	Przewód ślimakowy
Caecum cupulare	Kątnica osklepkowa
Caecum vestibulare	Kątnica przedsionkowa
Lamina basilaris	Błaszka podstawowa
Membrana vestibularis [Reissneri]	Błona przedsionkowa [Reissnera]
Lig. spirale cochleae	Wiąz węzownicowaty ślimaka
Prominentia spiralis	Wydatność węzownicowata
Stria vascularis	Prążka naczyńkowa
Sulcus spiralis	Brózda węzownicowata
Labium tympanicum	Warga bębenkowa
Foramina nervosa	Dziury nerwowe
Labium vestibulare	Warga przedsionkowa
Ganglion spirale cochleae	Zwój węzownicowaty ślimaka

Organon spirale [Cortii]	Narzędzie węzownicowate [Corti' ego]
Vasa auris internae	Naczynia ucha wewnętrzne go
A. auditiva interna	T. słuchowa wewnętrzna
Rami vestibulares	Gałęzie przedsionkowe
Ramus cochleae	Gałąź ślimakowa
Glomeruli arteriosi cochleae	Kłębuszki tętniczne— tętnicze —śli-
Vv. auditivae internae	Żż. słuchowe wewnętrzne [maka]
V. spiralis modioli	Ż. węzownicowata wrzecionka
Vas prominens	Naczynie wydadne
Vv. vestibulares	Żż. przedsionkowe
V. aquaeductus vestibuli	Ż. wodociągu przedsionka
V. canaliculi cochleae	Ż. kanalik ślimaka

Labyrinthus osseus.**Błędnik kostny.**

Vestibulum.

Przedsionek.

Recessus sphaericus	Zachyłek kulowaty
Recessus ellipticus	Zachyłek elipsowaty
Crista vestibuli	Grzebień przedsionka
Pyramis vestibuli	Piramida przedsionka
Recessus cochlearis	Zachyłek ślimakowy
Maculae cribrosae	Plamki sitkowate
Macula cribrosa superior	Plamka sitkowata górna
Macula cribrosa media	Plamka sitkowata średnia
Macula cribrosa inferior	Plamka sitkowata dolna
Canales semicirculares ossei	Kanały półkołowe— półkoliste —kostne
Canalis semicircularis superior	Kanał półkołowy — półkolisty — górny
Canalis semicircularis posterior	Kanał półkołowy — półkolisty — tylny
Canalis semicircularis lateralis	Kanał półkołowy — półkolisty — boczny
Ampullae osseae	Bańki kostne
Ampulla ossea superior	Bańka kostna górna
Ampulla ossea posterior	Bańka kostna tylna
Ampulla ossea lateralis	Bańka kostna boczna
Crura ampullaria	Odnogi bańkowe
Crus commune	Odnoga wspólna
Crus simplex	Odnoga pojedyncza

Cochlea.

Ślimak.

Cupula	Osklepek
Basis cochleae	Podstawa ślimaka
Canalis spiralis cochleae	Kanał węzownicowaty ślimaka
Modiolus	Wrzecionko
Basis modioli	Podstawa wrzecionka
Lamina modioli	Błaszka wrzecionka
Lamina spiralis ossea	Błaszka węzownicowata kostna
Hamulus laminae spiralis	Haczyk blaszki węzownicowatej
Scala vestibuli	Schody przedsionka
Scala tympani	Schody bębenka
Helicotrema	Dziurka ślimakowa
Lamina spiralis secundaria	Błaszka węzownicowata wtórna
Canalis spiralis modioli	Kanał węzownicowaty wrzecionka
Canales longitudinales modioli	Kanały podłużne wrzecionka

Meatus acusticus
internus.Przepust słuchowy we-
wnętrzny.

Porus acusticus internus	Otworek słuchowy wewnętrzny
Fundus meatus acustici interni	Dno przepustu słuchowego wewnętrz- nego
Crista transversa	Grzebień poprzeczny
Area n. facialis	Półko n. twarzowego
Area cochleae	Półko ślimaka
Tractus spiralis foraminosus	Pasma węzownicowate dziurko- wate
Area vestibularis superior	Półko przedsionkowe górne
Area vestibularis inferior	Półko przedsionkowe dolne
Foramen singulare	Dziura pojedyncza

Cavum tympani.

Jama bębenkowa.

Paries tegmentalis	Ściana pokrywkowa
Recessus epitympanicus	Zachyłek nadbębenkowy
Pars cupularis	Część osklepkowa
Paries jugularis	Ściana jarzmowa
Prominentia styloidea	Wydatność rylcowata
Paries labyrinthica	Ściana błędnikowa
Fenestra vestibuli	Okienko przedsionkowe
Fossula fenestrae vestibuli	Dołączynka okienka przedsionko- wego

Promontorium	Przedgórze
Sulcus promontorii	Brózda przedgórze
Subiculum promontorii	Podwalina przedgórze
Sinus tympani	Zatoka bębenkowa
Fenestra cochleae	Okienko ślimakowe
Fossula fenestrae cochleae	Dołączynka okienka ślimakowe- go
Crista fenestrae cochleae	Grzebień okienka ślimakowego
Processus cochleariformis	Wyrostek ślimakowaty
P ar i es m asto i de a	Ś ciana c ycowa
Antrum tympanicum	Nora bębenkowa
Prominentia canalis semicircularis lateralis	Wydatność kanału półkołowego — pó ł k ol i st e go — b oczn e go
Prominentia canalis facialis	Wydatność kanału n. twarzowe- go
Eminentia pyramidalis	Wyniosłość piramidowa — W. p ira- m idalna
Fossa incudis	Dół kowadełka
Sinus posterior	Zatoka tylna
Apertura tympanica canaliculi chordae	Otwór bębenkowy kanalik stru- ny
Cellulae mastoideae	Komórki cycowe
Cellulae tympanicae	Komórki bębenkowe
Paries carotica	Ściana tętnicy szyjowej
Paries membranacea	Ściana błoniana — Ś. b łonia- s ta

Membrana tympani.

Błona bębenkowa.

Pars flaccida	Część wiotka
Pars tensa	Część naprężona
Limbus membranae tympani	Krawędź błony bębenkowej
Plica malleolaris anterior	Fałda młotkowa przednia
Plica malleolaris posterior	Fałda młotkowa tylna
Prominentia malleolaris	Wydatność młotkowa
Stria malleolaris	Prażka młotkowa
Umbo membranae tympani	Pęp błony bębenkowej
Stratum cutaneum	Warstwa skórna
Annulus fibrocartilagineus	Obrączka włóknistochrzęstna — O. w łókn i stochrzę s tna
Stratum radiatum	Warstwa promienna
Stratum circulare	Warstwa okolna
Stratum mucosum	Śluzówka (Warstwa śluzowczana)

Ossicula auditus.**Kosteczki słuchowe.**

Stapes	Strzemię
Capitulum stapedis	Główka strzemia
Crus anterius	Odnoga przednia
Crus posterius	Odnoga tylna
Basis stapedis	Podstawa strzemia
Incus	Kowadełko
Corpus incudis	Ciało kowadełka
Crus longum	Odnoga długa
Processus lenticularis	Wyrostek soczewicowaty — W. soczewkowaty
Crus breve	Odnoga krótka
Malleus	Młotek
Manubrium mallei	Rękojeść młotka
Capitulum mallei	Główka młotka
Collum mallei	Szyjka młotka
Processus lateralis	Wyrostek boczny
Processus anterior [Folii]	Wyrostek przedni [Foli'ego]

Articulationes ossiculorum auditus.**Stawy kosteczek słuchowych.**

Articulatio incudomalleolaris	Staw kowadełkomłotkowy
Articulatio incudostapedis	Staw kowadełkostrzemienny
Syndesmosis tympanostapedis	Więzozrost bębenkostrzemienny

Ligg. ossiculorum auditus.**Więzy kosteczek słuchowych.**

Lig. mallei anterius	W. młotka przedni
Lig. mallei superius	W. młotka górny
Lig. mallei laterale	W. młotka boczny
Lig. incudis superius	W. kowadełka górny
Lig. incudis posterius	W. kowadełka tylny
Membrana obturatoria (stapedis)	Błona zasłonowa (strzemia)
Lig. annulare baseos stapedis	W. obrączkowy — obrączkowy — podstawy strzemia
[M. fixator baseos stapedis]	[M. utwierdzający podstawę strzemia]

Musculi ossiculorum auditus.**Mięśnie kosteczek słuchowych.**

M. tensor tympani	M. naprężający bębenek
M. stapedius	M. strzemienny

Tunica mucosa tympanica.**Śluzówka bębenkowa (Odziedza śluzowa).**

(Gl. tympanicae)	(Gr. bębenkowe)
Plica malleolaris posterior	Fałda młotkowa tylna
Plica malleolaris anterior	Fałda młotkowa przednia
Recessus membranae tympani anterior	Zachyłek błony bębenkowej przedni
Recessus membranae tympani superior	Zachyłek błony bębenkowej górny
Recessus membranae tympani posterior	Zachyłek błony bębenkowej tylny
Plica incudis	Fałda kowadełkowa
Plica stapedis	Fałda strzemieniowa
Membrana tympani secundaria	Błona bębenkowa wtórna

Tuba auditiva [Eustachii].**Trąbka słuchowa [Eustachiusza].**

Ostium tympanicum tubae auditivae	Ujście bębenkowe trąbki słuchowej
Pars ossea tubae auditivae	Część kostna trąbki słuchowej
Isthmus tubae auditivae	Cieśń trąbki słuchowej
Cellulae pneumaticae tubariae	Komórki powietrzne trąbkowe
Pars cartilaginea tubae auditivae	Część chrzęstna trąbki słuchowej
Cartilago tubae auditivae	Chrząstka trąbki słuchowej
Lamina [cartilaginis] medialis	Błaszka [chrząstki] przyśrodkowa
Lamina [cartilaginis] lateralis	Błaszka [chrząstki] boczna
Lamina membranacea	Błaszka błoniana— B. błoniasta
Tunica mucosa	Śluzówka (Odziedza śluzowa)
Gl. mucosae	Gr. śluzowe
Noduli lymphatici tubarii	Grudki chłonne trąbkowe
Ostium pharyngeum tubae auditivae	Ujście gardzielowe trąbki słuchowej

Meatus acusticus externus.**Przepust słuchowy zewnętrzny.**

Porus acusticus externus	Otworek słuchowy zewnętrzny
Incisura tympanica [Rivini]	Wcięcie bębenkowe [Rivin'a]
Meatus acusticus externus cartilagineus	Przepust słuchowy zewnętrzny chrzęstny
Cartilago meatus acustici	Chrząstka przepustu słuchowego
Incisurae cartilaginis meatus acustici externi [Santorini]	Wcięcia chrząstki przepustu słuchowego zewnętrznego. [Santorini'ego]
Lamina tragi	Błaszka skrawka

Auricula.

U c h o.

Lobulus auriculæ	Zrazik ucha (Płatek)
Cartilago auriculæ	Chrząstka ucha
Helix	Obrąbek
Crus helicis	Odnoga obrąbka
Spina helicis	Kolec obrąbka
Cauda helicis	Ogon obrąbka
Anthelix	Grobelka
Fossa triangularis [auriculæ]	Doł trójkątowaty — trójkątny — [ucha]
Crura anthelicis	Odnogi grobelki
Scapha	Łódź
Concha auriculæ	Małżowina ucha
Cymba conchæ	Czołno małżowiny
Cavum conchæ	Jama małżowiny
Antitragus	Przeciwskrawk
Tragus	Skrawek
Incisura anterior [auris]	Wcięcie przednie [ucha]
Incisura intertragica	Wcięcie międzyskrawkowe
(Tuberculum auriculæ [Darvini])	(Guzek ucha [Darwina])
(Apex auriculæ [Darvini])	(Wierzchołek ucha [Darwina])
Sulcus auriculæ posterior	Brózda ucha tylna
(Tuberculum supratragicum)	(Guzek nadskrawkowy)
Isthmus cartilaginis auris	Cieśń chrząstki ucha
Incisura terminalis auris	Wcięcie krańcowe ucha
Fissura antitragohelicina	Szelina przeciwskrawkoobrabkowa
Sulcus anthelicis transversus	Brózda grobelkowa poprzeczna
Sulcus cruris helicis	Brózda odnogi obrąbka
Fossa anthelicis	Doł grobelkowy
Eminentia conchæ	Wyniosłość małżowinowa
Eminentia scaphæ	Wyniosłość łodzi
Eminentia fossæ triangularis	Wyniosłość dołu trójkątowatego — trójkątnego
Ligg. auricularia [Valsalvæ]	Więzy uchowe — uszne — [Valsalv'y]
Lig. auriculare anterius	W. uchowy — uszny — przedni
Lig. auriculare superius	W. uchowy — uszny — górny
Lig. auriculare posterius	W. uchowy — uszny — tylny
M. helicis major	M. obrąbkowy wielki
M. helicis minor	M. obrąbkowy mały
M. tragicus	M. skrawkowy
(M. pyramidalis auriculæ [Jungi])	(M. piramidowaty — piramidalny — ucha [Junga])
M. antitragicus	M. przeciwskrawkowy
M. transversus auriculæ	M. poprzeczny ucha

M. obliquus auriculae M. skośny ucha
 (M. incisurae helcis [Santorini]) . . . (M. wcięcia obrąbkowego [Santorini'ego])

Organon olfactus.

Narzędzie — Organ — powonienia.

Organon gustus.

Narzędzie — Organ — smaku.

Calyculi gustatorii Czareczki smakowe

Integumentum commune.

Powłoka wspólna.

Cutis.

Skóra.

Sulci cutis Brózdy skóry
 Cristae cutis Grzebienie skóry
 Retinacula cutis Troczki skóry
 Toruli tactiles Kępki dotykowe
 Foveola coccygea Dołeczek guzicowy
 Lig. caudale Wiąz ogonowy

Epidermis.

Naskórek.

Stratum corneum Warstwa rogowata — **W. rogowa**
 Stratum germinativum [Malpighii] . . . Warstwa rozrodcza [Malpighi'ego]

Corium.

Skóra właściwa.

Tunica propria Włóściwka (Odzieżka właściwa)
 Corpus papillare Ciało brodawkowate
 Papillae Brodawki

Tela subcutanea.

Tkanka podskórowa — T. podskórna.

Panniculus adiposus Podkład tłuszczowy

Corpuscula nervorum terminalia.

Ciałka nerwów krańcowe (końcowe).

Corpuscula bulboidea [Krausei] . . . Ciałka opuszkowate [Krausego]
 Corpuscula lamellosa [Vateri, Pacinini] . . . Ciałka blaszkowate [Vatera, Pacini'ego]
 Corpuscula tactus [Meissneri] . . . Ciałka dotykowe [Meissnera]
 Corpuscula nervorum genitalia . . . Ciałka nerwów płciowe
 Corpuscula nervorum articularia . . . Ciałka nerwów stawowe

Pili.**Włosy.**

Lanugo	Meszek
Capilli	Włosy na głowie, czupryna
Supercilia	Brwi
Cilia	Rzęsy
Barba	Broda
Tragi	Włosy przewodu uchwego—usznego
Vibrissae	Włosy nozdrzy
Hirci	Włosy pod pachowe
Pubes	Włosy łonowe
Folliculus pili	Mieszek włosowy
Fundus folliculi pili	Dno mieszka włosowego
Collum folliculi pili	Szyjka mieszka włosowego
Papilla pili	Brodawka włosowa
Scapus pili	Łodyga włosowa
Radix pili	Korzeń włosowy
Bulbus pili	Opuszka włosowa (cebulka)
Mm. arrectores pilorum	Mm. przywłosowe (wznoszące włosy)
Flumina pilorum	Strumienie włosowe
Vortices pilorum	Wiry włosowe
(Vortex coccygeus)	(Wir guzicowy)

Ungues.**Paznogie.**

Matrix unguis	Macierz paznogia
Cristae matricis unguis	Grzebień macierzy paznogia
Sulcus matricis unguis	Brózdy macierzy paznogia
Vallum unguis	Wał paznogia
Corpus unguis	Ciało paznogia
Radix unguis	Korzeń paznogia
Lunula	Obłaczek
Margo occultus	Brzeg ukryty
Margo liber	Brzeg swobodny
Margo lateralis	Brzeg boczny
Stratum corneum unguis	Warstwa rogowata—rogowa—paznog-
Stratum germinativum unguis	Warstwa rozrodcza paznogia [cia

Glandulae cutis.**Gruczoły skóry.****Gl. glomiformes.****Gr. kłębkowate.**

Gl. sudoriferae	Gr. potowe
Corpus gl. sudoriferae	Ciało gr. potowego
Ductus sudoriferus	Przewód potowy
Porus sudoriferus	Otworek potowy

Sudor	Pot
Gl. ciliares [Molli]	Gr. rzęsowe [Molla]
Gl. circumanales	Gr. kołoodbytowe
Gl. ceruminosae	Gr. woszczkowe
Cerumen	Woszczek

Glandulae sebaceae.

Gruczoły łojowe.

Sebum cutaneum	Łój skórny
--------------------------	------------

Mamma.

Sutka.

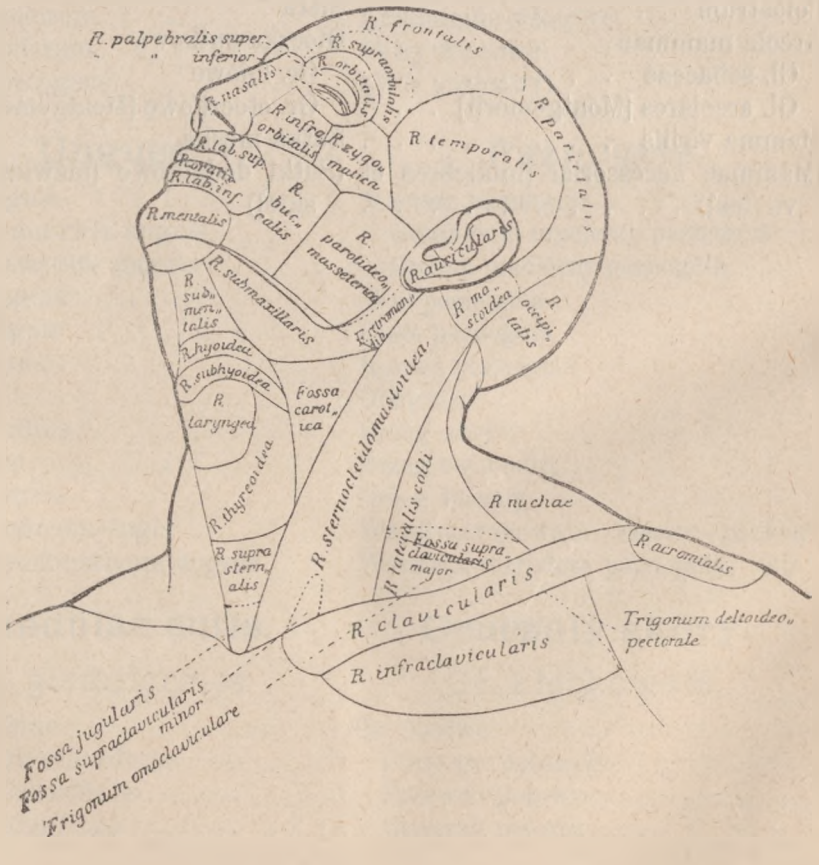
Papilla mammae	Brodawka sutkowa
Corpus mammae	Ciało sutki
Lobi mammae	Zrazy sutki
Lobuli mammae	Zraziki sutki
Ductus lactiferi	Przewody mlekonośne
Sinus lactiferi	Zatoki mlekonośne
Lac femininum	Mleko niewieście
Colostrum	Siara
Areola mammae	Otoczka sutkowa
Gl. sebaceae	Gr. łojowe
Gl. areolares [Montgomerii]	Gr. otoczkowe [Montgomeri'ego]
Mamma virilis	Sutka męska
(Mammae accessoriae [muliebres et vir les!])	(Sutki dodatkowe [niewieście i męskie])

Regiones corporis hu-
mani.

Okolice ciała ludz-
kiego.

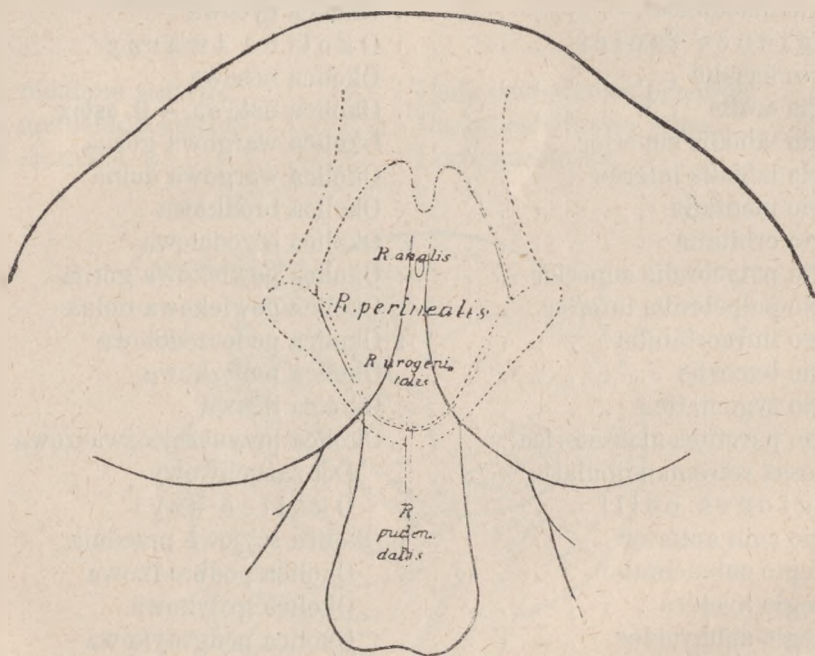
auctoribus Merkel, Rüdinger,
Toldt.

Linea mediana anterior Linia pośrodkowa przednia
Linea mediana posterior Linia pośrodkowa tylna
Linea sternalis Linia mostkowa

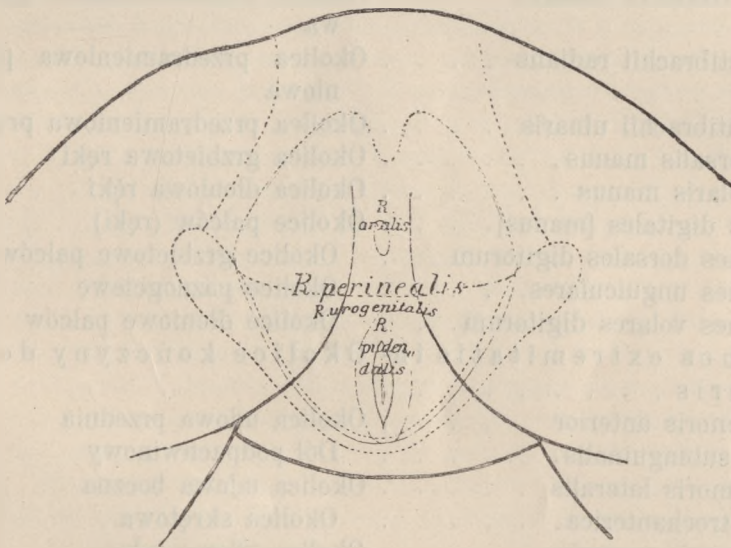
Linea parasternalis	Linia przymostkowa
Linea mamillaris	Linia suteczkowa
Linea axillaris	Linia pachowa
Linea scapularis	Linia łopatkowa
Regiones capitis	Okolice głowy
Regio frontalis	Okolica czołowa
Regio supraorbitalis	Okolica nadoczodołowa
Regio parietalis	Okolica ciemieniowa
Regio occipitalis	Okolica potylicowa
Regio temporalis	Okolica skroniowa
Regio auricularis	Okolica uchowa — O. uszna
Regio mastoidea	Okolica cycowa
Regiones faciei	Okolice twarzy
Regio nasalis	Okolica nosowa
Regio oralis	Okolica ustowa — O. ustna
Regio labialis superior	Okolica wargowa górna
Regio labialis inferior	Okolica wargowa dolna
Regio mentalis	Okolica bródkowa
Regio orbitalis	Okolica oczodołowa
Regio palpebralis superior	Okolica powiekowa górna
Regio palpebralis inferior	Okolica powiekowa dolna
Regio infraorbitalis	Okolica podoczodołowa
Regio buccalis	Okolica policzkowa
Regio zygomatica	Okolica licowa
Regio parotideomasserica	Okolica przyusznicowazwaczowa
Fossa retromandibularis	Dół zażuchwowy
Regiones colli	Okolice szyi
Regio colli anterior	Okolica szyjowa przednia
Regio submentalis	Okolica podbródkowa
Regio hyoidea	Okolica grdykowa
Regio subhyoidea	Okolica podgrdykowa
Regio laryngea	Okolica krtaniowa
Regio thyroidea	Okolica tarczycowa
Regio suprasternalis	Okolica nadmostkowa
Fossa jugularis	Dół jarzmowy
Regio submaxillaris	Okolica podszczękowa
Fossa carotica	Dół tętnicy szyjowej
Regio sternocleidomastoidea	Okolica mostkoobojczykowycowa
Fossa supraclavicularis minor	Dół nadobojczykowy mniejszy
Regio colli lateralis	Okolica szyjowa boczna
Fossa supraclavicularis major	Dół nadobojczykowy większy
Trigonum omoclaviculare	Trójkąt łopatkobojczykowy
Regio colli posterior	Okolica szyjowa tylna

Regio nuchae	Okolica karku
Fovea nuchae	Dołek karku
Regiones pectoris	Okolice piersiowe
Regio pectoris anterior	Okolica piersiowa przednia
Regio sternalis	Okolica mostkowa
Regio clavicularis	Okolica obojczykowa
Regio infraclavicularis	Okolica podobojczykowa
Trigonum deltoideopectorale	Trójkąt trójgranopiersiowy
Regio mammalis	Okolica sutkowa
Regio inframammalis	Okolica podsutkowa

Regio pectoris lateralis	Okolica piersiowa boczna
Regio axillaris	Okolica pachowa
Fossa axillaris	Dół pachowy
Regio costalis lateralis	Okolica żebrowa boczna
Regiones abdominis	Okolice brzuchowe— O. brzuszne
Regio epigastrica	Okolica nadbrzuchowa — O. nadbrzuszna
Regio hypochondriaca	Okolica podżebrowa
Regio mesogastrica	Okolica śródbrzuchowa — O. śródbrzuszna

Regio umbilicalis.	Okolica pępkowa
Regio abdominalis lateralis.	Okolica brzuchowa—brzuszna—bo- czna
Regio hypogastrica.	Okolica podbrzuchowa — O. podbrzu- szna
Regio pubica	Okolica łonowa
Regio inguinalis	Okolica pachwinowa
Regiones dorsi.	Okolice grzbietowe
Regio mediana dorsi	Okolica pośrodkowa grzbietu
Regio interscapularis	Okolica międzyłopatkowa
Regio scapularis.	Okolica łopatkowa
Regio suprascapularis.	Okolica nadłopatkowa

Regio infrascapularis	Okolica podłopatkowa
Regio lumbalis	Okolica lędźwiowa
Regio coxae	Okolica biodrowa
Regio sacralis.	Okolica kuprowa
Regio glutaea.	Okolica pośladkowa
Regio perinealis.	Okolica kroczoza
Regio analis	Okolica odbytoza
Regio urogenitalis	Okolica moczopłciowa
Regio pudendalis	Okolica sromowa — O. sromna
Regiones extremitatis su- perioris.	Okolice kończyny górnej
Regio acromialis.	Okolica barkowa

Regio deltoidea	Okolica trójgranowa— O. mięśnia trójgraniastego — (naramieniowa)
Regio brachii lateralis	Okolica ramieniowa boczna
Regio brachii medialis	Okolica ramieniowa przyśrodkowa
Regio brachii anterior.	Okolica ramieniowa przednia
Regio brachii posterior	Okolica ramieniowa tylna
Regio cubiti anterior	Okolica łokciowa przednia
Fossa cubitalis	Dół łokciowy (Przegub)
Regio cubiti posterior.	Okolica łokciowa tylna
Regio olecrani.	Okolica wyrostka łokciowego
Regio cubiti lateralis	Okolica łokciowa boczna
Regio cubiti medialis	Okolica łokciowa przyśrodkowa
Regio antibrachii volaris.	Okolica przedramieniowa dłoniowa
Regio antibrachii dorsalis	Okolica przedramieniowa grzbietowa
Regio antibrachii radialis	Okolica przedramieniowa promieniowa
Regio antibrachii ulnaris	Okolica przedramieniowa przętowa
Regio dorsalis manus.	Okolica grzbietowa ręki
Regio volaris manus	Okolica dłoniowa ręki
Regiones digitales [manus].	Okolice palców (ręki)
Regiones dorsales digitorum	Okolice grzbietowe palców
Regiones unguiculares.	Okolice paznogie
Regiones volares digitorum.	Okolice dłoniowe palców
Regiones extremitatis inferioris	Okolice kończyny dolnej
Regio femoris anterior	Okolica udowa przednia
Fossa subinguinalis.	Dół pod pachwinowy
Regio femoris lateralis	Okolica udowa boczna
Regio trochanterica.	Okolica skrzętowa
Regio femoris posterior	Okolica udowa tylna
Regio femoris medialis	Okolica udowa przyśrodkowa
Regio genu anterior	Okolica kolanowa przednia
Regio patellaris	Okolica rzepkowa
Regio genu posterior	Okolica kolanowa tylna
Fossa poplitea (Poples)	Dół podkolanowy (Przegub)
Regio cruris anterior	Okolica goleniowa przednia
Regio cruris posterior.	Okolica goleniowa tylna
Regio suralis	Okolica łydkowa
Regio cruris lateralis	Okolica goleniowa boczna
Regio cruris medialis	Okolica goleniowa przyśrodkowa
Regio malleolaris lateralis	Okolica kostkowa boczna
Regio malleolaris medialis	Okolica kostkowa przyśrodkowa
Regio retromalleolaris lateralis	Okolica zakostkowa boczna

Regio retromalleolaris medialis	Okolica zakostkowa przyśrodkowa
Regio calcanea	Okolica piętowa
Regio dorsalis pedis	Okolica grzbietowa stopy
Regio plantaris pedis	Okolica podeszwowa stopy
Regiones digitales pedis	Okolice palcowe stopy
Regiones dorsales digitorum pedis	Okolice grzbietowe palców stopy
Regiones unguiculares	Okolice paznogiowe
Regiones plantares digitorum pedis	Okolice podeszwowe palców stopy

Objaśnienia do wykazu nazw.

Znaczenie większości wyrazów, umieszczonych w niniejszym wykazie, jest takie, jakie im nadają nowsze podręczniki anatomii, zwłaszcza GEGENBAUERA, którego podręcznik wszak od początku wzięto za podstawę w układaniu tego słownika. Mamy atoli w anatomii nazwy, które różne podręczniki objaśniają rozmaicie. Komisya także odstąpiła miejscami od określeń, powszechnie w podręcznikach używanych. Najprzedniejszym zadaniem niniejszych objaśnień ma być ustalenie znaczenia nazw, różnie dotąd tłumaczonych, jako też uzasadnienie nazw, przez komisję wprowadzonych. Za drugi obowiązek uważam sobie złożenie relacyi z prac wstępnych i zapoczątkowań, które wyszły z łona komisyi. Pomiędzy nimi znajdują się bez wątpienia i takie, które tym razem nie stały się jeszcze rozstrzygającymi, jednakże przy następnej sposobności znów podjęte będą i, być może, z lepszym skutkiem. Objąsnienia nasze nie mają charakteru wyczerpujących sprawozdań literackich, mają na widoku raczej cel praktyczny, mianowicie wyraźne ustalenie pojęcia; dawniejsze i nowsze piśmiennictwo poruszają o tyle tylko, o ile tego wymaga cel zamierzony.

Objąsnienia, wzięte z zeszytów po głosowaniu, oznaczono za pomocą (głos.), zredagowane przez KRAUSEGO — (Kr.).

Akcentowanie. W Monachium komisya postanowiła dodać do samogłosek pewne znaki długości i t. p., ażeby zapewnić sobie właściwe ich wymawianie. W zeszycie głosowania, dotyczącem mięśni, mamy przeto: *mm. rhomboideus, geniohyoidēus, solēus*. W ostatniej redakcyi znów usunięto te znaki z wielu powodów. Niewiadomo, gdzie sprawę tę zacząć i na czem ją skończyć, np. *cervicis, coccygeus, perforans, procerus, thoracis*. W niektórych wyrazach trudno jest wyrazić akcent, np. *radicis*; po niemiecku akcentuje się istotnie: *Radischesen*, po włosku zaś: *radice*. Na wyrazach wziętych z greckiego, należałoby właściwie położyć akcenty, których nie posiada język łaciński, np. *τριγωνον, trigonum*. Wreszcie, tablice przeznaczone są nie tylko dla niemieckich studentów, lecz

także dla obcokrajowców; dla tych akcenty na niektórych wyrazach tego rodzaju byłyby wprost niezrozumiałe. Jak wiadomo, każdy naród wymawia wyrazy łacińskie na swój sposób, a sposób wymawiania, praktykowany w Niemczech, nie zupełnie zgadza się ze staro-rzymskim; filolodzy języków klasycznych, nie posiadając mowy danego kraju, nie mogą rozmówić się po łacinie z obcymi kolegami. Sami specjaliści nie zgadzają się co do akcentu niektórych wyrazów, a wszak pod tym względem większość nie może zadecydować. Zważywszy to wszystko, zdaje się, iż lepiej jest pominąć zupełnie znaki akcentowania (Kr.).

Z ogólniejszych projektów najdalej sięga projekt v. KÖLLIKERA, dotyczący usunięcia określeń „tylny i przedni, górny i dolny“. Projekt ten będzie niżej omówiony szczegółowiej. Przedewszystkiem urzeczywistnienie jego należy do przyszłości, gdyż komisya, podczas poszczególnych głosowań, stale sprzeciwiała się zasadom, wyrażonym w projekcie. Warto jednak przyjrzeć się, w jaki sposób v. KÖLLIKER potrafił, przez odpowiednią zamianę wyrazów, ominąć liczne trudności, wynikające z rzezonnych zasad. Mówi tedy:

M. serratus dorsalis major [zamiast *posticus caudalis*],

M. serratus dorsalis minor [zamiast *posticus cranialis*],

M. rectus nuchae major [zamiast *m. capitis dorsalis major*],

M. obliquus capitis i *m. obliquus atlantis* [zamiast *m. obliquus capitis cranialis* i *caudalis*],

M. rectus colli major [zamiast *m. rectus capitis ventralis major*],

M. serratus magnus [zamiast *m. serratus ventralis major*].

Inny projekt, dotyczący orientowania się w jednej części ciała, wyszedł od KRAUSEGO. Według jego zdania należy zaprzestać uważać położenie przedramienia z k. promieniową na zewnątrz za prawidłowe, gdyż jest ono nienaturalne, a obrać natomiast dla wszystkich części ramienia nazwy takie, ażeby stosowały się do każdego położenia ramienia w przestrzeni. Można to osiągnąć przez zamianę przymiotników „*lateralis* i *medialis*“ na *radialis* i *ulnaris*. Ledwie jednak zaczęliśmy konsekwentnie zamieniać nazwy, już napotkamy trudności, z powodu nazw: *n. radialis* i *n. ulnaris*. Gdybyśmy zechcieli nazwę *n. cutaneus antibrachii lateralis* (od *n. musculocutaneus*) zamienić na *n. cutaneus antibrachii radialis*, to nastąpiłoby nieuniknione pomieszanie nerwu tego z gałęziami skórnymi nerwu promieniowego. Przyznając w zupełności słuszność KRAUSEMU, nie mogliśmy jednak zdecydować się na urzeczywistnienie jego projektu.

Oznaczenie położenia i kierunku części ciała.

Z pośród określeń wytycznych, *transversalis* oznacza poprzeczny względem osi ciała, a *transversus* poprzeczny względem osi danego organu. Wyrazu *intermedius* (pośrędni), używamy tam,

gdzie chodzi o wyrażenie położenia pośredniego pomiędzy *medialis* (przysrodkowy) i *lateralis* (boczny), a to dla uniknięcia zestawień dwóch podobnie brzmiących wyrazów *medius* i *medialis*. Po między wyrazami *anterior* (przedni) i *posterior* (tylny) lub *externus* (zewnątrzny) i *internus* (wewnętrzny) można używać nadal przymiotnika *medius* (średni).

v. KÖLLIKER zaproponował, jak powiedziałem wyżej, ażeby wyrazy *anterior* i *posterior* zastąpić wyrazami *ventralis* (brzusznym) i *dorsalis* (grzbietowym), we wszystkich tych przypadkach, gdzie to jest pożądanem ze względu na anatomie porównawczą, a zwłaszcza anatomie zwierząt domowych ssących, t. j. tam, gdzie wyrazy *anterior* i *posterior* mają swe istotne znaczenie, tylko w pionowej postawie człowieka. Zgodnie z tą zasadą, należy mówić o brzusznych (*ventralis*) i grzbietowych (*dorsalis*) korzeniach nerwów rdzeniowych, o brzuszny i grzbietowy brzegu wątroby i t. d. Natomiast w dalszym ciągu można używać nazw: przedni i tylny koniec mózgu, przedni i tylny nerw piszczelowy, ponieważ określenia te zachowują swą wartość także u czworonożnych.

Przyznajemy zalety, jakie posiada taka ścisłość mowy, mimo to komisya nie mogła się zdecydować na przeprowadzenie tej zasady w słowniku. Sposób ten nastęrcza różne trudności i niedogodności, tembardziej, iż jednocześnie należałoby wyrazy *superior* i *inferior* zastąpić wyrazami *cranialis* (czaszkowy) i *caudalis* (ogonowy). *Facies cranialis hepatis*, *facies caudalis hepatis* i tym podobne nazwy wydają nam się obecnie jeszcze trochę dziwnymi. Musielibyśmy mówić także zamiast *colon ascendens* i *descendens*, *colon craniale* i *colon caudale*. Pozostawimy to chwilowo czasowi, czy zechce on wyrzec się stanowczo obecnego sposobu mówienia, zastosowanego do pionowej postawy ciała, czy też nie.

System nazw wytycznych, nadający się dla całego królestwa zwierzęcego, starał się ułożyć F. E. SCHULZE, po części oparty na pracach amerykańców na tem polu. SCHULZE wyłożył zasady swego systemu anatomom na zebraniu w Gietyndze; system ten stał się następnie przedmiotem obrad w Towarzystwie zoologicznym, zasiadającym jednocześnie ¹⁾.

Główna zasada, na której system SCHULZEGO polega, jest ta, ażeby położenie pograniczne oznaczać za pomocą końcówki *an*, kierunek za pomocą końcówki *ad*, końcówkę zaś *al* zachować dla zwykłego określenia okolicy, np. *dorsan*—na granicy grzbietu, *dorsad*—ku grzbietowi, *dorsal*—w okolicy grzbietu.

Co do tego projektu, to możemy także jeszcze poczekać, o ile zjedna on sobie ogólną zgodę i rozpowszechnienie. Możemy postąpić tak dlatego,

¹⁾ *Verhandlungen der deutschen zoologischen Gesellschaft auf der 3 Jahresversammlung in Göttingen.* Lipsk 1894 str. 10.

że projekt ten nie znalazł nigdzie zastosowania w naszym mianownictwie. Sam osobiście wahałbym się nieco umieścić różnicę znaczenia w samej końcówce; wszak wielu ma godny nagany zwyczaj w piśmie i mowie obcinać końcówki, a tem bardziej końcówki *ad, al, an* łatwo ulegną pomieszaniu z przyczyny podobieństwa dźwięku.

Za istotne zubożenie naszej mowy uważam wprowadzenie wyrazu *rostrum* w znaczeniu bieguna głowowego osi ciała. Jako wyraz ontogenetyczny uważam za niezbędny przymiotnik *rostralis* (dziobowy) (*proralis* EHLERSA lub *acralis* FRORIEPA). *Rostrum* ciała zarodka we wczesnym okresie przypada w okolicy *area reuniens*¹⁾, a *rostrum* ukształtowanego ciała na krawędzi fałdy pyskowej (nos, dziób i t. d.²⁾. O ile chodzi o określenie kierunku w kadłubie, wystarczają używane dotychczas przeciwstawniki *cranialis* i *caudalis* (czaszkowy i ogonowy).

**Gruczoły (*glandulae*), gruczoły chłonne (*lymphoglandulae*),
grudki chłonne (*noduli lymphatici*).**

Mianownictwo nasze podaje obok nazwy: gruczoły (*glandulae*) jeszcze nazwę gruczoły chłonne (*lymphoglandulae*); należy dodać, że druga nazwa zetknęła się z żywą opozycją. Kolega TOLDT gorąco przemawiał za nazwą *noduli lymphatici*; na ostatniem jednak głosowaniu, komisya odrzuciła ten wyraz większością głosów i podług mnie zupełnie słusznie.

Ustalenie pojęcia, co stanowi najogólniejszą cechę „gruczołów“ sprawiało już dawniejszym anatomom sporo trudności. Na pierwszym planie stawiano zawsze: postać odosobnioną i ścisłe utkanie; dowodzi tego łaciński wyraz „*glandula*“ i, zdaje się, także grecki „*ἀδρῆν*“³⁾. Następnie uważano, zwłaszcza na podstawie iniekcji RUYSCHA, wielką obfitość naczyń za główną cechę wszystkich gruczołów; nie mniejszy nacisk kładziono także na chemiczną działalność gruczołów i tworzenie się w nich szczególnych soków, różniących się od krwi, jako na zasadniczą ich właściwość⁴⁾. Główną trudnością ustalenia cech, które znamionowałyby wszystkie gruczoły, oddawna była ta okoliczność, iż mamy gruczoły, nie posiadające przewodów wydzielniczych, tak zwane „gruczoły niezupełne“ („*unvollkommene Drüsen*“) podług J. FR. MECKELA, który przypuszczał, że naczynia chłonne zastępują w nich przewody wydzielnicze⁵⁾.

1) *Archiv. für An. und Phys.* 1894, str. 314.

2) *Arch. für An. und Phys.* 1892, str. 400 i n.

3) Podług orzeczenia znanego filologa, mogącego służyć za autorytet, wyraz *ἀδρῆν* pochodzi od pierwiastku *ἀδ*, wyrażającego pojęcie pełności, nasycenia.

4) Porównaj określenie gruczołów w J. FR. MECKELA *Handbuch der menschlichen Anatomie*. Halle 1815. I, 627 i u E. H. WEDERA w HILDEBRAND-WEDERA *Handbuch der Anatomie*. Brunswik 1830. I, 432.

5) MECKEL, w i. m. 647. Na korzyść swego poglądu, oprócz obfitości naczyń chłonnych w rzeczonych organach, M. podnosi tę okoliczność, iż nadnercze, tarczycy a grasicy leżą w pobliżu przewodu tułowiowego (*ductus thoracicus*).

Następnie E. H. WEBER wprowadził ogólnie odtąd przyjęty jasny i dobrze obmyślany podział gruczołów na dwie główne grupy: gruczoły naczyniowe (*Gefäßdrüsen*) i wydzielnicze (*Ausscheidungsdrüsen*), czyli gruczoły bez przewodów wydzielniczych i gruczoły z przewodami. Gruczoły naczyniowe WEBER podzielił znów na chłonne (*Lymphdrüsen*) i krwionaczyniowe czyli gruczoły naczyń krwionośnych (*Blut—oder Blutgefäßdrüsen*), do których zaliczył gruczoł tarczowy, grasicę i śledzionę. Ten podział zasadniczy znajduje się także w podstawowym dziele o gruczołach Joh. MÜLLERA. Założenie Joh. MÜLLERA polega na tem, że gruczoły naczyniowe w zupełności składają się z naczyń, i dlatego też jest rozumiałem, że zaliczył do nich taki organ, jak łożysko¹⁾. Nazywa je kłębkami naczyniowymi (*Gefäßknäuel*) lub zwojami naczyniowymi (*Gefäßganglien*), i przez to wprowadza do nauki o gruczołach nazwę, używaną naprzód w chirurgii, a następnie w nauce o nerwach, dla dwóch rozmaitych tworów. Wyraz *ganglion* znajduje się, podług HYRTL²⁾, już u HIPPOKRATESA i GALENA i zdaje się oznaczać owe zgrubienia pochwę ścięgowych, które w potocznej mowie noszą nazwę martwych kości (*Ueberbeine*). Pochodzenie tego wyrazu jest niewiadome. Porównanie zgrubień pnia współczulnego granicznego (*sympathischer Grenzstrang*) z owymi tworami (*ganglia*) znajduje się u GALENA. Użycie wyrazu *ganglion* w znaczeniu gruczołów naczyniowych było przeto dalszem przeniesieniem pierwotnego znaczenia, które nie przyczyniło się zupełnie do zrozumienia odnośnych organów. Jeżeli dalej, skutkiem, być może, błędnego mniemania histologicznego użyto niemieckiego wyrazu „*Nervenknotten*“ w znaczeniu zwojów nerwowych, jeżeli następnie przyłączono do tego nazwę „*Gefäßknotten*“, która w tłumaczeniu łacińskiem dała „*nodii vasculares*“ (resp. *nodii*

¹⁾ Joh. MÜLLER *De glandularum secretentium structura*. Lipsk 1830.

Str. 27. „itaque ex solis vasis constatae sunt, tanquam vasorum glomeres s. ganglia vascularia, in quibus liquores advecti per vascula innumera minima dividuntur, ut deinde in communem circulum revehantur.“ „Sunt autem glandulae hujus generis, seu ganglia vascularia duplicia:

I. *Ganglia vascularia sanguinea...* II. *Ganglia vascularia lymphatica...*“ Wyraz „*Ganglions lymphatiques*“ znajdujemy u anatomów francuskich już przed Joh. MÜLLEREM, jako to u CLOQUET, *Traité d'Anatomie* 1822. II. 500, natomiast BICHAT, *Anatomie descriptive* 1802, Tom III. 431. mówi jeszcze o „*Glandes des absorbants*“. W pierwszym wydaniu CRUVEILHIER *Anatomie descriptive* 1834. Tom III. 352, znajdują następującą wzmiankę: „*Les vaisseaux lymphatiques rencontrent des petits corps gangliiformes, glandes conglobées des anciens, appelés aujourd'hui ganglions lymphatiques d'après l'analogie que SOEMERING a établie entre ces renflements et les ganglions nerveux.*“ W Th. SÜMMERINGA *Gefäßlehre*. Frankfurt 1792, str. 438, części te nazywają się „*Saugaderdrüsen (glandulae conglobatae)*“. Wyraz *ganglia lymphatica* nie spotyka się jeszcze, natomiast jednak uwagę: *Sie (die Saugaderdrüsen) gehören zu den Saugadern, wie die Nervenknotten zu den Nerven.*“ Tego rodzaju niewyraźne analogie można było przeprowadzać w przedhistorycznych czasach przeszłego stulecia, dziś one nie mają racji bytu.

²⁾ HYRTL, *Onomatologia anatomica*. Wiedeń 1880, str. 32.

lymphatici), to jest to jedynie zamianą wyrazów, której dałoby się nie jedno zarzucić pod względem rzeczowym i wyrazowym.

Sądy o gruczołach z przewodem wydzielniczym i bez takowego uległy znacznej zmianie po wprowadzeniu do histologii pojęcia o komórce. Pierwszą i najważniejszą zdobyczą było, przyłączenie do ogólnych dotychczasowych cech gruczołów jeszcze jednej, bardzo znamiennej i ogólnej: wszystkie organy, mogące być uważane za gruczoły, posiadają miąższ komórkowy. Z postępem prac histologicznych, znaczenie komórek gruczołowych wysuwało się coraz bardziej na pierwszy plan w gruczołach wydzielniczych; wkrótce doszło nawet do tego, że mówiono o „gruczołach jednokomórkowych.“ Atoli i dla gruczołów, nieposiadających przewodów wydzielniczych, dało się wprowadzić zupełnie określone pojęcia histologiczne na miejsce niejasnych dotychczasowych wyobrażeń o kłębkach naczyniowych. We wszystkich takich organach stałą cechą było obfite skupienie komórek. Skutkiem tego zdobyto punkty, mające duże znaczenie dla charakterystyki i podziału gruczołów. Badania embryologiczne wykazały, iż wszystkie gruczoły wydzielnicze pochodzą z listków nabłonkowych i to tak dalece, że pojęcia o komórce nabłonkowej i gruczołowej, jako też o powierzchni nabłonkowej i gruczołowej przechodzą jedno w drugie w wielu punktach. Do gruczołów pochodzenia i natury nabłonkowej, zaliczamy jednak także gruczoł tarczowy i przysadkę mózgową, t. j. organy, które przedtem zaliczano do gruczołów naczyniowych. Gruczoł tarczowy i przysadka są gruczołami, które miały po zątkowo przewody wydzielnicze, lecz wczesnie je utraciły.

Skoro gruczoły nabłonkowego pochodzenia tworzą grupę naturalną, to niemniej naturalną grupę można było im przeciwstawić od połowy wieku bieżącego, mianowicie grupę organów gruczołowych, ściśle scharakteryzowaną przez prace BRÜCKEGO, KÖLLIKERA, BILLROTHA, moje, H. FREYA, F. SCHMIDTA i innych; do tych organów da się zastosować nazwa gruczołów naczyniowych, w całym znaczeniu tego wyrazu. Należą do nich: śledziona, gruczoły chłonne, grasicca, migdałki, gruczoły mieszkowe korzenia języka i wszystkie te drobne organy, tkwiące w śluzówkach kiszek i innych części, które oddawna nazywano niewłaściwie mieszkowymi (*follicularis*), mieszkami Peyera (*folliculi Peyeri*), mieszkami samotnymi, [obecne grudki chłonne (*noduli lymphatici*).] To, że należą one do jednej wspólnej grupy, wypływa z pokrewieństwa ich budowy histologicznej, ich stosunku do układu krwionośnego i stąd, że wszystkie one wytwarzają komórki, przechodzące wprost do żył lub do naczyń chłonnych. Znamienną tkankę prawdziwych gruczołów naczyniowych nazwałem swojego czasu adenoidalną¹⁾, a KÖLLIKER

¹⁾ H^{is}, Badania nad gruczołami, należącymi do układu chłonnego, w SEEBOLD und KÖLLIKER'S *Zeitschrift* T. X. str. 334 ff. i badania nad budową gruczołów Peyera

dodał później do tego określenia jeszcze nazwę tkanki komórkotwórczej (*cytogenes Gewebe*). Prócz wymienionych organów natury gruczolowej, spotykamy tkankę adenoidalną w postaci rozlanej, przedewszystkiem w śluzówce kiszki. Wszędzie przedstawia się ona jako przylegająca do odziedzy zewnętrznej (*adventitia*) włoskowatych naczyń krwionośnych delikatna, z nitek splecioną siatka, w oczkach której widać ciała białe. Tkanke adenoidalną zaliczamy do tkanek łącznych. Jaką rolę odgrywają pierwiastki (*Anlagen*) nabłonkowe w powstawaniu tej tkanki, to musi pozostać do czasu nierozstrzygniętą kwestyą; co się tyczy grasicy, to wiemy, że tu pierwiastek nabłonkowy daje początek organowi rozwiniętemu. To samo podają w ostatnich czasach o śledzionie i grudkach kiszkiowych (*Darmknötchen*). O sprawie histologicznych przemian można w danym przypadku myśleć, co się komu podoba, to jednakże jest pewnem, że w organach, powstałych z tkanki adenoidalnej, nie może być mowy o tkance nabłonkowej¹⁾.

Na mocy wyżej nazkicowanych poglądów, uwzględniając jednocześnie mój podział tkanek na archiblastyczne i parablastyczne, zaleciłem przed 13 laty następujący podział gruczolów:²⁾.

A. *Gruczoly o miąższu archiblastycznym.*

I. Gruczoly wydzielnicze:

Gruczoly z przewodem wydzielniczym.

Jajniki.

II. Gruczoly niewydzielające czyli rzekome:

Gruczoł tarczowy, przysadka mózgowa, nadnercze.

B. *Gruczoly o miąższu parablastycznym.*

Prawdziwe gruczoly naczyniowe:

Śledziona, gruczoly chłonne, grasicca, gruczoly mieszkowe (*Balgdrüsen*) i migdałki, mieszkki kiszkiowe (*Darmfollikel*) i t. d.

Przystąpiwszy do mianownictwa gruczolów, a zwłaszcza do oceniania stanowiska, jakie zajmują gruczoly chłonne, sekcyja zetknęła się znowu bardzo blisko z kwestyą ugrupowania należących tu organów, przeto

T. XI str. 423 — Na wyraz „*nodulus*“ *lymphaticus* zgodziłem się, gdyż i mnie nazwa „*Follikel*“ sprawiała stale trudności. O mieszkach można było stale mówić w kiszkiach lecz w żaden sposób w migdałach. W każdym bądź razie należy dodać, że nazwa „*nodulus*“ przyjęła się dziś dzięki głównie obecnie używanym środkom utrwalającym, wywołującym silne stwardnienie. Tkanke świeżych grudek (*noduli*) jest, ogólnie biorąc, pulchniejszą niż tkanki sąsiednie. W znaczniejszej mierze stosuje się to do tych miejsc, które nazwałem dawniej *vacuolae* gruczolów chłonnych i mieszków kiszkiowych (*Darmfollikel*) a które FLEMING przerobił na „*Secundärknötchen*.“

¹⁾ Porównaj o tem v. BRUNS w MERKEL-BONNET, *Ergebnisse etc.* rok 1893.

²⁾ *Archiv. für An. und Phys.* 1882. str. 109.

staraliśmy się pogodzić co do szematu klasyfikacji, który możnaby zaproponować komisji. Osobiście byłem za wprowadzeniem podziału na gruczoły wydzielnicze (*glandulae evehentes*) i naczyniowe (*vasculares*) jednakże WALDEYER nie mógł się nań zgodzić, ze względu na niektóre wątpliwości, dotyczące rozwoju. Zaproponował on ze swej strony podział na gruczoły otwarte (*glandulae apertae*) i zamknięte (*clausae*); podział taki ma to jedno za sobą, iż opiera się jedynie na stosunkach anatomicznych, nie poruszając historii rozwoju, histologii lub fizjologii. Po pewnych dysputach zgodziłem się na projekt w tej formie, w której go też wręczyliśmy członkom komisji pod głosowanie.

Glandula apertae.

(incl. Ovarium)

*Tonsilla tubaria**Tonsillae intestinales (Peyeri)**Noduli lymphatici**Glandulae clausae.**Thymus**Lien**Lymphoglandulae**Tonsillae**Tonsilla palatina**Tonsilla pharyngea**Tonsilla lingualis**Glandula thyreoidea**Glandula suprarenalis**Hypophysis*

Propozycja ta nie uzyskała ogólnej aprobaty. Przy obecnym stanie rzeczy komisja nie chciała się wdawać w kwestyę podziału gruczołów. Gdyby mi jeszcze raz wypadło wypowiedzieć swoje własne przekonanie, co do najstosowniejszego podziału gruczołów, uczyniłbym to w sposób następujący:

*Glandulae epitheliales.**Glandulae vasculares
[Organa adenoidea].***Gl. evehentes [apertae]***Lymphoglandulae***Gl. clausae***Noduli lymphatici**Gl. thyreoidea**Tonsillae**Hypophysis**Thymus**Gl. suprarenales**Lien*

Ponieważ komisja porzuciła sprawę najstosowniejszego podziału gruczołów, mógłbym więc i ja jej tu nie poruszać, o ile nie zachodziłaby ważna potrzeba zebrania właściwych gruczołów naczyniowych w jedną wspólną grupę. Jeżeli w nowszych podręcznikach śledziona i grasica, starodawnym zwyczajem, umieszczone są obok gruczołu tarczowego i nadnercza, jako gruczoły naczyniowe (*Blutgefäßsdrüsen*), lub jeżeli w jednym rozdziale książki rozpatruje się „grudki chłonne”, w innym śledziona, w trzecim grasica, owdzie znów migdałki i gruczoły Peyera, bez zwrócenia

uwagi na to, że wszystkie te organy znajdują się w blizkiem pokrewieństwie anatomicznem, histologicznem i fizyologicznem, to jest to, podług mnie, pozostawanie na tym stopniu rozwoju naukowego, który liczy już blisko cztery dziesiątki lat.

Jakże mamy nazwać te organy, znajdujące się w bezpośrednim stosunku do układu naczyniowego i do tworzenia krwi, skoro niewolno nam nazywać ich gruczołami? Czy *nodus* jest istotnie stosowniejszą dla nich nazwą i czy można śledzionę i grasicę nazywać *nodi vasculares*? Stara nazwa: gruczoły naczyniowe, odpowiada, sędzę, dziś jeszcze najlepiej anatomicznemu i fizyologicznemu stanowisku tych tworów, a różnica pomiędzy gruczołami nabłonkowymi i naczyniowymi jest taka, że da się z łatwością objaśnić każdemu studentowi.

Części ciała; nazwy ogólne.

(*partes; termini generales*).

Rozdział zatytułowany: Części ciała, zawiera zestawienie zewnętrznie różniących się odcinków ciała. Niektóre z wyszczególnionych tam nazw, powtarzają się w rozdziałach specjalnych.

Kłęb i kłębik (*thenar* i *hypothenar*) umieszczono pomiędzy częściami ciała, chociaż, jak KRAUZE zauważył, *hypothenar* oznacza miseczkę dłoniową, używaną do picia, a *thenar* — mięśnie dłoni lub podeszwy. Używanie tych wyrazów pomiędzy anatomami w znaczeniu kłębu palca wielkiego i palca małego, pochodzi podobno od RIOLANA (1649). KÖLLIKER zalecił nazwę *thenar pollicis* i *thenar digiti minimi*, TOLDT — *thenar* i *antithenar*.

Spis nazw ogólnych (*termini generales*) zawiera wyrazy, powtarzające się często pod względem anatomicznym. Wyrazy, występujące tylko raz jeden, jak np. *petiolus*, zostały pominięte.

Discus znaczy krąg (*Scheibe*), *meniscus* — łękotka (półksiężyc).

Nauka o kościach (*Osteologia*).

W tej wielostronnie opracowanej dziedzinie, możemy poprzestać na niewielu objaśnieniach.

Lejek sitowy (*infundibulum ethmoidale*). Do tego wyrazu przytaczam objaśnienie SAPPEY'A (*Traté d'Anatomie* 3 wyd. I. str. 152): „Otwór w przedniej części średniego przepustu nosowego prowadzi do przednich komórek kości sitowatej; największa z nich odpowiada otworowi łączącemu. Ponieważ komórka ta wydłuża się z dołu ku górze, jest szerszą u góry niż u dołu i skutkiem tego ma podobieństwo do lejka, więc nosi nazwę lejka (*infundibulum*). Lejek łączy się w górnym

swym końcu z odpowiednią zatoką czołową, dolny jego koniec prowadzi tak do średniego przepustu nosowego, jak i do zatoki szczękowej.“ Porównaj prócz tego podręcznik LANGER-TOLDTA (5 wyd. str. 74).

Gładyszka (*glabella*). Jak W. KRAUSE zauważył ¹⁾, nazwa ta bywa używaną po części dla oznaczenia przestrzeni nad łukami brwiowymi, pomiędzy nimi a guzami czołowymi, po części dla oznaczenia przestrzeni ponad korzeniem nosa, pomiędzy łukami brwiowymi (*Stirnasenwulst*, według uchwały antropologów w Frankfurcie). Komisya pojmuje ten wyraz w ostatniem znaczeniu.

Dół łodziowaty blaszki przyśrodkowej skrzydlika (*fossa scaphoidea laminae medialis proc. pterygoidei*) oznacza według THANE'GO ²⁾ wgłębienie, w którym bierze początek m. naprężający żagiel podniebienny (*m. tensor veli palatini*).

Kręgi (*Vertebrae*). Komisya włączyła do swego spisu nazwy: *processus transversus* (bocznik) i *processus costarius* (wyrostek żebrowaty). W podręczniku GEGENBAUERA część bocznika (*processus transversus*), która pozostaje po odłączeniu wyrostka żebrowatego, nosi nazwę wyrostka bocznego (*processus lateralis*). W ten sposób mamy na kręgosłupie

karkowym $processus transversus = \begin{cases} proc. lateralis & i \\ proc. costarius & \end{cases}$ natomiast podział

LANGERA jest taki: $processus lateralis = \begin{cases} proc. transversus & i \\ proc. costarius & \end{cases}$

Brózdy przydołkostawowe (*sulci paraglenoidales*) są to, podług LÖHRA ³⁾, brózdy, służące do przyczepu więzów i znajdujące się zwłaszcza na przednim i tylnym brzegu powierzchni uchowatej (*facies auricularis*) kości podłędźwiowych (*oss. ilium*). Przednią brózdę nazywano zwykle *sulcus praeauricularis*. (Kr.)

Kresa pośrednia [grzebienia kości podłędźwiowej] [*linea intermedia cristae ossis ilium*] jest to linia mięśniowa kości podłędźwiowej, którą dawniej nazywano wargą średnią, *labium medium*.

Skrzydło kości podłędźwiowej (*ala ossis ilium*) jest to t. zw. „Darmbeinschaufel”.

Nauka o więzach (*Syndesmologia*).

Jak wzmiankowaliśmy wyżej, nauka o więzach, w obecnej swej postaci, jest dziełem TOLDTA, który wszystkie swe projekty nazw oparł na nowych preparatach. Rozdział ten wymaga bardzo niewiele objaśnień:

¹⁾ *Archiv für An. und Phys.* 1881. Str. 420.

²⁾ *Anatomy of Quain.* 10. ed. II str. 45.

³⁾ *Anatomischer Anzeiger.* 1894. Nr. 17. str. 521.

Wiąz dodatkowy dłoniowy (*resp.* podeszwowy) [*lig. accessorium volare (resp. plantare)*] są to napięte włókna, które powodują po stronie dłoniowej każdego stawu śródreżopaliczkowego (*articulatio metacarpophalangea*) zgrubienie torebki stawowej i znajdują się w związku bezpośrednim z więzmem pochwowatym (*lig. vaginale*) odpowiednich ścięgien mm. zginających (*lig. transversum* HYRTLA, *Schneenrolle* LANGEGO).

Wiąz napięstka dłoniowy (*lig. carpi volare*) jest to *lig. carpi volare commune* podręczników.

Wiąz napięstka poprzeczny (*lig. carpi transversum*) jest to *lig. carpi volare transversum s. proprium*.

Wiąz skokopiętowy przedni (*lig. talocalcaneum anterius*) [TOLDT] jest to pomocniczy wiąz przedniej części torebki stawu skokopiętowego (*capsula articularis talocalcanea*) i znajduje się w zatoce stępu (*sinus tarsi*), bezpośrednio na przedniej stronie stawu skokopiętowego, w pewnym odstępnie poza więzmem skokopiętowym międzykostnym (*lig. talocalcaneum interosseum*) [TOLDT].

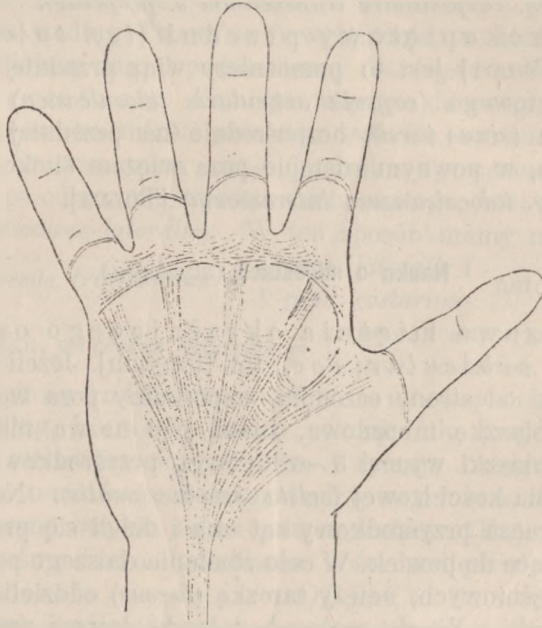
Nauka o mięśniach (*myologia*).

Część łzowa mięśnia okrężającego oka (*pars lacrymalis m. orbicularis oc.*) [M. HORNERI]. Jeżeli odpreparujemy mięśnie powieki od strony oczodołu, napotkamy poza workiem łzowym czworoboczną blaszkę mięśniową, znaną pod nazwą mięśnia Hornera. Wysokość tej blaszki wynosi 5—6^{mm}, brzeg przyśrodkowy przyczepiony jest do grzebienia kości łzowej (*crista ossis lacrymalis*). Nazewnątrż mięsień ten przekracza przyśrodkowy kąt oka i dzieli się przez to na dwie odnogi, wchodzące do powiek. W celu zbadania dalszego przebiegu dwóch tych odnóg mięśniowych, należy tarczkę (*tarsus*) oddzielić od tylnej powierzchni powieki. Wtedy można bez trudu dojrzeć przejście włókien mięśnia Hornera w pasma włókien mięśnia okrężającego (*m. orbicularis*), leżące najbliżej szpary powiek. Niektóre pęczki, należące do tylnej powierzchni, przebiegają nakrzyż, od dolnego brzegu mięśnia Hornera ku górnej powiece i naodwrot. Po tem odkryciu mięsień Hornera należy uważać za część składową mięśnia okrężającego. Główna masa włókien znajduje się w połączeniu z więzmem powiekowym przyśrodkowym (*lig. palpebrale mediale*), leżącym przed workiem łzowym, część zaś łzowa (*pars lacrymalis*) przebiega za workiem łzowym¹⁾

M. czworograniasty wargi górnej (*m. quadratus labii superioris*) przyjęto z trzema głowami: głowa kątowna (*caput*

¹⁾ Przedstawienie mięśnia Hornera na przecięciach i bardzo pouczający rysunek poziomego przecięcia okolicy worka łzowego znajduje się w *topografische Anatomie* J. GERLACHA Monachium i Lipsk. Str. 172 i n.

angulare), głowa podoczodołowa (*c. infraorbitale*) i głowa licowa (*c. zygomaticum*). To spotkało się z pewną opozycją. KRAUSE wyraził się już w pierwszym zeszycie głosowania przeciw połączeniu trzech mięśni (*mm. levator labii superioris proprius, levator labii superioris alaeque nasi i zygomaticus minor*) w jeden i dodał, że w ten sposób otrzymujemy cztery nazwy zamiast trzech. SCHWALBE oponował jeszcze energiczniej od KRAUSEGO przeciw podciągnięciu oddzielnych mięśni pod jedną nazwę, jak np. *triceps surae* (m. trójgłowy łydki) i *quadratus labii superioris* (m. czworograniasty wargi górnej). Jednakowoż protest jego nie zwycię-

Rys 1.

Fasciculi transversi [aponeurosis palmaris]. Lig. natatorium BRAUNEGO według rysunku ze spuścizny po BRAUNEM.

zył. Oczywiście dawniejsze długie nazwy miały w sobie coś odstrasza-
jącego. Uproszczenie byłoby tu możliwe; tak np. SCHWALBE chciał na
miejsce dawniejszych m. unoszących (*levatores*) wprowadzić *labialis su-*
perior i *nasolabialis*.

Szew skrzydlikożuchwowy (*raphe pterygomandibularis*) podług WALDEYERA zamiast *lig. pterygomandibulare* (HENLE) ponieważ nie jest to wiąz właściwy. (Kr.)

Przeciw tworzeniu nazw mięśni kości grdykowej, przyjętemu większością
głosów komisji, mianowicie *m. omohyoideus* (m. łopatkogrdykowy), *sterno-*

hyoideus (m. mostkogrdykowy) i t. d. oponował v. KÖLLIKER, na tej zasadzie, iż *hyoideus* oznacza jakoby podobny do kości grdykowej, zalecił natomiast *hyalis*, m. *omohyalis*, *sternohyalis* i t. d.

M. sternocleidomastoideus (m. mostkoobojczykowy) dostąpił w Monachium napowrót wszystkich swych praw, na przekór wszelkim nowym propozycjom. THEILE ¹⁾ podzielił mięsień ten na dwie części i nazwał je: *nutatores capitis*; T. rozróżnia *nutator internus* i *externus*. Od członków komisji napłynęły następujące propozycje: m. *quadriceps colli* lub m. *sternocleidooccipitomastoideus* od v. BARDELEBENA, m. *biceps colli* od v. KÖLLIKERA, m. *obliquus colli* od TOLDTA.

Pęczki poprzeczne (rozścięgni dłoniowego) [*fasciculi transversi (aponeurosis palmaris)*] nie oznaczają zwykłych włókien poprzecznych rozścięgni; nazwę tę obrano raczej dla więzu, który BRAUNE, podług mnie bardzo trafnie, nazwał *lig. natatorium*. Wiąz ten, którego istnienie i znaczenie pierwszy BRAUNE, zdaje mi się, dobrze ocenił, składa się z silnych pasem włókien poprzecznych, leżących bezpośrednio pod skórą i łączących podstawy palców. Krótką wzmiankę o nim znajdujemy w pracy M. GRAPOWA ²⁾, dokonanej pod kierunkiem BRAUNEGO. Załączam szkic więzu, rzucony według rysunku ze spuściłny po BRAUNEM. Krótką wzmiankę o *lig. natatorium* BRAUNEGO, znajdujemy już na rysunku u SAPPEY'A ³⁾. Pomiędzy pasmami podłużnymi, przebiegającymi do podstaw palców („*bandelettes*“), SAPPEY przedstawia system włókien poprzecznych, wypełniających bez przerwy przestrzeń prawie do osady palców. Poprzeczne te pasma wyprowadza on od główek kości dłoniowych. BRAUNE i GRAPOW objaśniają fizjologiczne znaczenie tego układu głównie w ten sposób, że pomiędzy włóknami *lig. natatorii* i właściwej powięzi dłoniowej znajdują się spore otwory, przez które przechodzą żyły; skutkiem tego urządzenie to nabiera znaczenia narządu ssącego.

M. pochylony najmniejszy (*scalenus minimus*) jest małym mięśniem, znajdującym się pomiędzy spletem ramieniowym (*plexus brachialis*) a tętnicą podobojczykową (*art. subclavia*); zaczyna się od wyrostka poprzecznego (bocznika) 6 lub też 6 i 7 kręgu szyjowego i przyczepia się do pierwszego żebra, a dalej do osklepka opłucnej (*Pleurakuppel*). Mięsień ten opisał już ALBIN, a ZUCKERKANDL wyjaśnił jego znaczenie jako napinacza osklepka opłucnej ⁴⁾. Na 60 trupów ZUCKERKANDL znalazł mięsień ten 22 razy po obydwu stronach, 12 razy tylko po stronie prawej,

1) W. Th. SOEMMERINGA powtórnie opracowanej Anatomii. Tom. III, 1, str. 180.

2) O anatomicznem i fizjologicznem znaczeniu rozścięgni dłoniowego. *Arch. für A. und P.* 1897. str. 155.

3) *Traité d'Anatomie*. 1876. II. str. 363.

4) *HIS und BRAUNE Zeitschrift für Anatomie und Entwicklungsgeschichte*. 1877. T. I. str. 56 i n.

9 razy tylko po stronie lewej, a 17 razy nie znalazł go zupełnie. Jeżeli mięśnia brak, to na jego miejscu znajdujemy pasek więzowy, idący od dolnych kręgów szyjowych do osklepka opłucnej i do pierwszego żebra, t. z. *lig. costopleurovertebrale* Zuckerkandla.

Wiąz procowaty prącia (*ligamentum fundiforme penis*). Pod nazwą: *lig. suspensorium penis superficiale s. elasticum*, LUSCHKA ¹⁾ opisał szeroki pas, utworzony wyłącznie z włókien elastycznych; poczyną się on od kresy białej (*linea alba*), mniej więcej o trzy palce nad spojeniem łonowem, i obejmuje prącie dwoma ramionami, splatającemi się u dołu. Pas ten sprężysty bywa niekiedy rozwinięty bardzo silnie, część jego włókien może także przejść na mosznę. Na wniosek BRAUNEGO i mój narząd ten we wcześniejszem głosowaniu nazwano *funda penis*, redakcyja ostatecznie zamieniła tę nazwę na *lig. fundiforme*.

Dziedzinę dołków pachwinowych komisyya na obradach w Monachium uporządkowała w ten sposób, iż przyjęła tylko dwa dołki pachwinowe, boczny i przyśrodkowy, a dołek, znajdujący się ku środkowi od więzu pępkowego bocznego (*ligamentum umbilicale laterale*), nazwała dołkiem nadpęcherzowym (*fovea supravesicalis*). SCHWALBE dołączył do odpowiedniego głosowania wykaz tablicowy nazw z 11 niemieckich, 4 francuskich i 2 angielskich podręczników. Jedenastu, z tych siedemnastu przytoczonych autorów, rozróżniało trzy dołki pachwinowe, boczny, pośrodkowy i przyśrodkowy, natomiast u FÜHRERA, RICHETA i SAPPEY'A dołek, najbardziej ku środkowi położony, nosi oddzielną nazwę: *fovea pubovesicalis*.

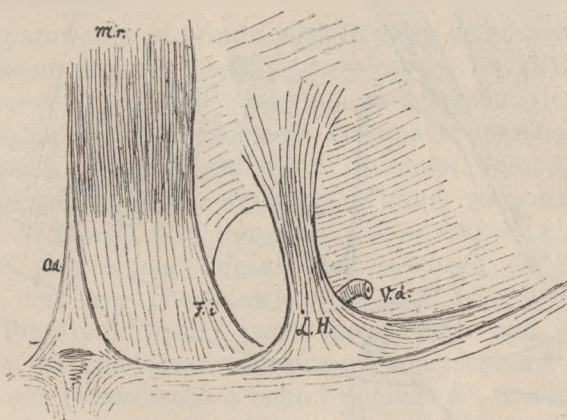
W ścisłym otóż związku z przyśrodkowym dołkiem pachwinowym znajdują się dwa te twory, które BRAUNE rozróżnia jako więzy HENLEGO i HESSELBACHA i które stoją w naszym wykazie pod nazwą *falx* (*aponeurotica*) *inguinalis* [sierp (rozścięgniasty) pachwinowy] i *ligam. interfoveolare* (Hesselbachi) [wiąz międzydołkowy (Hesselbacha)]. Twory te wymagają specjalnego opisu w tem miejscu.

Po usunięciu otrzewnej od strony tylnej, znajdujemy, przy należytem naprężeniu ściany brzusznej, pomiędzy miejscem przyczepu mięśnia prostego (*m. rectus*) i wewnętrzną obrączką pachwinową, dwa pasma silnych włókien. Jedno z nich, szerząc się ku górze i ku dołowi, tworzy przyśrodkową granicę wewnętrzej obrączki pachwinowej, drugi natomiast wydaje się być sierpowatym rozszerzeniem ścięgna mięśnia prostego. BRAUNE, który najpierw rozróżnił te pasma włókniste, nazywa pasmo przylegające do m. prostego więzem Henlego, a graniczący z obrączką pachwinową — więzem Hesselbacha ²⁾. Zarówno wiąz HENLEGO jak i HES-

¹⁾ *Topografische Anatomie des Beckens*. Str. 320.

²⁾ BRAUNE, *Das Venensystem des menschlichen Körpers*. 1884, Tekst str. 66.

SELBACHA nadto znajdują się w szerokim połączeniu z więzłem POU-PARTA. Pomiędzy więzłem HENLEGO a HESSELBACHA znajduje się wypełniony luźną tkanką otwór, w który można z łatwością wetknąć palec. Otwór ten jest przyśrodkowym dołem pachwinowym. Po usunięciu tkanki luźnej, zamykającej otwór, można przezeń dotrzeć do zewnętrznej obrączki pachwinowej, a wtedy palec znajdzie się pomiędzy dwoma, jeden za drugim, systemami ostro wystających zasłonek, więzłów Henlego i Hesselbacha z tyłu, a brzegami zewnętrznej obrączki pachwinowej z przodu. Pasy Hesselbacha i Henlego leżą w ścianie tylnej kanału pachwinowego. Im szerszy jest wiąz, zwłaszcza ostatni, tem ciałniejszą jest przestrzeń przyśrodkowego dołu pachwinowego i tem mniejsze jest usposobienie do powstawania bezpośrednich przepuklin pachwinowych.

Rys. 2.

Granice przyśrodkowego dołu pachwinowego, odpreparowane z zewnątrz.

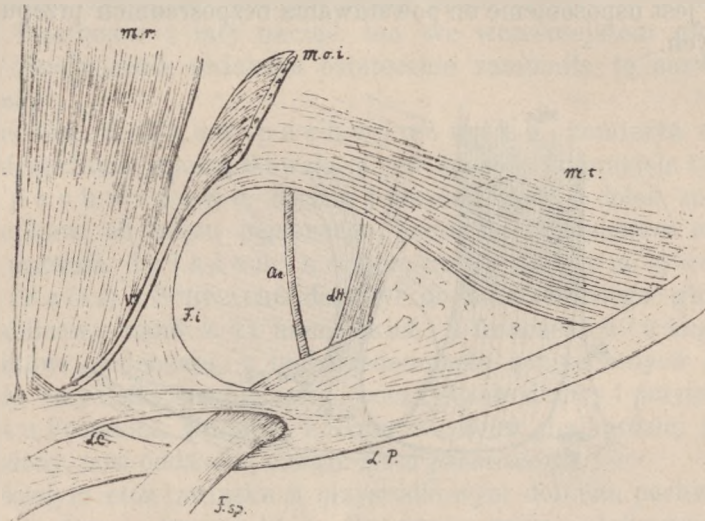
Ad. *Adnvinculum lineae albae.* *F. i.* *falx inguinalis* [wiąz Henlego podług BRAUNEGO]. *L.H.* *lig. interfoveolare* [wiąz Hesselbacha podług BRAUNEGO]. *Mr. M.* *rectus abdominis.* *V. d.* *Vas deferens.*

Wytwór, który BRAUNE nazwał „wiązem Hesselbacha“, jest znakomicie przedstawiony na rozmaitych tablicach (III, IV, X, XI i XV) pracy HESSELBACHA ¹⁾, która stała się podstawą nauki o przepuklinach. Przedstawia się on w postaci płyty włóknistej, rozszerzonej ku górze i ku dołowi i umieszczonej pomiędzy przyśrodkowym dołem pachwinowym a wewnętrzną obrączką pachwinową. Mniej wyraźnie HESSELBACH przedstawił to w tekście. Błona, którą nazwał „wewnętrznym więzłem pachwinowym“ (*inneres Leistenband*), składa się z włókien silniejszych,

¹⁾ *Untersuchungen über Leisten und Schenkelbrüche.* Würzburg 1814.

przebiegających ponad kanałem udowym, i słabszych, skierowanych wprost ku górze. Błona znajduje się w związku z mięśniami brzucha i współdziała z nimi. Nazewnątrż od brzegu mięśnia prostego błona jest cienką i wiotką, a niekiedy wyciąga się tu w płytki dołek, skierowany ku przedniej obrączce pachwinowej.

HENLE, w swej nauce o mięśniach, opisuje (1 wyd. str. 71) pod nazwą *ligam. inguinale internum mediale* płytę włóknistą, przylegającą ku pośrodkowi częścią swych włókien, pochodzących i ku górze dążących od linii podłędźwio-grzebykowej (*linea ileopectinea*), do brzegu mięśnia prostego. Pozornie jest to rozszerzenie bocznego ścięgna mięśnia prostego i na ze-

Rys. 3.

Granice przyśrodkowego dołu pachwinowego, odpreparowane z przodu. Rozściętno mięśnia skośnego zewnętrznego (*m. obliq. ext.*) oddzielono aż do wąskiego dolnego odcinka, przechodzącego w wiąz Pouparta. Od mięśnia skośnego wewn. (*m. obl. int.*) pozostała także tylko wązka resztką (*M. o. i.*). Od mięśnia prostego (*M. r.*) usunięto przedni istek jego pochwy, za wyjątkiem wąskiego paska (*v*). *M. pyramidalis* również jest usunięty. Widać przejście ścięgna m. poprzecznego (*m. transversus abd.*) w sierp pachwinowy (*falk inguinalis*), i przyłączenie jego do pochwy m. prostego bezpośrednio i do ścięgna m. prostego pośrednio. *L. H.* wiąz Hesselbacha. *L. C.* wiąz Collesa. *F. sp.* *Funiculus spermaticus*. *A. e.* *Arteria epigastrica inferior*.

wnątrż dochodzi do wewnętrznej obrączki pachwinowej. W innym miejscu (fig. 32) HENLE przedstawia tę płytę włóknistą na rysunku, na którym nie odróżnia przyśrodkowego dołu pachwinowego. W ten sposób *lig. ing. int. mediale* HENLEGO obejmuje nie tylko przylegającą do mięśnia prostego płytę, którą BRAUNE nazwał więzem Henlego, lecz jednocześnie i nieodseparowany od niego wiąz Hesselbacha.

Zamiast imion własnych, wprowadzonych przez BRAUNEGO, zaleciliśmy wprowadzenie nazw: *aponeurosis falciiformis (m. recti abdominis)* i *lig. interfoveolare (Hesselbachi)*. Pierwszą nazwę zamieniliśmy potem na *falx (aponeurotica) inguinalis* z następujących powodów. *Lig. interfoveolare* zawiera zawsze włókna mięśniowe, skierowane łukowato ku górze, aż do m. poprzecznego, z którym stale bezpośrednio się zlewają. BRAUNE nazwał włókna te, za przykładem LUSCHKI, *m. puborectalis*; pragnąłem tu wprowadzić do naszego mianownictwa nazwę *m. interfoveolaris*, miałem jednak za sobą mniejszość.

Powyższy rysunek, przedstawiający preparat z tyłu, daje niezupełne pojęcie o więzach Henlego i Hesselbacha. Obadwa więzy stoją w zupełnie określonym stosunku do mięśnia poprzecznego brzucha, jak to BRAUNE przedstawił.

Przy preparowaniu od przodu więz Henlego przedstawia się jako wygięte przedłużenie ścięgna mięśnia poprzecznego; styka się wprost z pochwą m. prostego i tylko pośrednio ze ścięgnem jego. HENLE już zwrócił uwagę na łączność bocznego ścięgna m. prostego z pochwą. Wiąz Hesselbacha może górnymi swymi pęczkami, wstępującymi za dolne pęczki mięśnia poprzecznego, wejść aż do tylnej pochwy mięśnia prostego i dojść do brzegu linii Douglasa. BRAUNE powiada, że więz Hesselbacha jest przyczepem mięśnia poprzecznego do ściany miednicy. Stosunek ten jest przedstawiony na tabl. 10 wielkiego atlasu żył BRAUNEGO. Przyśrodkowy dół pachwinowy może być przeto uważany za szczelinę w ścięgnie przyczepowem m. poprzecznego, idącą skośnie pomiędzy więzem Hesselbacha z boku i Henlego ku środkowi. W zastępstwie tablicy BRAUNEGO, znajdującej się w nielicznych rękach, załączam szkic tych stosunków według preparatów prof. SPALTEHOLZA. Chcąc rozpoznać stosunek więzu Henlego, obecnie naszego sierpa pachwinowego, do m. poprzecznego od tyłu, należy oddzielić więz Hesselbacha od dolnego miejsca przyczepu i odseparować go od m. poprzecznego na całej przestrzeni.

Kaletki i pochwy śluzówkowe.

(*Bursae et vaginae mucosae*).

Rozdział ten, jak powiedziano wyżej, opracował TOLDT. Zasady którymi się kierował, były następujące¹⁾:

Kaletki śluzówkowate i pochwy ścięgien (*bursae mucosae et vaginae tendinum*) wyliczone są z osobna. Do pochwy zaliczono te zamknięte ka-

¹⁾ Zasady te, zarówno jak następujące objaśnienia wyjęte są z rękopisu TOLDTA.

letki śluzówkowate, które na pewnej długości obejmują jedno lub więcej ścięgien na ich przebiegu, zupełnie lub w większej części. Kaletki, umieszczone na końcu ścięgien, pomiędzy nimi a kośćmi, odosobniono od pochew ścięgien pod nazwą kałek podścięgowych (*bursae subtendineae*). Tak np. pochwa m. piszczelowego przedniego (*vagina m. tibialis anterioris*) leży na przebiegu ścięgna tego mięśnia, w tem miejscu, gdzie ścięgno przechodzi pod więzem poprzecznym i krzyżowatym [*ligg. transversum et cruciatum*], natomiast kaletka (podścięgnowa) m. piszczelowego przedniego [*bursa (subtendinea) m. tibialis anterioris*] znajduje się pomiędzy końcem ścięgna i leżącą pod nią kością. Kaletki podścięgnowe znajdują się także tam, gdzie ścięgna obejmują kości. Prócz kałek śluzówkowatych podścięgowych odróżniamy:

Kaletki śluzówk. podskórne	[<i>bursae muc. subcutancae</i>]
„ „ podmięśniowe	[„ „ <i>submusculares</i>]
„ „ podpowięziowe	[„ „ <i>subfasciales</i>].

Jednak w spisie nie odosobniono ich, lecz ułożono i zebrano podług okolic. Pochwy ścięgien wyliczono wszystkie z powodu ich znaczenia praktycznego; z pośród kałek śluzówkowych jedynie te które:

- według dotychczasowych spostrzeżeń występują częściej niż w 30—40 na sto przypadków, lub te, które
- mają doniosłe znaczenie praktyczne, lub
- które zasługują na uwagę ze względów morfologicznych lub fizjologicznych.

Nazwy utworzono według jednakowych prawideł pod względem językowym i rzeczowym i dzięki temu można, jeżeli zajdzie potrzeba, z łatwością ułożyć nazwę i dla tych kałek śluzówkowych, których brak w spisie.

Kaletka podskórna wydatności krtani (*bursa subcutanea prominentiae laryngeae*) u VERNEUIL'A nosi nazwę *b. serosa antethyreoidea subcutanea*. Leży (przeważnie tylko u mężczyzn) przed najwydatniejszą częścią chrząstki tarczowej i wywołana jest widocznie wydatnością krtaniową.

Kaletka m. mostkogrdykowego (*bursa m. sternohyoidei*) występuje pod tą nazwą u PLENKA. VERNEUIL nazywa ją *b. serosa subhyoidea profunda*. W. GRUBER i inni nadają jej nazwę: *b. infrahyoidea, s. thyreochoidea, s. thyreochoidea anterior*. U ROSENMÜLLERA spotykamy ją (przy powoływaniu się na PLENKA) pod nazwą *b. vesicularis m. sternohyoidei*. Znajduje się w pośrodku lub po obu stronach płaszczyny pośrodkowej, t. j. pojedynczo lub parzysto poza przyczepem mięśnia pod kością grdykową.

Kaletka m. tarczogrdykowego (*bursa m. thyrochyoidei*) zdarza się częściej od poprzedniej, leży bocznie pod dużym rogiem kości grdykowej, i jest przykryta końcem m. grdykotarczowego. U autorów nosi nazwę *b. thyrochyoidea profunda s. lateralis*.

Kaletka śluzówk. podbarkowa i pod mięśniami trójgraniastym (*b. muc. subacromialis et subdeltoidea*) zlewają się często w jedną dużą masę.

Kaletka m. rozginającego napięstek promieniowego krótkiego (*b. m. extensoris carpi radialis brevis*) leży na podstawie kości śródreza III (*osis metacarpi III*).

Kaletka m. zginającego napięstek przętowego (*b. m. flexoris carpi ulnaris*) leży przy kości grochowatej (*os pisiforme*).

Kaletka m. zginającego napięstek promieniowego (*b. m. flexoris carpi radialis*) leży w brózdzie kości łódkowatej (*sulcus ossis navicularis*).

Kaletki pośladowe (*bursae glutaefemorales*). Pod tę nazwę podciągnięto także kaletkę pośladowięziową autorów (*bursa glutaefascialis*).

K. podłędźwiowa podścięgnowa (*b. iliaca subtendinea*) leży na miejscu przyczepu m. podłędźwioprzyłędźwiowego (*m. iliopsoas*) przy skręcie małym (*trochanter minor*).

K. m. grzebykowego (*b. m. pectinei*) leży również przy skręcie małym, na miejscu przyczepu mięśnia tej samej nazwy.

K. przyrzepkowa podpowięziowa (*b. praepatellaris subfascialis*) jest to *b. patellaris subfascialis* LINHARTA (*b. praepatellaris media s. subaponeurotica* W. GRUBERA), leży pomiędzy powięzią szeroką (*fascia lata*) i rozszerzeniem ścięgna m. rozginającego czterogłowego (*m. extensor quadriceps*).

K. przyrzepkowa podścięgnowa (*b. praepatellaris subtendinea*) jest to *b. patellaris profunda* podług LUSCHKI (*b. praepatellaris profunda s. subtendinea* W. GRUBERA) leży pomiędzy ścięgnem m. rozginającego czterogłowego i okolicą rzepki.

K. podrzepkowa głęboka (*b. infrapatellaris profunda*) leży pomiędzy więzmem rzepki (*lig. patellae*) i kością piszczelową.

K. granowata (*b. anserina*) leży pod rozpostarciem ścięgnem (*Sehnenfächer*), w które wchodzi zakończenia mm. smukłego (*gracilis*), krawieckiego (*sartorius*) i półścięgnistego (*semitendinosus*) przy piszczeli. Rozpostarcie temu niektórzy anatomowie nadali nazwę *pes anserinus*¹⁾.

1) LANGER-TOLDT *Anat.* 5. wyd. str. 235.

Nauka o wnętrznościach (*splanchnologia*).

Nazwą migdałek językowy (*tonsilla lingualis*) komisya objęła, na wniosek kol. WALDEYERA, ogół gruczołów mieszkowych, należących do korzenia języka, znanych pod nazwą mieszko-
migdałkowych (*folliculi tonsillares*).

Brózdka krańcowa (*sulcus terminalis*), [przewód językowy (*ductus lingualis*)], przewód tarczycy językowy (*ductus thyreoglossus*), zatoka migdałkowa (*sinus tonsillaris*), fałda trójkątna (*plica triangularis*), dół nadmigdałkowy (*fossa supratoronsillaris*). Co się tyczy objaśnienia tych nazw nowych, to mogę powołać się na moją anatomię zarodka ludzkiego (III. Lipsk, 1885), z której wzięto także umieszczone poniżej rysunki (rys. 4, 5 i 6). Ciało i korzeń języka powstają z dwóch początkowo rozdzielonych zaczątków, ciało z nieparzystego guzka (*tuberculum impar*) na dnie jamy ustnej, korzeń z wewnętrznych wypukleń drugiego i trzeciego łuku gardzielowego (*Schlundbogen*), schodzących się ze stron przeciwnych. Na granicy tych dwu zaczątków zachowuje się stale przez całe życie brózdka, zagięta pod kątem, brózdka krańcowa języka (*sulcus terminalis linguae*). Tylny koniec brózdy łączy się z dziurą ślepą, przedni przebiega z obu stron przed łukiem językopodniebiennym (*arcus palatoglossus*). Linia łukowata brodawek obwąłowanych (*papillae vallatae*) leży o 5—8^{mm} przed brózdą krańcową w okolicy właściwego ciała języka. Od dziury ślepej ciągnie się nadół przewód językowy (*ductus lingualis*) na 1/2 lub 1^{cm} i głębiej w kierunku ku kości grdykowej. Przewód ten jest pozostałością zarodkowego przewodu tarczycy językowego (*ductus thyreoglossus*), który ku końcowi pierwszego miesiąca prowadzi od przestrzeni ustnogardzielowej (*Mundrachenraum*), ku środkowemu zaczątkowi gruczołu tarczowego (rys. 4 i 5).

Łuk językopodniebienny (*arcus glossopalatinus*), który powstał z dwóch łuków gardzielowych, kończy się przyśrodkowo ostro ograniczoną trójkątną fałdą śluzówki, fałdą trójkątną (*plica triangularis*). Fałda ta zaczyna się u góry wąsko i rozszerza się w zetknięciu z językiem. Z tyłu i bocznie od niej znajduje się u zarodka znaczne wgłębienie, zatoka migdałkowa (*sinus tonsillaris*), na dnie której rozwija się migdałek podniebienny (rys. 6). Zależnie od stopnia i rozmiaru rozrostów adenoidalnych, mogą mieć miejsce następujące stosunki:

1. Migdałek wznosi się z zatoki w postaci ściśle ograniczonego wału, a ponad nim znajduje się znacznie ku górze wydłużony dół nadmigdałkowy (*fossa supratoronsillaris*).

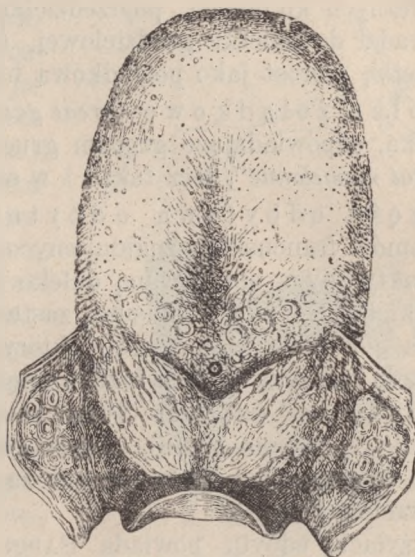
2. Migdałek wypełnia zatokę prawie zupełnie, przyczem dół nadmigdałkowy może być jeszcze otwarty. Fałda trójkątna przylega płasko do dolnej części migdałka i zrasta się z nim, nie tracąc jednakże swych granic wyraźnych.

3. Na wolnej powierzchni fałdy trójkątnej powstają także grudki chłonne (*Lymphknötchen*), a w krańcowych przypadkach ich granice z migdałkiem zacierają się zupełnie.

Zachyłek gardzielowy (Rosenmüllera) [*Recessus pharyngeus* (Rosenmuelleri)]. MERKEL odróżnia w swej anatomii topograficznej (I, 416), zgodnie z TOURTUALEM, zachyłek lejkowaty (Rosenmüllera) [*re-*

Rys. 4.

Rys. 5.

Język 6-ciomiesięcznego zarodka ludzkiego i dorosłego człowieka. *Sulcus terminalis* i *foramen caecum*.

cessus infundibuliformis (Rosenmuelleri)] od prowadzącej ku niemu brzoźdy bocznej gardzieli, którą z TOURTUALEM nazywa *sinus faucium lateralis*. Komisya nie zgodziła się na przyjęcie tej ostatniej nazwy. Charakterystycznym dla zachyłku Rosenmüllera jest jego położenie za chrząstkową trąbką Eustachiego, podczas gdy zatoka Tourtual-Merkela leży bocznie daleko niżej, poza fałdą trąbkopodniebieniową (*plica salpingopharyngea*).

Co się tyczy kaletki gardzielowej (*bursa pharyngea*), to odsyłam również do szczegółowego opisu MERKELA (w podan. miejsc. 413). Podług mego przekonania, kaletka gardzielowa znajduje się

w związku z wypukleniem tylnej ściany gardzielowej, spowodowanem przez mm. proste głowy przednie (*mm. recti capitis anteriores*). Od tyłu, w nieotworzonej gardzieli, widać trzy wypukliny w postaci listewek w obrębie przytwierdzenia gardzieli. Dwie boczne listewki są to zachyłki Rosenmuellera, widziane od zewnątrz. Listewka, położona w płaszczyźnie pośrodkowej, złączona z guzkiem gardzielowym kości potylicowej (*tuberculum pharyngeum oss. occipitis*), wsuwa się pomiędzy dwa przyczepy mięśni; przed rozwinięciem wydatnem migdałka gardzielowego, odpowiada jej, na powierzchni wewnętrznej ściany tylnej gardzieli, pośrodkowa bródka podłużna. Migdałek gardzielowy, zarówno jak migdałek językowy, przedstawia w okresie pierwszego pojawienia swego system fałd, zbieżnych ku dołowi, poprzedzielanych brózdami. Środkowa bródka prowadzi do kaletki gardzielowej, skutkiem czego MERKEL pojmował kaletkę wprost jako pośrodkową brózdę migdałkową.

P ó ł k a ż o ł ą d k o w e (*areae gastricae*) są to wyniosłości śluzówki żołądka, odpowiadające grupom gruczołów; występują zwłaszcza przy t. z. „*etat mamelonné*”, lecz także i w stanach prawidłowych.

C z ę ś ć o d b y t o w a o d b y t n i c y (*pars analis recti*). U anatomów francuskich znajdujemy okolice tę, tak ważną pod względem praktycznym, opracowaną daleko dokładniej, niż w podręcznikach niemieckich. SAPPEY¹⁾ opisuje zastawki półksiężycowe Morgagni'ego (*valvulae semilunares Morgagni*), których wylicza 3—8, prawidłowo 5 lub 6. Leżą one przy dolnym brzegu mięśnia zwierającego odbytu trzeciego (*m. sphincter ani internus*). Przez połączenie ich zakończeń powstają słupy odbytu (*columnae ani*). Zatoki, objęte zastawkami odbytu (*valvulae ani*), mogą łatwo uleść sprawie zapalnej i stać się siedliskiem ropni i przetok (RIBES).

O żyłach odbytu powiada SAPPEY, iż są one silnie rozwinięte w dolnej czwartej części kiszki, a zwłaszcza w okolicy półksiężycowych fałd śluzówki. Tworzą tu spłot odbytnicowy (*plexus haemorrhoidalis*), częsty punkt wyjścia guzów, znanych pod nazwą szyszek krwawnicowych (*Haemorrhoiden*). Przy odseparowaniu śluzówki z wyciętej i napiętej odbytnicy, znajdujemy stale znaczną liczbę pionowych szczupłych pni żylnych, wychodzących od dolnego brzegu m. zwierającego odbytu trzeciego. Żyły te mają często bańkowate rozszerzenia wielkości ziarnka jęczmiennego aż do soczewicy. Rozszerzenia takie występują nawet u dzieci i w późniejszym wieku rozwijają się w guzy krwawnicowe.

Zbiory nasze posiadają stary preparat nastrzykany (suchy) odbytnicy, pochodzący od E. H. WEBERA; występują na nim szczególnie pięknie korzenie żył części odbytovej. Widać tam opisane przez SAPPEYA liczne pieńki pionowe, wznoszące się z gęstych spłotów zatok, aby na-

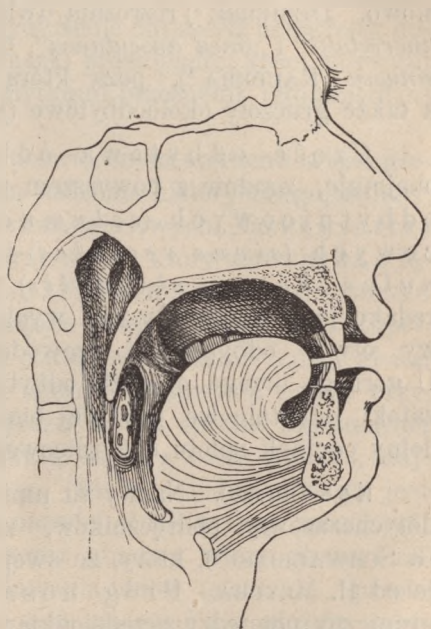
¹⁾ *Traité d'Anatomie descriptive. 3. édition 1879 T. IV p. 283.*

stępnie, na wysokości 3—4^{cm} ponad odbytem, przejść w naczynia, przebiegające obrączkowo. Na preparacie tym, widać także rozszerzenia bańkowate drobnych żył spłotu odbytniczego.

Bardziej wyczerpująco niż u SAPPEYA, i jednocześnie z ilustracją dobrymi rysunkami, przedstawił naczynia części odbytowej odbytnicy TESTUT¹⁾. Długość części odbytowej wynosi u mężczyzn 3, u kobiet 2^{cm}. Dolną jej część otacza w postaci obrączki elastycznej m. zwierający odbyt zewnętrzny (*sphincter ani externus*). M. zwierający odbyt trzeci nie sięga tak nisko, jak zwieracz zewnętrzny. Dolny jego brzeg odpowiada przejściu śluzówki odbytnicy w skórę zewnętrzną. Przy nastrzykiwaniu żył znajdujemy nieco powyżej odbytu, na wysokości zastawek półksiężycowych system bańkowato rozszerzonych naczyń, połączonych w jeden wianek. Mieszczą się one w podśluzówce (*tela submucosa*), rozmiary zaś baniek wahają się od ziarnka jęczmienia do grochu. Bańki są początkiem guzów krwawnicowych, znajdują się zawsze u dorosłych, brak ich natomiast niekiedy u noworodków (sprzecznosc z SAPPEY'em). Rys. 1374 TESTUTA przedstawia gęsty spłot odbytnicowy, szerzący się aż do wyniosłości m. zwierającego. Od tego miejsca na zewnątrz ciągną się pojedyncze żyły odprowadzające (*anastomoses sous-sphincteriennes* w przeciwstawieniu do *anastomoses sus-sphincteriennes* i *trans-sphincterienes*).

Z rysunkami żył odbytnicy TESTUTA należy także porównać rysunki, które LUSCHKA umieścił w swej anatomii topogr. miednicy, str. 215.

O stosunkach histologicznych części odbytowej odbytnicy wyraził się już HENLE²⁾: Śluzówka słupów (*columnae*) i przestrzeni pomiędzy nimi, różni się od śluzówki górnych odcinków odbytnicy pokąźnikami brodawkami naczyniowymi, po części złożonymi, brakiem gruczołów i grubo uwarstwionym nabłonkiem płaskim. Pęczki podłużne organicznych włókien mięśniowych powodują wyniosłości śluzówki. KRAU-

Rys 6.

Plica triangularis i *fossa supratonsillaris*
u dorosłego.

¹⁾ *Traite d'Anatomie humaine*. 1893. T. III. p. 553 i 578 i n.

²⁾ *Eingeweidelehre*. str. 180.

SE¹⁾ opisuje także, w podobny sposób jak HENLE, śluzówkę części odbytovej odbytnicy. Pęczkom mięśni gładkich, zawartym w słupach, nadaje, w uwadze, miano *sustentator tunicae mucosae* czyli *dilatator ani intermus.* M. zwierający odbył trzeci kończy się tam, gdzie rozpoczynają się słupy, jak to widać też na rycinie HENLEGO (w temże miejscu rys. 133), gruczoły Lieberkühna nie sięgają tak nisko, jak m. zwierający odbył trzeci. Pomijam podobne opisy innych nowszych dzieł anatomicznych. Co się tyczy przejścia nabłonków, to KRAUSE uważa, że na granicy nabłonka kiszkiowego i uwarstwionego nabłonka odbytowego znajduje się linia kresowa nabłonka przejściowego, na szerokości 0,2^{mm}, natomiast przejście nabłonka odbytowego w naskórek odbywa się stopniowo. DEBIERRE²⁾ rozróżnia dwie ząbkowane linie ograniczające, „*linea anorectalis*“ i „*linea anocutanea*“, druga zdaje się być identyczną z *linea sinuosa* RAUBERA³⁾, poza którą występują włosy i gruczoły łojowe a także gruczoły okołoodbytove (*gl. circumanales*).

Część odbytowa odbytnicy (*pars analis recti*) obejmuje, zgodnie z powyższem przedstawieniem, okolice słupów odbytnicowych (*columnae rectales*), zatok odbytnicowych (*sinus rectales*) i obrączki odbytnicowej (*annulus haemorrhoidalis*)⁴⁾. Wyraz ten wprowadziła sekeya redakcyjna; nazywamy nim wyniosłość obrączkową, otaczającą właściwy otwór odbytowy i spowodowaną przez zwieracz zewnętrzny⁵⁾. U górnego brzegu obrączki odbytnicowej (*annulus haemorrhoidalis*) leżą zatoki odbytnicowe, i z niej biorą początek słupy. Obrączka dźwiga dolny odcinek splotu odbytnicowego żylnego.

Nos (*nasus*). Nazwy tu umieszczone, o ile przekraczają potrzebę dotychczasową podręczników, zaczerpnięto po większej części od G. SCHWALBEGO⁶⁾, który, ze swej strony, w niektórych miejscach wzięł je od H. MEYERA. Próg nosa (*limen nasi*) jest to wałek pograniczny pomiędzy przedsionkiem (*vestibulum*), otoczonym ruchomemi chrząstkami, a właściwą jamą nosową. Nad progiem leży przysionek przepustu średniego (*atrium meatus medi*) (*Carina MERKELA*), do którego sięga skośnie zgóry tama nosa (*agger nasi*), szczyłek przedniej małżowiny. Bródła węchową (*sulcus olfactorius*) mianujemy wazką brózdę, która od przysionka wznosi się

¹⁾ *Anatomie* II. str. 463.

²⁾ *Traité élémentaire d'Anat. de l'homme*. 1890. II. 425.

³⁾ *Anatomie des Menschen*. 1892. I. 609.

⁴⁾ TESTUT cytuje jako prace specjalne nad odbytem: DURET, HERMANN, SYMINGTON i QUENU.

⁵⁾ Patrz LANGER-TOLDT *Anatomie*, 5 wyd. str. 306.

⁶⁾ *Anatomie der Sinnesorgane*. Lipsk 1887.

po między tamą nosową i daszkiem jamy nosowej ku blaszce sitkowej (*lamina cribrosa*) i ku przedniej części okolicy węchowej (*regio olfactoria*). Zachyłek klinositowy (*recessus sphenoidalis*) jest brózdą, leżącą w obrębie małżowiny górnej, i bywa osłonięta małżowiną najwyższą. Kierunek ma równoległy do przepustu nosowego górnego. Przepust nosogardzieliowy (*meatus nasopharyngeus*) jest częścią jamy nosowej, przechodzącą pod ciałem kości klinowatej do gardzieli. Przepustem nosowym wspólnym (*meatus nasi communis*) nazwaliśmy brózdę, która leży obok przegrody i ciągnie się przez całą wysokość jamy nosowej.

Wyrostek klinowy przegrody chrzęstnej nosa (*processus sphenoidalis septi cartilaginei*) (KÖLLIKER) jest to 4—6^{mm} szerokie, języczkowate wydłużenie chrząstki przegrody nosa, idące w kierunku dolnego brzegu blaszki prostopadłej kości sitowatej i objęte mniej więcej zupełnie obiema płytkami brzeżnymi (*Rundplatten*) lemieszka.

Krtani (*larynx*). W artykule, poświęconym anatomii więzów głosowego, B. FRANKEL¹⁾ rozpatruje z punktu widzenia historycznego, zmiany, którym ulegały nazwy głośni i więzów (strun) głosowych. Nazwę *glottis* stworzył GALEN i nadał ją narządowi ustrojowemu, który porównywa z języczkiem instrumentu muzycznego. VESAL i FABRICIUS AB AQUAPENDENTE nazywa tem mianem, to głośnię, to otaczające ją wargi, na zmianę. Zupełne nadanie praw obywatelstwa nazwie *glottis*, w znaczeniu szpary głośni i nazwie *ligamenta glottis*, w znaczeniu więzów głosowych, należy przypisać MORGAGNI'emu (1718), użycie wyrazu *chorda vocalis* FERRIEROWI (1744). Wyraz *lig. vocale*, zdaje się, powstał dopiero w tem stuleciu, znajdujemy go poraz pierwszy u LISCOVIUSA (1814). Godną uwagi jest także definicya, którą LUSCHKA daje nazwie *glottis* w swej monografii krtani (Tübingen 1871 str. 48): „Ponieważ obadwa więzy głosowe razem tworzą organ języczkowy dla wydawania tonów (*glottis*)..., przeto szpara pomiędzy nimi, oczywiście, nie może nazywać się głośnią (*glottis*), lecz koniecznie należy ją odróżnić pod nazwą *rima glottidis* (szpara głośni)”.

Od chwili, gdy LAUTH (1835) stwierdził istnienie sprężystej powłoki krtani i jej składników, więzów tarczonalawkowych (*ligg. thyreoarytanoidea*), nastąpiła pewna sprzeczność w używaniu wyrazów, ponieważ jedni autorowie rozumieli pod nazwą *chordae vocales* lub *ligg. vocalia* tylko sprężyste więzy tarczonalawkowe, inni natomiast, a między nimi szczególnie laryngolodzy, przez nazwę więzów głosowego określali całą wargę, obejmującą głośnię. FRAENKEL, który zwraca uwagę na tę sprzeczność, powiada wprawdzie, iż byłoby może lepiej mieć specjalną nazwę dla całokształtu, dalej jednak, odrzucając wnioski anatomów, sprzeciwia

¹⁾ *Archiv für Laryngologie*. I. str. 1.

się stanowczo rozciągnięciu nazwy „wiąz głosowy“ na cały narząd głosowy.

Jednolite i uproszczone mianownictwo tej okolicy jest niezbędne, a także stare nazwy *glottis vera* i *glottis spuria*, zarówno jak ciężkie określenia *ligg. thyreoarytaenoidea superiora* i *inferiora* i t. p. powinny przy tej okazji być uprzątnięte. Nazwy, przyjęte przez komisję, są następujące:

Labium vocale (warga głosowa) dla całokształtu przyrządkowego,

Plica vocalis (fałda głosowa) dla fałdy śluzówki,

Lig. vocale (wiąz głosowy) dla więzu sprężystego,

M. vocalis (m. głosowy) dla mięśnia, umieszczonego w wardze głosowej,

Glottis (głośnia) dla narządu głosowego.

Rima glottidis (szpara głośni) dla otworu głosowego.

Dwa ostatnie wyrazy różnią się przeto w ten sam sposób, jak *os*—usta i *rima oris*—szpara ust.

Dla więzów rzekomych anatomów dawniejszych, lekarze zwykli używać wygodnej nazwy „*Taschenband*“ (wiąz komorowy), po przyjęciu tej nazwy, mamy:

Plica ventricularis, fałda komorowa,

Lig. ventriculare, wiaz komorowy,

M. ventricularis, m. komorowy;

szpara, objęta obydwoma fałdami komorowymi, t. z. *glottis spuria* anatomów dawniejszych, ponieważ jest wyjściem z przedsionka, nosi nazwę:

Rima vestibuli (szpara przedsionka).

Mięśnie tarczonalawkowe (*mm. thyreo-arytaenoidei*) dawniejszych autorów nazywają się obecnie:

M. thyreo-arytaenoideus internus } *M. vocalis* (m. głosowy)

M. thyreo-arytaenoideus externus (HENLE) } *M. thyreo-arytaenoideus* (m. tarczonalawkowy),

M. thyreo aryepiglotticus (HENLE) lub } *M. ventricularis*

M. thyreo-arytaenoideus superior medialis (KRAUSE) } (m. komorowy)

Płamka żółta (*macula flava*) ma oznaczać miejsce grudki sprężystej w więzie głosowym, na przednim jego końcu; ponieważ przebija przez śluzówkę, więc nadaje jej żółte zabarwienie. Grudka ta składa się z nagromadzonej tkanki elastycznej, którą LUSCHKA i FRANKEL uważali za chrząstkę włóknistą. Z tą płamką żółtą nie należy mieszać chrząstki siatkowatej, przświecającej również przez śluzówkę na tylnym brzegu więzu głosowego; pokrywa ona przedni koniec wyrostka głosowego chrząstki nalewkowej (*proc. vocalis cart.*

arytaenoideae); M. FRAENKEL ¹⁾ nadaje jej również nazwę plamki żółtej (*Macula lutea*).

Chrząstka klinkowata (Wrisberga) [*cartilago cuneiformis* (Wrisbergi)]. Nazwę chrząstki Wrisberga wprowadził w nowszych czasach FRÄNKEL ²⁾, gdyż chrząstkę tę znali już MORGAGNI i CAMPER. Ponieważ chrząstka przez tak długi czas nosiła nazwę Wrisberga, przeto niewygodnie jest ją zmieniać. Sam FRÄNKEL proponuje, aby zadowolić się nazwą *cart. cuneiformis*. Wreszcie, odsyłam do zasad, dotyczących imion własnych, wyłożonych we wstępie.

Wiąz pierścieniotarczowy (średni) [*lig. cricothyreoideum (medium)*] właściwie nie jest więzem niezależnym, lecz przednim brzegiem tego tworu, który niektórzy anatomowie nazywali stożkiem sprężystym (*conus elasticus*). Skutkiem tego przy preparowaniu od przodu, boczne jego brzegi giną w głębi bez widocznych granic. Cały stożek można uwidocznic, jeżeli, po zdjęciu z boku części blaszki chrząstki tarczowej, usunąć mm. pierścienionalewkowy boczny, tarczonalawkowy i głosowy. Przedstawia się on wtedy w postaci żółtawej błony, skośnie dachowato idącej, połączonej z tyłu z chrząstką tarczową, a u dołu, na całej przestrzeni, z chrząstką pierścieniową. Górny brzeg stożka tworzy wiąz głosowy.

Ponieważ cała podśluzówka (*tela submucosa*) krtani obfituje w tkankę sprężystą, przeto LAUTH, TORTUAT, LUSCHKA i inni nazywali ją w całości *membrana elastica laryngis* (błona sprężysta krtani). Stożek sprężysty jest dolną częścią tej błony sprężystej: górna część, objęta fałdą nalewkonagłośniową i więzem komorowym, nosi nazwę *membrana quadrangularis*. Z pośród tych nazw rozmaitych *membrana quadrangularis* i *conus elasticus* zostały odrzucone przez komisję.

Obrączka moczopustowa pęcherza (*annulus urethralis vesicae*). Jeżeli rozciąć od przodu pęcherz i cewkę na całej długości, to granica dwu tych tworów zarysuje się w postaci wystającego wałka

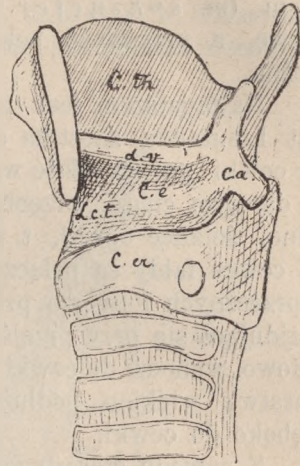

Fig. 7.

Krtani z odpreparowanym stożkiem sprężystym. Górny brzeg stożka tworzy *lig. vocale*, przedni - *lig. cricothyreoideum medium*.

- C. th. *Cart. thyreoidea.*
- C. cr. *Cart. cricoidea.*
- C. a. *Cartilago arytaenoidea.*
- C. e. *Conus elasticus.*
- L. v. *Lig. vocale.*
- L. c. t. *Lig. cricothyr. medium.*

¹⁾ *Archiv für Laryngologie.* 1894. T. I, str. 14.

²⁾ *Archiv für Laryngologie.* T. II zeszyt 2.

obraczkowego, który nazywamy obrączką moczopustową pęcherza. Im bardziej mięsistym jest pęcherz i im bardziej jest ściągnięty, tem wyraźniej odznacza się wałek obrączkowy. Wałek obejmuje początek cewki, dlatego też możemy mówić o obrączce moczopustowej pęcherza na tej samej zasadzie, na jakiej mówimy o części pochwowej macicy (*pars vaginalis uteri*). Wywołują go silne pasma mięśniowe, obejmujące wejście do cewki moczowej w postaci łukowatych pętli; dotychczas zwykliśmy byli nazywać je m. zwierającym pęcherz wewnętrznym (*m. sphincter vesicae internus*). Komisya opuściła tę nazwę, a przyszłość pokaże, czy istotnie bez tej nazwy obejść się można.

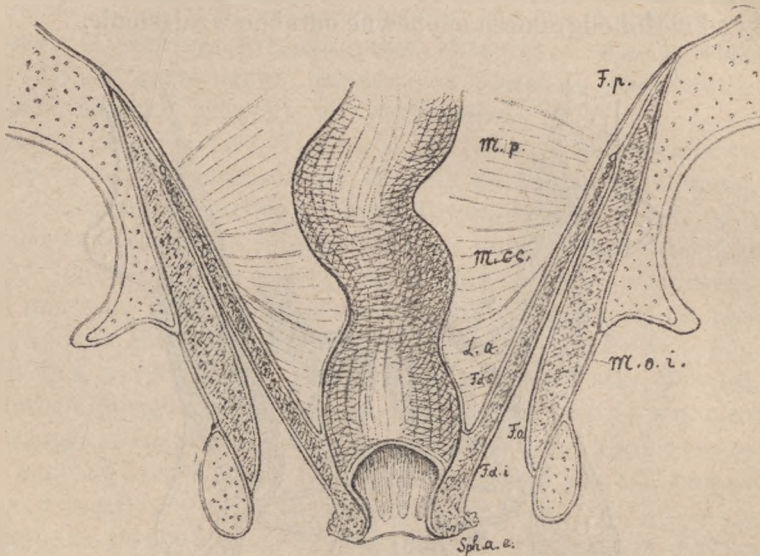
Najprosztem jest przejście pęcherza w cewkę u kobiety. Trójkąt Lieutauda zaostza się ku wejściu do cewki, i z niego przechodzi do cewki pewna ilość wachlarzowato zbieżnych fałd śluzówki, które, w dalszym ciągu, przechodzą w listewkę podłużną, znajdującą się na tylnej ścianie cewki, t. z. grzebień moczopustowy (*crista urethralis*). W cewce fałdy są połączone za pomocą licznych, drobnych mostków poprzecznych i tworzą przez to misterną siatkę. Obrączka mięśniowa, znajdującą się przy przejściu z pęcherza do cewki, zmniejszając się stopniowo, wchodzi do cewki. Na wewnętrznej stronie obrączki rozwija się warstwa włókien podłużnych, wychodząca z dna pęcherza i sięgająca głęboko do cewki.

Z powodu sterca (*prostata*) stosunki przy wejściu do cewki u mężczyzny są bardziej zawite. W każdym razie nie trudno jest urządzenie u początku męskiej cewki, sprowadzić do urządzenia żeńskiej. Obrączka moczopustowa pęcherza i leżąca pod nią obrączka mięśniowa występują u mężczyzny znacznie silniej. I tu zstępuje do cewki z pęcherza przez wylot wewnętrzny (*orificium internum*) system fałd podłużnych. Grupa tylna tych fałd wychodzi z trójkątu Lieutauda i dosięga wzgórek nasiennego (*colliculus seminalis*) w którym fałdy się kończą (jako *frenula colliculi* niektórych anatomów). Najsilniej rozwiniętą z tych fałd bywa zwykle średnia, która, będąc początkiem grzebienia moczopustowego (*crista urethralis*), stanowi pośredkowe połączenie czopka pęcherza (*uvula vesicae*) z wzgórkiem. Na początku moczopustu męskiego pojedyncze fałdki podłużne są również połączone za pomocą mostków poprzecznych. Bardzo rażącym w pęcherzu z silnie rozwiniętym pokładem mięśniowym jest głębokie wklęsnięcie, pod poziom obrączki moczopustowej, tej części moczopustu, która objęta jest stercem (*prostata*). Po części już powyżej wzgórek i obok niego znajduje się wyciśnięty dołek, na przedniej, a nawet i na tylnej ścianie moczopustu.

Z istniejących tu warstw mięśniowych, wewnętrzna podłużna w postaci cewki wtłoczonego lejka, wdraża głęboko do części sterczowej moczopustu. Silny wałek mięśnia obrączkowego leży ponad ciałem gruczołowem sterca, będąc po większej części ostro od niego oddzie-

lonym. Zbliżając się do moczopustu, mięśniowy wałek obrączkowy traci swą wyraźną odrębność, odszczepiają się od niego pęczki, które wdrażają w substancję sterczu i rozkładają się pomiędzy jego zrazami gruczołowymi. Z przodu tam, gdzie ciało gruczołu się przerywa, bezpośrednio na masie mięśnia obrączkowego układają się pasma mięśniowe, uwarstwione listkowato; pasma te obejmują przednią część moczopustu ¹⁾.

Stercz (*prostata*). Ciałem gruczołowem sterczu (*corpus glandulare prostatae*) nazywa się główna masa gruczołowa organu, która, jak wiadomo z badań JARJAVAY'A, LUSCHKI i innych ²⁾, obejmuje początek moczopustu w postaci pierścienia przerwa-

Rys 8.

Diaphragma pelvis

L. a. *Musc. levator ani.*

M. c. c. *Musc. coccygeus*

M. p. *Musc. piriformis.*

M. o. i. *Musc. obturator internus.*

F. d. s. *Fascia diaphragm. superior.*

F. d. i. *Fascia diaphragm. inferior.*

F. p. *Fascia pelvis*

F. o. *Fascia obturatoria.*

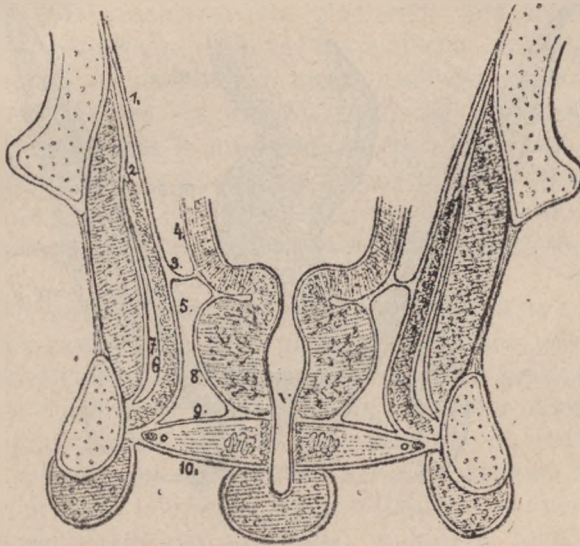
Sph. a. e. *Sphincter ani externus.*

¹⁾ O warstwie wewnętrznej odziedzy mięśniowej (*stratum internum tunicae muscularis*) JURIÉ w pracy, dokonanej pod kierunkiem LANGERA (*Medic-Jahrbücher der K. K. Gesellschaft der Aerzte in Wien*, 1873. str. 427) podaje, że pęczki podłużne, z których warstwa ta się składa, najbardziej są skupione na szczycie pęcherza. Przednie pęczki podłużne pęcherza można prześledzić aż do przedniej ściany moczopustu. Na tylnej ścianie pęcherza pęczki podłużne mają być rzadsze.

²⁾ *Topographische Anatomie des Beckens*, str. 296.

nego z przodu. Obwodu pierścienia dopełnia tkanka mięśniowa, złożona w górnej części z włókien gładkich, w dolnej zaś z prążkowanych. HENLE nazwał tę tkankę mięśniową, zarówno jak i resztę mięśni obejmujących część sterczową moczopustu—*sphincter vesicae internus* i *externus*. Komisya nie zgodziła się na te nazwy i przyjęła tylko nazwę *m. prostaticus* (m. sterczowy).

Pod nazwą cieśni sterczu (*isthmus prostatae*) należy rozumieć wazki pasek substancyi, który znajduje się pomiędzy wejściem do moczopustu i wejściem do przewodu wytryskowego (*ductus ejaculatorius*), i który łączy boczne zrazy organu, wypuklające się silniej u podstawy. O zrazie średnim (*lobus medius*), jako o odmianie, mówi się wtedy, gdy od cieśni odgranicza się pewne odrębne wzniesienie.

Rys. 9.

Przednia połowa miednicy. Cięcie czołowe przez pęcherz, stercz, trójkąt moczopłciowy i opuszkę jamkówek moczopustu.

1. <i>Fascia pelvis.</i>	6. <i>Fascia inferior diaphragmatis.</i>
2. <i>Arcus tendineus m. levatoris.</i>	7. <i>Fascia obturatoria.</i>
3. <i>Arcus tendineus fasciae pelvis.</i>	8. <i>Fascia prostatica.</i>
4. <i>Fascia endopelvina.</i>	9. <i>Fascia superior trigoni urogenitalis.</i>
5. <i>Fascia superior diaphragmatis.</i>	10. <i>Fascia inferior trigoni urogenitalis.</i>

Wzgórek nasienny (*colliculus seminalis*), *caput gallinaginis* dawniejszych anatomów, obejmuje, według zwykłego przedstawienia, wzniesienie okrągławe, w którym otwiera się pęcherzyk sterczowy (*vesicula prostatica*) i przewód wytryskowy (*ductus ejaculatorius*); a oprócz tego, obejmuje dłuższą listewkę, wznoszącą się w moczopuście,

a więc głowę i dziób, jeżeli trzymać się nazwy *caput gallinaginis*. Według opisu, podanego na str. 224, grzebień moczopustowy (*crista urethralis*) ciągnie się od czopka pęcherza (*uvula vesicae*) aż do dolnej części stercozowej moczopustu, a wzgórek nasienny przylącza się do grzebienia w postaci miejscowego zgrubienia ¹⁾.

Błony doczesne (*membranae deciduae*). Pewien poważany ginekolog zwrócił się do nas z prośbą o zmianę wyrazów *decidua reflexa* i *decidua serotina* na odpowiedniejsze, ze względu na to, iż nazwy te łatwo mogą być źle pojęte przez początkujących. Po pewnych poszukiwaniach i debatach uznano za odpowiednie nazwy następujące:

decidua capsularis (doczesna torebkowata) zamiast *d. reflexa*

i *decidua basalis* (doczesna podkładowa) zamiast *d. serotina*.

Nazwy te komisya przyjęła przez głosowanie znaczną większością głosów. Co się tyczy nazwy *decidua vera* (doczesna prawdziwa), to nie widzieliśmy naglącej potrzeby, aby ją zmieniać.

Jama miednicy (*cavum pelvis*). Mianownictwo nasze odstępuje tu od dotychczasowego w wielu punktach. Opiera się ono na ścisłem rozróżnieniu przepony miednicy (*diaphragma pelvis*) od trójkąta moczopłciowego (*trigonum urogenitale*) i, jak sądzimy, jest dość dogodnym.

Dno jamy miednicy tworzy lejek mięśniowy, uformowany przez mięsień unoszący odbyt (*m. levator ani*) i mięsień guzicowy (*m. coccygeus*). Lejek ten już H. MAYER nazwał bardzo słusznie *diaphragma pelvis* (przeponą miednicy). Pokrywają go dwa listki powięzi, z pośród których górny nazwaliśmy częścią przeponową powięzi miednicy (*pars diaphragmatica fasciae pelvis*), dolny zaś powięzią dolną przepony miednicy (*fascia inferior diaphragmatis pelvis*).

Stosunki powięzi miednicy są znane: powieź składa się z odcinka bocznego, pokrywającego m. unoszący odbyt i m. zasłaniający wewnętrzny (*m. obturator internus*), i z części, przylegającej do trzew miednicy. LUSCHKA nazwał dwie te części *pars parietalis* i *pars visceralis*. Na miejscu rozejścia się jednej części od drugiej leży łuk ścięgnisty powięzi (*arcus tendineus fasciae*), przechodzący z przodu w wiąz łonosterczowy boczny (*lig. puboprostaticum laterale*), z tyłu łączący się z kołcem kulszowym (*spina ischii*). Wyrazy, „*parietalis* i *visceralis*” stosujemy tylko do błon surowicznych, wolimy także mówić o części przeponowej (*pars diaphragmatica*) i części śródmiędnicowej (*pars endopelvina*) powięzi miednicy. Ostatnia nazwa pochodzi od LANGERA i ogólnie bywa używana we współczesnej szkole wiedeńskiej.

¹⁾ U TOLDTA wzgórek nasienny i grzebień moczopustowy są częściami *capitis gallinaginis*. Grzebień TOLDTA jest przeto tylko dolną częścią naszego grzebienia.

Główny mięsień przepony, m. unoszący odbyt, odchodzi od powierzchni tylnej kości łonowej i od łuku ścięgnistego, tkwiącego w powięzi zasłonowej, którego obie odnogi sięgają aż do górnego brzegu miednicy [tylny aż do kresy krańcowej (*linea terminalis*)]. Łuk ten nazywa się łukiem ścięgnistym mięśnia unoszącego odbyt (*arcus tendineus musculi levatoris ani*). Wygięcie łuku sięga w krańcowych przypadkach aż do wysokości kanału zasłonowego (*canalis obturatorius*), w innych przypadkach opuszcza się głęboko po bocznej ścianie miednicy ¹⁾. Po usunięciu powięzi pokrywającej widać poprzez wykrój łuku część m. zasłaniającego wewnętrznego. Z powięzią miednicy łuk ścięgnisty mięśnia nie ma nic wspólnego; łuk ścięgnisty mięśnia krzyżuje się z łukiem ścięgnistym powięzi, i obadwa mogą z łatwością być od siebie oddzielone. Pojedyncze pęczki mięśniowe m. unoszącego odbyt mogą pochodzić od łuku ścięgnistego powięzi, zwłaszcza od przedniej jego części, lecz to jest raczej wyjątkiem, niż prawidłem.

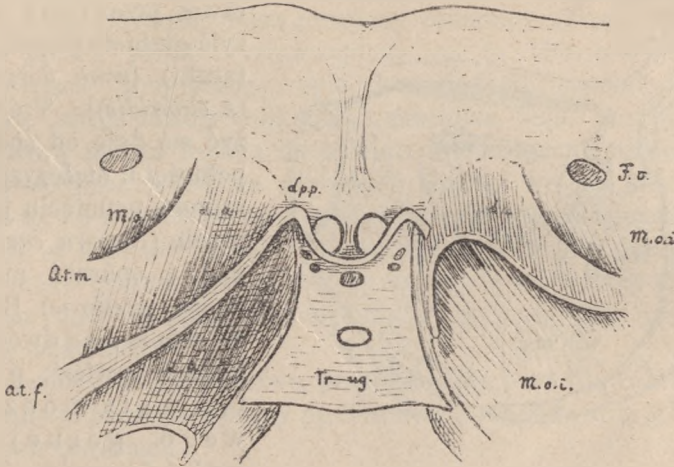
Tylny brzeg mięśnia unoszącego odbyt znacznie przewyższa mięsień ogonowy (*m. coccygeus*), odchodzący od kolca kulszowego (*spina ischii*) i więzu kuprokolcowego (*lig. sacrospinusum*); stosunek ten jest zrozumiały, po rozważeniu wyższego początku mięśnia unoszącego odbyt.

Lejek mięśniowy, stanowiący przeponę miednicy, ku tyłowi zupełnie jest zamknięty dzięki przyczepowi swemu do kości kuprowej (*os sacrum*) i do kości kulszowej (*os ischii*), a także dzięki pośredkowemu spleceniu włókien pomiędzy odbytem a wierzchołkiem kości kuprowej; natomiast w przedniej części lejka, położonej poza spojeniem łonowym, jest szeroka bródka, w której mieści się u mężczyzny stercz, u kobiety moczopust i pochwa. Mięsień ten w przedniej swej części posiada jeszcze godne uwagi własności, a mianowicie: linia, od której bierze początek cienki płat mięśniowy, tworzy z każdej strony poza kością łonową łuk, obejm-

¹⁾ Obecność łuku ścięgnistego mięśnia unoszącego odbyt, niezależność jego od powięzi miednicy i sięganie tylnej jego odnogi aż do kresy łukowatej (*linea arcuata*) kości podłędźwiowej omówiłem w „BRAUNE und HIS, *Leitfaden für die Präparanten der anatomischen Anstalt in Leipzig 1883*” (str. 32). W sali naszej preparacyjnej obnażamy m. unoszący od wewnątrz w niesymetrycznie przepołowionej miednicy; stosunki te występują wtedy wyraźnie na każdym preparacie. Według KOLLMANNA *levator ani* wprost odchodzi od kresy łukowatej. Cienkie wydłużenie powięzi zasłaniającej (*fascia obturatoria*) ciągnie się od łuku ścięgnistego mięśnia aż do kresy, łukowatej, wydłużenie to może morfologicznie być nazwane ścięgnem m. unoszącego fizjologicznie zaś nigdy. Łuk ścięgnisty może być skrócony przy wysokim sięganiu mięśnia, lecz nigdy nie może go brakować zupełnie gdyż w każdym razie wymagałaby szczelina dla nerwu i naczyń zasłaniających. Wreszcie już LUSCHKA (*Topografische Anatomie des Beckens*. Tübingen str. 145) podaje, że *levator ani* odchodzi od całkiem księżycowato wygiętej linii powięzi miednicy, i że bezpośredni związek z łukiem ścięgnistym powięzi „w każdym razie nie zawsze ma miejsce”, ponieważ pasek ten może być stale oddzielony od mięśnia bez jego uszkodzenia.

mujący początek mięśnia zasłaniającego (*m. obturator*). Ostre brzegi obydwu mięśni unoszących nie są zwrócone ku sobie, lecz odwrócone od siebie i skierowane ku dołowi. Przyśrodkowa część mięśnia tworzy przez to płaszczyznę, zagiętą pod kątem rozwartym, zwróconą u mężczyzny w stronę sterca. Zagięty listek mięśniowy leży bezpośrednio nad trójkątem moczopłciowym, który będzie tu zaraz opisany.

Badanie mięśnia unoszącego odbytu obudziło w najnowszych czasach większe zainteresowanie, dzięki pracom porównawczo-anatomicznym KOLLMANNA i LARTSCHNEIDERA, asystenta TOLDTA ¹⁾. Z prac tych wyni-

Rys. 10.

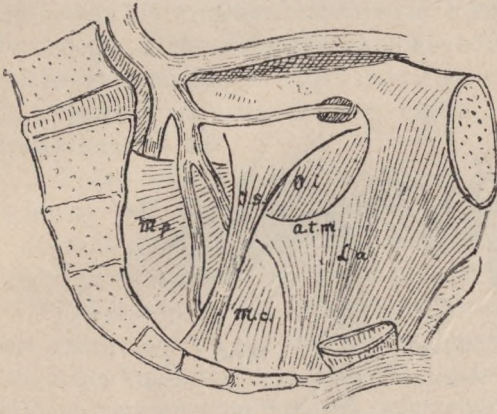
Przednia ściana miednicy, odpreparowana od wewnątrz. *L. p. p.* *Ligamenta puboprostatica*. Oba więzy boczne (*ligg. lateralia*) tworzą wygięcie ku górze, zaś w. średni (*lig. medium*) także wygięcie ku dołowi. Na lewo widać obnażone wydłużenie więzu łonosterczowego bocznego—*arcus tendineus fasciae* (*A. t. f.*) Na prawo łuk ten jest obcięty. Na prawo widoczną jest łukowata linia, na której bierze początek m. unoszący odbytu; linia ta ciągnie się jeszcze dalej, wzdłuż brzegu trójkąta moczopłciowego (*Tr. ug.*). Na lewo widać *arcus tend. m. levatoris* (*A. t. m.*). *M. o. i.* *Musc. obturator internus*; z obydwóch stron widać go tylko częściowo.

ka mianowicie, że m. unoszący odbytu u człowieka odpowiada mięśniom zginającym ogon: łonoogonowemu i podłędźwiowoogonowemu (*mm. flexores caudae pubococcygeus et ileococcygeus*) u ssących, i że można stopniowy jego zanik prześledzić od małp ogoniastych do antropoidów. Miejsce przyczepu najbardziej grzbietowo położonej części mięśnia do kości guzicowej dowodzi nadto, że i u człowieka mięsień unoszący odbytu jest m. zginającym ogon (*m. flexor caudae*). Wyjątkowo zdarza się także

¹⁾ *Verhandlungen der anatomischen Gesellschaft in Strassburg i E.* 1894. str. 198
i *Sitzungsbericht der k. k. Akademie der Wissenschaften in Wien.* 1894. N r XXIV. str. 234

jeszcze samodzielny drobny mięsień, idący od kresy krańcowej (*linea terminalis*) kości podłędźwiowej do bocznego brzegu kości kuprowej, i pokrywający od wewnątrz m. guzicowy (*m. coccygeus*). Przytaczam szkic takiego dodatkowego mięśnia podłędźwiokuprowego (*m. iliosocralis*), na który natrafiłem niedawno w sali preparacyjnej.

Trójkąt moczopłciowy (*trigonum urogenitale*) (*diaphragma urogenitale* HENLEGO) jest mocną płytą w postaci ściętego trójkąta, napiętą skośnie w łuku łonowym; tylko w górnej części łuku łonowego, pod więzłem łukowatym (*lig. arcuatum*), pozostaje

Rys. 11.

Boczna ściana miednicy z wewnętrzną powierzchnią przepony miednicy.

M. l. a. *M. levator ani.*

A. t. m. *Arcus tendineus m. levatoris.*

M. c. *Musc. coccygeus.*

O. i. *M. obturator int.*

M. p. *M. piriformis.*

I. s. Samoistny pasek mięśniowy, idący od kości podłędźwiowej do kości kuprowej i części pokrywający m. guzicowy.

otwór, przez który przechodzi żyła grzbietu prącia (lub łechtaczki) [*vena dorsalis penis* (*s. clitoridis*)]. Trójkąt obnażyć się daje od spodu w zupełności u mężczyzny po starannem usunięciu jamkówek prącia (*corpora cavernosa penis*) i opuszki moczopustu (*bulbus urethrae*). Budowa jego składa się z dwóch silnych listków powięzi: powięzi trójkąta moczopłciowego górnej i dolnej (*fascia trigoni uregenitalis superior et inferior*). Listki te są zrosnięte na górnym i dolnym swym brzegu, poza tem zaś mieści się między nimi płaska przestrzeń szczelinowa. Miejsce połączenia górnych brzegów tworzy więz poprzeczny miednicy (*lig. transversum pelvis*), dolne zaś połączenie znajduje się na wolnym brzegu trójkąta, bezpośrednio nad mięśniem poprzecznym krocza powierzchownym (*m. transversus perinei superficialis*). Przestrzeń pomiędzy dwoma tymi listkami powięzi przesywa moczopust błoniasty wraz z należącym doń m. zwierającym część błoniastą moczopustu (*m. sphincter urethrae membranaceae*). Leżą w niej m. poprzeczny głęboki (*m. transversus profundus*), gruczoły Cowpera i liczne sploty żyłne. Wzdłuż brzozy bocznej ciągną się: nerw grzbietowy prącia (*n. dorsalis penis*) i tętnica prącia.

Nad trójkątem moczopłciowym u mężczyzny leży stercz, którego otoczenie łącznotkankowe, powięź sterczowa (*fascia prostatica*), styka się u dołu z powięzią trójkąta moczopłciowego górną, u góry zaś z częścią śródmiędnicową powięzi miednicy (*pars endopelwina fasciae pelvis*).

Wiadomości o powięzi krocza właściwej (*fascia perinei propria*) w podręcznikach są tak sprzeczne z sobą i tak niedostępne dla studentów, iż woleliśmy raczej zupełnie opuścić tę nazwę. Przeważnie podają, że głęboka powięź krocza składa się z tylnego listka pojedynczego i przedniego rozszczepionego. Pojedynczy listek tylny nazywa się u nas powięzią dolną przepony miednicy (*fascia inferior diaphragmatis pelvis*), przedni rozszczepiony są to obie powięzi trójkąta moczopłciowego. Przytoczony opis jest jednak zupełnie nieściśły: TOLDT ¹⁾ np. górną powięź trójkąta i, skutkiem tego, oczywiście i powięź sterczową zalicza jeszcze do powięzi miednicy, gdy natomiast podług GEGENBAUERA dziedziina głębokiej powięzi krocza sięga wysoko nad stercz aż do więzów łonosterczowych (*ligamenta puboprostatica*). Zasada „*divide et impera*” zachowuje swą rację także dla dobrego opisu, i, według mego przekonania, z zapatrywania się na trójkąt moczopłciowy, jako na część odrębną, studenci szybko wyrobią sobie jasny pogląd na odnośne stosunki.

Pojmowanie i mianownictwo, przyjęte przez komisję, różni się od tego, które zalecili komisji koledzy pp. TOLDT i ZUCKERKANDL, tylko w pod-
rzedniejszych punktach.

Diaphragma rectale

M. levator ani i m. coccygeus.

Diaphragma urogenitale m. transversus perinei profundus.

1. *Fascia perinei superficialis.*

2. „ *penis.*

3. „ *superior diaphragmatis rectalis.*

4. „ *inferior* „ „

5. „ *superior* „ „ *urogenitalis [lig. ischioprostaticum].*

6. „ *inferior* „ „ *[lig. triangulare urethrae].*

7. „ *obturatoria.*

Pars supradiaphragmatica i

pars infradiaphragmatica.

Pars supradiaphragmatica tworzy wraz z *f. superior. diaphr. rectalis* powięź miednicy przyścienną (*f. pelvis parietalis*), *pars infradiaphr.* wraz z *f. inferior diaphr. rectalis*—łącznotkankowe wystanie jamy kulszoodbytnicowej (*cavum ischiorectale*).

¹⁾ *Lehrbuch*, str. 405.

8. *Fascia endopelvina* (LANGER). Do tego należą *ligg. puboprostatica* i *fascia pelvis visceralis*.
9. *Lig. transversum pelvis* [W i n s l o w i].
10. *Arcus tendineus obturatorius*.

Powięź (lub przegroda) odbytnicopęcherzowa [*fascia (sive septum) rectovesicalis*] należy do sterczu, a nie do powięzi krocza¹⁾.

Odstępując od HENLEGO, nie przyjęliśmy wyrazu *diaphragma urogenitale*, gdyż pojęcie przepony zupełnie nie nadaje się do tej płyty, prawie nieprzesuwalnej. Przepona miednicy, zarówno jak przepona kądłuba, jest narządem, który przy pracy tłoczni brzusznej przyczynia się do zmniejszenia sąsiedniej, zamkniętej przestrzeni. Mięsień poprzeczny krocza głęboki (*m. transversus perin. prof.*) nic pod tym względem dokonać nie może, wnosząc z jego sposobu działania.

O trzewna (*peritoneum*). W dziedzinie otrzewnej niektóre nazwy wymagają specjalnego objaśnienia.

Błona krezki właściwa (*membrana mesenterii propria*) jest to warstwa tkanki łącznej, która pozostaje po odjęciu obu listków otrzewnej; w niej mieszczą się naczynia krwionośne i chłonne, gruczoły chłonne, żyły i tkanka tłuszczowa²⁾.

Krezka wspólna (*mesenterium commune*) jest to krezka zarodkowej pętli pępkowej (*embryonale Nabelschleife*) kiszki; pętla ta obejmuje część dwunastnicy, okrężnicę wstępującą i poprzeczną³⁾.

Kaletka sieciowa (*bursa omentalis*) rozpada się na przedsionek (*vestibulum*), zachyłek górny (*recessus superior*) i zachyłek dolny (*recessus inferior*). Z dziury Winsłowa prowadzi ku wewnątrz wązki przewód pod wyrostkiem ogonowatym (*processus caudatus*) zrazu Spiegela nad częścią górną dwunastnicy i głową trzustki. Przewód ten nosi nazwę przedsionka kaletki sieciowej (*vestibulum bursae omentalis*); ograniczonym jest z przodu więzłem wątrobodwunastnicowym (*lig. hepato-duodenale*). Naczynia wątrobowe, żyła wrotna (*v. portae*), tętnica wątrobowa (*a. hepat.*) i przewód żółciowy wspólny (*d. choledochus*) przebiegają pod dnem przedsionka i ponad głowę trzustki, następnie od tylnej ściany brzusznej wchodzą pomiędzy listki więzła wątrobodwunastnicowego. Z przedsionka, poza wrotami wątroby, wychodzi zachyłek górny, wstępujący ku górze, wzdłuż tylnej powierzchni zrazu Spiegela, przed przeponą i po części przed aortą i dolnym końcem przełyku (*oesophagus*³⁾). Od tego miejsca, gdzie guzek sieciowy trzustki (*tuberculum*

¹⁾ TOLDT (5 wyd. LANGER-TOLDTA) *Anatomie*. Wiedeń 1893. str. 321.

²⁾ TOLDT, *Bau und Wachstumsverh. des Gekröses etc.* Wiedeń 1879 i His, *Anatomic menschlicher Embryonen*. III. str. 32 i n.

³⁾ His, *Ueber Praeparate zum Situs viscerum*. *Archiv. für Physiologie und Anatomie*. 1878. str. 73 i n. i tablica II—III.

omentale pancreatis) wystaje nad krzywizną żołądka małą, obie górne gałązki tętnicy żywotowej (*a. coeliaca*), tętnica wieńcowa żołądka lewa (*a. coronaria ventriculi sinistra*) i tętnica wątrobowa (*a. hepatica*) rozcho-
dzą się w przeciwne strony; pierwsza z tych tętnic unosi nieco ścianę tylną kaletki sieciowej, skutkiem czego powstaje wzniesienie w postaci sierpa, fałda żołądkotrzustkowa (*plica gastropancreatica*). Za pośrednictwem okrągławego otworu obok tej fałdy, przedsionek kaletki sieciowej łączy się z zachyłkiem dolnym (*recessus inferior*), opuszczającym się przed ciałem trzustki i poza żołądkiem. Najbardziej na lewo wysunięte wypuklenie tej przestrzeni nazywa się z-
achyłkiem śledzionowym (*recessus lienalis*). Wyrostek brodawkowaty (*processus papillaris*) wchodzi z góry w otwór zachyłka dolnego i zwęża wejście do niego. Swojego czasu HUSCHKE¹⁾ nazwał przed-
sionek kaletki sieciowej wraz z zachyłkiem górnym *bursa omenti minoris*, przestrzeń zaś, niżej leżącą, *bursa omenti majoris*. Otwór łączący je, anatom ten nazywa *foramen omenti majoris*, fałdę oddzielającą—*septum bursarum s. lig. gastropancreaticum*. Co do mnie to zaproponowałem dla tej ostatniej nazwę *diaphragma omentale*.

Sieć mała (*omentum minus*) w rozmaitych swych częściach rozwinię-
tą jest niejednakowo: górny pasek sierpowaty, idący od wpustu (*cardia*) i części brzusznej przełyku do dołu strzałowego lewego tylnego wątroby (*fossa sagittalis sinistra posterior*) wyróżnia się budową rozścięgniętą; LANGER-TOLDT nazywa pasek ten *pars condensata*.²⁾ *Pars flaccida* nazy-
wają ci autorowie cienką i wiotką środkową część sieci małej, przyczepioną do krzywizny żołądka małej. Na prawo *pars flaccida* przechodzi bez wyraźnych granic w wiąz wątrobodwunastnicowy (*lig. hepatoduodenale*).

Nazwę *ligamentum falciforme hepatis* (wiąz sierpowaty w ą t r o b y) komisya przyjęła zamiast nazwy *lig. suspensorium hepatis*, ażeby usunąć błędne rozumienie, wynikające z tej nazwy. Nazwa nasza wreszcie jest nie nową, gdyż używali jej już autorowie francuscy (*ligament falciforme* lub *grande faux du foie* CRUVEILHIER, SAPPEY, TESTUT³⁾).

Fałda pęcherzowa poprzeczna (*plica vesicalis transversa*) [WALDEYER] jest to stała fałda otrzewnej, przebiegająca poprzecznie nad opróżnionym pęcherzem. (głosowanie)

Tkanka przymaciczna, Przymaciczne (*parametrium*). Wyraz ten przyjęto przez wzgląd na lekarzy, którzy używają nazwy *parametritis*. *Parametrium* nazywa się luźna tkanka, otaczająca

¹⁾ HUSCHKE, W opracowaniu SUMMERINGA *Lehre von den Eingeweiden*. Lipsk 1844. str. 202 i n.

²⁾ LANGER-TOLDT. loc. cit. str. 333.

³⁾ SAPPEY jednak rozróżnia swoje *grande faux* i *lig. suspensorium*; pierwsza prze-
chodzi w drugie na brzegu wątroby. *Petites faux* SAPPEY'A są to trzy *ligg. umbilicalia*

tęgie spłoty naczyniowe, leżące obok macicy i górnej części pochwy. Tkanka ta zajmuje trójkątną wklęsłość, z boku od sklepienia pochwy, szyjki i ciała macicy. Górne jej zakończenie włacza się pomiędzy zbliżone ku sobie listki więzła szerokiego macicy (*lig. latum uteri*).

Kaletka jajnika (*bursa ovarii*) i dół jajnikowy Claudiusa [*fossa ovarica* Claudii]. W krótkim artykule: „O położeniu macicy“ CLAUDIUS¹⁾, w bardzo stanowczej formie wyraził swe zdanie, oparte na 88 badaniach pośmiertnych, że macica z więzłami szerokimi i jajnikami ściśle przylega do tylnej górnej ściany miednicy, tak jak płuca do ściany żebrowej. Jajnik ma leżeć poziomo lub zlekka skośnie w płytkim zagłębieniu, w t. zw. dole jajnika (*fossa ovarii*), utworzonym w tkance łącznej, zawierającej tłuszcz, przy górnym brzegu m. gruszkowatego (*m. piriformis*), przed miejscem wyjścia naczyń pośladowych górnych (*vasa glutaea sup.*). Przednia powierzchnia jajnika ma być zupełnie oddzieloną od kiszki przez *ala vesperilionis*. Jajowód podług CLAUDIUSA idzie po górnym brzegu jajnika, a następnie zwraca się ku dołowi i wtył, tak iż lejek (*infundibulum*) przypada na boczną połowę dołu jajnika i poza jajnikiem. *Anteversio* i *anteflexio uteri* są podług CLAUDIUSA stanowczo zjawiskami chorobowymi. Twierdzenie to, jak wiadomo, nie utrzymało się wobec późniejszych badań ginekologów i anatomów, z pośród prac których zasługuje na uwagę zwłaszcza wyczerpujący referat K. BARDELEBENA.²⁾ Odnośnie do samych jajników, rzec można, iż pomiędzy nowoczesnymi badaczami, ginekologami i anatomami niema już różnicy zdań.³⁾ Jajniki leżą przy bocznej ścianie miednicy, bezpośrednio pod kresą łukowatą, jedna ich powierzchnia spogląda ku środkowi, druga ku bokowi, brzeg umocniony skierowany jest ku przodowi, swobodny ku tyłowi. Oś podłużna jajnika leży prawie równolegle do osi ciała; przy niesymetrycznym położeniu macicy jajnik przybiera położenie skośne. Naczynia, wstępujące do jajnika, wraz z otaczającą je fałdą otrzewnej, tworzą dla niego, zarówno jak dla jajowodu rodzaj więzła wieszadłowego, który komisya nazwała w. wieszadł. jajnika (*lig. suspensorium ovarii*).

Ponieważ twierdzenie CLAUDIUSA, dotyczące położenia jajnika, nie ostało się, przeto nie mamy już dziś prawa przyznawać istnienia dołu jajnikowego [*fossa ovarica* (Claudii)]. Większość podręczników również opuszcza tę nazwę. WALDEYER,⁴⁾ używający jej jeszcze, pod względem zapatrywania się na położenie jajników trzyma się wyżej przytoczonego, nowego poglądu. To, co on przeto nazywa *fossa ovarica*, pod względem położenia i kierunku nie odpowiada wcale dołowi Claudiusa.

1) *Zeitschrift für ration. Medicin.* 1865. T. XXIII, str. 248 i n.

2) *Berichte der 2. Versammlung der anat. Gesellschaft.* 1888, str. 45 i n.

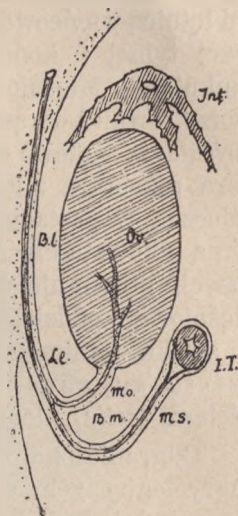
3) H. S. *Ueber die Lage der weiblichen Eierstöcke.* *Archiv. für Anatomie und Physiologie* 1881, str. 398. WALDEYER, *Anatom. Anzeiger.* 1886, str. 44.

4) WALDEYER loc. cit. str. 44.

Od dołu jajnikowego, t. j. zagłębienia w tłuszczu ściany miednicy, należy odróżnić kaletkę jajnika (*bursa ovarica*). Pod tą nazwą rozumiemy worek, położony wewnątrz otrzewnej (*intraperitoneal*). B. RAUBER ¹⁾ np. daje następujące objaśnienie: „Dalsze umocowanie jajnika odbywa się za pomocą otrzewnej, która podtrzymuje go w płytkiej kaletce, *bursa ovarica*, znajdującej się w tylnym listku szerokiego więzu macicy, położonego czołowo (*frontal*), w tylnej części bocznej ściany miednicy.“ Położenia czołowego więzu szerokiego macicy, przy którym obstaje autor, ja nie uznaję, gdyż więz szeroki, będąc szerszym od jamy miedniczej, przylega do jej ścian swymi odcinkami bocznymi w kierunku mniej więcej strzałowym, odcinek zaś środkowy podąża za ruchami macicy i np. wrazie *anteversio* zbliża się do położenia poziomego. Pomimo różnicy poglądu na położenie więzu szerokiego, uważam definicyę kaletki jajnika, podaną przez RAUBERA, jako worka otrzewnej, za bardzo odpowiednią. Pod nazwą kaletki należy rozumieć szczelinowaty układ przestrzeni, otaczający jajnik z boku, od góry, z tyłu a poczęści także od wewnątrz. Szczelina boczna spowodowaną jest tem, iż przyczep krezki jajnika (*mesovarium*) przypada na przednim brzegu jajnika. Szczeliny przed, nad i poza jajnikiem, powstają skutkiem tego, że jajowód pętlcowato otacza jajnik. Ponieważ jednak jajowód, jak wyraziłem to swojego czasu, jak para firanek, pokrywać może jajnik częściowo także na powierzchni przyśrodkowej, przeto obszar kaletki powiększa się odpowiednio. (Rys. 12).

Nauka o naczyniach.

Serce (*cor*). Chcąc opis morfologiczny serca związać z jego rozwojem, należy za punkt wyjścia wziąć początkową postać pętlcową cewki mięśniowej. Obadwa ramiona pętli krzyżują się wzajemnie, przyczem ramię przyprowadzające układa się pod odprowadzającym. Pierwsze schodzi na dół i na lewo, drugie wstępuje na lewo ku górze. Tyłne ramię sercowe okrąża zaczątki przysionków i lewej komory, prze-

Rys. 12.

Szematyczne objaśnienie
kaletki jajnika.

- Ov. Ovarium.
 - I. T. Isthmus tubae.
 - Inf. Infundibulum.
 - L. Lig. latum uteri.
 - Ms. Mesosalpinx.
 - Mo. Mesovarium.
 - Bl. Bursa ovarii, pars lateralis.
 - B. m. Bursa ovarii, pars medialis.
- Oba odcinki dzieli krezka jajnika.

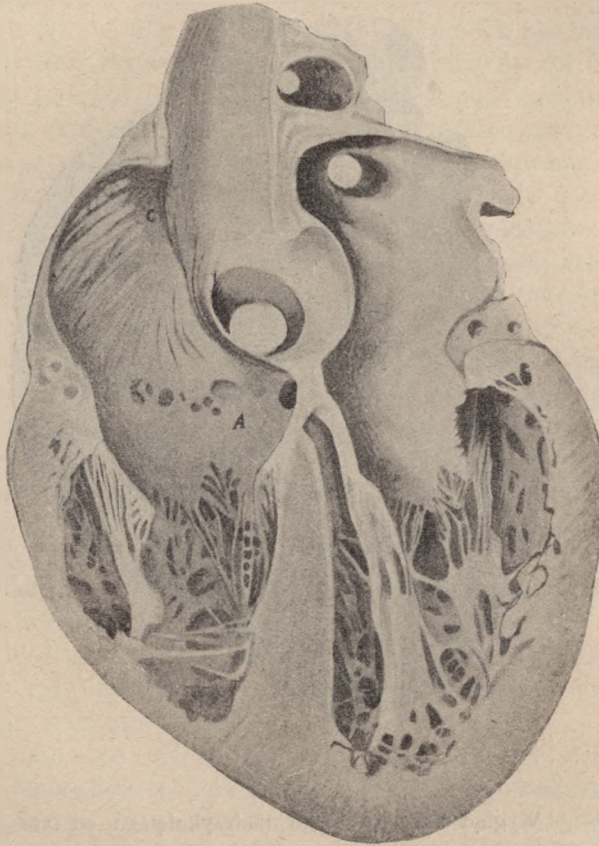
¹⁾ RAUBER, *Lehrbuch der Anatomie*. Lipsk 1892. II. str. 673.

dnie — przysionka prawego i opuszki aorty (*bulbus aortae*), która w następstwie ma się podzielić na aortę i tętnicę płucną. Obrączkowa brózda międzykomorowa (*sulcus interventricularis*) otacza wczesnie zarodkową cewkę sercową; na powierzchni wewnętrznej odpowiada jej wypukła fałda przyścienna, — mięśniowa przegroda międzykomorowa (*septum interventriculare*). Pierwotna brózda obrączkowa utrzymuje się także w sercu rozwiniętem; zaczyna się ona w brózdzie międzykomorowej przedniej, przechodzi pod tętnicą wieńcową lewą i poza korzeniem aorty do brózdy międzykomorowej tylnej i kończy się obok wierzchołka serca, tworząc obrączkę zamkniętą. Mięśniowa przegroda międzykomorowa serca zarodkowego tworzy również obrączkę zamkniętą, przebiegającą na prawo od *canalis auricularis*, nalewo od opuszki aorty. Ta część przegrody mięśniowej, która przebiega z lewej strony wejścia do aorty, jest przez całe życie widoczną w postaci wyraźnego wałka, t. zw. *limbus marginalis*. Górna łukowata część przegrody, obejmująca *canalis auricularis* po stronie prawej, utrzymuje się także w sercu rozwiniętem w postaci tęgiej listwy mięśniowej, oddzielającej ujście żyłne prawe (*ostium venosum dextrum*) od stożka tętniczego (*conus arteriosus*) — grzebień nadkomorowy (*crista supraventricularis*). Z lewej strony pomiędzy obydwoma ujściami (*ostia*) niema żadnej przegradzającej masy mięśniowej.

Odgraniczenie obu dróg krwiobiegu jak wiadomo z nowszych prac embryologicznych, odbywa się w ten sposób, iż dziura międzykomorowa (*foramen interventriculare*) pozostała w przegrodzie pierwotnej, zamyka się z przodu za pomocą *septum aorticum*, z tyłu skutkiem *septum intermedium*, opuszczającego się z przysionka i z *canalis auricularis*; przegrody te schodzą się z sobą i z przegrodą mięśniową komór. Z zaczątku przysionka, należącego początkowo tylko do serca lewego, połowa przeznaczoną jest na kanał dopływowy serca prawego. Z drugiej strony dołącza się do lewej komory, jako wejście do aorty, część komory prawej, leżąca po przeciwnej stronie przegrody mięśniowej. Najniższym krańcem przegrody aorty (*septum aorticum*) jest część błoniasta przegrody komór (*pars membranacea septi ventriculorum*).

Do przyjęcia krwi, płynącej do serca, służy zbiornik, początkowo oddzielny, t. zw. zatoka żył (*sinus venarum*) (*sinus reuniens*). W dalszym ciągu zatoka ta wchodzi w tak znaczne połączenie z prawym przysionkiem, iż zdaje się być tylko jeszcze częścią jego. Natomiast linia, je odgraniczająca, jest wyraźną dobrze w rozwiniętem sercu, zarówno zewnątrz, jak i na stronie wewnętrznej. Nazewnątrż wyraża się ona w postaci skośnej, łukowatej brózdy, rozpoczynającej się pod żyłą główną dolną (*vena cava inferior*), a kończącej się przed górną. Brózda ta nazywa się brózdą krańcową (*sulcus terminalis*). Na powierzchni wewnętrznej odpowiada jej skośna listwa mięśniowa, w której kończą się mięśnie grzebykowate, — t. z. grzebień krańcowy (*crista ter-*

minalis). Mięśnie grzebykowate nie zachodzą do worka żylnego. Do przysionka w ścisłym znaczeniu należy jeszcze wypuklenie ściany tylnej, wsunięte pomiędzy dolną żyłę główną a brózdę krańcową; nazwałem je *appendix auricularis posterior*. Leży ono pod zastawką Eustachi'ego i napravo od zastawki Thebeziusza (*valvula Thebesii*).¹⁾

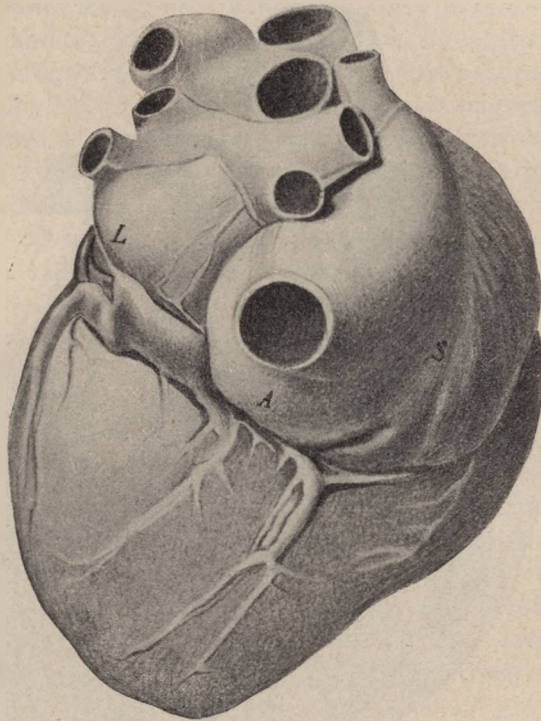
Rys. 13.

Tylna połowa serca ludzkiego, utrwalonego w kwasie chromowym.

Rysunek przedstawia odgraniczenie zatoki żył za pomocą grzebienia krańcowego (c) i połączenie *septum intermedium*, zstępującego z przysionka, z *septum musculare interventriculare*.

¹⁾ Odnośnie do tych rozmaitych szczegółów dotyczących rozwiniętego serca ludzkiego, znajdujących swe objaśnienie w historii rozwoju, odsyłam do moich *Beiträge zur Anatomie des menschlichen Herzens*. Lipsk 1886. Z trzema tablicami. Powyższe rysunki 13 i 14 są kopiami z tego dzieła.

Z tych części rozwiniętego serca, oznaczonych za pomocą oddzielnych nazw i umieszczonych w powyższym szkicu embryologicznym, zgodzono się przyjąć: *sinus venarum* (zatoka żył), *sulcus et crista terminalis* (brózda krańcowa i grzebień krańcowy), a także *crista supraventricularis* (grzebień nadkomorowy).

Rys. 14.

Wygląd serca ludzkiego nastrzykniętego, od tyłu.

Rysunek przedstawia napravo brózdę krańcową (*S*) odgraniczającą worek żylny a poniżej żyły głównej dolnej—*appendix auricularis* (*A*). Na przysionku lewym widać, *lig. v. cavae sinistrae* (*L*).

Żyła skośna przysionka lewego (*vena obliqua atrii sinistri*), którą anglicy nazywają *Marschals vein*,¹⁾ jest niekształconym szczątkiem zarodkowej żyły głównej górnej lewej (*v. cava. sup. sinistra*), istniejącej niekiedy ledwie w postaci cienkiego więz, jako więz żyły głównej lewej (*lig. v. cavae sinistrae*).

¹⁾ QUAIN'S *Anatomy*. 10 edition, by SCHAEFER et THANE. Vol. II, part. II, str. 510.

Trójkąty włókniste (*trigona fibrosa*) są to *noduli valvulae mitralis* HENLEGO.

Żyła jarzmowa zewnętrzna (*vena jugularis externa*), żyła jarzmowa przednia (*v. jug. anterior*), żyła pośrodkowa szyi (*v. mediana colli*) i łuk żylny dołu jarzmowego (*arcus venosus juguli*). Wobec niestałości powierzchownych żył na szyi trudno jest przedstawić absolutnie typowy ich obraz. ¹⁾ Ż. jarzmowa zewnętrzna (*v. jugularis externa*) jest pniem, powstającym z żyły usznej i żyły potylicowej i połączonym z układem żył twarzy za pomocą krótkiej gałązki. Żyła ta przebiega tuż pod mięśniem szerokim szyi (*platysma*), krzyżuje się z m. mostkoobojęzycocowym (*m. sternocleidomastoideus*) pod kątem ostrym, wchodzi w głąb poza jego głowę obojęzycową (*cap. claviculare*) i wpada stale do żyły podobojęzycowej (*v. subclavia*). Żyłę parzystą, położoną przed m. mostkoobojęzycocowym, którą często opisywano pod nazwą *v. subcutana colli*, nazywamy obecnie żyłą jarzmową przednią (*v. jugularis anterior*). U góry łączy się ona z układem żyły twarzowej przedniej (*v. facialis anterior*) i zabiera ż. podbródkową (*v. mentalis*); u dołu, przebiegając pod lub na m. mostkoobojęzycocowym zwykle wpada do żyły jarzmowej zewnętrznej. Nazwy *v. mediana colli* (ż. pośrodkowa szyi) dawniejsi i nowsi anatomowie używali jako synonimu nazwy *v. jugularis anterior* (żyła jarzmowa przednia). ²⁾ Według zapatrywań komisji nazwę tę należy zachować dla rzadszej istotnie odmiany pnia nieparzystego.

Łuk żylny dołu jarzmowego (*arcus venosus juguli*) jest poprzecznym połączeniem obydwu żył jarzmowych przednich, znajdującym się już to w dole jarzmowym, już to nieco wyżej.

Żyła uszna tylna (*vena auricularis posterior*). Żyła ta wpada do żyły jarzmowej zewnętrznej i opuszcza przez to tętnicę jednoimienną. Pomimo to zachowuje swą nazwę. (Kr.)

Żyły skórne ramienia i przedramienia (*venae cutaneae brachii et antibrachii*). Próbowaliśmy zastosować nazwy żył skórnych do nazwy nerwów skórnych, a mianowicie uczynić zbytecznymi bardzo stare, a w gruncie rzeczy zupełnie bezcelowe nazwy *v. cephalica* i *v. basilica* (żyła przypromieniowa i ż. przypiętowa). Nazwy te są nawskroś mitycznego pochodzenia, sprawiają uczącemu się zwykle trudności i zawsze bywają mieszane. Przyznajemy jednakże, iż jedynie czas może rozstrzygnąć o celowości tej zmiany nazw.

Żyły przypępkowe (*vv. parumbilicales*). Żyły przypępkowe, nazywane raz żyłami Sappey'a to znowu Burowa, pozostały aż do najnowszych czasów przedmiotem roztrząsań i wymagają szczegó-

1) Porównaj rysunki THANEGO w QUAINS *Anatomie* 10 wyd. II, 2, 514.

2) Również porównaj RAUBER, *Anatomie* 1893. II, 181.

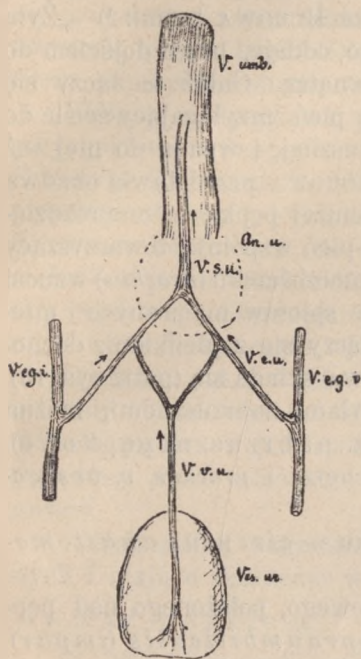
lowego objaśnienia. Przytaczam na wstępie opis żył Sappey'a, umieszczony w dziele BRAUNEGO (loc. cit. str. 63 i n.). Jeżeli nadeciąć kresę białą od pępka ku górze, natrafia się na przewód włóknisty [kanał pępkowy (*Nabelcanal*) RICHTER'A], w którym, wraz z żyłą pępkową, przebiega cały pęczek drobnych naczyń żylnych. BRAUNE nazywa je *vv. parumbilicales* (SAPPEY). Mamy tu 4 — 5 małych pni, połączonych z żyłami skórnymi i z żyłami Burow'a, o których natychmiast powiemy. Z pośród tych żył Sappey'a, jedna zwykle wyróżnia się swoimi rozmiarami, prowadzi do układu żyły wrotnej wątroby i jest połączoną za pomocą żyły przypępkowej mieczykowatej (*v. parumbilicalis xyphoidea*) z lewą żyłą nabrzuszną (*v. epigastrica*). Zastawki jej są zwrócone ku wątrobie. Stosunku jej do wątroby BRAUNE jeszcze nie rozstrzyga, twierdzi jednak, iż zwykle nie wpada ona do żyły pępkowej, a również i nie do zatoki żyły wrotnej (*sinus venae portae*). Raz tylko spostrzeżono ujście do żyły pępkowej. BRAUNE odsyła do dalszych swych badań, dotyczących układu żyły wrotnej. Badań tych nie zdążył jeszcze wydać, natomiast posiadamy we własnym instytucie nieopublikowane rysunki, przeznaczone do tej pracy. Przedstawiają one w piękny sposób ujście niektórych żył przypępkowych wprost do zraza czworograniastego (*lobus quadrangularis*) i do zraza lewego (*lobus sinister*). ¹⁾

Żyły przypępkowe, opisane przez BRAUNEGO, tworzą tylko część naczyń, które SAPPEY odkrył i nazwał *veines portes accessoires*. SAPPEY (którego przytaczam tu pracę umieszczoną w *Journal de l'Anatomie et des Phys.* 1883. XIX, str. 519) rozróżnia dwie grupy drobnych żył, łączących układ żyły wrotnej z układem żył ciała. Jedna grupa obejmuje naczynia, które zbierają się z przepony, przechodzą pomiędzy listkami *lig. suspensorii*, aż do wypukłej powierzchni wątroby i wchodzą do niej. Druga grupa składa się z żył, przebiegających wzdłuż więzu wałkowanego (*lig. teres*); te na samym początku znajdują się w związku z żyłami nabrzusznymi dolnymi (*vv. epigastricae inferiores*) i z żyłami skórnymi brzucha. Ostatnią tę grupę stanowią żyły, które BRAUNE, za przykładem SAPPEY'A, nazwał żyłami przypępkowemi.

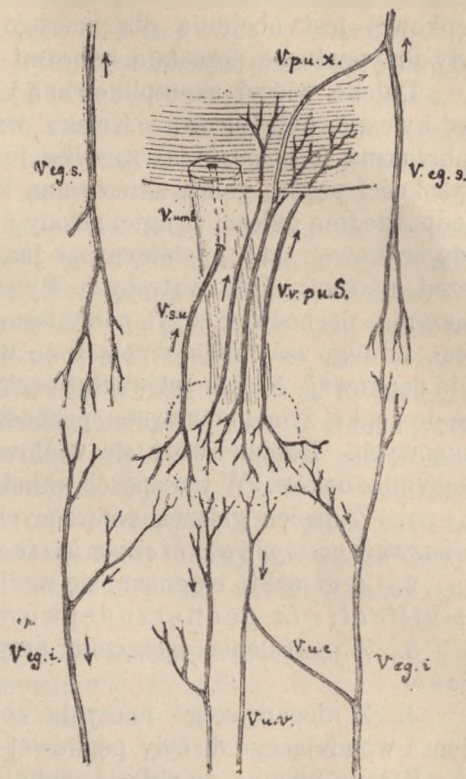
Sam SAPPEY i WERTHEIMER są tego zdania, że żyła pępkowa zarasta zupełnie. Przeciw temu powstał ostatnimi czasy BAUMGARTEN ²⁾,

¹⁾ Pomiędzy pozostałymi pismami BRAUNEGO znajduje się także dysertacya ówczesnego jego asystenta D-ra G. SCHÜTZA, ukończona w 1880 r., lecz nie wydrukowana, p. t. *Ueber die sogenannten accessorischen Phortadern*. W pracy tej podano między innymi, że w dysertacyi, wydanej w Lipsku pod kierunkiem GUNZ VON THULO w r. 1748, znajduje się już wzmianka o żyłach, umieszczonych w *ligg. coronarium* i *suspensorium* i znajdujących się w związku z układem żyły wrotnej. Dodatkowe żyły wrotne w *lig. hepatoduodenale* opisał następnie E. H. WEBER (1842).

²⁾ *Ueber die Nabelvenen des Menschen*. Braunschweig 1891.

Rys. 15.

Rys. 16.

Rys. 15.

Rzut oka na układ żył w powłokach brzusznych u zarodka ludzkiego, według opisu BUROWA (J. MÜLLER'S *Archiv.* 1838). Oddzielnym częściom układu nadałem, w celu lepszego zrozumienia, specjalne nazwy, nie roszcząc pretensyi, aby miały być zachowane na stałe. Co BRAUNE nazywa żyłami BUROWA, to są *v. umbilicovesicales*, co zaś BAUGARTEN nazywa żyłą BUROWA — to jest *v. supraumbilicalis*.

V. u. *Vena umbilicalis.*

V. s. u. *Vena supraumbilicalis.*

V. e. u. *Vena epigastricoumbilicalis.*

Ves. u. *Vesica urinaria.*

An. u. *Annulus umbilicalis* kropkami.

V. eg. i. *V. epigastrica inferior.*

V. v. u. *V. vesicae umbilicalis.*

Rys. 16.

Szemat żył w powłokach brzusznych i żył Sappey'a u dorosłego, zestawiony podług BRAUNEGO a częścią podług BAUGARTENA.

V. u. *Vena umbilicalis*, zarosła za wyjątkiem małego kanału.

V. s. u. *Vena subpraumbilicalis.*

Vv. pu. S. żyły przypępkowe Sappey'a.

V. pu. x. *Vena parumbilicalis xiphoida*

[Braune] jako zespolenie z *v. epigastrica superior* V. eg. s.

V. u. v. *Venae umbilico-vesicales.*

V. u. e. *Vena umbilicoepigastrica.*

V. eg. i. *Vena epigastrica inferior.*

o ile się zdaje, ze słusznych pobudek. Kwestya zamknięcia światła żyły pępkowej jest obojętną dla naszego mianownictwa, w każdym razie żyły przypępkowe pozostają tworamii samodzielnymi.

Daleko więcej skomplikowaną i niepewną, niż sprawa żył Sappey'a jest kwestya żył Burowa. Krótka wzmianka BUROWA brzmi: ¹⁾ „Żyła nabrzusznna (*v. epigastrica*) zarodka ludzkiego oddaje, przed dojściem do wysokości pępka, gałąź, skierowaną ku wewnątrz. Gałąź ta łączy się z odpowiednią gałęzią drugiej strony i tworzy pień, przylegający ściśle do żyły pępkowej, na jej przebiegu w jamie brzusznej, i wpada do niej tuż przed ujściem jej do wątroby.“ Rysunek BUROWA przedstawia obadwa naczynia, pochodzące z żył nabrzusznnych; poniżej pępka są one rozdzielone, od tego zaś miejsca połączone w mały pień wspólny, towarzyszący żył pępkowej. Natomiast wzdłuż pęcherza i moczościęku (*urachus*) wznosi się do pępka żyła nieparzysta, pochodząca ze splotów macicznych i miednicowych. Rozdzieliwszy się widłowato, łączy się z pieńkami, dochodzącymi z boków. W ten sposób układ BUROWA składa się (patrz rys. 15)

1. Z dwóch gałęzek połączonych z żyłami nabrzusznnymi, można je nazwać *vv. epigastricoumbilicales* (ż. nabrzusznno pępkowe).

2. Z gałązki, ciągnącej się wzdłuż pęcherza i *urachus*, *v. vesicoumbilicalis* (ż. pęcherzopępkowa).

3. Z pierścienia łączącego przy pępku — *circulus anastomaticus*.

4. Z nieparzystego naczynia zbiornikowego, położonego nad pępkiem i wpadającego do żyły pępkowej—*v. supraumbilicalis (impar)*.

Z tego wynika, że pojęcie „żyły Burowa“ jest wieloznacznem i pod tą nazwą rozmaici autorowie istotnie pojmują różne twory.

BAUMGARTEN pojmuje pod nazwą żyły Burowa naczynie nieparzyste, wstępujące ku pępкови i wpadające do ż. pępkowej. BAUMGARTEN stwierdził stałą obecność tego naczynia u dzieci zaraz po urodzeniu; dopuszcza on, że zachowuje się ono zawsze u dorosłych i że przy marskości wątroby rozszerza się patologicznie może.

BRAUNE już przez to różni się w opisie tych stosunków, że mówi o żyłach Burowa w liczbie mnogiej. Za pomocą tej nazwy BRAUNE oznacza żyły, które znajdują się poniżej pępka, idą w kierunku *urachus* i są połączone z żyłami nabrzusznnymi. Takie gałązki BRAUNE znajdował zawsze u dorosłych w liczbie pojedynczej lub mnogiej, a w jednym przypadku grubszą z lewej strony i cieńszą z prawej. Gałązki te można nastrzyknąć tylko ku dołowi (*nach abwärts*), to samo dotyczy bocznic, idących do żył nabrzusznnych. Zamkniętej obrączki żyłnej na wewnętrznej stronie pępka u dorosłych nie mógł nigdy znaleźć, natomiast udawało mu się niejednokrotnie napęlić w pobliżu pępka żyły, idące do

¹⁾ *Archiv. für Anatom. und Physiologie* 1838, str. 44.

pęcherza i do żył nabrzuszných — od strony sieci podskórnych ku dołowi, a żyły przypępkowe ku górze (*nach aufwärts*).

Wobec takiego stanu rzeczy lepiej jest opuścić nazwy żył Burow'a, a natomiast używać nazw *vv. umbilicovesicales* i *vv. umbilicoepigastricae*; ułożenie tych wyrazów ma jednocześnie wyrażać kierunek prądu krwi. Dla żyły, odchodzącej od systemu Burow'a ku górze, zaproponowałbym nazwę *v. supraumbilicalis*.

Żyła ta nadpępkowa przebiega aż do swego ujścia wraz z żyłami przypępkowymi Sappey'a. Z pośród nich jedna wyróżnia się, według SAPPEY'a i BRAUNEGO, większymi rozmiarami. Gdy oto SAPPEY nie przyznaje żadnego stosunku swych żył do pierwotnej żyły pępkowej, BAUMGARTEN dowodzi, że największa z żył Sappey'a (*v. parumbilicalis major* — w przeciwstawieniu do *minores*) jest żyłą Burow'a, resp. resztką żyły pępkowej. Słuszności tego twierdzenia, podług mnie, BAUMGARTEN nie dowiódł dostatecznie. Nawet wtedy, gdybyśmy przyjęli przypuszczenie BAUMGARTENA, wcale nie oczywiste, iż „żyła Burow'a“ mieć może niekiedy ujście wysoko, sięgające aż do wątroby, to wciąż pozostaje niezrozumiałem, w jaki sposób przewód, który należy sprowadzić do żyły pępkowej, może mieć inne ujście, niż zatokę żyły wrotnej (*sinus venae portae*).

Jeżeli zbiorę wszystkie punkty, stwierdzone obserwacją na dorosłych i mające znaczenie w mianownictwie, to mamy:

Nad pępkie m:

1. *Vv. parumbilicales* [Sappey], dążące z okolicy pępka ku górze do wątroby i wdrażające się w jej substancję. W towarzystwie tych żył przypępkowych przebiega:

2. *V. supraumbilicalis* (BAUMGARTENA żyła Burowa), wpadająca do górnego, otwartego końca żył pępkowych. (Parę gałązek brzusznych, wpadających niezależnie od żyły nadpępkowej, BAUMGARTEN nazywa *Schaltvenen*). Prócz tego mamy

Pod pępkie m:

3. *Vv. umbilicovesicales* (BRAUNEGO żyły Burowa), pojedynczo lub w liczbie mnogiej, wpadające do splotów pęcherza, względnie do splotów miednicy. Z temi gałązkami połączone są pod kątem ostrym:

4. *Vv. umbilicoepigastricae*, wpadające z obu stron do żył nabrzuszných dolnych głębokich (*vv. epigastricae inferiores profundae*).

Naczynia, leżące powyżej pępka, prowadzą krew ku górze do wątroby, lub wprost do żyły nabrzuszných górnej lewej (*v. epigastrica superior sinistra*) [BRAUNE]. Naczynia, leżące poniżej pępka, prowadzą krew nadół, do splotów miednicy lub do żył nabrzuszných. Zarówno żyły przypępkowe, jak i żyły 3 i 4 grupy, pochodzą z sieci żyłnej skóry okolicy pępkowej.

Z łatwo zrozumiałych powodów, że wszystkich opisanych tu żył, jedynie umieszczono na liście nazwę *vv. parumbilicales (Sappeyi)* w rozumieniu BRAUNEGO. Na przyjęcie nazwy *venae portae accessoriae superiores* SAPPEY'A również nie mogliśmy się jeszcze zdecydować. Podług mnie, potrzeba przedewszystkiem jeszcze dokładnego stwierdzenia ich stosunku do zrazików wątroby, za pomocą dokładnej iniekcji.

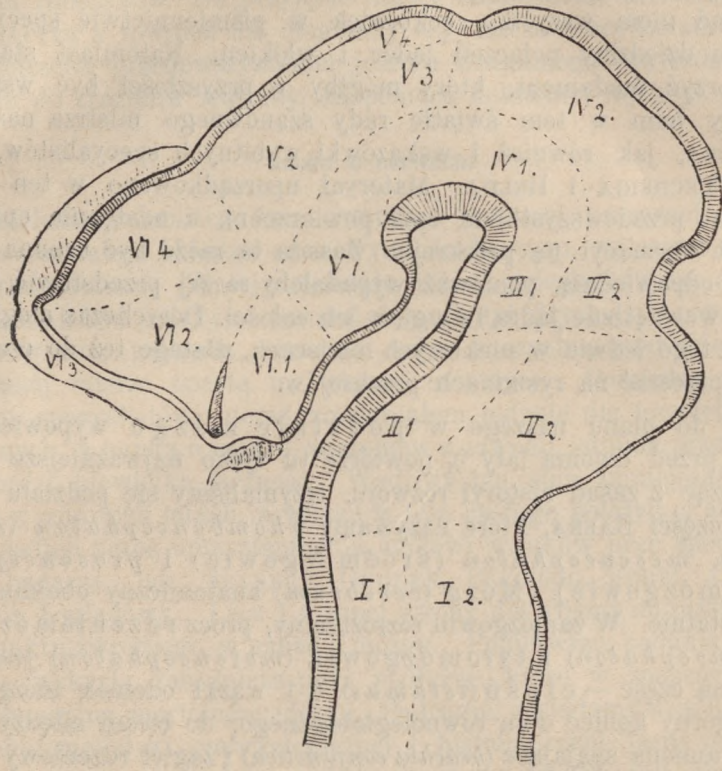
Nauka o nerwach.

Ustalenie jednolitego mianownictwa w nauce o nerwach, a zwłaszcza w rozdziale o układzie nerwowym ośrodkowym, walczy ze szczególnymi trudnościami. W tej dziedzinie już od dziesiątków lat anatomicznie przestali być jedynymi panami domu, gdyż fizyolodzy i patologowie, nagłeni własną potrzebą, stworzyli sobie specjalną anatomję mózgu, w znacznej mierze opartą na własnej metodyce. Pomiędzy piśmiennictwem specjalistów, nieraz rozumiałem jedynie dla niewielu wtajemniczonych, a nauką o mózgu anatomów z zawodu, istniała przez pewien czas bardzo niewielka łączność. Wadliwy ten stan zmniejszał się stopniowo w ostatnich latach, a wielką w tem zasługę położyli ci autorowie, którzy podjęli pracę uprzystępnienia ogółowi wyników prac specjalnych, takich badaczy, jak MEYNERT, GUDDEN, FLECHSIG, FOREL i innych, w sposób pogładowy. Lecz i z innej strony dotarliśmy do rozstrzygającego punktu zwrotnego w nauce o mózgu. Popierwsze, badania embryologiczne wykryły zasadnicze pasy podłużne, które w znacznej mierze uprościły ogólną morfologję mózgu. Podrugie, posiadamy dziś już, dzięki połączeniu metodyki embryologicznej i histologicznej, jasny pogląd na elementarny rozwój całości układu nerwowego. Wiemy obecnie, że każde włókno nerwowe pochodzi z jednej jedynej komórki nerwowej i że, nie łącząc się zupełnie z innymi włóknami, przechodzi wreszcie w pewną liczbę oddzielnych zakończeń. Wiemy następnie, że wszystkie pierwotne komórki ruchowe powstały w brzusznej połowie zarodkowej cewki rdzeniowej i stąd wyrosły ku obwodowi, natomiast włókna o przewodnictwie dośrodkowem powstały nazewnierz organów ośrodkowych, w zwojach rdzeniowych, w zwojach głowy i części w samych organach zmysłowych (oko i nos). Zdobyliśmy przez to pojęcie o jądrach początkowych i końcowych poszczególnych dróg nerwowych. Przez to samo jednak jesteśmy zmuszeni zbadać zasadność nazw we wszystkich tych przypadkach, gdzie dotychczasowa nazwa anatomiczna wskazywała kierunek przebiegu włókien — jak np. w przypadku t. z. „korzeni wstępujących i zstępujących.“—i w razie potrzeby zastosować nazwę do istotnego stanu rzeczy. W przypadkach wątpliwych, lub w często powtarzających się przypadkach przebiegu skrzyżowanego, należy obrać nazwy, określające dane powrózki włókien nerwowych, niezależnie od kierunku przebiegu ich części składowych.

Przy układaniu naszego mianownictwa nie mogło nam chodzić o to, aby objąć niem wszystko, cokolwiek w piśmiennictwie specjalistów dotyczyło dziedziny połączeń jąder i włókien. Natomiast staraliśmy się utworzyć fundament, który mógłby w przyszłości być wspólnym. Posłużyły nam w tem światłe rady szanownego mistrza naszego v. KÖLLIKERA, jak również i wskazówki wybitnych specjalistów, EDINGERA, FLECHSIGA i HELDA. Materiał uporządkowano w ten sposób, że podano przedewszystkiem opis powierzchni, a następnie opis ważniejszych formacji na przekroju. Zasada ta może być uznana za niezupełnie odpowiednią, ponieważ wypadaloby raczej przedstawić i opisać również wewnętrzne jądra i drogi, w ich całości. Dotychczas moglibyśmy dokazać tego ledwie w niektórych miejscach, dlatego też do czasu musimy poprzestać na rysunkach przekrojów.

Co do planu naszego w podziale mózgu wypowiedziałem się już przed dwoma laty ¹⁾, powtórzę tu tylko najważniejsze punkty. Wychodząc z zasad historii rozwoju, trzymaliśmy się podziału na trzy główne części BAERA, które nazywamy *rhombencephalon* (zamózgowie), *mesencephalon* (śródmózgowie) i *prosencephalon* (przedmózgowie). Mózg (*cerebrum*) anatomiczny obejmuje dwie części ostatnie. W zamózgowiu rozróżniamy, prócz rdzeni mózgowia (*myelencephalon*) i tyłomózgowia (*metencephalon*) jeszcze samodzielną część — cieśń (*isthmus*), t. j. wązki odcinek mózgu, opasujący górny koniec dołu równoległobocznego; do cieśni między innymi należą ramiona spajające (*brachia conjunctiva*) i żagiel rdzeniowy przedni (*velum medullare ant.*). Przedmózgowie (*prosencephalon*) rozpada się na międzymózgowie (*diencephalon*) i kresomózgowie (*telencephalon*). Wyrażenia: przedmózgowie pierwotne i następcze, zarówno jak: tyłomózgowie pierwotne i następcze, pominęliśmy. W pierwotnej cewce rdzeniowej zarodka ludzkiego w 4 tygodniu mamy wszystkie sześć wyliczonych oddziałów mózgu w postaci sześciu poprzecznych obręczy, leżących jedna za drugą (rys. 17). Każdą z tych obręczy możemy sobie wyobrazić jako podzieloną na dwie półobręczy: grzbietową i brzusznią. Jak w rdzeniu kręgowym, tak też i w mózgu, substancja nerwowa rozwija się na obydwóch bocznych ścianach cewki, gdy natomiast pasy środkowe dna i stropu przeważnie pozostają cienkimi, w stanie nabłonkowym. Błazka naczyńiówkowa nabłonkowa (*lamina chorioidea epithelialis*) czwartej i trzeciej komory, błazka krańcowa (*lamina terminalis*) i guz popielaty (*tuber cinereum*) są takimi cienkimi pasmami ściany cewki pierwotnej. Most (*pons*), skrzyżowanie (*chiasma*), modzelówka (*corpus callosum*), błazka czworacza (*lamina quadrigemina*) i robak mózdzku

¹⁾ *Archiv. für Anatomie und Physiologie.* 1893. str. 172. ff.

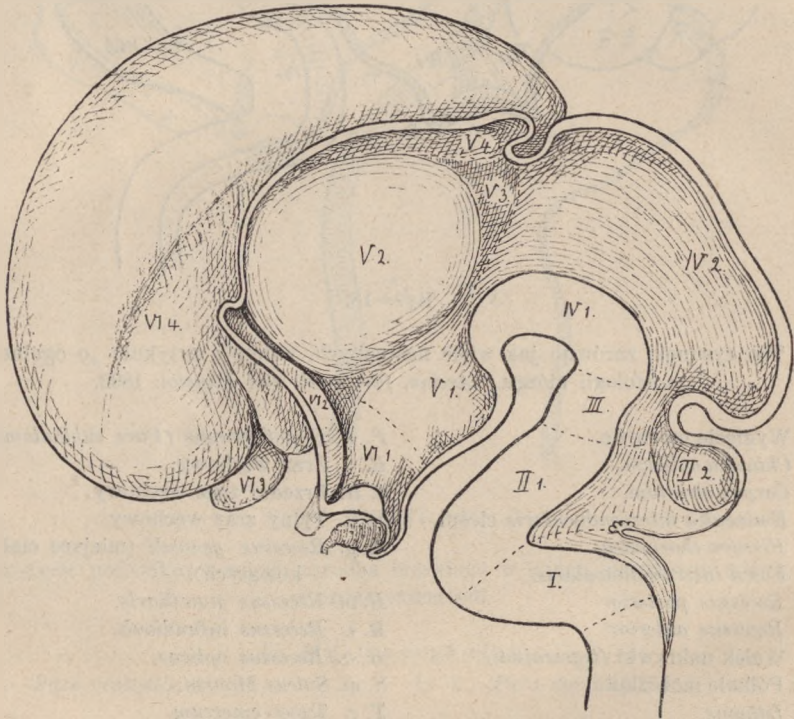

Rys. 17.

Przecięcie pośrodkowe mózgu zarodka ludzkiego w końcu pierwszego miesiąca z oznaczeniem pól.

<i>I. Myelencephalon:</i>	
I. 1. <i>Pars ventralis.</i>	I. 2. <i>Pars dorsalis.</i>
<i>II. Metencephalon:</i>	
II. 1. <i>Pons.</i>	II. 2. <i>Cerebellum.</i>
<i>III. Isthmus:</i>	
III. 1. <i>Pedunculi cerebri.</i>	III. 2. <i>Brachia conjunctiva, Velum med. ant.</i>
<i>IV. Mesencephalon:</i>	
IV. 1. <i>Pedunculi cerebri.</i>	IV. 2. <i>Corpora quadrigemina.</i>
<i>V. Diencephalon:</i>	
V. 1. <i>Pars mamillaris hypothalami.</i>	V. 3. <i>Metathalamus.</i>
V. 2. <i>Thalamus.</i>	V. 4. <i>Epithalamus.</i>
<i>VI. Telencephalon:</i>	
VI. 1. <i>Pars optica hypothalami.</i>	VI. 3. <i>Rhinencephalon.</i>
VI. 2. <i>C. striatum.</i>	VI. 4. <i>Pallium.</i>

niętym brózdy ograniczające zachowały się niemal na całej długości, miejscami wszakże dno ich się podniosło skutkiem wypuklenia lub zrośnięcia przylegających obrębów ściennych. W piórze pisarskiem (*calamus scriptorius*) obie brózdy ograniczające idą rozbieżnie, wzdłuż przysrodkowego brzegu skrzydeł popielatych (*alae cinereae*). Wyżej towarzyszą one wyniosło ściom wałkowatym (*eminentiae teretes*) aż do przejścia w wodociąg (*aquaeductus*). Oba dołki, górny i dolny (*fovea superior et inferior*) należą do układu bródz ograniczających. Pomiedzy nie wciska się wypuklona masa półka słuchowego (*area acustica*), pokrywająca częściowo

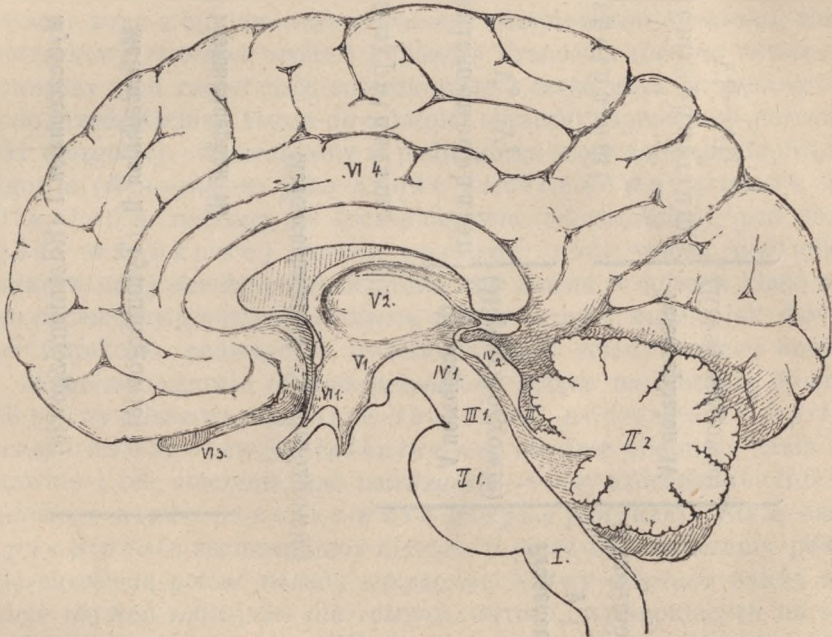
Rys. 19.

Przecięcie pośrodkowe mózgu zarodka ludzkiego w trzecim miesiącu.
Znaczenie cyfr jak na rys. 17.

brózdę ograniczającą. W dziedzinie cieśni (*isthmus*) dno brózdy unosi się znacznie, skutkiem zrośnięcia ścian. Części składowe pierwotnie brzusznej połowy cewki wtoczyły się tu w próżnię części grzbietowej i odsunęły ją na bok. To samo stosuje się po części i do śródmózgowia, w świetle którego zachowały się obie brózdy ograniczające na całej ciągłości. Na przednim końcu wodociągu brózdy ograniczające po obu stronach przechodzą w brózdy Monro'a (*sulci Monroi*), które

w sposób nader znamieny dzieli ścianę boczną trzeciej komory na część dolną i górną—na wzgórzomózgowie (*thalamencephalon*) i podwzgórze (*hypothalamus*). Brózdy Monro'a kończą się po obu stronach w zachyłku wzrokowym (*recessus opticus*).

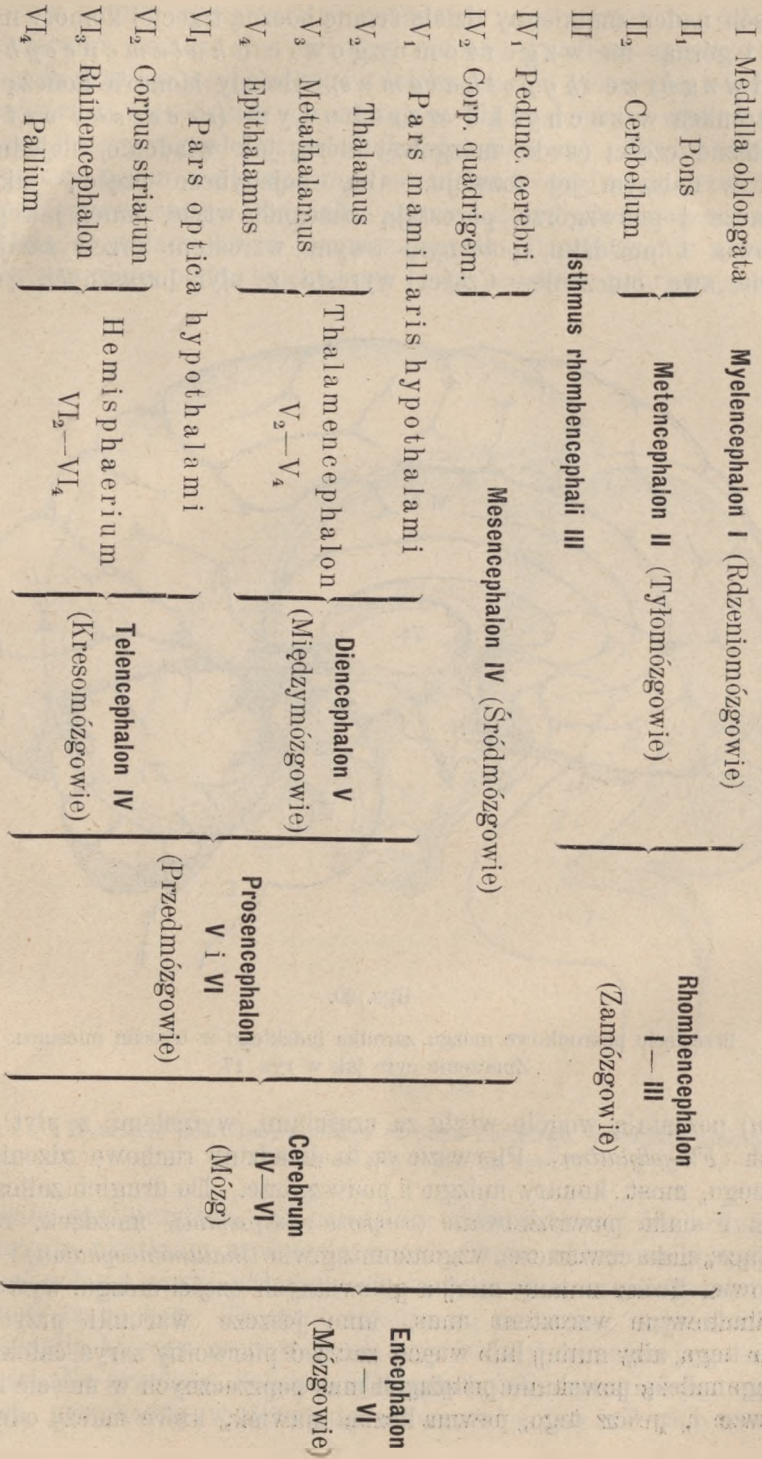
Różne części cewki mózgowej biorą, jak wiadomo, niejednakowy udział w dalszym jej rozwoju. Gdy pojedyncze części, jak ciała czworacze i podwzgórze, pozostają znacznie w tyle, inne, jak półkule mózgowe i mózdzek, potężnym swym wzrostem przewyższają znakomicie swe otoczenie. Części wyrosłe z płyt brzusznych (*Grund-*

Rys. 20.

Przecięcie posrodkowe mózgu zarodka ludzkiego w trzecim miesiącu.
Znaczenie cyfr jak w rys. 17

platten) pozostają wogóle w tyle za częściami, wyrosłymi z płyt grzbietowych (*Flügelplatten*). Pierwsze są to dziedziny ruchowe rdzenia przedłużonego, most, konary mózgu i podwzgórze. Do drugich zaliczają się oliwki i ciała powrózkowate (*corpora restiformia*), mózdzek, ramiona spajające, ciała czworacze, wzgórzomózgowie (*thalamencephalon*) i półkule mózgowe. Prócz zmiany miejsc pierwotnych części mózgu, wywołanych niejednakowym wzrostem mas, inne jeszcze warunki przyczyniają się do tego, aby mniej lub więcej zatrzeć pierwotny zarys całokształtu. Do tego należą: powstanie potężnych mas poprzecznych w moście i w modelówce i, prócz tego, pewna liczba zjawisk, które należy odnieść do

wędrowania komórek. Do takich zjawisk należy, między innymi, powstanie oliwek, gdyż zawiązek tych części należał początkowo do grzbietowej połowy mózgu i dopiero w następstwie przeszedł do połowy brzusznej.

Nierównomierność w rozwoju brzusznej i grzbietowej połowy rurki mózgowej osiąga *maximum* w obu oddziałach przedmózgowia. Okolica podwzgórza, leżąca poniżej brzozy ograniczającej (Monro'a) [*sulcus limitans* (Monroi)], pozostaje wogóle na wczesnym stopniu rozwoju embryonalnego, dlatego też jej przecięcie pośrodkowe w mózgu rozwiniętym nie wiele się różni od zarodkowego. Części składowe podwzgórza są następujące: ciało suteczkowate (*corpus mamillare*), guz popielaty (*tuber cinereum*) wraz z lejkiem (*infundibulum*), skrzyżowanie (*chiasma*), zachyłek wzrokowy (*recessus opticus*) i blaszka krańcowa (*lamina terminalis*). Z pomiędzy tych części ciało suteczkowate i część guza popielatego należy do przedostatniej, reszta do ostatniej obrączki poprzecznej pierwotnej cewki mózgowej. Rozróżniamy w podwzgórzu część należącą do międzymózgowia (*diencephalon*) jako część suteczkowatą (*pars mamillaris*) a należącą do kresomózgowia (*telencephalon*), pod nazwą części wzrokowej (*pars optica*). Atoli wobec niewielkich rozmiarów całej dziedziny podwzgórza, nie można w opisach kłaść wielkiego nacisku na gienetyczną różnicę obu tych części; można jak dawniej część wzrokową podwzgórza uważać za część ściany trzeciej komory.

Wzgórzomózgowie (*thalamencephalon*), leżące nad brzozą Monro'a, dzieli się na właściwe wzgórze (*thalamus*), nadwzgórze (*epithalamus*) i zawzgórze (*metathalamus*), ostatnie obejmuje ciała kolankowate i ich otoczenie, zaś nadwzgórze—twory uzdeczkowe (*Habenulargebilde*) i ciało szyszkwate (*corpus pineale*). Starą nazwę *corpus pineale* zachowaliśmy dlatego, iż przez nią oznaczamy pewną, ściśle określoną postać nasady (*epiphysis*). Nazwy *epiphysis* należy mianowicie używać rodzajowo dla różnych wyrosli, występujących na stropie (*Decke*) przedmózgowia. W obrębie stropu międzymózgowia u kręgowców występują, co najmniej, w trzech rozmaitych miejscach nasady, z przodu, w środku i z tyłu¹⁾. Ciało szyszkwate wyrasta u tylnego końca nakrywki komory, i to stosunkowo późno.

Weześnie wyodrębniające się części składowe półkul są: płaszcz (*pallium*), ciało prążkowane (*corpus striatum*) i węchomózgowie (*rhinencephalon*). Wszystkie inne części, sklepienie (*fornix*), róg Ammona (*cornu Ammonii*), modzelówka (*corpus callosum*) i t. d. występują później i historia ich tu nie wymaga wzmianki.

Podaję tu (str. 250) ponownie tablicę obejmującą rozkład pierwotnych części składowych mózgu, którą ogłosiłem już dawniej, i nadmieniam, że cyfry w niej odpowiadają cyfrom na rys. 17, 19, 20.

¹⁾ *Arch. f. Anatomie u. Physiol* 1892, str. 366.

Rdzeń kręgowy (*medulla spinalis*). Nazwa *funiculus* oznacza cały powróżek (*Strang*), zaś nazwa *fasciculus*—oddzielne pęczki (*Bündel*) powróżka.

Dawniejsze drogi powróżkowe piramidalne przednie i boczne (*Pyramidenstrangbahnen*) nazywają się obecnie pęczkami mózgodzeniowymi przednimi (*fasciculus cerebrospinalis anterior*) i bocznymi (*lateralis*). Zmuszeni byliśmy tak postąpić, ponieważ, jak wiadomo, studenci z trudnością różniają pojęcia: piramidy, powróżki piramidalne, drogi piramidalne, a ewentualnie nawet włókna komórek piramidalnych. Piramidy w dawnym znaczeniu BURDACHA ¹⁾ są częściami składowymi rdzenia przedłużonego, wystającymi nazewnątrz. Tak zwane powróżki piramidalne, w dawniejszym znaczeniu, są to pasma (*Züge*) włókien, przedstawiające się na oko, jako wydłużenie mas włóknistych, wchodzących w skład piramid. W tym sensie mówimy o powróżkach piramidalnych mostu. Jak wiadomo, grubieją one, idąc z dołu w górę i, narówni z innymi powróżkami organów ośrodkowych, stanowią drogę, na którą składają się włókna rozmaitego znaczenia.

Od czasu podstawowych prac FLECHSIGA nad budową organów ośrodkowych, używa się nazwy: powróżki (*Stränge*) piramidalne i drogi (*Bahnen*) piramidalne, jeszcze w znaczeniu specjalniejszym, dla tych pasm włókien, które z zawojów ośrodkowych mózgu zstępują do rdzenia kręgowego. Drogi piramidalne FLECHSIGA mieszczą się wprawdzie w powróżkach piramidalnych mostu, lecz stanowią jedną część ich tylko i to bynajmniej nie wielką. Pojęcia przeto tu omawiane nie pokrywają się wzajemnie. Pomiędzy drogami piramidalnymi FLECHSIGA a komórkami piramidalnymi kory mózgowej zachodzi stosunek taki, iż pierwsze są przedłużeniem wyrostków komórek piramidalnych. Lecz i tu pojęcia nie pokrywają się, gdyż przeważna część komórek piramidalnych kory mózgowej nie ma nic wspólnego z drogami piramidalnymi FLECHSIGA. Nadając drogom tym nazwę *fasciculi cerebrospinales* (pęczki mózgodzeniowe), tem samem znaleźliśmy w nazwie tej odpowiednik, przyjętej już nazwy dla dróg mózdkowych powróżkowych bocznych (*Kleinhirnseitenstrangbahnen*), naszych *fasciculi cerebellospinales* (pęczki mózdkordzeniowe). Pęczki zasadnicze, „*Strangreste*” FLECHSIGA, przemianowaliśmy na *fasciculi proprii* (pęczki właściwe).

Komora czwarta (*ventriculus quartus*). Komora czwarta podzieloną jest na trzy oddziały, część dolną (pióropisarskie) [*pars inferior* (*calamus scriptorius*)], część pośrednią (*pars intermedia*) i część górną (*pars superior*). Część najniższa należy do rdzenia przedłużonego i objęta jest przez ciała powróżkowate (*corpora*

¹⁾ BURDACH, *Bau u. Leben des Gehirns*. II, str. 32. BURDACH ze swej strony rozróżnia także piramidy i powróżki piramidalne.

restiformia). W tem miejscu, gdzie n. ślimakowy (*n. cochleae*) i zachyłek boczny (*recessus lateralis*) otaczają ciała powrózkowate, zaczyna się część pośrednia, przechodząca dalej w dziedzinę pomiędzy konarami mostu. Jest to najszersza część dołu równoległobocznego, przechodzi jednak w górnym końcu dołka górnego (*fovea superior*) w wązki odcinek końcowy. Tę górną część odgraniczają ramiona spajające, a z góry osklepia ją żagiel rdzeniowy przedni (*velum medullare ant.*). Wchodzi ona w skład cieśni (*isthmus*).

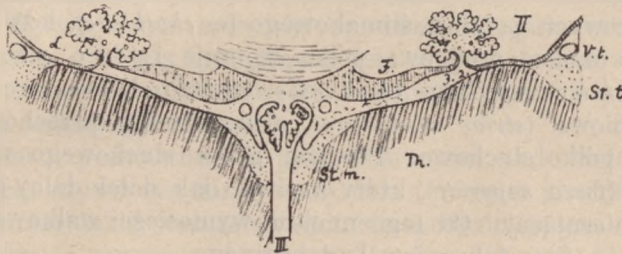
Najważniejszy podział dna dołu równoległobocznego jest podział podłużny. Obie brózdy ograniczające opasują po bokach wyniosłości wałkowate (*eminentiae teretes*) czyli dziedzinę jąder ruchowych. Brózdy ciągną się bez przerwy od dolnego brzegu pióra aż do wejścia do wodociągu. Bocznie od nich znajduje się w piórze skrzydło popielate (*ala cinerea*) skośnie trójkątne. Następnie idzie płaskie wzniesienie, ograniczone łukiem, przyśrodkowo wypukłym, spiczasto wybiegające ku górze i ku dołowi. Wyniosłość ta jest półkiem słuchowym (*area acustica*). Tak zwany guzek słuchowy (*tuberculum acusticum*), jedno z końcowych jąder n. ślimakowego (*n. cochleae*), leży w bocznym kącie półka, okolice środkową półka zajmuje jądro przedsiódkowe przyśrodkowe (*nucleus vestibularis medialis*)¹⁾. Prażki rdzeniowe (*striae medullares*), o ile istnieją, przechodzą poprzecznie przez półko słuchowe. Powyżej półka słuchowego znajduje się dołek górny (*fovea superior*), który zarówno jak dołek dolny jest częścią brózdy ograniczającej. Od tego miejsca wyniosłości wałkowate zajmują całą szerokość dna dołu równoległobocznego.

Taśma komory czwartej (*taenia ventriculi quarti*), taśma wzgórza (*taenia thalami*), taśma naczyńiówkowa (*taenia chorioidea*) i taśma sklepienia i strzępka (*taenia fornicis et fimbriae*). Za przykładem REICHERTA,²⁾ oznaczamy nazwą *taenia* (taśma) jednakowo wszystkie te ostre brzegi, wzdłuż których zbita substancja mózgowa przechodzi w warstwę nabłonkową odpowiednich tkanek naczyńiówkowych (*tela chorioideae*). Ich zachowanie się można zrozumieć jedynie z punktu widzenia embryologicznego. Znaczna część pierwotnej ściany zarodkowej cewki mózgowej grubieje w miarę rozwoju i staje się substancją nerwową. Natomiast w nakrywce komory czwartej i trzeciej, zarówno jak w jednym pasku przyśrodkowej ściany półkul, tworzenie się substancji nerwowej nie ma miejsca, i tu łączność cewki stanowią cienkie blaszki nabłonkowe

¹⁾ Płaszczyznę, którą tu nazywamy *area acustica*, SCHWALBE opisał (*Nervenlehre* str. 420) pod nazwą *tuberculum acusticum*, i ja sam przyjąłem tę nazwę w mojej pracy nad rdzeniem przedłużonym (str. 93). Może to jednak wywołać zamieszanie, gdyż *tuberculum acusticum* neurologów zajmuje tylko boczny kąt półka.

²⁾ REICHERT, *Bau des menschlichen Gehirns*. Lipsk 1861. II str. 59 ff. str. 69 ff. REICHERT już mówi o *taenia fornicis*, nazwę tę przyjęliśmy ponownie.

w które wchodzi przyległe, szybko zaostające się części mózgowe. Nabłonkowe części ścian cewki podlegają miejscami skomplikowanym sfałdowaniom w kierunku ku jamie mózgowej, a na całej powierzchni zewnętrznej pokrywają je obfitujące w naczynia listki tkanki łącznej, t. z. tkanki naczyńiówkowe. Przy oddzielaniu opon i tkanek naczyńiówkowych, blaszki nabłonkowe oddzielają się od masy mózgowej trzymając się tkanek naczyńiówkowych. Wzdłuż oderwanego brzegu pozostają taśmy w postaci liniowych rąbków, którym poprzednio nadawano nader rozmaite nazwy. Taśmy są to, pod względem morfologicznym, brzegi sztucznie wywołanych otworów cewki mózgowej, muszą przeto wszędzie stanowić zamknięte linie. Następnie, oznaczają one wszędzie granicę pomiędzy powierzchnią mózgową wewnątrz i zewnątrz komór. W mianownictwie naszym rozróżniamy wszędzie taśmy, jako zaostrome rąbki przejściowe, od prążek rdzeniowych, do nich przylegających. Odróżniamy przeto taśmę wzgórza (*taenia thalami*) od prążki rdzeniowej

Rys. 21.

Przecięcie przez *telu chorioidea ventriculi tertii* i jej sąsiedztwo.

II. Komora boczna.	St. t. <i>Stria terminalis</i> .
III. Komora trzecia.	V. t. <i>Vena terminalis</i> .
Cc. <i>Corpus callosum</i> .	L. <i>Lamina affixa</i> .
F. <i>Fornix</i> .	1. <i>Taenia thalami</i> .
Th. <i>Thalamus</i> .	2. <i>Taenia chorioidea</i> .
St. m. <i>Stria medullaris</i> .	3. <i>Taenia fornicis</i> .

Rysunek przedstawia przejście taśm w listek nabłonkowy splotów naczyńiówkowych.

(*stria medullaris*), taśmę naczyńiówkową (*taenia chorioidea*) wraz z blaszką przytwierdzoną (*lamina affixa*) od prążki krańcowej (*stria terminalis*), taśmę sklepienia i strzępka (*taenia fornicis et fimbriae*) od sklepienia i strzępka.

Taśma komory czwartej (*taenia ventriculi quarti*) zaczyna się u zaśówki (*obex*), przechodzi skośnie przed końcem powrózka smukłego i klinowatego (*funiculus gracilis et cuneatus*) na ciało powrózkowate (*corpus restiforme*), które opasuje z boku. W postaci rąbka zachyłka bocznego (*recessus lateralis*) zstępuje głęboko do podstawy (*basis*), dalej jednak przyłącza się do mózdzku, podążając za konarem kłaczka (*pedunculus*

focculi) i żaglem rdzeniowym tylnym (*velum medullare posterius*). Przyśrodkowy koniec taśmy tworzy ząbek, wznoszący się na grudkę (*nodulus*) w postaci języczka.

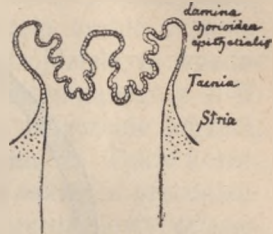
Taśma komory trzeciej wraz z taśmami komór bocznych tworzy jedną łączną prążkę, w której możemy rozróżnić trzy główne części: taśmę wzgórza (*taenia thalami*), taśmę naczyniówkową (*taenia chorioidea*) i taśmę sklepienia i strzępka (*taenia fornicis et fimbriae*).

Taśma wzgórza zaczyna się przed ciałem szyszkowatym (*c. pineale*), idzie z każdej strony po swobodnym brzegu prążki rdzeniowej i przechodzi w wążką blaszkę nabłonkową, która pokrywa dolną powierzchnię splotu naczyniówkowego średniego (*plexus chorioideus medius*). Po dojściu do dziury Monro'a, taśma wzgórza wygina się w tył przechodząc w taśmę naczyniówkową.¹⁾

Warstwa substancji, pokrywająca *v. terminalis*, przechodzi, w postaci cienkiego listka, po przylegającej części wzgórza i nosi nazwę blaszki przytwierdzonej (*lamina affixa*).²⁾ Następnie jednak przechodzi swym swobodnym brzegiem, t. z. taśmą naczyniówkową (*taenia chorioidea*) w nabłonek splotu naczyniówkowego bocznego (*plexus chorioideus lateralis*). Blaszka przytwierdzona początkowo rozszerza się z przodu do tyłu, a następnie zwęża się, *maximum* osiąga 5—6^{mm}. W rogu dolnym (*cornu inferius*) taśma naczyniówkowa leży tuż przy prążce krańcowej (*stria terminalis*).³⁾

Taśma naczyniówkowa schodzi do rogu dolnego, aż do samego przedniego końca tegoż, obok ogona ciała prążkowanego (*cauda corp. striati*). Tu zakręca ona w rąbek strzępka hipokampa (*fimbria hippocampi*) i przechodzi w ten sposób w taśmę sklepienia. Obie taśmy sklepienia ostatecznie łączą się nad dziurą Monro'a w linii pośrodkowej.

Blaszka przytwierdzona jest pozostałością przyśrodkowej ściany półkul, zarówno jak nabłonek bocznego splotu naczyniówkowego, sklepienie i przegroda przezroczysta, jak to w ostatnich czasach HOCHSTETTER⁴⁾

Rys. 22.

Szemat w celu przedstawienia wzajemnego stosunku prążki, taśmy i blaszki naczyniówkowej nabłonkowej.

1) Piękny rysunek tego stosunku znajdujemy już u GALLA i SPURZHEIMA. Tabl. VI

2) *Lamina cornea* u SCHWALBEGO. *Nervenlehre*. str. 507.

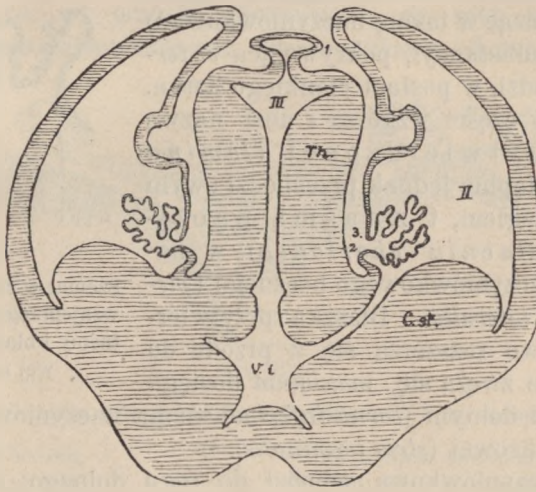
3) Wyczerpujące wiadomości znajdują się w MIHALKOVICSA *Entwicklungsgeschichte des Gehirns*. Lipsk. 1877. str. 115.

4) Porównaj artykuł HOCHSTETTERA w *anatomischer Anzeiger*. Tom X. № 9. str. 295 i moje uwagi do niego. Również tam № 11, str. 358. Już REICHERT wreszcie robi uwagę l. c. II, str. 40): „W rzeczywistości komora boczna u dorosłego również nigdzie nie est na zewnątrz otwartą...—Jest to więc zawsze wytworem sztucznym, jeżeli wsuwamy wzgórze do komory bocznej przez ten otwór sztuczny.“

także zaznacza. Pierwotny stosunek blaszki tej do wzgórza przedstawiony jest na poniższem przecięciu mózgu dwumiesięcznego zarodka ludzkiego (rys. 23).

Wszystkie naczynia krwionośne, wchodzące do mózgu, wdrażają w powierzchnię jego, nazewnątrz komór („*extraventriculär*“). Stosuje się to także do naczyń, wchodzących do wzgórza a zwłaszcza dotyczy grubej żyły krańcowej (*vena terminalis*). Żyła ta obiera sobie za wejście najdalej ku przodowi leżący kąt swobodnej powierzchni wzgórza, miejsce zagięcia taśmy naczyniówkowej w taśmę sklepienia.

Podobnie, jak komorę przegrody przezroczystej, tak też i kanalik, w którym biegnie ż. krańcowa wzdłuż prążki krańcowej, można uważać za odsznurowaną część powierzchni zewnętrznej.

Rys. 23.

Przecięcie poprzeczne mózgu zarodka ludzkiego (Mr.) w końcu 2 miesiąca.

II, III i Th jak wyżej.

1. *Taenia thalami.*

2. *Taenia chorioidea.*

3. *Taenia fornicis.*

C. st. *Corpus striatum.*

V. i. *Ventriculus impar.*

Po jednej stronie przecięcia *thalamus* i *c. striatum* są jeszcze oddzielone od siebie, po drugiej natomiast połączone.

Cięcie poprzeczne przez wzgórze i przez ciało prążkowane musi z obydwóch stron przejść przez trzy taśmy, najbardziej pośrodkowo przez taśmę wzgórza, więcej bocznie—przez bardzo ku sobie zbliżone taśmy: naczyniówkową i taśmę sklepienia.

Z powyższego wypływa, że taśmą naczyniówkową należy tylko pozornie do wzgórza, w rzeczywistości jest ona częścią kresomózgowia (*telencephalon*).

Pęczek podłużny przyśrodkowy (*fasciculus longitudinalis medialis*) jest t. z. pęczkiem podłużnym tylnym neurologów. Pod względem embryologicznym i anatomicznym pęczek ten jest przedłużeniem powrózka przedniego rdzenia, dlatego też nazwa pęczek „tylny” jedynie może w błąd wprowadzić.

Korzenie wstępujące i zstępujące, pasmo rdzeniowe n. trójdzielnego (*tractus spinalis n. trigemini*), jądro rdzeniowe n. trójdzielnego (*nucleus spinalis n. trigemini*). Dawniejsza nazwa była: „korzeń wstępujący n. trójdzielnego” („aufsteigende Trigeminuswurzel”) i polegała na przypuszczeniu ośrodkowego pochodzenia nerwów czuciowych. Kiedy jednak poznano początek nerwów czuciowych w zwojach, wypadało zrobić z „wstępujących korzeni” zstępujące. Jedynie przy nerwie trójdzielnym wpadamy w sprzeczność, z powodu korzenia ruchowego, zstępującego z śródmózgowia. Jedynym naturalnem wyjściem będzie tu oznaczenie korzeni, skierowanych ku rdzeniowi nazwą „rdzeniowe” („spinal”). Takie korzenie rdzeniowe posiada nie tylko n. trójdzielny, lecz także n. przedsionkowy (*n. vestibularis*), pośredni (*intermedius*), językogardzielowy (*glossopharyngeus*) i błędny (*vagus*). Korzenie rdzeniowe nerwów rzeczonych tworzą pasmo samotne (*tractus solitarius*). Korzeniom tym rdzeniowym towarzyszą na całej przestrzeni pasma substancji szarej, jako jądra pasma rdzeniowego n. trójdzielnego (*nuclei tractus spinalis n. trigemini*), jądra n. przedsionkowego bocznego i rdzeniowego (*nuclei n. vestibularis lateralis et spinalis*) i jądra pasma samotnego (*nuclei tractus solitarii*).

Jądra nerwowe. Nauka o jądrach nerwowych mózgu stanowi dziś dział zakończony, pomijając niektóre podrzędne szczegóły. Dotyczy to nie tylko od dawna znanych i łatwo stwierdzanych jąder ruchowych nerwów: podjęzykowego wielkiego (*hypoglossus*), dodatkowego (*accessorius*), warzowego (*facialis*), okoruchowego (*oculomotorius*) i bloczkowego (*trochlearis*), lecz także i jąder krańcowych nerwów czuciowych i nerwu słuchowego.¹⁾ Odnosnie do jąder nerwu słuchowego istnieją jedynie różnice co do mianownictwa, a nie w ocenie stosunków rzeczowych. W każdym razie komisya woląta poprzestać na dwóch głównych grupach: jądra n. przedsionkowego (*nuclei n. vestibularis*) i jądra n. ślimakowego (*nuclei n. cochleae*). Przytaczam tu uporządkowane zestawienie wszystkich jąder nerwowych od XII—III.

¹⁾ Porównaj zwłaszcza wykład o tem w A. KÜLLIKERA *Gewebelehre*. Wyd. 6. Lipsk 1893.

Słupy jąder nerwowych

(*columnae nucleorum nervorum*).

Słup ruchowy przyśrodkowy (*columna motoria medialis*).

- Jądro n. podjęzykowego wielkiego (*nucleus n. hypoglossi*).
- Jądro n. odwodowego (*nucleus n. abducentis*).
- Jądro n. boczkiowego (*nucleus n. trochlearis*).
- Jądro n. okoruchowego (*nucleus n. oculomotorii*).

Słup ruchowy boczny (*columna motoria lateralis*).

- Jądro dwuznaczne (*nucleus ambiguus*) [N. IX, X, XI].
- Jądro n. twarzowego (*nucleus n. facialis*).
- Jądra ruchowe n. trójdzielnego (*nuclei motorii n. trigemini*).
- Jądro główne (*nucleus princeps*).
- Jądra mniejsze (korzenia zstępującego) [*nuclei minores (radicis descendentes)*].

Słup przyjmujący (*columna recipiens*).

- Jądra powrózka smukłego i klinkowatego (jądra czuciowe rdzeniowe) [*nuclei funiculi gracilis et cuneati (nuclei sensitivi spinales)*].
- Jądro skrzydła popielatego (*nucleus alae cinereae*) [N. IX, XI].
- Jądra słuchowe (*nuclei acustici*).
- Jądra n. ślimakowego (*nuclei n. cochleae*).
- Jądra n. ślimakowego brzuszkiego (*nuclei n. cochleae ventralis*).
- Jądra n. ślimakowego grzbietowego (jądro guzka słuchowego) [*nucleus n. cochleae dorsalis (nuclei tuberculi acustici)*].
- Jądra n. przedsionkowego (*nuclei n. vestibularis*):
 - jądro n. przedsionkowego górnego (*nucleus n. vestibularis superior* — FLECHSIG, BECHTEREW),
 - jądro n. przedsionkowego bocznego (*nucleus n. vestibularis lateralis* — DEITERS)
 - jądro n. przedsionkowego przyśrodkowego (*nucleus n. vestibularis medialis* — SCHWALBE)
 - jądro n. przedsionkowego rdzeniowego (korzeń zstępujący) [*nucleus n. vestibularis spinalis (radix descendens)*].
- Jądra pasma samotnego (*nuclei tractus solitarii*) — [N. IX, X i n. pośredniego (*n. intermedii*)].
- Jądra pasma rdzeniowego n. trójdzielnego (*nuclei tractus spinalis n. trigemini*).

Zakręt sklepieniowy (*gyrus fornicatus*), składający się z zakrętu obręczy (*gyrus cinguli*) i zakrętu hipokampa (*gyrus hippocampi*), odpowiada *grand lobe limbique* Broca, który podzielił go na *circonvolution du corps calleux* i *circonvolution de l'hippocampe*. Za pomocą węchomózgowia (*rhinencephalon*), które półkiem przywęchowem Broca (*area parolfactoria Brocae*) styka się z zakrętem obręczy, a substancją dziurkowaną boczną (*substantia perforata lateralis*) styka się z zakrętem hipokampa, łączą się dwa końce zakrętu sklepieniowego i tworzą zamkniętą obrączkę. Zakręt obręczy obwiedziony jest brózdą obręczy (*sulcus cinguli*), która posyła głęboką gałąź brzeżną (*ramus marginalis*) do brzegu półkuli, poprzedzając przedklinkiem (*praecuneus*), podczas gdy sama ciągnie się pod przedklinkiem, jako niestała gałąź podciemienna (*ramus subparietalis*). Brózda, zwana dawniej *sulcus callosomarginalis*, składa się z początku brózdki obręczy i jej gałęzi brzeżnej. SCHWALBE nazwał w swej nauce o nerwach (str. 537) *lobe limbique* Broca — *lobus falciformis* (zraz sierpowy) i dołączył do niego jeszcze twory łuku brzeżnego (*Randbogen*), modzelówkę (*corpus callosum*), sklepienie (*forix*) wraz ze strzępkim (*fimbria*) i opaską zębatą (*fascia dentata*) i przegrodę przezroczystą (*septum pellucidum*).

Szczelina hipokampa (*fissura hippocampi*), noga hipokampa (*pes hippocampi*), szczelina ostrogowa (*fissura calcarina*), ostroga ptaka (*calcar avis*), szczelina poboczna (*fissura collateralis*), trójkąt poboczny (*trigonum collaterale*) i wyniosłość poboczna (*eminentia collateralis*). We wszystkich tych nazwach brózdzie zewnętrznej (pierwotnej) odpowiada wypuklenie ściany komory, noszące taką samą nazwę. Zasady tej jednakże nieda się wszędzie przeprowadzić. Szczelina ciemiępotylicowej (*fissura parietooccipitalis*) odpowiada zawarte w opuszcze rogu tylnego (*bulbus cornu posterioris*), wpuklenie wielkich kleszczy modzelówki (*Balkenzange*) a dołowi Sylwiusza (*fossa Sylvii*) ciało prążkowane (*corpus striatum*). Górną część zarodkowej szczeliny naczyniówkowej (*fissura chorioidea*) modzelówka odpycha z powierzchni; część ta odpowiada wąskiej brózdzie pomiędzy taśmą sklepienia (*taenia fornicis*) i taśmą naczyniówkową (*taenia chorioidea*) (rys. 21). Dolna część pierwotnej szczeliny naczyniówkowej styka się z dolną odnogą szczeliny poprzecznej mózgu (*fissura transversa cerebri*). Szczelina ta prowadzi do przestrzeni pomiędzy półkulami wraz z modzelówką i sklepieniem z jednej strony, a częściami międzymózgowia i śródmózgowia (*Zwischen-und Mittelhirn*) z drugiej. Przed usunięciem opon i rozerwaniem listka nabłonkowego, przylegającego do nich, szczelina poprzeczna prowadzi tylko do dziedziiny zewnątrzkomorowej.

Gyrus subcallosus, *pedunculus corporis callosi* i *pedunculus septi pellucidi* są to trzy nazwy jednego tworzywa, wymagające jednak dokładniejszego objaśnienia. Oznaczają one ów okrągły wałek, który widać tuż przed spoidłem przednim (*commissura anterior*), oddzielony głęboką brózdą, i którego górny koniec przylega do dziobu modzelówki, podczas gdy dolny sięga aż do przysrodkowego kąta substancji dziurkowanej bocznej (*substantia perforata lateralis*).

Z trzech tych nazw *pedunculus corporis callosi* jest najstarszą. Według CRUVEILHIER'A i HENLEGO pochodzi ona od VICQ D'AZYRA. Stosunek konaru tego do modzelówki wyraża się w ten sposób, iż z każdej strony odchodzi od niego pęczek włókien, wydłużający się w prążkę podłużną przysrodkową (*stria longitudinalis medialis*) modzelówki.¹⁾ Stosunek do przegrody przezroczystej (*septum pellucidum*) wyjaśnił pierwszy, zdaje się, GALL; badacz ten przeszedł również tylny koniec omawianego pęczka, aż do haczyka zakrętu hipokampa (*uncus g. hippocampi*) i objaśnił na znakomitym rysunku w pracy, wydanej wspólnie z SPURZHEIMEM.²⁾ GALL opisuje, w kierunku od tyłu ku przodowi, pęczek włókien nerwowych, wychodzący z wierzchołka zraza skroniowego; po odejściu pęczek ten skierowuje się ku pośrodkowi, wstępuje nad skrzyżowaniem (*chiasma*) ku górze i ciągnie się wzdłuż przed spoidłem przednim. Dalej pęczek ten „rozstrzępia i rozszerza” się w ciekłą błonę nerwową, tworzącą z taką błoną strony przeciwnej przegrodę przezroczystą. Nazwy *pedunculus septi pellucidi* GALL jeszcze nie używa, występuje ona jednak dalej u BURDACHA.³⁾ BURDACH zgadza się z przedstawieniem GALLA, obiera jednak przy opisie odwrotną drogę. Z przegrody wychodzi podług niego listek tkanki mózgowej (*Markblatt*) w kierunku ku powierzchni podstawowej mózgu, łączący się z włóknami, pochodzącymi z pnia mózgowego (*Hirnstamm*). Powstały w ten sposób pęczek kończy się częścią w haczyku (*uncus*), częścią w pokryciu rogu dolnego⁴⁾.

Jest godnym uwagi, że anatomowie nie baczili na stosunek konaru przegrody przezroczystej czyli konaru modzelówki (*pedunculus septi pellucidi s. corporis callosi*) do zraza skroniowego, opisany przez GALLA i BURDACHA przez dłuższy czas, aż BROCA, ZUCKERKANDL i ja uwydatniłszy go na nowo. Ażeby dokładnie uwidocznili sobie te stosunki, należy usunąć skrzyżowanie (*chiasma*) i pasmo wzrokowe (*tractus opticus*).

¹⁾ HENLE, *Nervenlehre*, Brunświk 1871. str. 93 i str. 132.

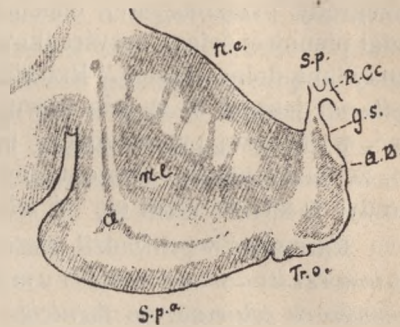
²⁾ GALL und SPURZHEIM, *Anatomie und Physiologie des Gehirnes*. Paryż 1810. I, 2, str. 624 i tabl. XIII (63). Z rysunkiem GALLA, którego przedtem nie znałem, zgadza się we wszystkich punktach zasadniczych rysunek, który podałem w mojej rozprawie o rozwoju kształtów mózgu ludzkiego (rys. 27).

³⁾ BURDACH, *Bau und Leben des Gehirns*. II. str. 135.

⁴⁾ Tu i poniżej stale spolszczamy wyrazem *konar* nazwy *pedunculus* i *Stiel*. (Przyp. tłumacza).

Po BURDACHU idący autorowie niemieccy przeważnie przyjęli nazwę *pedunculus septi pellucidi*, mianowicie ARNOLD, VALENTIN, C. KRAUSE i dalej REICHERT w swem dużem dziele o mózgu. Nazwa VICQ D'AZYRA—*pedunculus corporis callosi* utrzymała się pomiędzy anatomami francuskimi (CRUVEILHEIR, SAPPEY, TESTUT i inni), HENLE także przekładał tę nazwę. Do owego czasu spotykaliśmy się z dwiema nazwami, nadawanemi jednemu tworowi, który wszyscy autorowie zgodnie opisują, co do jego wielce znamiennego odcinka przed spoidłem przedniem; do końca jednak żaden z nich go nie prześledził. Nauka o nerwach SCHWALBEGO zawikłała stosunki te przez to, iż znajduje się w niej opis tworu *pedunculus corporis callosi* i *pedunculus septi pellucidi*, niezależnie jeden od drugiego. ¹⁾ *Pedunculus corporis callosi*

SCHWALBEGO jest to samo, co i inni autorowie opisali pod tą nazwą, natomiast jego *pedunculus septi pellucidi* jest czemś nowem. Pod tą nazwą SCHWALBE rozumie uwydatniające się na pionowym przecięciu przedłużenie białej blaszki mózgowej z przegrody (*septum*), w substancję mózgową przylegających zakrętów zraza czołowego. SCHWALBE powiada mianowicie, opisując przecięcie czołowe, przeprowadzone pomiędzy dziobem modzelówki (*rostrum corporis callosi*) a słupami sklepienia (*columnae fornicis*), że białe prążki przegrody przechodzą bez przerwy w białą substancję pomiędzy podstawą jądra soczewkowatego (*Linsenkern*) a szarą korą powierzchni dolnej zraza czołowego, i dodaje: „Ten dalszy ciąg listków tkanki mózgowej nazwano *pedunculi septi pellucidi*.” To „nazwano” nasunęło mi pewne wątpliwości, czy SCHWALBE się nie pomylił; gdyż to, co ten badacz opisuje pod nazwą *ped. septi pelluc.* jest nie tym tworem, który poprzedni anatomowie tak nazywają. Konar (*Stiel*) autorów dawniejszych jest walcem, plastycznie wystającym na powierzchni, konar zaś SCHWALBEGO występuje na przecięciu. Konar autorów skierowany jest ku tyłowi do substancji dziurkowanej bocznej i do zraza skroniowego, konar SCHWALBEGO idzie w bok do tkanki mó-

Rys. 24.

Przecięcie czołowe przez róg przedni komory bocznej.

- N. c. *Nucleus caudatus.*
- N. l. *Nucleus lentiformis.*
- Cl. *Caudate nucleus.*
- S. p. *Septum pellucidum.*
- R. c. c. *Rostrum corporis callosi.*
- G. s. *Gyrus subcallosus.*
- A. B. *Area Brocae.*
- Tr. o. *Trigonum olfactorium.*
- S. p. l. *Subst. perforata lateralis.*

„Ten dalszy ciąg listków tkanki mózgowej nazwano *pedunculi septi pellucidi*.” To „nazwano” nasunęło mi pewne wątpliwości, czy SCHWALBE się nie pomylił; gdyż to, co ten badacz opisuje pod nazwą *ped. septi pelluc.* jest nie tym tworem, który poprzedni anatomowie tak nazywają. Konar (*Stiel*) autorów dawniejszych jest walcem, plastycznie wystającym na powierzchni, konar zaś SCHWALBEGO występuje na przecięciu. Konar autorów skierowany jest ku tyłowi do substancji dziurkowanej bocznej i do zraza skroniowego, konar SCHWALBEGO idzie w bok do tkanki mó-

1) G. SCHWALBE. *Nervenlehre*. Str. 493. Str. 502 i fig. 315.

zgowiej zraza czołowego. Na odpowiednim przecięciu można jednocześnie przedstawić *pedunculus* przegrody przezroczystej dawniejszy i SCHWALBEGO; pomiędzy ostatnim a białą powłoką konaru autorów (*pedunculus autorum*) znajduje się cienka warstwa substancji szarej.

Objaśnienie tego, co podaje SCHWALBE, znajdujemy, zdaje się, u REICHERTA. Na rys. 37 tab. VII tom II jego atlasu ¹⁾ REICHERT przedstawia przecięcie czołowe przez mózg w dziedzinie komory przegrody przezroczystej i dodaje, że dolna część ściany przyśrodkowej komory bocznej składa się z cienkiego listka tkanki mózgowej (*Markblatt*), rozpadającego się skutkiem *lamina genu* na górną i dolną część. Górna jest przegrodą przezroczystą; „dolną może zaliczyć do dziedziny konarów (*Stiele*) przegrody przezroczystej, chociaż mianem tem nazywamy nieco grubszy dział pionowej ściany przyśrodkowej płaszcza, umieszczony bezpośrednio za omawianą dolną częścią.” REICHERT przedstawia przytem *pedunculus septi pellucidi* jeszcze w sposób dawny (np. I. tab. X. rys. 19. I. 1), i, jak widać, w powyżej przytoczonym miejscu, kładzie najwyraźniej nacisk na to, że biały pasek, występujący na przecięciu, jako przedłużenie przegrody, w istocie różni się od właściwego *pedunculi*.

REICHERT wprowadził jeszcze inne, niemniej subtelne pojęcie swoją *commissura pedunculorum septi* ²⁾, do której potem dołączył jeszcze *commissura columnarum fornicis*. O spoidle konarów powiada, że nadół przechodzi ono w blaszkę krańcową (*lamina terminalis*), ku górze i przodowi w blaszkę kolana dzioba modzelówki (*Knienblatt des Balkenschnabels*). ³⁾ Zupełnie to samo HENLE opisuje pod nazwą *commissura baseos alba*, mówiąc: „Na dnie brózd, przebiegającej pomiędzy obydwoma konarami modzelówki (*pedunculi corp. call.*), od spoidła przedniego, aż do początku modzelówki, substancja biała dolnych wałków krańcowych prawej i lewej połowy mózgu łączy się za pomocą spoidła, które będą nazywał *weisse Bodencommissur*.”

Nazwy, *commissura pedunculorum septi* REICHERTA, której można niejedno zarzucić, zarówno jak *commissura baseos alba* HENLEGO okazują się zupełnie zbytecznymi, gdyż zupełnie nie oznaczają samoistnych tworów. To, co opisali oni pod tą nazwą, jest blaszką krańcową dzioba modzelówki (blaszka dziobowa — *lamina rostralis* naszego wykazu nazw). Rynienkowato wgięta blaszka łączy masy tkanki mózgowej przylegających okolic korowych, przedewszystkiem półka Broca (*area Brocae*) i zakrętu podspoidłowego (*gyrus subcallosus*) w ten sam sposób, jak to ma miejsce w innych miejscach, za pomocą odpowiednich części modzelówki.

¹⁾ REICHERT, *Bau des menschlichen Gehirnes*. Berlin 1861.

²⁾ W tem samem dziele. II. str. 70 — 76.

³⁾ W tem samem dziele. Tablica poglądowa. Str. 3.

Ocena tworów — *pedunculus septi pellucidi* i *ped. corp. callosi* została jednak do gruntu zmienioną przez nowsze prace nad ośrodkami powonienia, i w przebiegu tych prac przekonano się, że omawiany utwór należy uznać za zakręt samodzielny i nazwać zakrętem podspoidłowym (*gyrus subcallosus*).

Węchomózgowie (*rhinencephalon*). Badania porównawczo anatomiczne BROCA,¹⁾ ZUCKERKANDLA²⁾ i W. TURNERA,³⁾ zarówno jak embryologiczne moje badania wykazały, że węchomózgowie musi być oddzielone, jako samodzielna część, od pozostałej półkuli mózgowej, od płaszcza (*pallium*).⁴⁾ Objętość węchomózgowia powiększa się lub zmniejsza w miarę rozwoju odpowiedniego zmysłu. BROCA rozróżniał, ze względu na to, mózgi anosmatyczne (*anosmatische*) i osmatyczne (*osmatische*); ostatnie z nich TURNER podzielił jeszcze na mikrosmatyczne i makrosmatyczne. Człowiek zalicza się do ssawców mikrosmatycznych, ponieważ węchomózgowie człowieka znajduje się w słabym stopniu rozwoju. Należą do niego prócz opuszki (*bulbus*), pasma (*tractus*) i trójkąta węchowego (*trigonum olfactorium*), również substancja dziurkowana boczna, a nadto jeszcze tak zwany konar spoidła (*pedunc. corporis callosi*), obecny zakręt podspoidłowy i leżące przed nim półko Broca czyli przywęchowe (*area Brocae sive parolfactoria*). Nazwa *gyrus subcallosus* pochodzi od ZUCKERKANDLA⁵⁾ i została wprowadzoną dlatego, że część ta przedstawia część kory mózgowej i nie ma znaczenia konaru, ani w stosunku do modzelówki, ani do przegrody przeświecającej. Przecięcia

1) BROCA, *Recherches sur les centres olfactifs. Revue d'Anthropol.* 1879. Str. 355 ff.

2) ZUCKERKANDL, *Ueber das Riechcentrum.* Stuttgart 1887, str. 15, powiada co następuje: „Chciałbym jeszcze wspomnieć na zakończenie o *gyrus subcallosus*; pod tą nazwą rozumiem tę część przysrodkowej ściany półkul, która znajduje się pomiędzy końcem czołowym zakrętu sklepieniowego (*gyrus fornicatus*) a dźłobem modzelówki, a którą dotychczas nazywano błędnie *pedunculus corporis callosi*. Zakręt podspoidłowy nie ogranicza się jednak na opisanej małej dziedzinie, lecz przechodzi na zewnątrz w postaci pasma tasiemkowatego, przylegającego do tylnej krawędzi błazki dziurkowanej przedniej (*lamina perforata anterior*), do wierzchołka (*Spitze*) zraza skroniowego, gdzie styka się z zewnętrznym korzeniem węchowym. Miejsce połączenia zaznacza się niekiedy garbkiem” *Tamże* ZUCKERKANDL powiada (str. 60): „Nazwę *ped. corporis callosi* dla tego miejsca obrano zupełnie niefortunnie, gdyż ono tak samo nie tworzy konaru modzelówki, jak i każda inna część składowa przysrodkowej powierzchni półkul. Nazwa ta również nie zawiera wskazówki, że omawiana część półkuli ma cechy zakrętu (*gyrus*). Lepiej byłoby przeto nazwać zakręt ten, ze względu na jego położenie, *gyrus subcallosus*.”

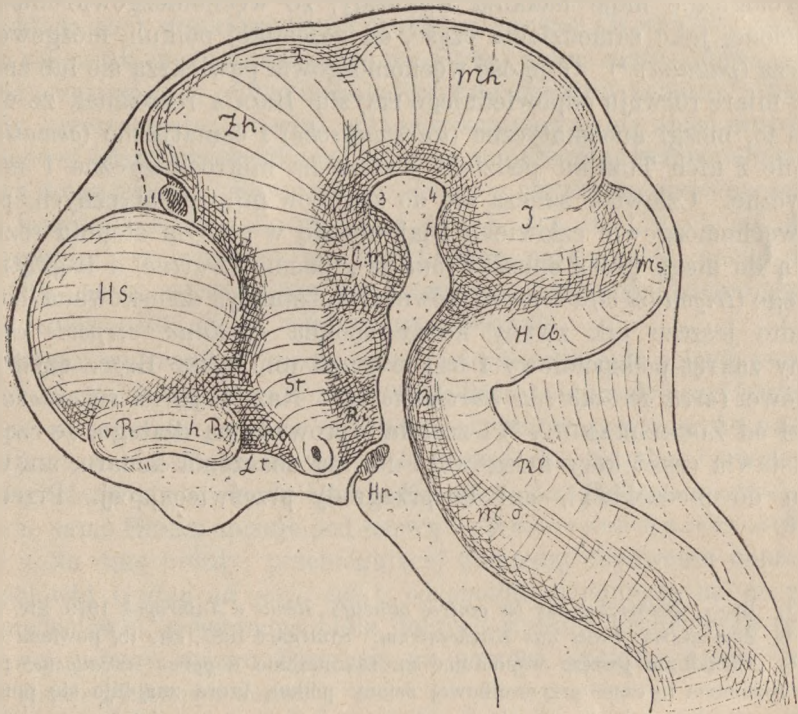
3) SIR W. TURNER, *The convolutions of the brain. Verhandlungen des intern. medic. Congresses in Berlin.* 1890. Tom II, str. 8 i n.

4) Wyrazy *rhinencephalon* i *pallium* należy rozumieć w sensie W. TURNERA. Dawniejsze pojęcie: płaszcz mózgowy było nieco za ciasne, gdyż wyłączało wyspę (*insula*).

5) ZUCKERKANDL, w podanem miejscu str. 15 i str. 60.

przez zakręt podspoidłowy wykazują wewnątrz szarą masę i tylko na powierzchni cienką, białą warstwę powłokową.

Porównawczo anatomiczne rysunki wężomózgowia i stosunku jego do zakrętu sklepieniowego (*lobe limbique* P. BROCA) znajdują się w pracach BROCA, ZUCKERKANDLA i TURNERA, do których odsyłam. Natomiast pozwalam sobie w krótkości wyłożyć rozwój wężomózgowia

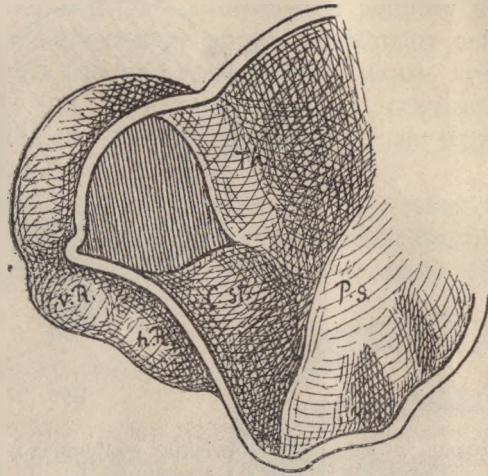
Rys. 25.

Wygląd 4½ tygodniowego zarodka ludzkiego z boku.
Obraz konstrukcyjny. Znaczenie liter jak na rys. 18.

Prócz tego:	<i>Mo.</i> <i>Medulla oblongata.</i>
<i>Hp.</i> Zawiązek przysadki.	<i>Rl.</i> Warga dołu równoległobocznego (<i>Rautenlippe</i>).
<i>Hs.</i> Półkula mózgowa.	<i>Zh.</i> Mięzymózgowie (<i>Zwischenhirn</i>).
<i>Ms.</i> Zawiązek robaka mózdzku.	

u człowieka, aby wyjaśnić stosunki anatomiczne. Zawiązek wężomózgowia wyróżnia się już w początku drugiego miesiąca na przednim końcu półkul mózgowych, w postaci wypukłości, przylegającej z boku do blaszki krawcowej i otoczonej brózdą (*fissura rhinica* TURNERA) (rys. 25 i 26). Przednia połowa wężomózgowia, początkowo skierowana ku

powierzchni grzbietowej, i połowa tylna oddzielone są wcięciem, zwłaszcza silnie wyrażonem na stronie przyśrodkowej (rys. 18 i 19). Zraz węchowy przedni dotyka dziedziiny późniejszego zraza czołowego, tylny—dziedziny zraza skroniowego. Nad zrazem węchowym tylnym rozwija się to wgłębienie ściany półkuli, które następnie nazywamy dołem Sylwiusza (*fossa Sylvii*) (rys. 27). W miarę rozwoju półkul zraz czołowy odsuwa zraz węchowy przedni więcej ku podstawie (*basis*) i wreszcie zr. w. przedni układa się niżej niż zraz tylny. Zarówno przedni, jak i tylny zraz węchowy składa się z odcinka, skierowanego do podstawy i z odcinka przyśrodkowego. Z odcinka podstawowego zraza węchowego przedniego rozwija się opuszka (*bulbus*), pasmo (*tractus*) i trójkąt węchowy (*trigonum olfactorium*), które w anatomii obejmujemy nazwą zraza węchowego w ściślejszem znaczeniu. Odcinek podstawowy zraza węchowego tylnego pozostaje w postaci substancji dziurkowanej bocznej, która cechuje się wybitnie położeniem przy wejściu do dołu Sylwiusza i łącznością z zakrętem hipokampa zraza skroniowego. Biegun zraza skroniowego osłania ją następnie. Ku pośrodkowi substancya dziurkowana boczna przechodzi w zakręt podspoidłowy, który w rozwiniętym mózgu ludzkim jest tylko nieznacznym tworem, natomiast w mózgu zarodkowym występuje daleko wyraźniej (rys. 26 i 19).

Rys. 26.

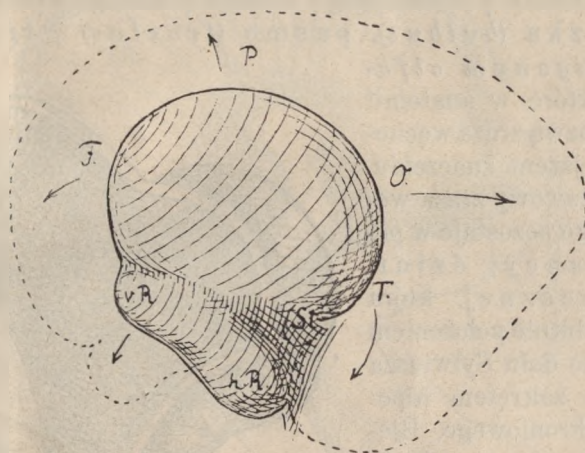
Przedmózgowie 4 1/2 tygodniowego zarodka ludzkiego w przecięciu pośrodkowym.

Znaczenie liter jak na rys. 18.

Ku przodowi zakręt podspoidłowy oddziela się od przyśrodkowej części przedniego zraza węchowego — pola Broca (*area Brocae*) głębokiem wcięciem, brózdą przywęchową tylną (*sulcus parolfactorius posterior*) [zarodkowa szczelina pierwsza (*fissura prima*)]. Brózdą przywęchową przednią (*sulcus parolfactorius anterior*) nazywamy brózdę, przechodzącą przed trójkątem węchowym i półkiem Broca i oddzielającą półko Broca od początku zakrętu obręczy (*gyrus cinguli*).

Próg wyspy (*limen insulae*). U trzy i czteromiesięcznego zarodka ludzkiego przedni zraz węchowy (*Riechlappen*) wiąże się za pomocą ostrej listwy łukowatej ze zrazem skroniowym i wraz z nim ogranicza

obszar późniejszej substancji dziurkowanej bocznej.¹⁾ Wzdłuż tej listwy rozwija się tak zwany korzeń boczny nerwu węchowego, nasze prążki węchowe boczne (*striae olfactoriae laterales*). Listwa ta tworzy również na mózgu wykończonym ostrą granicę pomiędzy dziedziną wyspy a substancją dziurkowaną boczną, i łączy łukowato zraz czołowy ze skroniowym. BROCA nazywa ją *le bord falciforme du lobe limbique*, SCHWALBE — progiem wyspy (*Inselschwelle — limen insulae*)²⁾. Próg wyspy należy pojmować jako część węchomózgowia narówni z prążkami węchowemi.

Rys. 27.

Szemat w celu przedstawienia wzajemnego stosunku przedniego i tylnego zraza węchowego (v. R. i h. R.) i stosunku ich do zrazów półkuli mózgowia w rozmaitych okresach rozwoju.

F. Miejsce zraza czołowego.

O. Miejsce zraza potylicowego.

P. Miejsce zraza ciemieniowego.

T. Miejsce zraza skroniowego.

Organy zmysłów.

Przestwory paskowe (*spatia zonularia*). Co się tyczy sposobu przyczepu włókien paska Zinna (*zonula Zinni*) do torebki soczewki i co do przestworów, leżących pomiędzy owemi włóknami (dawniej opisywanych pod nazwą *canalis Petiti*), należy porównać tylko co wydaną broszurę SCHÖNA.³⁾

¹⁾ KÖLLIKER, *Zur Entwicklung des Auges und Geruchsorganes*. Würzburg. 1883, str. 19 i n. i tabl. IV. rys. 22 do 24.

²⁾ SCHWALBE, *Nervenlehre*. Str. 533.

³⁾ SCHÖN, *Zonula und ora serrata*, *Anatom. Anzeiger*. Tom X, str. 360 i n.

Zachyłek błony bębenkowej górny (*recessus memb. tym p. superior*) jest to, co W. KRAUSE¹⁾ nazywa zachyłkiem średnim bł. bębenk. a PRUSSAK—zachyłkiem błony bębenkowej górnym. Jest to przestrzeń nad wyrostkiem krótkim młotka (*processus brevis mallei*), pomiędzy błoną wiotką (*membrana flaccida*) a szyjką młotka (*collum mallei*), pod więzem młotka zewnętrznym (*lig. mallei externum*). Ku przodowi przestrzeń ta jest oddzieloną od zachyłka błony przedniego, a ku tyłowi jest połączoną z zachyłkiem tylnym.²⁾

Guzek i wierzchołek ucha (Darwina) (*tuberculum et apex auriculae* (Darwini)]. Prace G. SCHWALBEGO usunęły niepewność, która istniała do niedawna co do tych tworów. SCHWALBE dowiódł, że wierzchołek ucha (*Ohrvorsprung*) Darwina odpowiada wierzchołkowi ucha zwierzęcego i że morfologiczno-porównawcze pomiary długości powinny być brane nie do najwyższego punktu małżowiny ucha, lecz do wierzchołka (*Ecke*) Darwina (do *apex versus* SCHWALBEGO). Ostry czubek, występujący wyjątkowo na najwyższym miejscu małżowiny usznej, SCHWALBE nazywa czubkiem satyra (*Satyrspitze*), ze względu na znaczenie jego w sztuce starożytnej.³⁾

Włosy (*pili*). Znaczenie wyrazów: meszek (*lanugo*), włosy na głowie (*capilli*) uważamy za zrozumiałe. *Vibrissae* są to włosy nozdrzy, *tragi* — włosy przepustu usznego zewnętrznego, *hirci* — włosy pod pachowe.

ZAKOŃCZENIE.

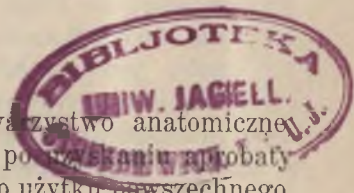
Komisyja wyrazownicza, obrana przez towarzystwo anatomiczne uważa pracę, sobie powierzoną, za dokonaną, i, po zwołaniu posiedzenia ze strony towarzystwa, *nomina anatomica* poleca do użytku powszechnego.

Dzieło to oczywiście nie jest doskonałem, komisyja atoli może powiedzieć, że pracowała wytrwale i rzetelnie nad jego wykonaniem. Również jest przekonaną, że wrazie ogólnego jego przyjęcia, obecna mowa nasza anatomiczna zyska na prostocie i jasności. Według obliczenia KRAUSEGO wykaz nasz zawiera około 4500 nazw. Jeden z kompletniejszych podręczników ma ich 10,000, między którymi połowę stanowią synonimy. Gdybyśmy mogli mieć nadzieję, że spis nasz wejdzie bez zmiany do użytku szkolnego, to byłoby to dla pamięci ucznia zaoszczędzeniem więcej niż 5000 nazw. Już to samo jest dużo zna-

¹⁾ *Anatomie*, II, str. 331.

²⁾ Porównaj rysunek w SCHWALBEGO *Anatomie der Sinnesorgane*. Erlangen, 1887, str. 513.

³⁾ Porównaj SCHWALBEGO *Beiträge zur Anthropologie des Ohres*. Odbitka z książki jubileuszowej R. VIRCHOWA. 1891. Tom I, gdzie znajduje się statystyka, jak często spotyka się wierzchołek (*Spitze*) Darwina.

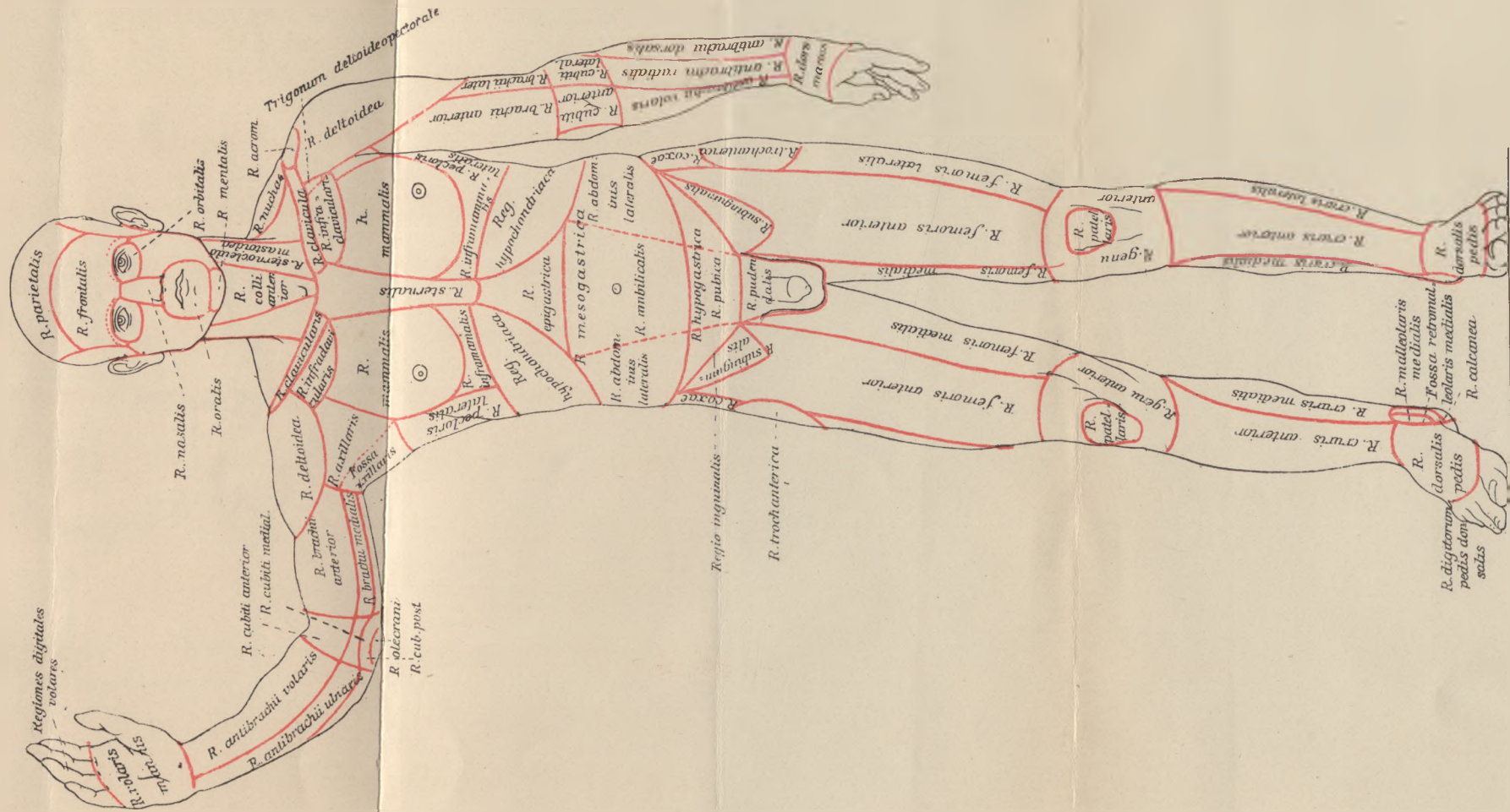
czącym wynikiem. Jeszcze ważniejsze jest to, że z wprowadzeniem ustalonych wyrazów uzyska się jednolitość używanych nazw i że jednocześnie wejdą w użycie pewne ogólniejsze zasady tworzenia i używania nazw anatomicznych.

Wyraźnie należy zaznaczyć, że usiłowania nasze miały być skierowane ku utworzeniu ogólnej mowy szkolnej. Postęp badań ze swej strony wymaga często, dla zrozumiałości, specjalnych nazw, które nie roszczą zupełnie pretensyi, aby miały wejść w użycie szkolne. Niektóre nazwy, użyte przy omawianiu nowych wyników, od samego początku mają cechy tymczasowych środków porozumienia. Jakikolwiek krępowanie tej mowy badań leży zupełnie po za naszym planem. Również każdy nauczyciel ma prawo w swych wykładach używać własnych nazw dla tych części, których nie znajdzie w wykazie, lub też opuścić te nazwy, które uważa za zbyt liczne. To jednak należy osiągnąć, aby wyrazy, używane codziennie i podawane uczącym się, były proste i jednoznaczne. Nie obejdzie się tu bez pewnych ofiar ze strony jednostek, każdy kompromis przewiduje je naprzód. Kto przez całe życie używał nazwy: *m. cucullaris*, musi się pierwiej przyzwyczaić do *m. trapezius*. Poważniejsze trudności, nie dające się pokonać dobrą wolą, wyrastają dopiero tam, gdzie nazwy podane nie zgadzają się z naukowem przekonaniem jednostki. Mamy nadzieję, że dzięki wyjątkowej staranności, z jaką obierano nazwy, liczba nazw, nie mogących liczyć na ogólne przyjęcie, będzie bardzo ograniczoną. Nie zapatrując się zbyt sangwinistycznie, przypuszczamy, że liczba nazw, które nie mogą liczyć jeszcze na ogólne przyjęcie, obecnie jest nieznaczną, wynosi, dajmy na to, setkę lub niewiele setek. Byłoby to, w porównaniu ze stanem obecnym, w każdym razie bardzo pocieszającym wynikiem; resztką taką dałaby się z czasem zupełnie przetrwać.

Nieodzownem oczywiście jest użycie środków w celu dalszego rozwoju mowy anatomicznej. Dalszy rozwój harmonijny nie zazna szczególnych trudności, skoro należyście ułożono pierwszą podwalinę.

I otóż polecamy najusilniej niniejsze *nazwy anatomiczne* dobrej woli każdego uczestnika naszej nauki. W życiu naukowem istnieje również myśl społeczna, której obrócenie w czyn zyskuje jednostce zaszczyt i sprawia zadowolenie, ogółowi zaś zapewnia postęp i powodzenie. Przyjęcie wspólnej mowy szkolnej powinno być pojęte i przeprowadzone, jako akt społecznej myśli naukowej.

KOLEKCJA
SWF UJ

40288

Biblioteka Gł. AWF w Krakowie

1800052506